

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Szczecin

Unia Europejska
Fundusz Spójności

sierpień 2017, Szczecin

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Streszczenie delimitacji obszaru zdegradowanego miasta Szczecin	5
2. Obszar rewitalizacji.....	11
2.1. Uzasadnienie wyboru obszaru rewitalizacji	11
2.2. Szczegółowa analiza obszaru rewitalizacji	14
2.2.1. Gentryfikacja i jej źródła oraz konsekwencje.....	14
2.2.2. Niekonsekwentna i degradująca prywatyzacja przestrzeni.....	17
2.2.3. Brak czynników centralizujących – kryzys tożsamości	19
2.2.4. Słabość struktur instytucjonalnych	23
2.2.5. Dekomercjalizacja.....	24
2.2.6. Kryzys przestrzeni publicznej.....	29
2.2.7. Nieproporcjonalna dominacja funkcji mieszkaniowej.....	33
2.2.8. Deficyt bezpieczeństwa	34
2.2.9. Ograniczony obieg kultury i funkcjonowanie związanych z nią instytucji	36
2.2.10. Wykluczenie społeczne osób starszych	38
2.2.11. Problem dzieci i młodzieży	41
2.3. Analiza SWOT.....	46
3. Cele i model rewitalizacji	47
3.1. Cele rewitalizacji	47
3.2. Model rewitalizacji	47
3.2.1. Budowanie partnerstw	48
3.2.2. Poprawa bezpieczeństwa	50
3.2.3. Menadżer ulicy.....	52
3.2.4. Budowa wizerunku obszaru i społeczności	53
3.2.5. Wspieranie organizacji działających na rzecz społeczności	54
3.2.6. Aktywizacja bezrobotnych.....	55
3.2.7. Polityka senioralna.....	56
3.2.8. Atrakcyjne miejsce do życia dla rodzin.....	56

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

3.2.9. Profilowanie ulic	57
3.2.10. Poprawa warunków mieszkaniowych	58
3.2.11. Ochrona zabytków i obiektów historycznych	58
3.2.12. Podniesienie poziomu estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej ..	59
4. Nawiązania do dokumentów strategicznych i planistycznych	61
4.1. Strategia Rozwoju Szczecina 2025	61
4.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego	65
Załącznik nr 1: Ogólna diagnoza stanu miasta Szczecin	68
Załącznik nr 2: Delimitacja obszaru zdegradowanego miasta Szczecin	98
Spis fotografii	153
Spis rycin	154
Spis tabel	157

Wstęp

„Diagnoza stanu istniejącego miasta Szczecin” stanowią swoistą syntezę przeprowadzonych badań i analiz ukierunkowanych na określenie specyfiki Szczecina oraz dotyczących go problemów.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest problematyka rewitalizacji Szczecina, jako działania kompleksowego, zorientowanego na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów. Warto zaznaczyć, iż rzeczony dokument wyznacza jedynie wstępne ramy rewitalizacji i stanowi punkt wyjścia do dalszych dyskusji o formie i zakresie planowanego procesu.

Merytorycznie dokument obejmuje elementy diagnostyczne i koncepcyjne. Określa granice obszaru zdegradowanego, rekomenduje wybór obszaru rewitalizacji oraz proponuje narzędzia i mechanizmy przeprowadzenia tego procesu.

1. Streszczenie delimitacji obszaru zdegradowanego miasta Szczecin

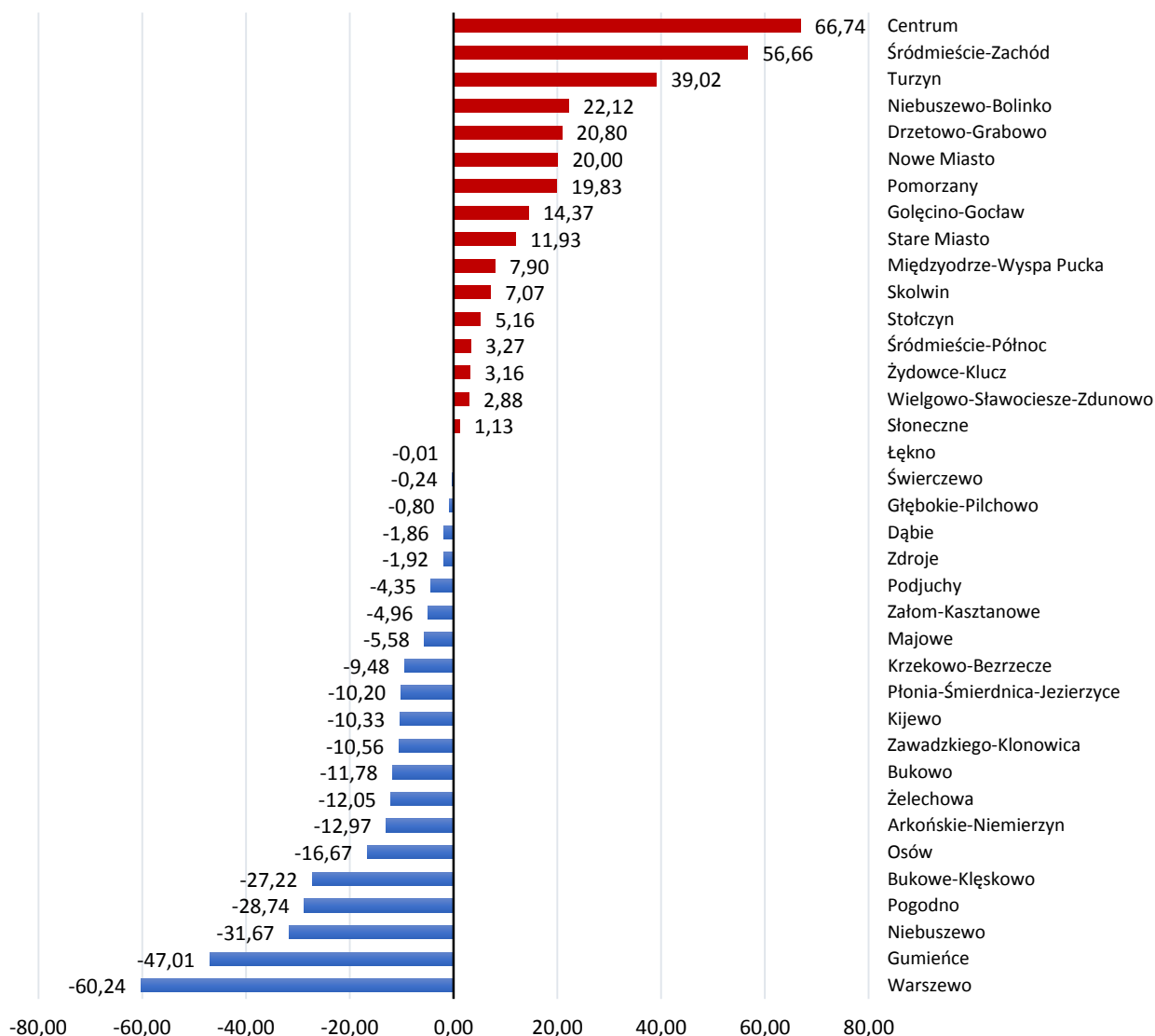
Badania przeprowadzone na potrzeby wskazania obszarów rekomendowanych do objęcia procesem rewitalizacji odbywały się w kilku etapach z wykorzystaniem metod ilościowych i jakościowych. **Etapem pierwszym** była ocena porównawcza Szczecina i innych ośrodków miejskich o zbliżonym profilu ludnościowym, która pozwoliła ocenić generalną sytuację miasta w kontekście ogólnokrajowym. Stanowi ona załącznik 1 do niniejszego opracowania. **Etap drugi** polegał na przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej sfery społecznej w podziale miasta Szczecin na osiedla - jej celem było wskazanie obszarów szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych na terenie Szczecina. Dla oceny natężenia negatywnych zjawisk społecznych zastosowano metodę syntetycznego miernika – ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji. Badanie prowadzone w sferach: gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej stanowiło **trzeci etap** prac analitycznych. Analiza sfery społecznej oraz pozostałych sfer, umożliwiła wskazanie osiedli, na których występuje stan kryzysowy – stanowią one obszar zdegradowany miasta Szczecin. **Wymienione wyżej etapy diagnozy zostały dokładnie opisane w załączniku nr 2 do przedmiotowego opracowania.** Załącznik nr 2 zawiera również szczegółową metodologię, w tym opis metod wykorzystanych w dalszych analizach, przedstawionych w kolejnych częściach niniejszego opracowania.

Po delimitacji obszarów zdegradowanych wskazano obszar rekomendowany do objęcia procesem rewitalizacji, a następnie dokonano jego pogłębionej analizy. Na jej podstawie sprecyzowane zostały występujące na tym obszarze problemy oraz ich przyczyny, jak również zdefiniowano potencjały i znaczenie tego obszaru dla rozwoju miasta. Uszczegółowienie analiz ilościowych, w kontekście badanego obszaru, możliwe było dzięki zastosowaniu metody kartogramu w układzie siatki heksagonalnej, co pozwoliło na określenie zróżnicowania terytorialnego występowania zjawisk społecznych w strukturze przestrzennej wskazanego do rewitalizacji obszaru. Niezwykle istotnym źródłem informacji do analizy pogłębionej były ustrukturalizowane wywiady pogłębione, przeprowadzone z liderami społecznymi, specjalistami z zakresu ekonomii, gospodarki nieruchomościami i rozwoju regionalnego, jak również ekspertami z dziedziny spraw społecznych. Wyniki wywiadów pogłębionych skonfrontowano z wynikami analiz ilościowych, dzięki czemu uzyskano kompleksowy obraz sytuacji na badanym obszarze. Kolejnym etapem prac było opracowanie analizy SWOT, stanowiącej syntetyczne podsumowanie prac badawczych. W dalszej części niniejszego rozdziału przedstawiono wnioski z analizy zróżnicowania poziomu wewnątrzmięskiej degradacji oraz podsumowanie procesu delimitacji obszaru zdegradowanego.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Przeprowadzona w podziale na osiedla diagnoza sfery społecznej miasta Szczecin umożliwiła identyfikację jednostek charakteryzujących się koncentracją problemów społecznych. Na poniższym wykresie przedstawiono uszeregowane od największej do najmniejszej wartości ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji, przypisane do poszczególnych osiedli. Sposób jego szacowania oraz wykaz wykorzystanych wskaźników, znajdują się w **załączniku 2**. Jednostkami, które charakteryzują się gorszą sytuacją w sferze społecznej niż średnia w mieście, są te, dla których wartość ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji jest większa niż 0 – na wykresie reprezentują je słupki koloru czerwonego. Im większa wartość sumarycznego wskaźnika degradacji, tym większy poziom koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. Największe odchylenie wartości ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji od średniej wartości tego wskaźnika dla miasta Szczecin cechuje osiedla: Centrum, Śródmieście-Zachód i Turzyn.

Ryc. 1. Ważony sumaryczny wskaźnik degradacji (SWD)

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

We wszystkich jednostkach analitycznych, w których występuje koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, zdiagnozowano również współwystępowanie problemów w co najmniej jednej spośród sfer: gospodarczej, środowiskowej, technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej.

Tab. 1. Współwystępowanie negatywnych zjawisk w jednostkach analitycznych, w których stwierdzono dodatnią wartość ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji

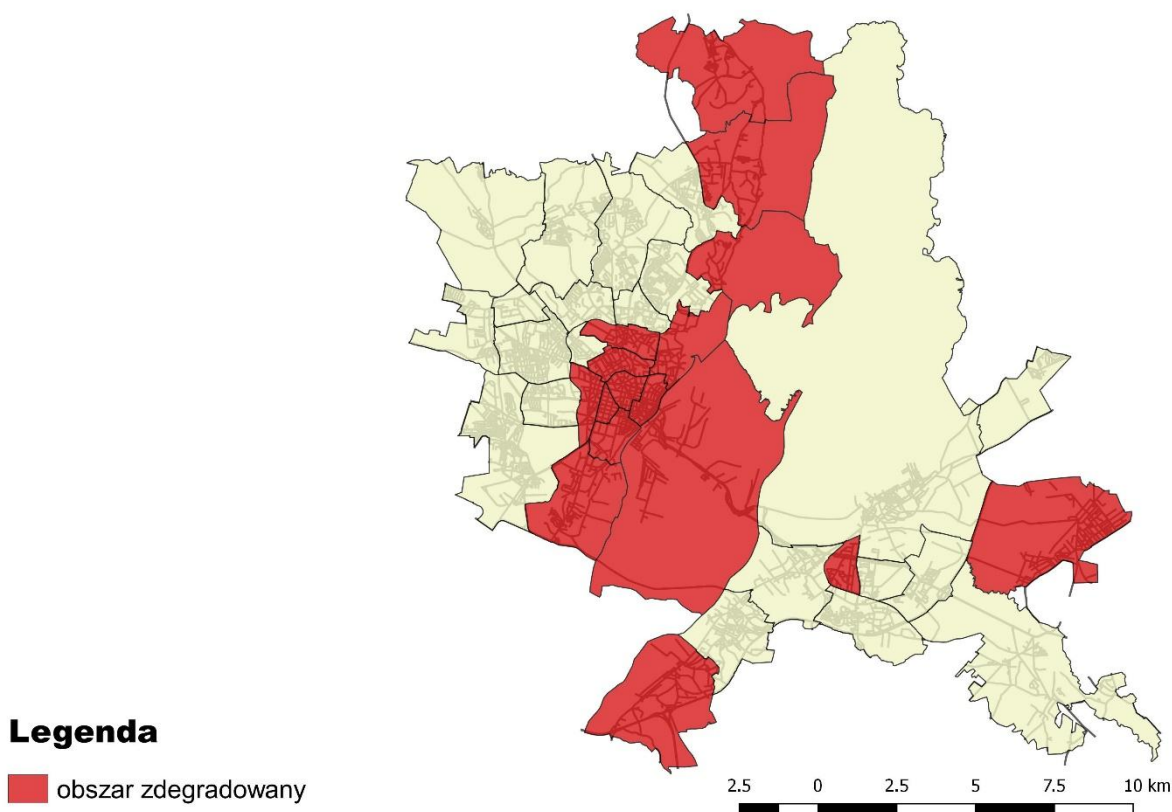
Jednostka analityczna	Występowanie problemów w sferach:					Potwierdzenie stanu kryzysowego
	Społ. (SWD)	Gosp.	Środ.	Tech.	Prz.-funk.	
Centrum	66,74	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak
Śródmieście-Zachód	56,66	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Turzyn	39,02	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak
Niebuszewo-Bolinko	22,12	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Drzetowo-Grabowo	20,80	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Nowe Miasto	20,00	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Pomorzany	19,83	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Golęcino-Gocław	14,37	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Stare Miasto	11,93	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak
Międzyodrze-Wyspa Pucka	7,90	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Skolwin	7,07	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Stołczyn	5,16	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Śródmieście-Północ	3,27	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak
Żydowce-Klucz	3,16	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak
Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo	2,88	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak
Słoneczne	1,13	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak

Źródło: opracowanie własne

Z uwagi na fakt, że we wszystkich jednostkach analitycznych o wartościach ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji większych niż 0 stwierdzono występowanie stanu kryzysowego, jednostki te tworzą obszar zdegradowany miasta Szczecin.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 2. Obszar zdegradowany miasta Szczecin

Źródło: opracowanie własne

Powierzchnia wyznaczonego obszaru zdegradowanego wynosi **112,09 km²** (**37,29%** powierzchni miasta) i jest on zamieszkiwany przez **164 333 osoby** (**44,46%** mieszkańców miasta). Powyższe wartości przekraczają kryteria określone w *Wytycznych*, zgodnie z którymi obszar rewitalizacji nie może zajmować powierzchni większej niż 20% gminy i być zamieszkiwany przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W związku z powyższym konieczne było wyznaczenie obszaru rewitalizacji jedynie na fragmencie obszaru zdegradowanego. Należy mieć na uwadze, że Szczecin jest jednym z największych miast w Polsce, w związku z czym również skala zidentyfikowanych negatywnych zjawisk na obszarze zdegradowanym jest duża. Potwierdzają to statystyki przedstawione w poniższej tabeli. W każdej kolumnie kolorem czerwonym oznaczono trzy największe wartości. Osiedlem, dla którego skala problemów społecznych jest największa jest Centrum. W przypadku osiedla Turzyn oznaczono sześć wartości, natomiast w przypadku Śródmieścia-Zachód i Niebuszewa-Bolinko – po pięć. Przedstawione statystyki potwierdzają stan rzeczy zobrazowany na Ryc. 1 – jednostki o największych wartościach ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji są jednocześnie tymi, na których zidentyfikowano największą skalę problemów społecznych. Dodać jednak należy, że jakkolwiek liczba wartości oznaczonych w poniższej tabeli dla Niebuszewa-Bolinko i Śródmieścia-Zachód jest

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

taka sama, to wartość ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji dla drugiego z wymienionych osiedli jest ponad dwukrotnie większa.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Tab. 2. Zestawienie danych statystycznych dotyczących jednostek tworzących obszar zdegradowany

Osiedle	Depopulacja	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Liczba osób korzystających z zaszków pomocy społecznej	Liczba osób bezrobotnych	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty	Liczba stwierdzonych przestępstw	Liczba stwierdzonych przestępstw – bójki i pobicia	Liczba stwierdzonych przestępstw - kradzieże	Liczba stwierdzonych przestępstw narkotykowych	Liczba stwierdzonych przestępstw - włamania
Centrum	2 109	4 776	1 575	803	369	48	816	102	429	78	117
Śródmieście-Zachód	1 359	3 048	1 329	714	328	65	401	57	156	60	55
Turzyn	1 367	3 661	1 274	775	329	40	504	46	233	58	107
Niebuszewo-Bolinko	1 268	5 581	1 511	823	361	41	438	42	191	41	91
Drzetowo-Grabowo	843	4 291	1 089	629	272	58	331	24	143	31	94
Nowe Miasto	17	1 654	543	306	134	33	399	47	198	62	59
Pomorzany	1 115	6 542	630	657	261	41	434	24	227	27	105
Golęcino-Gocław	145	590	627	185	97	9	75	6	31	0	25
Stare Miasto	258	1 382	150	121	51	11	310	35	133	33	54
Międzyodrze-Wyspa Pucka	43	168	251	77	29	6	134	9	51	15	43
Skolwin	130	584	293	116	60	7	23	4	10	3	4
Stołczyn	97	658	833	265	119	11	71	3	42	4	16
Śródmieście-Północ	743	4 009	433	326	143	19	297	21	134	23	78
Żydowce-Klucz	106	468	150	102	41	10	32	3	15	6	6
Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo	-110	669	189	143	62	7	44	2	22	2	15
Słoneczne	653	3 853	288	293	128	11	213	15	97	19	51

Źródło: opracowanie własne

2. Obszar rewitalizacji

2.1. Uzasadnienie wyboru obszaru rewitalizacji

Jednostkami cechującymi się szczególną koncentracją problemów społecznych są osiedla znajdujące się w centralnej części miasta. W tym aspekcie Szczecin nie jest odosobniony od innych, porównywalnych polskich miast.

Poważnym problemem dużych polskich miast jest kryzys ich obszarów śródmiejskich. W literaturze przedmiotu śródmieście definiowane jest jako historycznie wykształcona, centralna część miasta, na obszarze której zwarta i intensywna zabudowa mieszkaniowa współwystępuje z obiektami usługowymi i administracyjnymi, które występują najliczniej w tej części miasta. Centrum miasta jest natomiast pojęciem o mniejszym zasięgu przestrzennym, gdyż wskazuje się, iż jest to główny ośrodek usługowy danego miasta usytuowany w granicach jego śródmieścia. Centrum jest przystosowane do pełnienia funkcji obsługi miasta i jego strefy wpływów, ma charakter reprezentatywny i powinno pełnić rolę miasto- i kulturotwórczą.

W świetle zachodzących obecnie przemian społeczno-gospodarczych oraz licznych zmian strukturalnych odnoszących się do układu morfologicznego miasta obserwuje się postępujący zanik kluczowych funkcji obszarów śródmiejskich. Postępująca atrofia centrów miast, rozumiana jednak nie jako zanikanie fizycznych aspektów śródmieść, lecz odnosząca się do zaniku ich funkcjonalności i struktury. Kryzys ten spowodowany jest współwystępowaniem wielu czynników. Pierwszym z nich jest postępujący proces suburbanizacji obszarów podmiejskich. Suburbanizacja jest zjawiskiem zachodzącym w większości wysokorozwiniętych krajów. Migracje mieszkańców o wyższym statusie majątkowym wynikają z potrzeby posiadania wolnostojącego domu jednorodzinnego z własnym ogrodem. Drugą grupę migrujących stanowią osoby, które decydują się na zakup nieruchomości zlokalizowanych na deweloperskich osiedlach znajdujących się poza granicami miasta ze względu na ich znacznie niższą cenę.

Kryzysowi funkcji mieszkaniowej śródmieść towarzyszą problemy natury ekonomicznej. Wskutek zachodzących zmian społeczno-gospodarczych zmniejsza się rola działalności usługowej na obszarze śródmieścia – występują liczne puste lokale użytkowe i dominują rodzaje działalności typowe dla obszarów problemowych, takie jak: lombardy, sklepy z odzieżą używaną, kasyna czy firmy oferujące pożyczki ekspresowe.

Utrata funkcjonalności stref śródmiejskich polskich miast spowodowana jest także pojawieniem się wielkopowierzchniowych przestrzeni handlowych - tzw. galerii handlowych. Obiekty te kierują swoje funkcje do wewnątrz – tworzone są przestrzenie zamknięte, w których klienci mają spędzać jak najwięcej czasu. Galerie są zamknięte na otaczające je

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

miasto, nie integrują się z nim, wręcz jest to stosunek pełen konkurencji i rywalizacji o „klienta”. Poza oczywistym negatywnym wpływem na funkcję usługową śródmieścia galerie wpływają również niekorzystnie na stan zagospodarowania przestrzennego obszaru. Budynki te często nie są wkomponowane w otoczenie, wyraźnie się od niego oddzielają, tworząc swoiste enklawy handlu. Wyjątkiem są tu galerie zlokalizowane w obiektach przemysłowych. Obserwuje się również zjawisko makdonaldyzacji społeczeństwa objawiające się masowym korzystaniem z powstających hipermarketów i galerii handlowych. Zjawisko to skutkuje zamieraniem handlu i spadkiem atrakcyjności śródmieść, gdzie handel jest rozdrobniony. Następuje swego rodzaju „kradzież” miasta przez centra handlowe, które pełnią coraz więcej funkcji, skutecznie odbierając użytkowników miejskich przestrzeni publicznych. W budynkach galerii handlowych organizowane są wydarzenia kulturalne, a ich korytarze przypominają funkcją miejskie ulice i place.

Zmniejszająca się liczba mieszkańców i najemców lokali usługowych oraz słaba kondycja przedsiębiorstw wpływają na postępującą degradację tkanki miejskiej. Można zauważyć, że opisana sytuacja ma charakter „błędnego koła”, ponieważ pogorszenie warunków życia i funkcjonowania podmiotów gospodarczych może zachęcić kolejnych mieszkańców i przedsiębiorców do przeniesienia się np. do innej części miasta. Skutkuje to zmianą struktury społecznej na obszarze śródmieść, powstają pustostany przez co miejsce z założenia reprezentatywne, o wysokiej funkcjonalności i prestiżu staje się miejscem „niczym” – mieszkańcy nie identyfikują się z nim, nie podejmują działań na rzecz poprawy sytuacji, natomiast turyści i mieszkańcy innych dzielnic nie chcą spędzać tam czasu wolnego.

Należy zaznaczyć, że ze względu na centralne położenie obszary śródmiejskie pełnią znaczącą rolę w życiu mieszkańców całego miasta, a w przypadku miast wojewódzkich całego regionu. Zazwyczaj na terenie śródmieść zlokalizowane są ważne instytucje publiczne, np. urzędy państwowe i samorządowe, uczelnie wyższe, baza hotelowa, obiekty zabytkowe i historyczne oraz atrakcje turystyczne. Z tego powodu obszary te odwiedzane są przez przedsiębiorców, inwestorów i turystów, pełnią zatem funkcję reprezentacyjną i należy zadbać o jak najwyższy poziom ich estetyki i funkcjonalności.

Śródmieścia mają często charakter tranzytowy, pełnią funkcję węzła przesiadkowego umożliwiającego sprawne przemieszczanie się między różnymi częściami miasta. Oznacza to, że mieszkańcy miasta, chociażby ze względu na codzienne dojazdy, bywają w śródmieściu i zadowalająca jakość przestrzeni publicznych i świadczonych usług może ich skłonić do spędzania tam czasu wolnego.

Jak już zostało wspomniane, opisane problemy mają charakter uniwersalny i z różnym nasileniem występują lub występowały w innych wysokorozwiniętych krajach. Pewne przesunięcie czasowe wystąpienia problemów funkcjonalno-strukturalnych polskich miast

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

spowodowane jest polityką prowadzoną w czasach gospodarki centralnie sterowanej, kiedy to władza podejmowała decyzje o zagospodarowaniu przestrzennym ośrodków miejskich, nie dochodziło wówczas do zjawiska prywatyzacji przestrzeni. Korzyścią wynikająca z tej sytuacji – gdy obecnie polskie miasta stoją u progu pogłębiającego się kryzysu – jest możliwość czerpania z doświadczeń miast Europy Zachodniej i USA w obieraniu optymalnej ścieżki dalszego rozwoju. Kompleksowa poprawa sytuacji dzielnic problemowych możliwa jest między innymi dzięki przeprowadzeniu dobrze zaplanowanego procesu rewitalizacji.

Planowanie skutecznego procesu rewitalizacji musi opierać się na spełnieniu zasady koncentracji interwencji. Rozproszenie planowanych przedsięwzięć na dużym obszarze może skutkować brakiem efektu synergii, a ich oddziaływanie może być jedynie punktowe. Z tego powodu zasadnym jest dostosowanie wielkości obszaru do możliwości inwestycyjnych miasta. Najlepszym rozwiązaniem dla Szczecina będzie wyznaczenie względnie niewielkiego, zwartego obszaru. W tej sytuacji, mimo ograniczonych zasobów, możliwa będzie realizacja przedsięwzięć, które rzeczywiście wpłyną na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów.

Mając na uwadze powyższe do objęcia procesem rewitalizacji wskazano teren trzech osiedli, na których zdiagnozowano największą koncentrację negatywnych zjawisk w sferze społecznej: Centrum, Śródmieście-Zachód oraz Turzyn, przy czym priorytetem powinno być rozwiązanie problemów zidentyfikowanych na osiedlu Centrum, które w skali miasta cechuje się najgorszą sytuacją. Wymienione osiedla charakteryzują się największym w mieście spadkiem liczby ludności. Kolejną przesłanką uzasadniającą objęcie wskazanego obszaru szczególnym wsparciem jest istnienie w tym miejscu dobrze rozwiniętej infrastruktury społecznej: przychodni, przedszkoli i szkół podstawowych, a także sieci komunikacji publicznej (co zostało potwierdzone w czasie diagnozowania problemów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej). Sytuacja, w której mieszkańcy przeprowadzają się w inne części miasta, gdzie infrastruktura nie jest tak dobrze rozwinięta jest bardzo niekorzystna, ponieważ z jednej strony istniejące budynki użyteczności publicznej nie są w pełni wykorzystywane, z drugiej natomiast konieczne staje się inwestowanie w nową, dotąd niepotrzebną infrastrukturę w innych częściach miasta. Z tego powodu należy dołożyć wszelkich starań aby powstrzymać odpływ ludności ze wskazanego obszaru.

Śródmieście odgrywa istotną rolę w życiu wszystkich mieszkańców miasta. Dlatego też poprawa sytuacji tego obszaru przyniesie korzyści nie tylko osobom bezpośrednio z nim związanym, ale również innym mieszkańcom całego obszaru zdegradowanego i miasta. Ze względu na fakt, że realizacja przedsięwzięć z pewnością finansowana będzie przez wszystkich mieszkańców, ważne jest by cała społeczność odczuwała korzyści z planowanych inwestycji.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Należy również zauważyć, że proponowane osiedla charakteryzują się największą gęstością zaludnienia, w związku z czym lokalizacja przedsięwzięć na stosunkowo małej przestrzeni pozwoli na wsparcie dużej liczby beneficjentów końcowych procesu rewitalizacji. W ten sposób zostanie również zapewniona realizacja zasady koncentracji, pomiędzy projektami zachodzić będzie efekt synergii, a skutki przeprowadzonego procesu będą rzeczywiście odczuwalne.

2.2. Szczegółowa analiza obszaru rewitalizacji

Szczecińska dzielnica śródmiejska była projektowana i budowana jako środowisko życia nowoczesnego mieszczaństwa w realiach przełomu XIX i XX wieku. Rozległość projektu urbanistycznego i powstających w jego ramach ciągów komunikacyjnych zbiegających się ku otwartym na wiele kierunków placom korespondowała z tworzoną z rozmachem zabudową mieszkalną, wyposażone w spore lokale kamienice wiązane w układy kwartałów. Bardzo dobrze układ ten sprawdzał się w kontekście modernizującego się, ekspansywnego miasta przełomu wieków, stanowiąc oparcie dla migracji nowych mieszkańców oraz bogacenia się i strukturyzacji klasy średniej. Wojenna burza przyniosła i ten skutek, że radykalnie zmieniła strukturę społeczną na omawianym obszarze. Poza zmianami narodowościowymi oznaczała radykalną pauperyzację przestrzeni i realizowanych w związku z nią stylów życia. Przemiany ekonomiczne pod koniec XX wieku dodatkowo pogłębiły ten proces.

2.2.1. Gentryfikacja i jej źródła oraz konsekwencje.

Położone centralnie części miasta bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych były najchętniej i najszybciej zamieszkiwane, tam też organizowano instytucje tworzące infrastrukturę publiczną (np. szkoły przy Alei Piastów, poczta na ulicy Pocztowej). Ten żywiołowy proces mocą swej dynamiki został mocno utrwalony w strukturze społecznej dzielnic centralnych, skupiły one mieszkańców realizujących podstawowe potrzeby (bezpieczeństwo, dostęp do usług publicznych) i nie dysponujących kapitałem oraz energią do realizacji bardziej zaawansowanych strategii w zakresie organizacji warunków życia. Stan ten został utrwalony na przestrzeni lat, jego następstwa ujawniły się wraz z rozpoczęciem przemian ekonomicznych na początku lat 90. XX wieku. W kolejne stulecie Szczecin wkraczał z centralnie położonymi dzielnicami zamieszkiwanymi przez stosunkowo uboższą część populacji.

Procesy gentryfikacji tego obszaru dokonują się punktowo. Związane są z remontami pojedynczych budynków, względnie uzupełnianiem luk w zabudowie o nowe budynki mieszkalne będące przedmiotem rynkowego obrotu i siłą rzeczy wprowadzające w

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

strukturę społeczną dzielnicy nowe jednostki. W efekcie opisywane dzielnice nie obejmują większych kompleksów budynków mieszkalnych, w których miała miejsce wymiana mieszkańców, dominuje w nich odziedziczona po minionym stuleciu struktura społeczna.

Fot. 1. Punktowo prowadzone działania remontowe są charakterystyczne dla zabudowy szczecińskiego śródmieścia

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Fot. 2. Punktowo prowadzone działania remontowe są charakterystyczne dla zabudowy szczecińskiego śródmieścia

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Analogicznie, w rejonie wschodniej pierzei ulicy Śląskiej i Świętego Wojciecha, w otoczeniu Placu Odrodzenia i na zachód od Placu Grunwaldzkiego, gdzie obszar miasta w

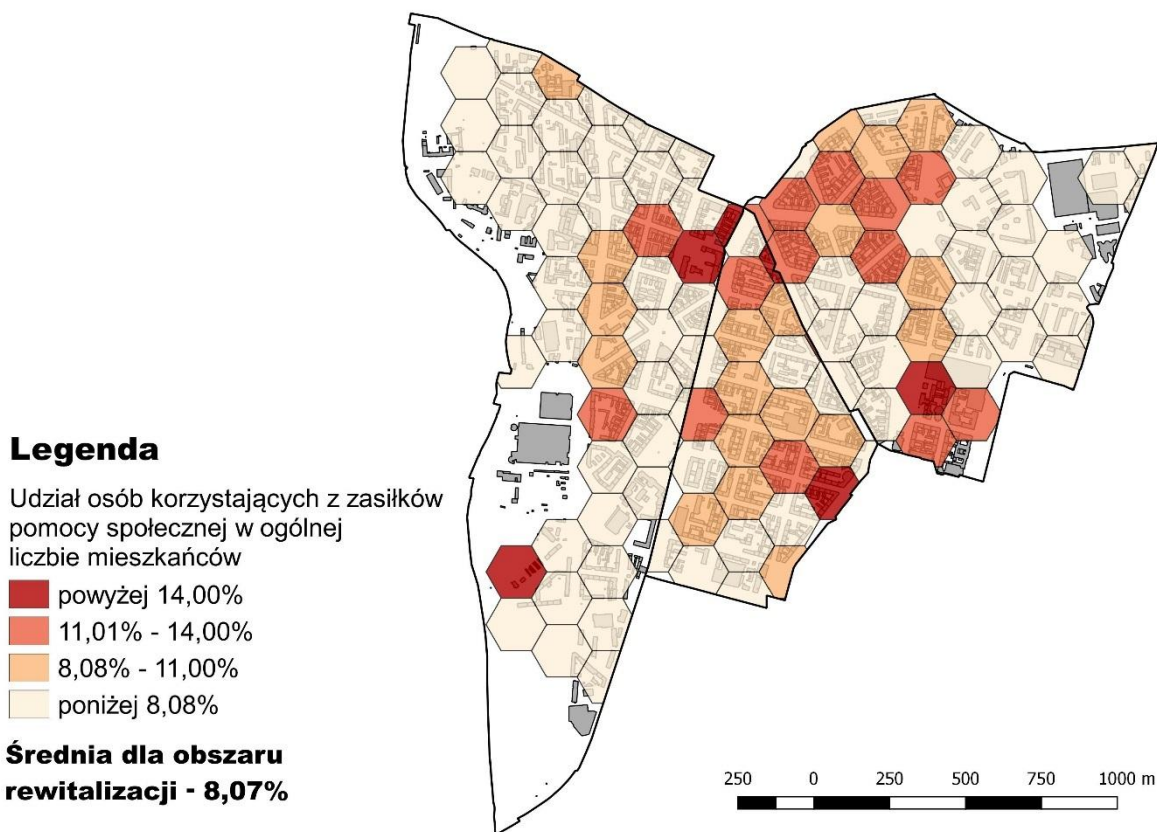
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

największym stopniu pozostał „nietknięty” procesami rewitalizacyjnymi natężenie problemów społecznych i ekonomicznych pozostaje największe (ryc. 3).

Zewnętrznym znamieniem tego jest wysoki stopień dekapitalizacji znajdującej się na tych obszarach tkanki mieszkaniowej. Pokrywa się to z natężeniem wartości wskaźnika udziału w populacji osób korzystających ze wsparcia materialnego. Te same prawidłowości zachodzą równomiernie niemal na całym obszarze osiedla Śródmieście.

Na omawianym obszarze zbliżony jest rozkład zjawiska trwałego bezrobocia, przy czym jego dodatkowym „ogniskiem” są kwartały wzdłuż ulicy Obrońców Stalingradu i Śląskiej oraz w rejonie Placu Szarych Szeregów. W odróżnieniu od obszaru nasilenia poboru świadczeń, tu mieszka proporcjonalnie więcej osób w wieku produkcyjnym, stąd zjawisko trwałego bezrobocia jest relatywnie bardziej widoczne.

Ryc. 3. Udział osób korzystających z formy pieniężnej zasiłków pomocy społecznej

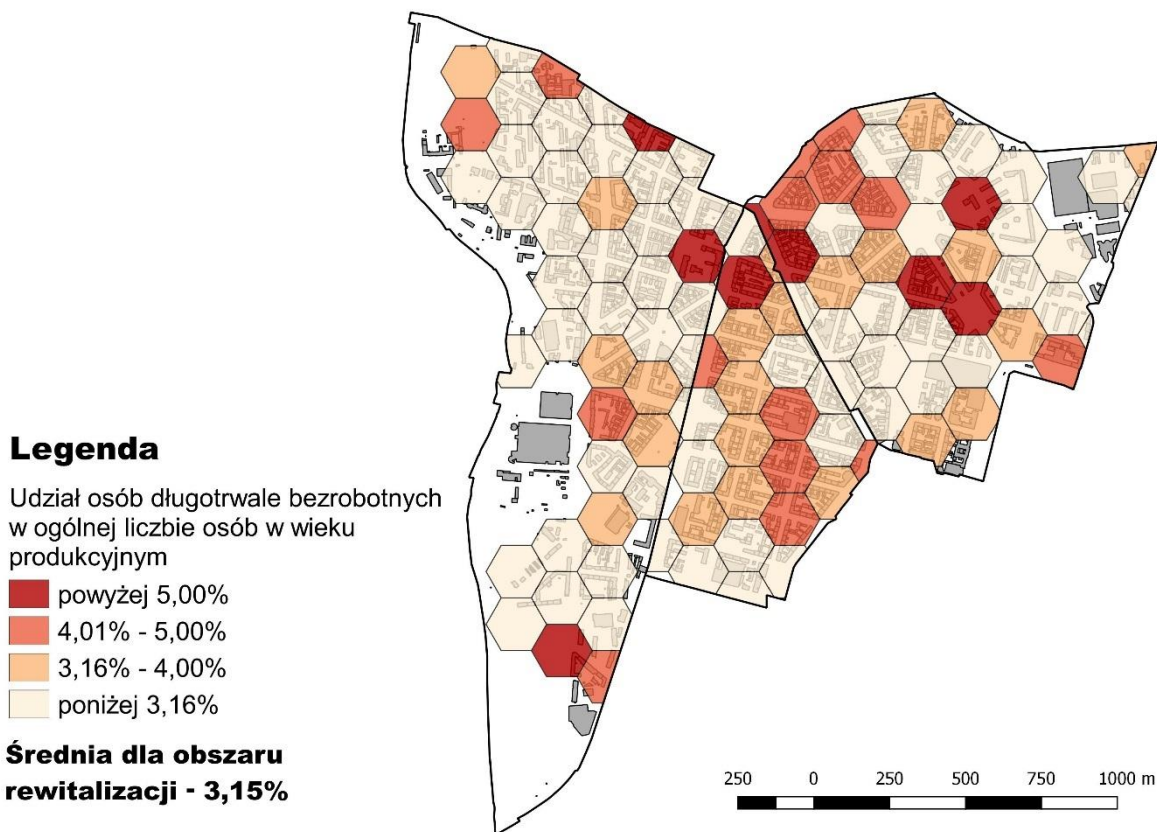
Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

Łagodny i ewolucyjny przebieg omawianego procesu ma swoje pozytywne i negatywne konsekwencje. Omawiane osiedla nie stały się obiektem upowszechnionej mody na zamieszkanie lub prowadzenie działalności gospodarczej w ich obszarze. Zasadniczo nie została wytworzona presja ekonomiczna na zasiedlanie osiedli zmierzająca do wyparcia zastanych mieszkańców czy też radykalną zmianę funkcji poszczególnych budynków.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Pozwoliło to w dużej mierze zachować istniejące więzi społeczne oraz nieformalne kody kulturowe wytworzone w toku wieloletniego utrwalania wzorców osobowych i postaw społecznych. Jednocześnie nie wytworzono silnych impulsów do podniesienia jakości infrastruktury mieszkalnej, jak też ogólnego podniesienia jakości życia w osiedlach śródmiejskich. Dokonujące się zmiany mają charakter punktowy, zogniskowane są wokół konkretnych wspólnot mieszkaniowych, a nie np. całych kwartałów. Społeczność jako całość nie jest świadomym, konsekwentnym i zintegrowanym wokół jasno określonego celu inspiratorem i uczestnikiem procesu przekształcania przestrzeni oraz rozwiązywania strukturalnych problemów, jakie w jej obrębie istnieją, pojawiają się, względnie ulegają modyfikacji.

Ryc. 4. Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

2.2.2. Niekonsekwentna i degradująca prywatyzacja przestrzeni.

W śródmiejskiej części miasta dochodzi do koincydencji dwóch czynników. Z jednej strony jest to przestrzeń atrakcyjnie położona, korzystnie skomunikowana, przewidziana jako serce życia miasta i jego reprezentacyjny fragment. Z drugiej strony nie współgra to z uporządkowaniem relacji ekonomicznych, jednoznacznym i równomiernym wzrostem wartości przestrzeni i obiektów, czy też przepływami konsumentów. Ponadto na przestrzeni

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

lat nie była prowadzona konsekwentna i zachodząca równomiernie w całej przestrzeni śródmieścia komunalna polityka zarządzania jakością. W efekcie rynek w niektórych obszarach przejął dominującą rolę, zmierzając – w naturalny sposób – do prywatyzacji przestrzeni, wpływając na nią czasami wręcz destrukcyjnie.

Dla wizerunku i sposobu funkcjonowania miasta korzystne są te wymiary prywatyzacji przestrzeni, które wiążą się z aktywizacją gospodarczą oraz zwielokrotnianiem przepływu mieszkańców, interesantów i turystów. Tę tendencję można zaobserwować w Alei Fontann, w centralnie położonych fragmentach ul. Jagiellońskiej, w ostatnim okresie coraz bardziej – wzdłuż ul. gen. Ludomiła Rayskiego. Wokół określonych lokalizacji skupia się stałe grono bywalców, umacniając one lokalną markę. Jeśli nawet w przypadku niektórych obiektów można zaobserwować częstą zmianę funkcji i właściciela, to można to interpretować jako naturalny proces zdrowej rynkowej gry podaży i popytu, skłonności lokalnego rynku do samoregulacji. Wyjątkowy jest przypadek krótkiego, liczącego niewiele ponad 200 metrów, odcinka ul. gen. Ludomiła Rayskiego między pl. Zamenhofska a pl. Grunwaldzkim. Jego zabudowę stanowi zaledwie piętnaście XIX-wiecznych kamienic, w których funkcjonuje blisko 40 lokali handlowych i usługowych. Sukces i przełamanie występującego gdzie indziej monotematyzmu oraz ciągłej rotacji najemców związany jest z nastawieniem na nadanie ulicy indywidualnego charakteru, co połączyło wysiłki wielu działających tam podmiotów. Jest wśród nich piekarnia, producent i sprzedawca oryginalnych lodów, kaletnik, salon kosmetyczny i dwóch fryzjerów, jubiler i sklep z designerskimi lampami. W przypadku Alei Fontann współwystępowało to z sukcesem estetycznym. Z kolei Deptak Bogusława jest jaskrawym przykładem prywatyzacji przegranej, obarczonej w dodatku piętnem nieudolności nadzoru nad estetyką i funkcjonalnością.

Fot. 3. Deptak Bogusława

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Fot. 4. Niezagospodarowany budynek przy Deptaku Bogusława

Nader niekorzystny i ponad miarę jest rozpowszechniony proceder prywatyzacji „na zapas”. W strukturze przestrzennej miasta wyróżniają się obiekty, których prywatyzacja nie skutkowałą adaptacją na cele użytkowe, czy tym bardziej – włączeniem w obieg publiczny.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Jaskrawym przykładem jest tu kamienica u zbiegu Alei Fontann i ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Oprócz negatywnego oddziaływania społecznego związanego z przebiegiem tego rodzaju procesów i ich spekulacyjnego charakteru, zaburza to jakość tkanki architektonicznej, niejednokrotnie tego rodzaju obiekty pozostają przez długi okres nieremontowane, zwraca uwagę ich faktyczne porzucenie, brak użytkowania.

Inny aspekt to prywatyzacja towarzysząca komercjalizacji. To kwestia skali, bowiem większość lokali poddanych prywatyzacji – z oczywistych względów – wykorzystywana jest do celów komercyjnych. O ile jednak tego rodzaju przestrzeń jest wtopiona w substancję mieszkaniową i z nią współgra, następuje łączenie i równoważenie funkcji. Czym innym jest wytwarzanie przestrzeni w pełni komercyjnych, czego najlepszym przykładem jest istnienie centrów handlowych.

Zasadniczo niepowodzenie procesu prywatyzacji omawianego obszaru należy rozumieć jako brak jednolitego, odpowiednio wysokiego standardu przestrzeni omawianego obszaru, która przeszła w całości w prywatny zarząd. Enklawy sukcesu otoczone są kwartałami i ciągami pojedynczych lokalizacji, w których utrzymywane z powodzeniem placówki handlowe i usługowe sąsiadują z pustostanami bądź stale remontowanymi lokalami. Śródmieście Szczecina jawi się jako obszar stymulowanego przez rynek, ale chaotycznego w wymiarze przestrzennym, zjawiska lokaty kapitału w nieruchomości, a nie porządkowania i stabilizacji stosunków własnościowych korespondujących z estetyzacją przestrzeni.

Tak przebiegająca prywatyzacja degraduje przestrzeń miejską jako całość – stan całości obszaru staje się wypadkową sukcesu lub niepowodzenia niezależnych od siebie licznych inicjatyw, a nie następstwem logiki funkcjonowania dzielnic czy ulic handlowych. W ogólnym stanie obszaru omawianych osiedli przestrzeń sprywatyzowana ma w dużej mierze charakter wykluczający; nie wiąże się z istnieniem obiegu dóbr i zachowaniami konsumenckimi, ale z dominującą funkcją lokaty kapitału.

2.2.3. Brak czynników centralizujących – kryzys tożsamości

Przemiany ekonomiczne pod koniec XX wieku przyczyniły się do nasilenia procesu pauperyzacji i gentryfikacji omawianego obszaru. W efekcie współcześnie istniejący w obrębie omawianych osiedli układ urbanistyczny i architektura oraz profil społeczny i materialny zamieszkujących go mieszkańców stają w coraz większym rozdzwieku. Centralnie położone w strukturze miasta obszary uległy marginalizacji społecznej oraz ekonomicznej i utrzymują ten stan. Skala tej pauperyzacji utrudnia dokonanie jakichkolwiek strukturalnych, zakrojonych na odpowiednio szeroką skalę działań naprawczych, a zarazem powstrzymuje – do pewnego stopnia – tendencje modernizacyjne w skali całego miasta.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Fot. 5. Wybrane lokalizacje na analizowanym obszarze

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Trwale zaniżony standard zabudowy w dzielnicach śródmiejskich jest jednym z czynników uniemożliwiających wykształcenie się realnego funkcjonalnego (a nie jedynie –

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

formalnego i topograficznego) centrum, obszaru pozwalającego na mentalne i funkcjonalne zorganizowanie przestrzeni miasta. Symptomatyczne jest, że właśnie w funkcjonalnym wymiarze role te pełnią położone na obrzeżach omawianych osiedli centra handlowe. Wypełniają one lukę, zapotrzebowanie na przestrzeń spotkań, aktywności, konfrontacji z innymi członkami społeczności.

Kryzys funkcji centralizacyjnej został pogłębiany przez dokonujące się na przestrzeni lat ukształtowanie przebiegu linii komunikacji miejskiej na omawianym obszarze. Szczególnie widoczne jest to w odniesieniu do obszaru osiedla Centrum i północnej części osiedla Śródmieście-Zachód, wydzielonej przebiegiem ul. Krzywoustego. W następstwie tego procesu ten rozległy, stosunkowo mocno zaludniony obszar w znacznym stopniu został pozbawiony bezpośredniego dostępu do odpowiednio często kursujących autobusów i tramwajów. Krwiobieg układu komunikacyjnego przebiega: ul. Krzywoustego, Aleją Piastów i ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Role centrów przesiadkowych i węzłów transportowych w tym obszarze stanowią: Plac Zwycięstwa, Plac Kościuszki, Plac Szarych Szeregów i Plac Rodła. Pomędzy nimi rozpościera się obszar kwartałów, które tylko w niewielkim stopniu (za sprawą rzadszych połączeń autobusowych) posiadają dostępność do komunikacji publicznej. Istotne znaczenie ma także kierunek przebiegu tras tramwajów – ukierunkowane są one na połączenie z jednej strony z Placu Kościuszki, a dalej, ku Pomorzanom, z drugiej zaś – na Plac Rodła i dalej w kierunku Niebuszewa bądź ku stoczni. Tym samym komunikacja publiczna z obszaru położonych centralnie osiedli niejako odwrócona jest bokiem do ścisłego centrum, nie sprzyja szybkiemu dotarciu w rejon: Bramy Portowej, Alei Niepodległości i Placu Żołnierza Polskiego. Nie ułatwia też w wystarczającym stopniu dotarcia do kwartałów zlokalizowanych między ul. Krzywoustego a Placem Grunwaldzkim i wzdłuż Alei Wojska Polskiego aż do Placu Szarych Szeregów.

Nie lepsza jest sytuacja dostępności autonomicznie traktowanego obszaru osiedla Śródmieście-Zachód. Oś jego powiązania komunikacyjnego z centrum miasta (a także z rejonem dworca kolejowego i autobusowego, z Wałami Chrobrego i Prawobrzeżem) stanowi ul. Krzywoustego, przebiegająca mniej więcej środkiem osiedla i stanowiąca jej tkankę zabudowy kamienicznej, z centrami przesiadkowymi na Placu Kościuszki i na Placu Zwycięstwa. Oś południkowa wyznaczona jest przebiegiem Alei Piastów. Ta ostatnia ma przede wszystkim wzmiankowane wcześniej znaczenie tranzytowe i wiąże osiedle z Placem Rodła. Bezpośrednia bliskość „formalna” Placu Kościuszki i Placu Zwycięstwa jest mocno złudna; co prawda dzieli je odległość jednego przystanku tramwajowego, jednak w wymiarze fizycznym to kilkaset metrów. Na tym dystansie nie ma przystanków pośrednich (z wyjątkiem przystanku autobusowego zlokalizowanego przy kościele garnizonowym), osiedle pozbawione jest też innych niż Aleja Piastów powiązań w ciągu południkowym. Tym samym atrakcyjność lokalizacji w rejonie ulicy Langiewicza i Jagiełły z jednej strony czy też

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Bohaterów Getta Warszawskiego są nieproporcjonalne do fizycznego położenia w geograficznym środku obszaru miejskiego. Pogłębia to tendencję do koncentracji na funkcji mieszkaniowej tego obszaru, w bardzo niewielu przypadkach przełamowaną przez lokalizację instytucji i obiektów użyteczności publicznej, w niewielkim stopniu zagospodarowanego pod działalność handlową.

W kontraście do tego stanu rzeczy można wskazać na zdecydowanie lepsze skomunikowanie w obrębie omawianego obszaru i całego miasta osiedla Turzyn. Tam komunikacja tramwajowa przebiega środkiem osiedla w ciągu alei Bohaterów Warszawy. Układ połączeń komunikacyjnych, przebieg granic administracyjnych nakładających się na siebie struktur - to wszystko potęguje pewien stan rzeczy wykształcony w realiach krótkiego okresu funkcjonowania współczesnej struktury społecznej i narodowościowej miasta. Ani omawiane osiedla z osobna, ani kompleks śródmiejskich dzielnic miasta nie tworzą w świadomości jego mieszkańców, a tym bardziej w odbiorze zewnętrznym jednolitego kompleksu skojarzeń, wyobrażeń, funkcji i podmiotów obdarzonego w miarę zwartą tożsamością i powiązanego poczuciem istnienia zewnętrznych granic, jak też elementów centralnych, aspektów spójności, punktów odniesienia. Ma zatem miejsce sytuacja, w której realia codziennego życia, skupienie małych, sąsiedzkich środowisk bądź półformalnych struktur o charakterze pragmatycznym (takich jak wspólnoty sąsiedzkie czy też fakt skupienia dzieci i rodziców wokół szkoły) nie znajdują odpowiednika w utożsamieniu z pewną konkretną częścią miasta – ramą przestrzenną dla tych wszystkich wspólnych aktywności jest całe miasto, ich ulokowanie w przestrzeni rozciąga się na cały Szczecin. Ma miejsce utożsamienie z miastem, ale nie z jego konkretną dzielnicą. Trudno przy tym mówić o trwałych sojuszach wobec dokonującej się gentryfikacji – śródmiejska część miasta jest obojętna na swoje miejsce we wszechświecie miasta, ale także wewnętrznie przepołowiona. Oba światy żyją we względnej separacji.

Realność problemu uwidacznia się na tle więzi i zjawisk tożsamościowych, które ujawniają się w innych dzielnicach Szczecina, (np. w Podjuchach, na Gumieńcach, na Warszawie) owocując konkretnymi inicjatywami obywatelskimi (np. system transportu publicznego na zamówienie w Podjuchach) czy nawet elementami symbolicznymi (jak np. pomnik słońca czy inicjatywa śledzenia gniazda bociana na Warszawie). Przestrzeń śródmiejska pozostaje w tym względzie amorficzna, przynależna w równym stopniu do wszystkich i do nikogo.

Samo centralne położenie nie jest samo w sobie probierzem sukcesu. Omawiana część miasta doświadczyła dobitnie tego, że może znaleźć się w odległym horyzoncie priorytetów czy też zdolności do działania zarówno ze strony samorządu lokalnego jak i biznesu, na czym potrafią skorzystać inne dzielnice.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Problem braku społecznej świadomości centralności – swego rodzaju dumy związanej z tożsamością – współgra z brakiem wystarczającego zewnętrznego oddziaływania. Prawdopodobnie bez zaistnienia w lokalnym środowisku śródmiejskiej i centralnej części miasta silnego ośrodka bądź zespołu czynników organizujących tożsamość i sprzyjających podnoszeniu jakości zasobów infrastrukturalnych oraz kapitału ludzkiego i społecznego nie będzie możliwe dokonanie systemowej zmiany. W problemie braku czynników centralizujących dochodzi do spętlenia i współzależności wszystkich aspektów zarówno tych o charakterze społecznym, jak i instytucjonalnym.

2.2.4. Słabość struktur instytucjonalnych

Omawiane wyżej uwarunkowanie pozostaje w związku z brakiem organizacji i podmiotów odwołujących się do centrum i śródmieścia jako miejsca swego funkcjonowania. Aspekt centralności ani dzielnicowej i osiedlowej specyfiki nie znajduje wyrazu w integracji wokół drużyn sportowych, podmiotów trzeciego sektora. Trudno za takowe uznać rady osiedli, dla większości mieszkańców pozostają one całkowicie anonimowe, podobnie jak nieznany jest przebieg granic pomiędzy osiedlami.

Do pewnego stopnia ten deficyt podmiotowości i instytucjonalności przełamuje istnienie struktur parafialnych. One z kolei napotykają na barierę o charakterze kulturowym – wszak nie wszyscy mieszkańcy posiadają określone poglądy religijne, stosunkowo niewiele osób systematycznie odbywa praktyki religijne (według statystyk kościelnych na niedzielą mszę świętą uczęszcza przeciętnie 1/5 mieszkańców, w centralnie położonych dzielnicach i parafiach odsetek ten jest nieco niższy). Ponadto skala oddziaływania symboliki, obiektów i struktur religijnych też ma swoje ograniczenia. Na obszarze osiedla Śródmieście nie znajduje się ani jedna świątynia, jest ono w wymiarze administracyjnym przyporządkowane do parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, co jednak w niewielkim stopniu przekłada się na doświadczenie integracji przestrzennej i funkcjonalnej. Biorąc pod uwagę amorficzność postaw religijnych, rozległość parafii i fizyczny brak infrastruktury sakralnej przekłada się na daleko idącą prywatyzację postaw i więzi religijnych. Tym bardziej więc struktury parafialne nie są i nie mogą być uczestnikiem bądź partnerem w procesie aktywizacji i pozareligijnej integracji mieszkańców obszaru. Równocześnie w bezpośredniej bliskości Placu Zwycięstwa zlokalizowane są aż trzy świątynie. Stanowi to pozostałość odziedziczonego budownictwa sakralnego z okresu przedwojennego i w naturalny sposób determinowało logikę wyznaczania granic administracyjnych parafii. Nie sposób jednak zaprzeczyć, że przy tego rodzaju wielopoziomowości struktur i budowanych wokół nich relacji społecznych oraz działań i aktywności indywidualnych oraz zbiorowych trudno o wypracowania jednoznacznych związków z terytorium.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Parafie prowadzone przez księży dominikanów i chrystusowców oraz skupiające ich życie świątynie – obydwie ulokowane na skraju osiedla Centrum – swym oddziaływaniem wykraczają poza własne granice administracyjne. Wiąże się to z działalnością licznych wspólnot, prężnych środowisk akademickich, ogólnego prestiżu w społeczności miasta. (świadczy o tym m.in. liczba i miejsce zamieszkania dzieci przyjmujących po raz pierwszy sakrament komunii świętej – w roku 2017 w przypadku parafii dominikańskiej około 50 % pochodziło ze szkół spoza parafii). Ten swoisty „sukces” powiązany ze swego rodzaju misją, poczuciem odpowiedzialności za miasto i jego mieszkańców, w pewnym stopniu zamazuje „właściwy” charakter parafii i jej wspólnotowość. W pewnym stopniu ten ogólnomiejski profil obu świątyń koresponduje z charakterystyką nieodległego – choć zlokalizowanego poza granicami administracyjnymi analizowanych osiedli – kościoła katedralnego pw. Świętego Jakuba, w naturalny sposób świątyni centralnej dla całego miasta i diecezji. Na mniejszą skalę podobna prawidłowość dotyczy kościoła pw. Świętego Wojciecha (kościół garnizonowy) przy Placu Zwycięstwa. W efekcie każda z omawianych świątyń może być postrzegana jako samodzielne centrum aktywności religijnej, ważny punkt na duchowej mapie miasta, co nie w każdym przypadku i nie w każdym wymiarze daje się pogodzić z funkcją integratora społeczności parafialnej.

Takie rozlokowanie związane jest z pewnymi elementami ekonomii przestrzeni (szczególnie w przypadku centrów handlowych – tendencja do maksymalizacji dostępności komunikacyjnej, utrzymywanie związku z głównymi ciągami komunikacyjnymi), ale też wzmacnia swoisty efekt odśrodkowy – aktywności w sferze publicznej realizowane są w coraz większym stopniu poza omawianym obszarem bądź na jego skraju.

2.2.5. Dekomercjalizacja.

Jakkolwiek funkcja gospodarcza objęła na przestrzeni minionych trzech dekad znaczną część budynków i dolnych kondygnacji obiektów na omawianym obszarze, to w skali miasta wyróżnia go wysoka niestabilność prowadzenia działalności o takim charakterze. Poza głównymi ciągami komunikacyjnymi, przy mniejszych, w kilkunastu przypadkach jedno kierunkowych uliczkach, wiele lokali pozostaje czasowo lub trwale niezagospodarowanych. Zazwyczaj charakteryzuje je niski metraż oraz stosunkowo niski standard użytkowy.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Fot. 6. Przykłady nieużytkowanych lokali na analizowanym obszarze

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Tego rodzaju lokale przed laty sprawdzały się jako sklepy spożywcze, punkty usługowe, biura i agencje nastawione na bezpośredni kontakt z klientem. Wraz z postępującą pauperyzacją mieszkańców, koncentracją funkcji handlowej w centrach oraz ekspansją sklepów sieciowych zdecydowanie obniżyła się ich atrakcyjność dla potencjalnych najemców. Zanik funkcji gospodarczych miał charakter strukturalny – zanik jednych sklepów i punktów usługowych, pomimo ich umiejscowienia w środku miasta, pociągał za sobą obniżenie atrakcyjności całego obszaru, a w konsekwencji – spadek obrotów w kolejnych punktach. W efekcie tworzą one zasób przestrzeni komercyjnej czasowo lub trwale wyłączony z użytkowania, a przy tym niesprzyjający estetyce przestrzeni ulicznych.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Równolegle wraz z upadkiem tradycyjnych zakładów usługowych obniżyła się dostępność do wielu usług. Symptomatyczny jest zanik tanich zakładów fryzjerskich, pozycjonowanych pod mniej wymagającego klienta i nastawionych na większy obrót. Te, które zdecydowały się konkurować ceną, utrzymują dużą liczbę klientów, zdecydowana większość zakładów przestawiła się na droższe usługi realizowane w trybie umawianych na konkretny dzień i godzinę wizyt. To także wpływa na podniesienie cen usług (ich głównym oferentem stają się wyżej pozycjonowane salony) staje się czynnikiem rozwarstwienia w dostępności do usług rynkowych. W przypadku istniejących w przeszłości zakładów szewskich czy krawieckich – tu także na omawianym obszarze można znaleźć kilkanaście śladów po nich – podobnie jak w całym mieście nastąpił prawie całkowity zanik oferty. I tu dokonało się to pod wpływem rynku, który jednak znaczne grono uboższych czy też przyzwyczajonych do korzystania z usług rzemieślników mieszkańców pozostawił wobec perspektywy braku możliwości dokonywania reperacji oraz konieczności korzystania z peryferyjnie usytuowanych obiektów sieciowych. Jakkolwiek trudno to zjawisko dojrzeć z perspektywy osób odnajdujących się w realiach rynkowych, dla wielu starszych i uboższych mieszkańców dominujących w całych kwartałach centrum i śródmieścia miasta tego rodzaju zmiany oznaczały istotne zmiany w stylu życia i przyjmowanych modelach zachowań ekonomicznych.

Skutkowało to zachwianiem pozycji tradycyjnych ciągów komunikacyjnych, które odgrywały rolę ośrodków działalności handlowej. Aleja Wojska Polskiego na odcinku do obecnego Placu Szarych Szeregów, ulica Krzywoustego czy też na niektórych odcinkach ulica Jagiellońska okazały się w tym aspekcie bardzo delikatnymi ekosystemami, podatnymi na oddziaływanie czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Do pewnego stopnia i w ich przypadku można mówić o dekomercjalizacji, co pociągnęło za sobą negatywne skutki społeczne – zmniejszenie ruchu, dekapitalizację infrastruktury, zmniejszenie presji na estetykę i zachowanie standardów bezpieczeństwa i ładu publicznego oraz zwiększenie tolerancji dla zachowań obniżających standard przestrzeni.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Fot. 7. Niezagospodarowane lokale usługowe przy al. Wojska Polskiego

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Należy zauważyć, że ekspansja dyskontów w skali miasta nie przełożyła się na zrównoważenie liczby wcześniej funkcjonujących małych punktów handlowych o dominującej funkcji spożywczej. Premiuje ona klientów dysponujących własnymi środkami transportu, skłonnych do dokonywania zakupów po drodze z pracy bądź odebraniu dzieci ze szkoły. W przypadku mieszkańców o niższych dochodach, w tym często osób starszych, oznacza to konieczność korzystania z gęstej, aczkolwiek charakteryzującej się wąskim asortymentem sieci sklepów pod szyldami „Żabki” czy też „Freshmarketu” bądź dłuższych spacerów do rzadziej rozlokowanych w gęstej śródmiejskiej zabudowie dyskontów (przykładowo brak zupełnie takich obiektów wewnątrz rozległego trójkąta między alejami: Wojska Polskiego i Piastów a ulicą Krzywoustego oraz w trójkącie Aleja Piastów – Kopernika – Narutowicza).

Fot. 8. Netto na rogu ulic: Ks. Piotra Ściegiennego i al. Bohaterów Warszawy (Turzyn) i Biedronka przy al. Wojska Polskiego (Centrum)

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Praktyki promocyjno – informacyjne skoncentrowane na komunikowaniu się z klientami poprzez gazetki reklamowe poszczególnych marek pogłębiają postawę „polowania na okazje”. Pogłębia to postawę przywiązania do niskiej ceny, a nie związków z siecią obiektów handlowych o charakterze „sąsiedzkim”. Nie jest to zjawisko samo w sobie nacechowane pejoratywnie, sprawia ono jednak, że zauważalne rozwarstwienie majątkowe w powiązaniu z podtrzymywanymi aspiracjami co do standardu życia (w przypadku młodszych mieszkańców i rodzin z dziećmi) lub troską o zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych (w odniesieniu przede wszystkim do osób starszych) nieproporcjonalnie akcentuje znaczenie aktu dokonywania zakupów i poszukiwania korzystnych rozwiązań cenowych w porządku życia mieszkańców. W pewnym stopniu to dyskonty stają się ważnymi elementami zbiorowej świadomości, skupiającymi postawy ekonomiczne (także np. te związane z płaceniem rachunków), wypełniającymi luki w przestrzeni publicznej i jej społecznych funkcjach. Do pewnego stopnia ten sam proces ma miejsce w przypadku aptek.

Prywatyzacja przestrzeni współgra z ekonomizacją postaw życiowych polegających jednak nie na trosce o zwiększenie dochodów i standardu życia, ale na dostosowaniu

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

własnych możliwości i środków w dyspozycji do określonego, nie najwyższego standardu aspiracji. Cechuje to sposób funkcjonowania znacznej części mieszkańców całego omawianego obszaru determinując takie aspekty, jak ekonomię zarządzania czasem, modele spędzania czasu wolnego i więzi z własnym bezpośrednim otoczeniem ekonomicznym.

2.2.6. Kryzys przestrzeni publicznej.

W omawianym obszarze na przestrzeni lat nie zachodziły i nie zachodzą procesy realnie wpływające na wytworzenie przestrzeni publicznej o odpowiedniej jakości, funkcjonalności i zasięgu. Doświadczenia podejmowanych w przeszłości zabiegów w istocie uwypuklają dziś w odbiorze mieszkańców niepowodzenie realizowanej w tym zakresie polityki miastotwórczej i pogłębiają frustrację związaną z nietrafionymi bądź niekonsekwentnymi decyzjami czy też niezrealizowanymi koncepcjami. To nie jest proces zakończony, uświadamiane i podświadome zapotrzebowanie na przestrzeń publiczną motywuje niezaspokojone oczekiwania i wyobrażenia związane z poszczególnymi lokalizacjami.

Omawiany obszar obejmuje kilka przestrzeni potencjalnie istotnych dla kreowania wspólnotowości oraz podejmowania w oparciu o nie nowych form aktywności. Pomyślany jako bodaj najrozleglejszy projekt tzw. Złoty Szlak przebiegający od Zamku Książąt Pomorskich ku siedzibie Urzędu Miasta ciągiem Alei Papieża Jana Pawła II przecinając Plac Lotników i Plac Grunwaldzki jest inicjatywą w gruncie rzeczy fasadową, nie tworzy wartości dodanej w związku z przebiegiem przez określoną przestrzeń i pośród wypełniających ją obiektów oraz w gruncie rzeczy nie istnieje w świadomości mieszkańców i turystów.

W ograniczonym stopniu w pewnym okresie nadzieje i aktywności skoncentrowane na publicznym wymiarze przestrzeni wiązały się z nowym wizerunkiem Placu Lotników, w szczególności po umiejscowieniu na nim latem 2002 roku – po wieloletnich zabiegach - pomnika Bartolomeo Colleonego. To jednak obszar o małej pojemności, wymagający dla większych wydarzeń zamknięcia ze wszystkich stron ruchu w newralgicznym punkcie miasta. Organizowano tu pojedyncze wydarzenia, przede wszystkim plenerowe konkursy skoku o tyczce, ale nie sposób pokonać zasadniczych ograniczeń tego miejsca, tym bardziej za sprawą tak specyficznej formy aktywizacji.

Zarzucone zostały konsekwentne działania na rzecz aktywizacji i wprowadzenia do ogólnoszczecińskiej świadomości przestrzeni tzw. Deptaku Bogusława. Efektem tego niedokończonego projektu jest raczej poczucie porażki, natężenia nieprzekraczalnych ograniczeń i swoisty fatalizm obarczający całą dzielnicę niż doświadczenie miejsca udanie skupiającego publiczną aktywność.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

W następstwie omawianych doświadczeń centralna część miasta niejako zawiodła oczekiwania mieszkańców miasta, że znajdą w niej przestrzeń salonu lub też spontanicznego spotkania. Uwidacznia się to na tle okazjonalnych sukcesów otoczenia katedry czy też rosnącej popularności nadodrzańskich bulwarów, które przy okazji Jarmarku Jakubowego czy też w okresie słonecznej pogody przyciągają funkcjonalnością i gwarem. W tym kontekście dzielnice centralne odpychają bądź kumulują aktywność o bardzo jednostronnym, nie budującym więzi i społecznych zachowań charakterze (jaskrawy przykład to otoczenie baru przy ulicy Krzywoustego przyciągającego w godzinach wieczornych i nocnych licznych amatorów kebaba). Nie mniej istotny jest fakt i poczucie deficytu, jaki opisywany stan rzeczy rodzi w społeczności samych osiedli poddanych analizie. Brak przestrzeni publicznej istotnej dla miasta w ich przypadku oznacza brak „salonu lokalnego”, przestrzennego punktu odniesienia dla własnej dzielnicy.

Trwały kryzys przestrzeni publicznej nie ogranicza się do braku możliwości realizacji funkcji symbolicznych i kultury spotkania. Wbrew upowszechnionemu przekonaniu o nagromadzeniu obszarów zieleni w Szczecinie omawiana centralna część miasta i jej mieszkańcy nie dysponują zbyt wieloma terenami do wypoczynku i rekreacji w naturalnym środowisku. Dla dominującej części gęsto zaludnionych kwartałów między aleją Piastów, Placem Grunwaldzkim i Placem Zwycięstwa najlepszą pod względem bliskości i dostępności komunikacyjnej przestrzeń zieleni stanowi park przy ulicy Wojciecha. Cechują go jednak ograniczone rozmiary, w znacznym stopniu stanowi on przestrzeń tranzytu między rejonem Placu Zwycięstwa i ulicą Wojska Polskiego a rejonem ulic Obrońców Stalingradu i Śląską. Poza nim jest jeszcze park przy Placu Kościuszki i w zasadzie brak alternatywy dla spacerów w otoczeniu zieleni, jeśli pominąć pobliski Cmentarz Centralny i usytuowany peryferyjnie park przy ul. Noakowskiego.

Fot. 9. Park przy pl. Tadeusza Kościuszki (Turzyn) i ogródek jordanowski w parku przy ul. Noakowskiego (Turzyn)

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Wobec naturalnych ograniczeń dotyczących mieszkańców opisywanej części miasta, o których jest tu mowa w różnych kontekstach (wiek i związane z nim ograniczenia zdrowotne i ruchowe, status materialny wpływający na niższą skłonność do niezwiązanego z celami zarobkowymi korzystania z komunikacji publicznej, styl życia koncentrujący uwagę i zachowania społeczne na bliższej okolicy), trudno traktować w obecnych realiach możliwość udania się na Jasne Błonia, do Parku Kasprowicza, na Różankę czy tym bardziej do Lasu Arkońskiego jako wiarygodną propozycję dla dominującej części społeczności tych osiedli.

Dla młodszej i bardziej aktywnej części populacji dojmujący jest brak infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Do pewnego stopnia od jakiegoś czasu ograniczenie to przełamuje instalowanie na placach zabaw i skwerach otwartych siłowni, zestawów urządzeń do indywidualnych ćwiczeń fizycznych i sprawnościowych. W skali miasta i w szczególności omawianego obszaru oraz wobec natężenia jego zamieszkania jest to jednak infrastruktura dalece niewystarczająca. Jeszcze słabiej zaspokojone są potrzeby dzieci i dorosłych poszukujących możliwości gry w piłkę. Na obszarze osiedla Śródmieście-Zachód można wskazać jeden taki obiekt, uruchomiony na przestrzeni ostatnich trzech lat. Dużą trudność nastręcza wynajęcie sal gimnastycznych dla rekreacyjnego uprawiania sportu, o ile zbierze się grupa mieszkańców pragnących podejmować cyklicznie tego rodzaju aktywność. Liczba obiektów i ich dostępność jest ograniczona, poza tym o wolne terminy zabiegają także grupy z innych części miasta. W skali całego miasta utrapieniem jest ograniczona możliwość sezonowego uprawiania takich umasowionych form rekreacji, jak np. jazda na łyżwach. Centralnie położone dzielnice nie dają ani jednej możliwości jazdy na sankach. Rozwijana jest sieć roweru miejskiego, gęsta sieć stacji przesiadkowych stwarza mieszkańcom śródmieścia sposobność do znacznego zwiększenia własnej mobilności i realizacji tym sposobem wielu funkcji. Poza nielicznymi fragmentami (rejon ulicy Jagiellońskiej, Złoty Szlak) praktycznie brak tam jednak rozwiązań umożliwiających wygodną i bezpieczną jazdę na rowerze.

W efekcie mieszkańcy omawianego obszaru skazani są na rywalizację o możliwość korzystania z mocno ograniczonych zasobów infrastruktury sportowej, a w pewnym stopniu także – z racji centralnego ulokowania osiedli poddanych analizie w strukturze przestrzennej miasta – rywalizacji o te zasoby z osobami przybywającymi z innych części Szczecina. Sami natomiast posiadają ograniczony dostęp do położonych poza omawianym obszarem obiektów sportowych i przestrzeni rekreacyjnych, przy czym dla znacznej części populacji pewną barierę stanowi tu także czynnik ekonomiczny (konieczność dojazdu i ponoszenia związanych z tym kosztów, brak indywidualnych środków transportu).

Uderzający jest w związku z powyższym kontrast między liczbą osób poruszających się na rowerach, w szczególności w widoczny sposób w związku z aktywnością rekreacyjną,

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

występujący pomiędzy omawianymi osiedlami a położonymi bardziej peryferyjnie częściami miasta. Do pewnego stopnia stanowi to przejaw realizacji określonego stylu życia. Niższy status materialny i realizowane wartości znajdują odzwierciedlenie w mniejszej wadze przykładanej do tężyzny fizycznej, aktywnego spędzania czasu, transferu tego rodzaju postaw na dzieci. Z pewnością należy uwzględnić wpływ uwarunkowań związanych z charakterystyką i stanem infrastruktury mieszkaniowej. W przeważającej większości budynków omawianego obszaru zdecydowanie trudniej przechowywać oraz obsługiwać w codziennym użytku rowery – nie sprzyjają temu niewielkie mieszkania i trudności w przechowywaniu sprzętu, utrudnienia w ich transporcie w obrębie pozbawionych wind budynków, niemal całkowity brak służących temu celowi pomieszczeń magazynowych, zazwyczaj niewystarczający stopień zabezpieczenia bram, klatek schodowych i piwnic w wielorodzinnych budynkach. Ciągłe do rzadkości należą instalacje umożliwiające bezpieczne pozostawienie przypiętego roweru przy obiektach handlowych i instytucjach publicznych. W gruncie rzeczy codzienne użytkowanie roweru przez mieszkańców omawianych osiedli w przeważającej liczbie przypadków wymaga dużej determinacji, nie jest to zjawisko masowe, stąd brak odpowiedniego wpływu wzorców i społecznych norm postępowania.

Istotny kompleks aktywności związanych z użytkowaniem przestrzeni publicznej został skoncentrowany w centrach handlowych zlokalizowanych na obrzeżach omawianego obszaru – nieco wcześniej CH Galaxy i CH Turzyn, a później także CH Kaskada. One w jeszcze większym stopniu kumulują zjawiska, o których była wcześniej mowa w kontekście sklepów dyskontowych – ich funkcja ekonomiczna przejmuje rolę wiodącego stymulatora postawy życiowej, fakt dokonywania zakupów to dla mieszkańców obszaru, w którym galeria determinuje logikę przestrzeni, elementarna czynność socjalizująca, czy też służąca budowaniu hierarchii, więzi, ekspresji i samorealizacji. Rzecz w tym, że oferta centrów handlowych we wszystkich tych aspektach na omawianym obszarze staje się niejako bezalternatywna.

W następstwie omawianych zjawisk nasileniu ulega jeszcze jedno zjawisko – dominująca część najgęściej zamieszkanym osiedli Centrum i Śródmieście-Zachód w coraz większym stopniu nabierała charakteru tranzytowego. W ich obszarze ma miejsce przemieszczanie się mieszkańców miasta, ale zanikają bądź nie ulegają przyrostowi czynniki sprawiające, że ten ruch jest w centralnie położonych dzielnicach koncentrowany wokół istotnych fragmentów przestrzeni, obiektów, aktywności. Nie ma miejsca interakcja, publiczne wydarzenia i aktywności, które angażowałyby lokalną społeczność, stymulowały jej członków do działania.

Kryzys przestrzeni publicznej, poza wymiarem fizycznym, warunkowany jest również niską kulturą i skutecznością komunikowania się poszczególnych aktorów kształtujących analizowaną przestrzeń oraz nadających jej także w procesie komunikacji symbolicznej

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

określony charakter. Z racji omawianych wcześniej deficytów w znacznej mierze ta słabość komunikacji jest po części zrozumiała w przypadku lokalnych społeczności nie wykształcających skutecznych i powszechnych metod ekspresji własnych oczekiwań, aspiracji i stanowisk. Co gorsza, ograniczenie to jest także przypadłością samorządu.

2.2.7. Nieproporcjonalna dominacja funkcji mieszkaniowej.

W skali miasta i konstytuujących je powiazań nastąpiło zachwianie proporcji funkcji realizowanych w obrębie omawianego obszaru. Wskazane w analizie dzielnice koncentrują przede wszystkim funkcje mieszkaniowe. W toku dokonujących się przemian o charakterze ekonomicznym i demograficznym dominująca część pozostałych funkcji – w szczególności handlu, rozrywki, edukacji – ulega przenoszeniu poza omawiany obszar.

Na obrzeżach omawianego obszaru rozlokowane są ośrodki koncentracji indywidualnej i zbiorowej aktywności: centra handlowe, kościoły parafialne, skupisko obiektów akademickich. Nie stanowią one tym samym czynnika organizującego przestrzeń, czy też porządkującego dynamikę i kierunek indywidualnych i zbiorowych aktywności. W ograniczonym stopniu centralna część miasta jest dla społeczności studenckiej miejscem realizacji funkcji rozrywkowych, to wiąże się jednak z określonymi trudnościami wynikającymi zresztą z terytorialnej kumulacji pubów i podobnych obiektów.

Można zatem uznać, że skala dominacji funkcji mieszkaniowej i ufundowanego na niej stylu życia mieszkańców, zdecydowanie utrudnia zarówno akumulację innych funkcji, w szczególności związanych ze spędzaniem czasu wolnego, jak i budowę interakcji z takim środowiskiem, jak społeczność studencka.

Zwraca uwagę zarówno mniejsze nagromadzenie sytuacji problemowych, jak i bardziej optymistyczne oceny ankietowanych osób jak i wniosków płynących z prowadzonych rozmów na temat sytuacji osiedla Turzyn. Jako podstawową przyczynę można uznać właśnie relatywnie słabsze znaczenie funkcji mieszkaniowej w profilu osiedla, w szczególności w jego zachodniej części oddzielonej ciągiem Alei Bohaterów Warszawy. To i tak mniej, niż prawdopodobnie można by osiągnąć biorąc pod uwagę umiejscowienie w przestrzeni tej części miasta infrastruktury komunikacyjnej, jak też prężnie działających i zróżnicowanych punktów handlowych.

Nie pojawiły się przekonujące przesłanki ku temu, by uznać – wbrew dopuszczanej hipotezie – że w obszarze osiedla Turzyn negatywnym czynnikiem destabilizującym stosunki społeczne może być skupienie zjawisk związanych z istnieniem targowiska, potencjalne nagromadzenie subkultur czy ewentualna rywalizacja na tle narodowościowym (np. wobec licznych tam przybyszów z krajów azjatyckich). Nic takiego w zauważalnej skali nie nastąpiło. Zarówno targowiska i wybudowane w oparciu o ich tradycyjną lokalizację centrum handlowe, jak i pozostałe obiekty skupione wokół skrzyżowania Alei Bohaterów Warszawy z ulicą 26

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Kwietnia należy uznać za czynnik przełamujący monofunkcyjny charakter pozostałej części śródmiejskiej miasta, animujący ruch i prowokujący pojawianie się nowych form aktywności. Nie bez znaczenia jest tu bliskie sąsiedztwo części miasta z dominującym udziałem studentów (akademiki, obiekty uniwersyteckie). W konsekwencji południową część osiedla Turzyn wyróżnia niski udział osób korzystających z zasiłków pieniężnych, osób długotrwale bezrobotnych (z nielicznymi wyjątkami w przestrzennym rozmieszczeniu tego zjawiska) czy też niska liczba przestępstw.

2.2.8. Deficyt bezpieczeństwa

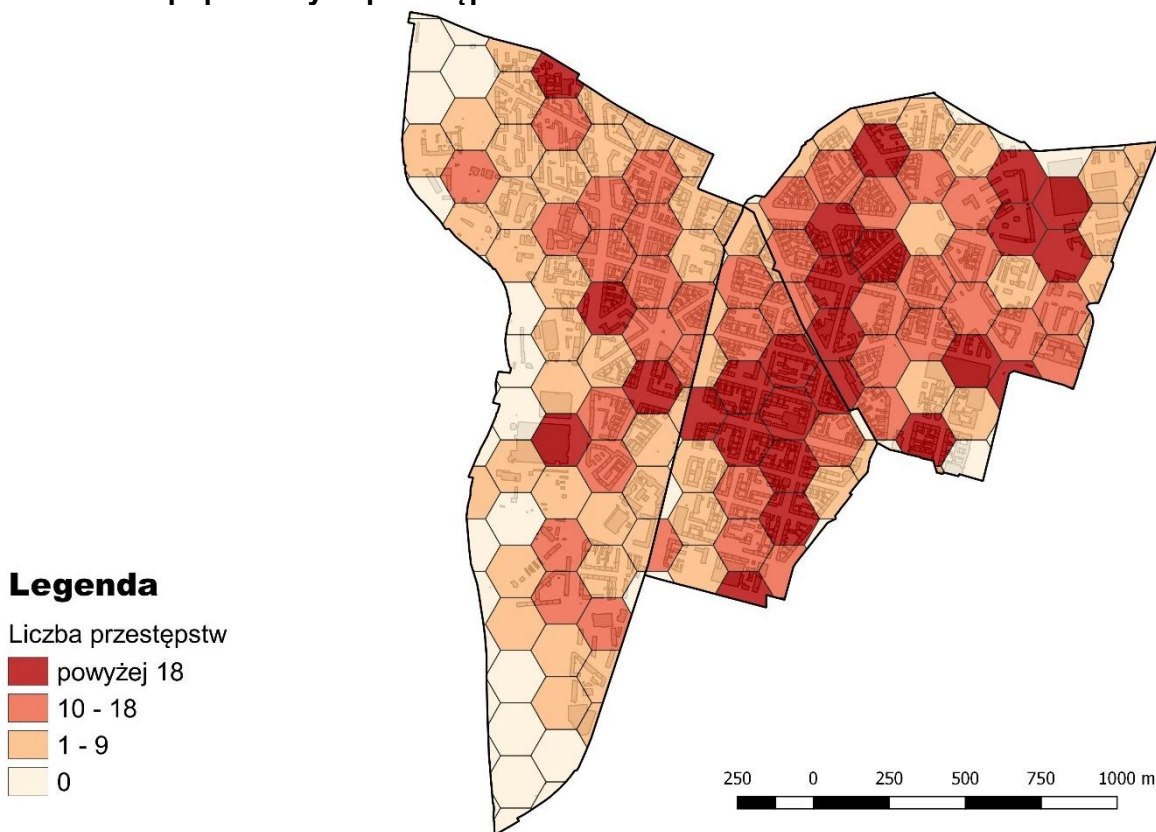
Poziom przestępczości ogółem w Szczecinie plasuje się poniżej średniej dla miast o porównywalnej do Szczecina wielkości - dla Wrocławia, Poznania, Krakowa, Gdańska, nie mówiąc już o Katowicach, najbardziej zagrożonym przestępczością wielkim miastem w Polsce. Należy zauważyć, że pojawiają się opinie o tym, że w śródmiejskiej części Szczecina brak bezwarunkowego poczucia zagrożenia.

Według wyników badań prowadzonych przez dr Natalię Sypion-Dutkowską¹ w śródmieściu Szczecina oraz na sąsiednich terenach mieszkaniowych skupiają się obszary wysokiej gęstości wszystkich badanych przez nią rodzajów przestępstw. Tego rodzaju zachowania cechują się także znaczną trwałością przestrzenną, a jednocześnie pozostałe obszary Szczecina wolne są od znacznego nasilenia tego rodzaju przestępstw.

¹ źródło: Sypion-Dutkowska N., 2015. *Analiza stanu i zmian rozmieszczenia przestępstw w Szczecinie z wykorzystaniem geostatystycznych metod GIS*, Archiwum Kryminologii, T. XXXVII, s. 302-326.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 5. Liczba popełnionych przestępstw

Źródło: opracowano na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Szczecinie

Przyczyną tego stanu rzeczy jest prawdopodobnie skupienie i nałożenie się na siebie przestrzennych (mieszkania komunalne, punkty sprzedaży alkoholu, obiekty handlowo-usługowe) i społecznych (bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, dysfunkcje rodziny, brak kontroli społecznej) uwarunkowań przestępczości. Dodatkowymi czynnikami sprzyjającymi przestępczości w omawianym obszarze są duże przepływy osób i ich anonimowość. Kwartaly zabudowy śródmiejskiej Szczecina położone w obrębie „przestępczego kilometra kwadratowego” pomiędzy: aleją Papieża Jana Pawła II, ulicą Tkacką, placem Brama Portowa, ulicą Kaszubską, ulicą Mariana Langiewicza, ulicą Kazimierza Pułaskiego, ulicą Bolesława Śmiałego, ulicą 5 Lipca, placem Szarych Szeregów i ulicą Wielkopolską, w postulatach przywoływanego badacza oraz innych osób zajmujących się tym zagadnieniem wymagają szczególnego nadzoru policyjnego.

Jak się wydaje, istota opisywanego zagadnienia polega na współwystępowaniu nasilenia zjawisk patologicznych i kryminalnych w obrębie lokalnego środowiska i w obrębie tkanki mieszkaniowej przy jednoczesnym utrzymaniu poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni otwartej, publicznej. Niski standard infrastruktury mieszkaniowej w powiązaniu z deficytem kapitału społecznego i nasileniem niekorzystnych zjawisk społecznych sprawia, że kamienice w otoczonych najgorszą sławą kwartałach są scenerią częstych wykroczeń, aktów agresji często związanych z nadmiernym spożyciem alkoholu, częstszymi włamaniami do słabiej

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

strzeżonych lokali. Dokonuje się to w aurze obywatelskiej bierności, jest traktowane bardziej jako aspekt specyfiki kulturowej – tego rodzaju zachowania są do pewnego stopnia oswojone – niż wyzwania obywatelskiego, wynikające z ostrzej zarysowanych granic własności. Ponadto w ogólnej sumie wykroczeń trzeba rozróżnić te, które mają związek z uwarunkowaniami topograficznymi wynikającymi z centralności miejsca (w szczególności handel narkotykami realizowany w możliwie dostępnych miejscach spotkań) oraz położenia na połączeniach ścieżek komunikacyjnych (w tym przypadku rośnie prawdopodobieństwo zdarzeń komunikacyjnych, kradzieży, ale także – w pewnym stopniu – aktów wandalizmu). Tym samym śródmiejskie osiedla kumulują zdarzenia przekraczające normy społeczne zarówno autorstwa mieszkańców tychże osiedli, jak i mające miejsce w następstwie samego ich centralnego położenia w strukturze miasta.

Patrząc na problem z nieco innej strony warto zauważyć, że odczucie bezpieczeństwa w omawianym obszarze może być warunkowane jego profilem społecznym. W przypadku fragmentów miasta zamieszkiwanych w większym stopniu przez osoby starsze ich przekonania i formułowane na ich podstawie uogólnienia bywają wykreowane na oczekiwaniach i obawach związanych z własnym dyskomfortem, poczuciem zagrożenia potęgowanym przekonaniem o mniejszej możliwości przeciwstawienia się mu z racji obniżonej sprawności i doświadczenia samotności. W tym obszarze ruch pieszy wieczorami słabnie, przez co zmniejsza się także znaczenie presji kontroli społecznej, poczucie bezpieczeństwa związane z obecnością innych ludzi.

Innej natury są problemy obniżające poziom bezpieczeństwa w obszarze śródmiejskim. Tam jawi się koincydencja dokonującej się gentryfikacji oraz osamotnienia tych, którzy zostali opuszczeni zarówno przez „system”, jak i przez najbliższe otoczenie.

Nie można ignorować faktu, że wraz z rosnącą świadomością społeczną i doświadczanymi oraz znajdującymi się w sferze aspiracji standardami życia, społeczność miasta w coraz większym stopniu identyfikuje kwestie bezpieczeństwa ze stanem infrastruktury. Na omawianym obszarze występują w tym względzie istotne nawarstwiające się zaniedbania i braki. Co istotne, pojawiają się one także w odniesieniu do obszaru osiedla Turzyn, które wypada względnie korzystniej w kontekście innych analizowanych paramentów bezpieczeństwa. To uwidacznia fakt, że tam, gdzie w większym stopniu ma miejsce intensyfikacja ruchu problem bezpieczeństwa staje się zagadnieniem ogólnomiejskim, a kwestia jakości bezpieczeństwa w określonej dzielnicy – wyzwaniem dotyczącym całej społeczności miasta.

2.2.9. Ograniczony obieg kultury i funkcjonowanie związanych z nią instytucji

W przeważającej części społeczność omawianego obszaru znajduje się poza wpływem publicznych instytucji kultury, stymulowanych przez nie obiegiem dóbr i wartości

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

oraz aktywnych form zagospodarowania czasu. Do pewnego stopnia stanowi to przejaw ogólnych tendencji – uczestnictwo w kulturze ulega prywatyzacji, jest skupione na korzystaniu z treści elektronicznych, a w pewnym stopniu wiąże się także z aktywnym udziałem w produkcji i dystrybucji. Należy jednak zauważyć występowanie określonych uwarunkowań i ograniczeń charakterystycznych dla omawianego obszaru czy też związanych z jego specyfiką.

Jedyną systemowo budowaną i utrzymywaną z publicznych środków strukturą aktywizowania obiegu dóbr kultury w skali miasta stanowią filie Miejskiej Biblioteki Publicznej. Na analizowanym obszarze funkcjonują: filia nr 1 na ulicy Bolesława Śmiałego, filia nr 20 na ulicy Śląskiej, filia nr 28 na placu Lotników oraz Promedia, multimedialna 54 filia przy Alei Wojska Polskiego. Przy istniejącym stopniu rozpowszechnienia czytelnictwa wydaje się to być wystarczająca podaż podmiotów. Rzecz w tym, że z racji swej istoty zaspokajają one jedynie wycinek potrzeb i aspiracji mieszkańców omawianego obszaru.

W stosunkowo krótkim czasie radykalnie zmieniła się rola instytucji kultury, które dotychczas starały się wypełniać tego rodzaju luki bądź wychodzić naprzeciw społecznym potrzebom. Nie są one w stanie konkurować z intensywnością i złożonością oferty kultury masowej. Do pewnego stopnia omawiany obszar do niedawna znajdował się w swego rodzaju uprzywilejowanej sytuacji w związku z bliskością jednostek Pałacu Młodzieży jako podstawowej placówki służącej organizacji czasu oraz podnoszeniu umiejętności i rozwijaniu kreatywności i zdolności młodych mieszkańców. Będąc instytucją ogólnomiejską, a nie osiedlową, nie jest on jednak w stanie w wystarczającym stopniu zaspokoić potrzeb środowiska, które stanowi jego bezpośrednie otoczenie.

Trudno zauważyć inicjatywy polegające na aktywnym wyjściu do lokalnych społeczności, włączające osoby starsze i mniej mobilne, dzieci i członków gorzej sytuowanych rodzin w obieg dóbr kultury. Istota problemu polega bowiem na wzajemnym wzmacnianiu się obu tendencji – słabości podaży i niskości popytu. W przypadku śródmiejskiej części miasta o znaczeniu i skali problemu stanowi:

- licznosc zamieszkujacej ja populacji, a co za tym idzie – skala kulturowego wykluczenia,
- deficyt obiegu treści kulturowych jako czynnika potencjalnie sprzyjającego socjalizacji i podnoszeniu kompetencji, co w konsekwencji prowadzi do mobilności społecznej i zwiększania standardu życia,
- kontrast w stosunku do śródmiejskiego, potencjalnie reprezentacyjnego charakteru obszaru, z oczekiwaną funkcją organizacji wolnego czasu i istnieniem obiektów wyznaczających standard norm, jak też sakralizujących, uwznioślających uczestnictwo w kulturze jako wspólnocie wartości.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Podobnie jak w przypadku innych aspektów związanych z określonym stylem życia i wynikających z tego postaw barierę w zakresie dostępu do dóbr kultury stanowi splot statusu materialnego z utrwalonym wzorcem społecznym. Słabiej sytuowani mieszkańcy centralnie położonych osiedli nie pożytkują środków na zakup treści kultury i nie stanowi ona istotnego aspektu ich rodzinnej i środowiskowej autoidentyfikacji.

Ponadto uwidacznia się kontrast pomiędzy rosnącą dostępnością w skali miasta wartościowej oferty kulturalnej oraz absencji mieszkańców śródmieścia w jej obiegu. Istniała szansa przezwyciężenia tego ograniczenia i konkretne działania w tym kierunku. Zauważalna jest tendencja, w obrębie której intensywność i atrakcyjność wydarzeń kulturalnych w skali miasta jest funkcją działań aktywizujących określone miejsca, lokalizacje. Taki charakter miały wydarzenia odbywające się na Deptaku Bogusława jako element inwestycji SCR w kreowanie miejsca i jego klimatu. W odmiennych realiach fenomen ten ma miejsce w przypadku szczecińskiej Różanki. Określony wizerunek i zespół wyobrażeń udało się skoncentrować w pewnym okresie wokół aktywności Klubu 13 Muz. Obecnie osiedla śródmiejskie nie posiadają w swym obrębie i sferze bezpośredniego oddziaływania żadnego tego typu obiektu ani ośrodka.

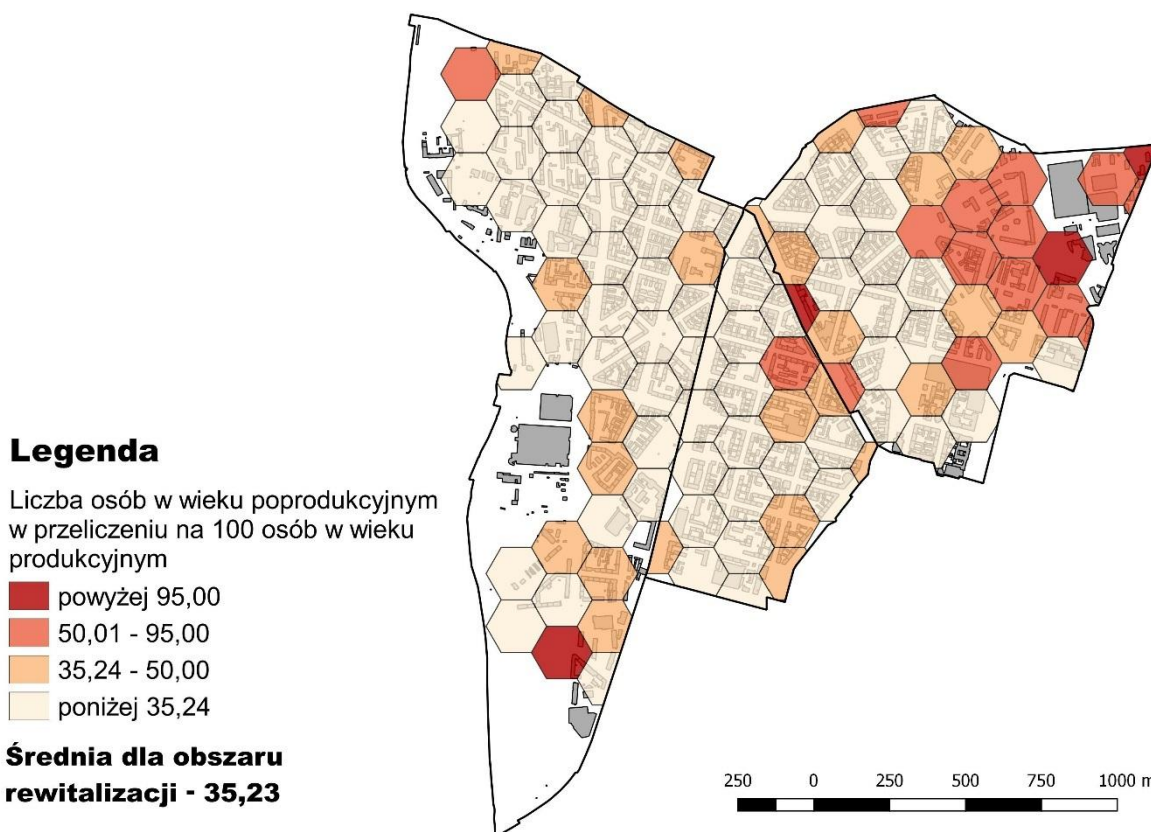
2.2.10. Wykluczenie społeczne osób starszych

Jakość życia w mieście i dostępność usług publicznych w jego poszczególnych dzielnicach stopniowo zastępuje takie aspekty życia społeczeństwa znajdującego się w trakcie transformacji ustrojowych, ekonomicznych i społecznych, jak: zmniejszanie bezrobocia, rozwój infrastruktury czy modernizacja instytucji i podnoszenie jakości rządzenia. Nabiera to szczególnego znaczenia wobec zwiększającego się znaczenia zagadnień o charakterze demograficznym i związanym ze zmianą profilu wiekowego społeczności kraju i miasta, ale także omawianych dzielnic. Chodzi tu w szczególności o wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy, wzrost liczby osób samotnych, wzrastającą liczbę osób starszych, przewlekle chorych i niepełnosprawnych, a także zmianę modelu rodziny z wielopokoleniowej na jedno-, dwupokoleniową.

Część śródmiejska z jej stosunkowo zwartą zabudową, małą liczbą nowych budynków i ograniczonym dopływem młodszych mieszkańców, staje się obszarem koncentracji osób starszych. Wśród mieszkańców badanego obszaru obserwuje się wysoki udział przedstawicieli pierwszego pokolenia mieszkańców powojennego Szczecina, zdecydowanie już w mniejszym stopniu pionierów osiedlających się w mieście w latach 40. i 50., częściej urodzonych w tym okresie i zachowujących lokale mieszkalne po rodzicach i członkach rodzin.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 6. Stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do populacji osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

We wschodniej części osiedla Centrum i w rejonie Alei Wojska Polskiego liczba osób starszych niemal dorównuje liczbie osób w wieku produkcyjnym. Tam, gdzie w największym stopniu realizowane były nowe projekty deweloperskie – w szczególności w rejonie Alei Bohaterów Warszawy – oraz na obszarze intensywniejszych projektów rewitalizacyjnych podejmowanych przy udziale wspólnot mieszkaniowych w tradycyjnej zabudowie pojawiało się znacznie więcej młodych mieszkańców.

Na podstawie przeprowadzanych wywiadów można stwierdzić, że na omawianym obszarze do rzadkości należy wspólne zamieszkiwanie osób starszych z przedstawicielami młodszego pokolenia, co powoduje zwiększające się poczucie osamotnienia, konieczność samodzielnego radzenia sobie z codziennymi obowiązkami i ograniczeniami fizycznymi i psychicznymi wynikającymi z postępującego wieku. Podnoszące się standardy życia i oczekiwania młodszego pokolenia sprawiają, że pogłębia się tendencja do migracji z obszaru śródmieścia przy jednoczesnym podnoszeniu się średniej wieku lokatorów. Dochodzą do tego inne deficyty warunkowane kondycją materialną i psychiczną starszego pokolenia:

- zła sytuacja finansowa i samotność;
- pogorszenie stanu zdrowia i sytuacji materialnej;

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

- niski poziom życia osób starszych;
- trudności związane z samodzielną egzystencją (sprząatanie, gotowanie, wychodzenie na spacer itp.);
- konieczność opieki higienicznej i usług pielęgnacyjnych;
- trudności w zabezpieczeniu opału;
- brak możliwości kontynuacji aktywności zawodowej wśród osób starszych;
- brak aktywności społecznej, osamotnienie, izolacja, nieporadność życiowa;
 - postawa roszczeniowa;
 - zagrożenie izolacją i wykluczeniem społecznym osób dotkniętych niepełnosprawnością i ludzi starszych;
 - negatywne stereotypy człowieka starego;

Osoby starsze są skupione na domowym trybie życia. Ich obecność w przestrzeni publicznej przejawia się przede wszystkim na spacerach, pracach działkowych i drobnych zakupach. W przypadku analizowanego obszaru ważnym aspektem tego rodzaju aktywności są odwiedziny cmentarza - jego parkowy charakter, rozległość i ulokowanie w sąsiedztwie dzielnicy śródmiejskiej sprzyja częstym wizytom.

Uwzględniając wielość realizowanych postaw życiowych, w niejednym przypadku – świadome ograniczenie do podstawowych czynności i prywatności, czy też naturalne ograniczenie aktywności związane z postępującym wiekiem, uzasadnione jest postawienie tezy, że na omawianym obszarze ma miejsce wykluczenie społeczne osób starszych. Można scharakteryzować to jako indywidualną zdolność wielu mieszkańców do wykorzystania potencjału swego otoczenia i ograniczonej woli jego współtworzenia, ale również jako problem polegający na słabości środowiska lokalnego w zakresie aktywizacji ekonomicznej i publicznej seniorów. Jeśli nawet wielu z nich nie aspiruje do ograniczania negatywnych aspektów postępującego wieku należy stwierdzić, że w niewielkim stopniu ich zapotrzebowanie jest zaspokajane przez świadomą politykę samorządu lokalnego, jak też działania innych podmiotów.

Ograniczona jest oferta komercyjna. Tym większe zapotrzebowanie odwołuje się do sektora publicznego, tym bardziej, że kluczową barierą udziału w korzystaniu z różnego rodzaju dobrach i formach spędzania czasu jest dla osób starszych niezbyt wysoki budżet domowy, niejednokrotnie ograniczony po przejściu na emeryturę czy też rentę. Oczywiście podejmowane są działania w ramach programu Szczecin Przyjazny Seniorom. Według oficjalnej strony programu (przyjaznyrodzinnie.szczecin.pl) certyfikaty Miejsca Przyjaznego Seniorom otrzymały takie podmioty, jak: placówki medyczne, teatry i instytucje kultury oraz rekreacji, ale także dealer samochodów. Na terenie objętym analizą zlokalizowane są jedynie punkty firmy Spondylus oferującej produkty medyczne i rehabilitacyjne oraz Teatr

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Lalek Pleciuga. Siłą rzeczy starsi mieszkańcy śródmieścia nie korzystają też w dużej skali z innych form aktywności samorządu i społeczności miasta dla nich dedykowanej. Można wskazać prowadzenie stoisk na ogólnomiejskich festynach, zniżki na wybrane wydarzenia o charakterze kulturalnym i rozrywkowym odbywające się w Szczecinie. Ważną rolę odgrywa także funkcjonowanie Uniwersytetu Trzeciego Wieku. W śródmiejskiej części miasta brak instytucji działających na rzecz środowiska seniorów. Najbliższe kluby seniora zlokalizowane są na ulicach: Mieszka I, Dąbrowskiego i Kruczej. Nasycenie tego rodzaju inicjatywami w śródmiejskiej części miasta jest znikome. Niewielką rekompensatę stanowi działalność bibliotek publicznych czy też wspólnot parafialnych – w obu przypadkach seniorzy stanowią główną grupę beneficjentów oferty oraz uczestników zajęć i spotkań. Ich aspekt aktywizacyjny jest jednak ograniczony.

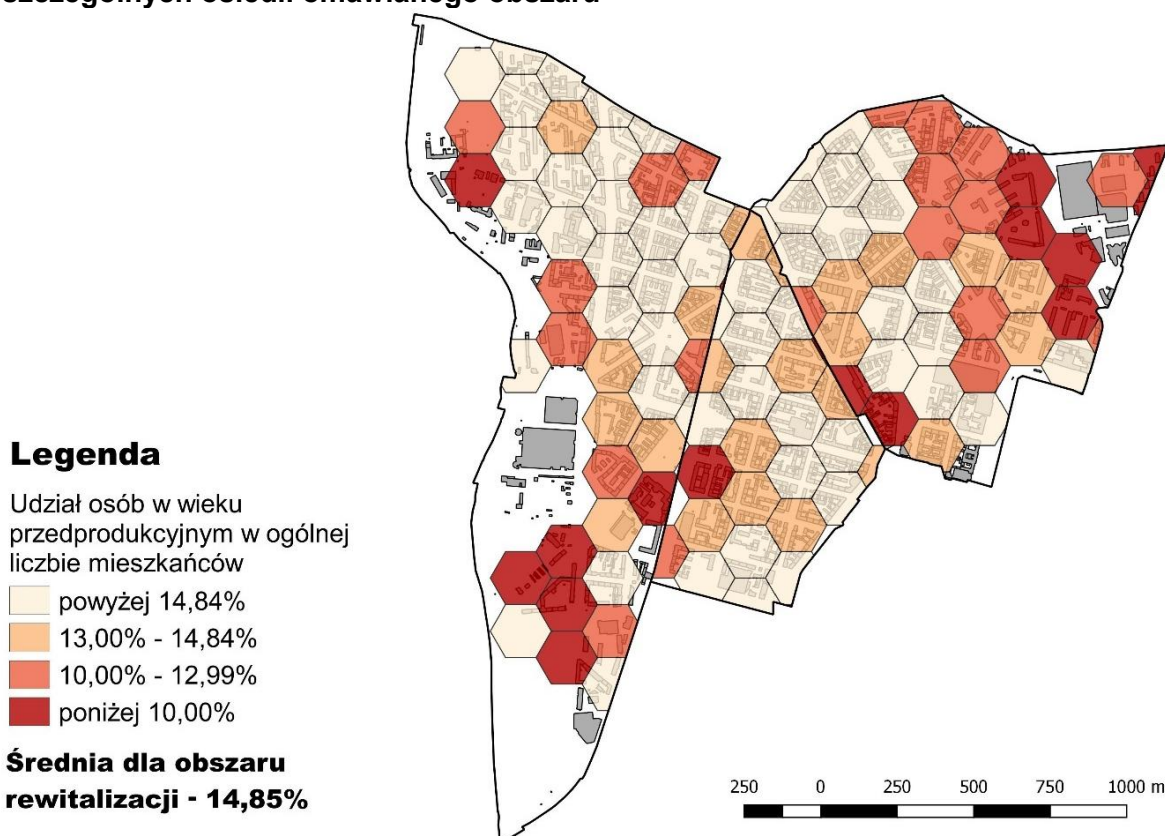
Rosnąca pod względem liczebnym grupa seniorów, w dużej mierze wywodząca się ze słabiej wykształconej, mniej majątnej i w mniejszym stopniu zaangażowanej w życie publiczne części społeczności śródmiejskich osiedli miasta, w coraz mniejszym stopniu przyczynia się do budowy jego potencjału. Problemem jest zarówno jej bezradność wobec wielu strukturalnych barier i ograniczeń, jak i jej narastające konsekwencje – rosnące koszty leczenia i opieki, stopniowa dekapitalizacja infrastruktury mieszkaniowej, zanik więzi społecznych przez wycofanie w życie prywatne. Już obecnie kontakt administracji i rozmaitych aktorów z tą społecznością staje się mocno ograniczony, zawężony do wybranych funkcji (doraźna pomoc, realizacja świadczeń, nieliczne inicjatywy publiczne, jak np. konkurs na najbardziej efektywne balkony). Ignorowanie tego stanu rzeczy prowadzić może do sytuacji, w której dominująca część społeczności omawianych osiedli utraci zdolność do współdziałania z samorządem i jego partnerami. Za stan problemowy można także uznać niezdolność wspólnoty do wykorzystania wiedzy, umiejętności i czasu, którymi w tak znacznym stopniu dysponuje tak wielu jej członków. Można tu zatem mówić o dużej złożoności i skomplikowaniu omawianego zagadnienia.

2.2.11. Problem dzieci i młodzieży

Inna grupa mieszkańców, w przypadku której identyfikowane są zagadnienia problemowe związane z kompleksem zjawisk przestrzennych, infrastrukturalnych i socjoekonomicznych charakteryzujących omawiane osiedla, to dzieci i młodsza młodzież.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 7. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców poszczególnych osiedli omawianego obszaru

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Dzieci i młodszej młodzieży proporcjonalnie najmniej mieszka w pasie bloków mieszkalnych między ulicą Wyzwolenia a rejonem Placu Grunwaldzkiego i Alei Papieża Jana Pawła II, w okolicach ulicy Jagiełły i Langiewicza oraz przy początkowym biegu ulicy Ku Słońcu. Ciekawy jest przypadek południowego krańca osiedla Śródmieście-Zachód, gdzie niska populacja dzieci i młodzieży wiąże się z lokalizacją dwóch placówek szkolnych, w tym jednej z najstarszych w mieście szkół podstawowych. Ilustruje to zanikający charakter więzi szkół z ich otoczeniem i możliwości wszechstronnego oddziaływania na podopiecznych, o czym będzie jeszcze mowa w dalszej części analizy.

Według danych Urzędu Statystycznego z 2015 r. w całym Szczecinie mieszkało ponad 49 tys. małżeństw z dziećmi, blisko 27 tys. samotnych matek i 4024 samotnych ojców. Tu odsetek rodzin niepełnych wynosi prawie 37%. Niepełność rodzin w istotnym stopniu koreluje z niepewną sytuacją materialną – w uboższej, śródmiejskiej części miasta jest to wielokrotnie zauważany problem. Ponadto według danych uzyskanych w parafiach zlokalizowanych na obszarze objętym analizą około połowa przychodzących na świat dzieci przychodzi ze związków nieformalnych. Nie oznacza to bezwzględnie przyszłej niepełności rodzin, w których będą się one wychowywać, niemniej kryzys instytucji rodziny na omawianym obszarze jest w tym zjawisku mocno widoczny. Więzy rodzinne uległy osłabieniu, w śródmieściu miasta nie jest to raczej przejaw emancypacji, zmiany stylu życia i odsuwaniu

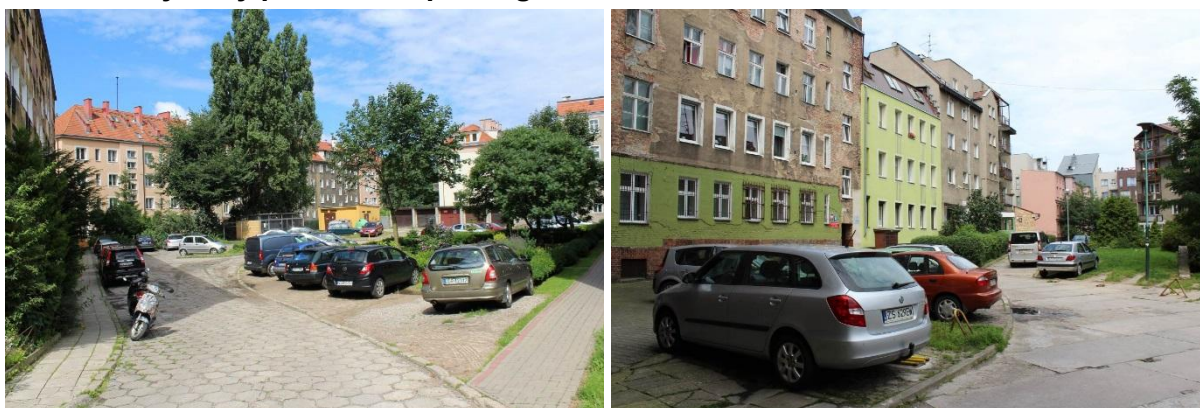
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

na przyszłość ważnych decyzji życiowych, ale wypadkowa pauperyzacji i wielowątkowej degradacji życia społecznego.

Przyglądając się bliżej temu zagadnieniu i jego osadzeniu w uwarunkowaniach rozwojowych omawianych osiedli centralnej i śródmiejskiej części miasta należy zauważyć, że deficyty te w istotny sposób ograniczają młode pokolenie. Nie dość na tym, że doświadczą ono konsekwencji niższego statusu materialnego swoich rodzin i opiekunów. To dzieci i młodzież w jeszcze bardziej bezpośredni sposób doświadczą deficytów jakości i rozległości przestrzeni publicznej. W przypadku dzieci młodszych i ich rodziców, jak wskazano, niedogodności wiążą się z brakiem wystarczającego dostępu i bliskości terenów zielonych i związanych z nimi instalacji, w szczególności placów zabaw. Tu możliwe jest jednak, przynajmniej częściowo, wycofanie w przestrzeń prywatną. Starsze dzieci i młodzież młodsza ulega jednak socjalizacji właściwej wiekowi dojrzewania w otoczeniu zdecydowanie niesprzyjającym, wypełnionym w szczególności zwartą substancją mieszkaniową i raczej przypadkowo definiowanymi miejscami spotkań i aktywności lokalnej wspólnoty. Nie istnieją centra skupiające taką aktywność, brak właściwie otwartych, ogólnodostępnych ośrodków pośrednich umożliwiających spotkanie, wspólne dzielenie pasji i kreowanie nowych zachowań – takich jak obiekty sportowe.

Nastąpił niemal kompletny zanik instytucji podwórka. Charakter zabudowy, procesy rewitalizacyjne i postępująca gentryfikacja sprawiły, że w tych dzielnicach podwórka pozostały domeną względnie zwartych, ale też słabiej sytuowanych i w konsekwencji niżej pozycjonowanych środowisk. Zabudowa kwartałów coraz rzadziej umożliwia funkcjonowanie podwórka jako miejsca spotkań i aktywności – są one zabudowywane, a przede wszystkim pełnią funkcję parkingów. Do pewnego stopnia w tych realiach aktywność lokalnych środowisk przeniosła się na chodnik i ulicę.

Fot. 10. Przykłady podwórek - parkingów

Źródło: wizja lokalna 27-07-2017

Przepaść między ofertą boiska i podwórka a dyskoteką i klubem nocnym wypełniają centra handlowe, względnie eksplorowanie innych części miasta dostarczających

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

podstawowych elementów przestrzeni publicznej (np. Wały Chrobrego i nadodrzańskie bulwary).

Młode pokolenie w bardzo ograniczony sposób stymulowane jest przez wpływ środowiskowych liderów. Mogą oni ewentualnie kreować swoją pozycję w ramach instytucji szkolnych, choć wobec złożoności i uwarunkowań kulturowo – ustrojowych okazuje się to coraz trudniejsze lub też w oparciu o instytucje organizujące czas wolny. Postępujący zanik bądź zupełna nieobecność tych ostatnich pozostawia młodzież omawianego obszaru pod przemożnym wpływem popkultury oraz wzorców i autorytetów funkcjonujących w wyobraźni masowej. Wzmiankowane wyżej nasilające się rozwarstwienie struktury klasowej omawianego obszaru przekłada się na odmienną doświadczeń z organizacją czasu wolnego – demarkacja dotyczy z jednej strony rodzin, w których dzieci raz lub kilka razy w tygodniu biorą udział w zajęciach sportowych, kołach zainteresowań, dodatkowych lekcjach, a z drugiej rodzin praktycznie pozbawionych możliwości korzystania z tego rodzaju oferty. W każdym przypadku uczestnictwo takie przybiera jednak tryb indywidualny i ma zazwyczaj charakter funkcjonalny (jest ukierunkowane na pozyskanie pewnej wiedzy, sprawności czy też relacji) i nie przyczynia się do kreowania liderów i autorytetów wywierających szerszy wpływ na środowisko omawianych osiedli. W coraz mniejszym stopniu punktem odniesienia dla wybranych kręgów, choćby i dla całego miasta, są nawet gracz miejscowego klubu piłkarskiego, których losy najczęściej jedynie w ograniczonym wymiarze są powiązane z miastem. Wobec amorficzności granic śródmiejskiej części miasta i zaniku tradycyjnych form obiegu treści, wyczerpaniu uległ potencjał kreowania swoistych legend miejskich z ich bohaterami jako archetypami lokalnego kolorytu czy też nośnikami wspólnotowego doświadczenia. W związku z tym na poziomie zbiorowej świadomości i podświadomości brakuje płaszczyzny, na której dzieci i młodzież mogłyby wejść z postaciami, osobami i autorytetem związanych z nimi instytucji, niosącymi ze sobą potencjał dla kształtowania indywidualnego i zbiorowego przeżycia i doświadczenia.

W stosunkowo krótkim czasie radykalnie zmieniła się rola instytucji kultury, które wychodzą naprzeciw społecznym i środowiskowym potrzebom.

Punktem odniesienia nie jest szkoła także dlatego, że następuje stopniowe odrywanie miejsca zamieszkania od miejsca pobierania edukacji. Także w śródmieściu dzieci z tej samej ulicy mogą chodzić do różnych szkół o często odmiennych porach. Wraz z realizacją porządku zajęć pozalekcyjnych niweczy to pojęcie i doświadczenie wspólnego czasu pozalekcyjnego. Gęsto zamieszkane śródmiejskie ulice gromadzą dzieci odwołujące się do indywidualnych struktur środowiskowych, tylko w niewielkim stopniu związanych z miejscem zamieszkania.

Kluczowe jest pytanie: co dzieje się ze starszymi dziećmi i młodszą młodzieżą omawianego obszaru w czasie, gdy nie realizują obowiązku szkolnego? Odpowiedzią na nie

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

jest zdefiniowanie problemu „nieobecności” tej grupy mieszkańców, ich zarówno fizycznego, jak i społecznego wycofania z przestrzeni miejskiej i lokalnego środowiska. To wycofanie następuje do sfery indywidualnej, przede wszystkim do obecności w Internecie, jak i „poza dzielnicę”, w wyłączone sfery konsumpcji bądź ogólnomiejskie przestrzenie publiczne. Własna dzielnica, osiedle czy nawet ulica nie są do tego w gruncie rzeczy potrzebne. Głębszy sens i namacalne skutki identyfikowanego problemu należy rozpoznawać w:

- braku realnego związku z dzielnicą i udziału w jej tworzeniu – tworzy się radykalna luka tożsamościowa, brak związku młodych mieszkańców z miejscem zamieszkania,
- brak środowiskowego zaangażowania i społecznej presji na podnoszenie jakości – los dzieci i troska o ich bezpieczeństwo jest silną motywacją dla kreowania określonej funkcji; brak tego spoiwa także w starszym pokoleniu powoduje zanik motywacji i wycofanie w sferę prywatną,
- wyłączania poszczególnych fragmentów przestrzeni ze społecznej kontroli i sankcjonowanych środowiskową normą form zachowania i aktywności – miejsca nieużywane i zaniedbane stają się sferą nieoficjalną, niejednokrotnie sceneria łamania normy społecznej

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

2.3. Analiza SWOT

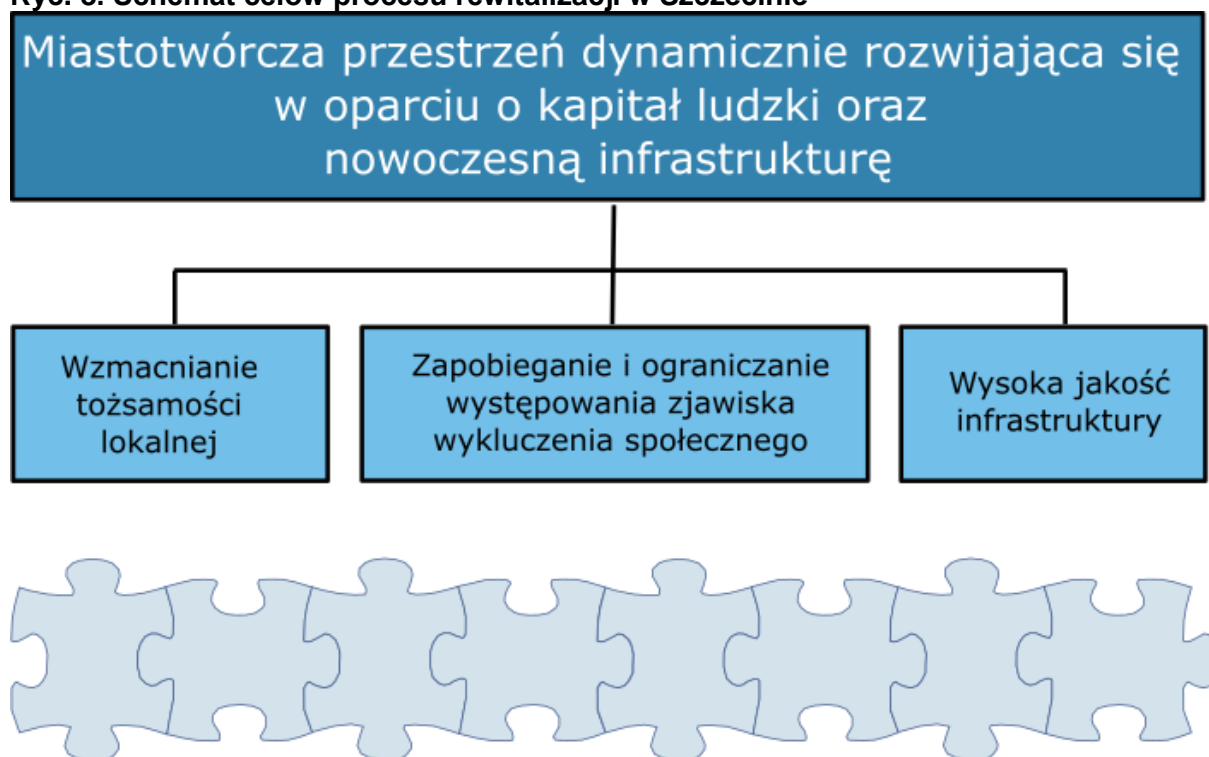
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – centralne położenie w przestrzeni miasta, – zwartość przestrzenna, intensywność i regularność zabudowy, – zabytkowy charakter architektury i układu urbanistycznego, – duża liczba mieszkańców, – status i charakter wybranych lokalizacji i struktur przestrzennych na analizowanym obszarze, – dostępność komunikacyjna, – stosunkowo niskie ceny nieruchomości, – czytelna i stabilna sytuacja własnościowa, – silne ośrodki parafialne Kościoła katolickiego, ich ogólnomiejskie oddziaływanie. 	<ul style="list-style-type: none"> – dekapitalizacja infrastruktury, – brak elementów rzeczywistej centralności, – nagromadzenie deficytów i patologii społecznych, – niski status materialny większości mieszkańców, – słabość kapitału społecznego, – słabe poczucie tożsamości i więzi z analizowanym obszarem, – duża migracja mieszkańców, – deficyt poczucia bezpieczeństwa w obrębie analizowanego obszaru, – tranzytowe ukierunkowanie komunikacji publicznej, – niska jakość i zasięg przestrzeni publicznej, – deficyt zieleni i terenów rekreacyjnych, – ograniczona oferta kulturalna.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – korzystne decyzje o lokalizacji siedzib firm, instytucji i innych obiektów, – zewnętrzne zaangażowanie inwestycyjne w infrastrukturę mieszkaniową, – potencjał kapitału ludzkiego, – wzmocnienie potencjału i oddziaływania struktury edukacji, – potencjał dla dalszego rozwoju powiązań komunikacyjnych, w szczególności w oparciu o sieć SKM, – wykorzystanie rozwiązań wzmacniających kapitał społeczny stosowanych z powodzeniem w innych dzielnicach, – rosnące zainteresowanie przestrzenią miasta i jego potencjałem inwestycyjnym, – przemyślane i zakończone powodzeniem projekty deweloperskie. 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie dynamiki rozwoju miasta i regionu, – utrzymanie tendencji suburbanizacyjnych, – niewystarczające zaangażowanie biznesu w przekształcanie analizowanego obszaru, – ograniczenie dostępności środków finansowych na realizację projektów rewitalizacyjnych, – niestabilność koncepcji rozwoju obszaru i całego miasta, – niekontrolowana ekspansja sieci handlowych i ich oddziaływanie na lokalny handel, – dalsze osłabienie pozycji uczelni wyższych i środowiska akademickiego.

3. Cele i model rewitalizacji

3.1. Cele rewitalizacji

Niniejsze opracowanie ma charakter ogólny, a rozwiązania w nim zawarte są jedynie rekomendacją jakie powinny być kierunki planowanego procesu rewitalizacji. Poniższy schemat przedstawia cel główny oraz trzy cele strategiczne. Realizacja celów strategicznych powinna odbywać się dzięki wdrożeniu opracowanego modelu rewitalizacji. Szczegółowy opis kierunków działań wpisujących się w sformułowane cele znajduje się w dalszej części niniejszego rozdziału.

Ryc. 8. Schemat celów procesu rewitalizacji w Szczecinie

Źródło: opracowanie własne

Osiągnięcie celów pozwoli na rozwiązanie zdiagnozowanych problemów występujących na analizowanym obszarze. Oznacza to, że dzięki wdrożeniu działań wynikających z poszczególnych modułów proponowanego modelu rewitalizacji, wskaźniki użyte w procesie diagnostycznym przyjmą wartości bardziej korzystne niż na etapie programowania rewitalizacji.

3.2. Model rewitalizacji

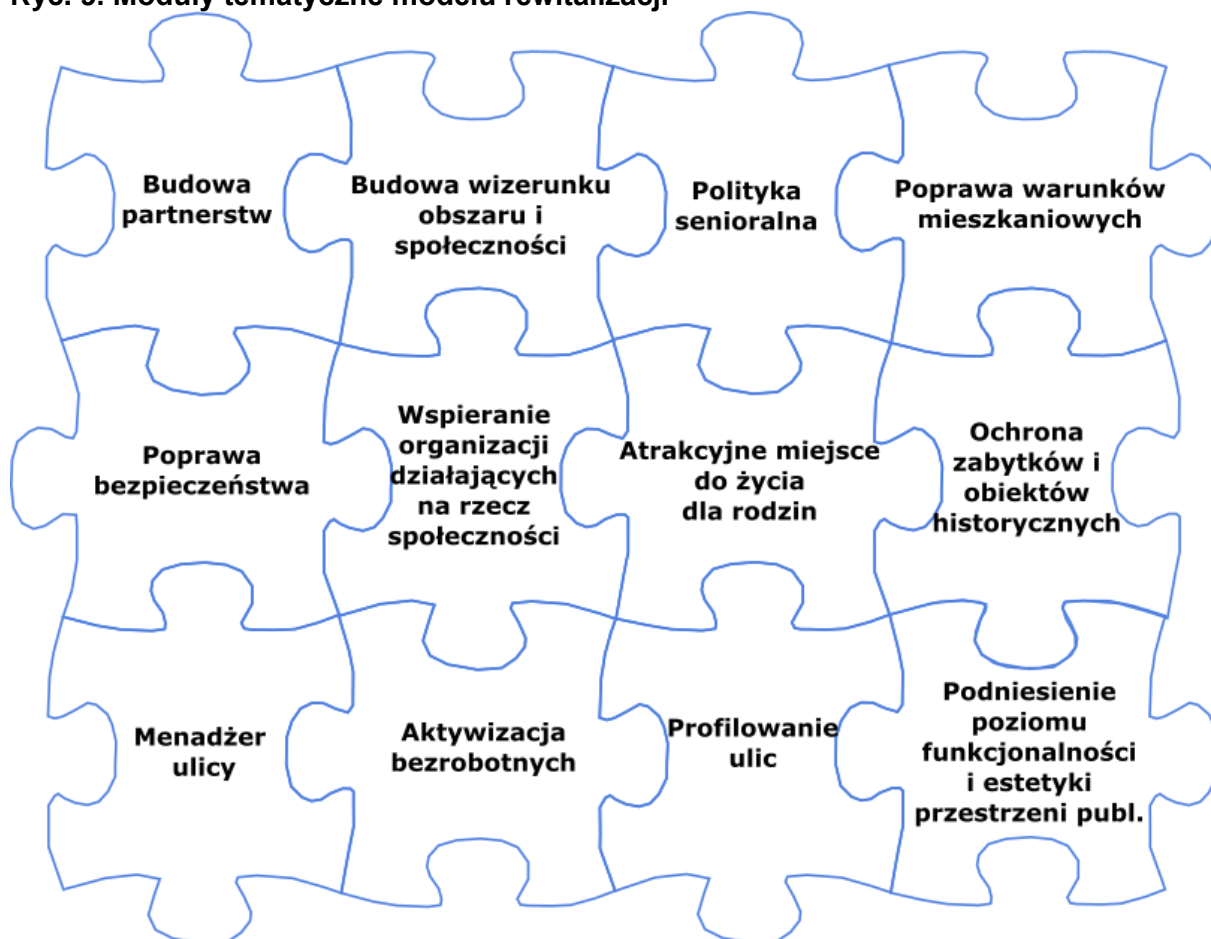
Osiągnięcie celów rewitalizacji i wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego możliwe będzie jedynie w sytuacji kiedy spełnione będą fundamentalne zasady rewitalizacji.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Przedsięwzięcia powinny zostać zaplanowane w sposób **kompleksowy**. Oznacza to, że realizacja zaplanowanych działań powinna rozwiązywać problemy w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Z tego powodu planując proces rewitalizacji należy integrować różne inicjatywy, które wzajemnie uzupełniają się, są ze sobą powiązane i tworzą efekt synergii. Zintegrowane w ten sposób działania umożliwią stworzenie spójnego programu będącego skutecznym narzędziem służącym rozwiązaniu zidentyfikowanych problemów.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji obecnej analizowanego obszaru stworzono model rewitalizacji tego obszaru. Przedmiotowy model składa się z tematycznych modułów, które powinny zostać uwzględnione podczas planowania poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Planując projekty rewitalizacyjne należy wdrażać założenia jak największej liczby modułów, co umożliwi kompleksowe rozwiązanie problemów.

Ryc. 9. Moduły tematyczne modelu rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

3.2.1. Budowanie partnerstw

Dynamika i ostateczny sukces procesu rewitalizacji na analizowanym obszarze pozostają w bezpośrednim związku z włączeniem w jego przebieg innych partnerów, niż

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

samorząd lokalny. Centralna część miasta skupia ogromną część całej jego populacji, w jej obrębie – lokalną inteligencję, środowiska akademickie, większość doświadczonych i zżytych z miastem mieszkańców, ekspertów najróżniejszych dziedzin. Jeśli takie środowisko nie byłoby w stanie wypracować i zrealizować – przy udziale samorządu – instrumentów aktywnego i skutecznego wsparcia dla zmian dokonujących się we własnym otoczeniu, to stanowiłoby to podważenie istoty samej rewitalizacji. Podmiotowa dywersyfikacja interwencji – przy zachowaniu kompetencji samorządu i nadzoru z jego strony – powinna być jak najgłębsza.

W innym ujęciu możliwe i potrzebne jest zaangażowanie w opisywany proces doświadczeń i potencjału osobowego miasta i pełni jego społeczności. Systemowe podejście do rewitalizacji stanowi doskonały pretekst do tego, by dokonać rewizji stanu rzeczy w tym zakresie oraz przemyślenia nowych, niestandardowych form działania. Specyfika Szczecina polega w dużej mierze na jego rozległości, co sprzyja emancypacji struktur i form działania w oddalonych od siebie dzielnicach i osiedlach. Znaczenie centralnej dzielnicy, realizowanego w odniesieniu do niej procesu rewitalizacji oraz nowe perspektywy, jakie otwiera potencjalnie dokonująca się zmiana, uzasadnia podjęcie próby zaangażowania ich wszystkich w działanie, tworzenie nowych rozwiązań, być może łączenia potencjałów w nowe jakości.

W Szczecinie działa kilka podmiotów dysponujących doświadczeniem w zakresie organizacji amatorskich rozgrywek sportowych, zarówno w wymiarze ligowym, jak i w formule pojedynczych turniejów. Odniosły one duży sukces integrując rzesze osób aktywnie uczestniczących – na przestrzeni lat – w rywalizacji, a przy okazji wzmacniających więzi środowiskowe i osobiste przyjaźnie. Ten organizacyjny dorobek i wypracowane rozwiązania z inspiracji samorządu mogą zostać wykorzystane na rzecz poprawy sytuacji analizowanego obszaru. Stosunkowo niewielkim kosztem możliwe jest wdrożenie systematycznych rozgrywek, a przy tym uwypuklenie i wzmocnienie aspektów środowiskowej identyfikacji i integracji, pracy z dziećmi i młodzieżą rozszerzonej poza zakres obowiązku szkolnego i ramy działania instytucji edukacyjnych. Dodatkowo wartość wiązać mogłaby się z włączeniem w proces firm, instytucji i organizacji działających na obszarze objętym analizą i potencjalną interwencją. Ich zainteresowanie, finansowe i organizacyjne wsparcie oraz inne, mniej lub bardziej zobowiązujące formy obecności, przyczynią się do wyrysowania na nowo mentalnej mapy omawianego obszaru, wypunktowania obecności w nim podmiotów i struktur pozostających dotychczas w dużym stopniu anonimowymi, a przez to – nieobecnymi.

Trudno znaleźć rozwiązanie lepiej przełamujące podstawowy poziom anonimowości i atomizacji życia na obszarze o takim charakterze, niż festyny środowiskowe. Z jednej strony ich organizacja nie może zakończyć się powodzeniem bez finansowego i organizacyjnego

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

zaangażowania samorządu, jako zobowiązanego do przewyższania deficytów społecznych w ich najbardziej elementarnym wymiarze, a z drugiej – cechującego się poczuciem odpowiedzialności i zrozumienia dla natury problemu. Jego początkowa inicjatywa musi w konsekwencji zostać ukierunkowana na włączenie do działania – a nawet powierzenie roli lidera i podstawowego realizatora – podmiotom trzeciego sektora, działającym zarówno w lokalnym środowisku, jak i funkcjonującym w skali całego miasta. Obywatelski profil, jak też włączenie samych mieszkańców w organizację przedsięwzięć, powinny być traktowane jako warunek sukcesu i sama istota podjętego działania – z punktu widzenia społecznej potrzeby udział w przygotowaniu i realizowane w tym trybie kompetencje społeczne stanowiąc będą wartość nie mniejszą, niż sprawny przebieg imprez i satysfakcjonująca frekwencja.

Kościół katolicki dysponuje infrastrukturą, strukturami, wiedzą o omawianym obszarze, bieżący kontakt z jego mieszkańcami, a dzięki temu także rozeznanie w problemach i ich jednostkowym wymiarze związanym z konkretnymi ludzkimi losami i ich środowiskowym uwarunkowaniem. Co równie istotne, Kościół dysponuje motywacją do ideowego działania związanego ze społeczną misją, a nie z bieżącymi korzyściami, jest przy tym podmiotem rozpoznawalnym i w swej społecznej aktywności wiarygodnym. Analizując instytucjonalny aspekt obecności i działalności Kościoła w przedmiotowym obszarze należy mieć świadomość, że wiąże się ona zarówno z korzyściami, jak i niedomaganiem. Co prawda jej rozległość teoretycznie pozwala na dotarcie do większości mieszkańców, obejmuje także cały obszar poddany analizie i potencjalnej interwencji. Zarazem administracja kościelna opiera się na bardzo delikatnej strukturze, nie związanej z licznym personelem, a raczej z siłą oddziaływania symbolicznego, z nieformalnymi strukturami utrzymywanymi przez wolontarystyczną aktywność. Mimo wszystko jest to sojusznik o trudnym do przecenienia znaczeniu. Na podstawie mechanizmów współpracy wypracowanych i wdrożonych na omawianym obszarze powinien on być uwzględniany jako strategiczny partner lokalnego samorządu, nie tylko w kontekście skonkretyzowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, ale jako uczestnik kreowania polityk publicznych i służących im narzędzi działania.

3.2.2. Poprawa bezpieczeństwa

Najczęściej formułowanym postulatem związanym z poprawą bezpieczeństwa na przedmiotowym obszarze jest zwiększenie obecności funkcjonariuszy policji i straży miejskiej. Jest to rozwiązanie najbardziej oczywiste, jeśli brać pod uwagę prewencyjną rolę patroli służb porządkowych. Z innych przesłanek wynika jednak, że problemy bezpieczeństwa nie wynikają bezpośrednio z doznania zagrożenia ze strony osób bezkarnych i nie odstraszanych w wystarczającym stopniu przez widok policjantów.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Problem jest znacznie bardziej złożony i jak zwrócono uwagę, przybiera różne odcienie w różnych fragmentach analizowanego obszaru. Ponadto należy uwzględnić fakt jego centralności i znaczenia dla całego miasta i jego wizerunku. Nasuwa się tu zasadniczo konstatacja dotycząca potrzeby zwiększenia społecznej świadomości i partycypacji w zakresie znaczenia bezpieczeństwa publicznego i form jego maksymalizacji. Ten stan rzeczy skłania do rozważenia następujących rozwiązań:

Działania informacyjne – mieszkańcom należy przekazać rzetelną informację o stanie bezpieczeństwa przedmiotowego obszaru, identyfikowanych w nim zagrożeniach, miejscach i sytuacjach, których w tej konkretnej przestrzeni należy unikać, formach indywidualnego przeciwdziałania ich przebiegowi i skutkom. Należy zadbać o formę przekazu umożliwiającą maksymalną komunikatywność i docieralność przekazu (mało prawdopodobne, aby w przypadku osób starszych wystarczająca była publikacja informacji na stronie internetowej gminy).

Zwiększenie zakresu monitoringu – W działanie to należy włączyć w maksymalnym stopniu podmioty gospodarcze, instytucje i inne jednostki działające na omawianym obszarze. Powinno to służyć zarówno obniżeniu kosztów realizowanego przedsięwzięcia, zwiększenie poziomu zaangażowania w praktyczne wykorzystanie monitoringu (zwielokrotnienie ośrodków obserwacji pozyskiwanego obrazu), jak i zwiększenie stopnia identyfikacji i zrozumienia dla podejmowanych działań.

Certyfikacja poziomu bezpieczeństwa – Samorząd lokalny w porozumieniu ze współdziałającymi podmiotami może wdrożyć lokalny program weryfikacji bezpieczeństwa budynków i kwartałów objętych przedmiotowym procesem rewitalizacji. Dla poszczególnych typów obiektów i ich zgrupowań (kwartałów, ulic) należy sformułować kryteria oceny poziomu bezpieczeństwa wraz z metodologią ich oceny w oparciu o wzorzec komercyjnych schematów i mechanizmów realizacji tego rodzaju działań. Należy też określić kategoryzację podmiotów, które będą partnerem i odbiorcą informacji sformułowanych w toku certyfikacji, jak też charakter odpowiedzialności i zobowiązania związanego z przeprowadzeniem procesu certyfikacyjnego. Sama realizacja działania, prowadzone w jego toku spotkania i rozmowy, przyczynią się do zwiększenia świadomości i wiedzy o zaistniałych jednostkowych problemach. Powinny się one wiązać z rekomendacjami i wnioskami, zarówno dla konkretnych lokalizacji, jak i w konsekwencji dla większych jednostek przestrzennych.

Zagadnienia bezpieczeństwa mogłyby stanowić jeden z bardziej istotnych aspektów działalności menadżera ulicy. W takim przypadku podmiot pełniący tego rodzaju funkcję powinien dążyć do zawierania funkcjonalnych sojuszy/porozumień, form współpracy mieszkańców i najemców lokali, których cel byłby jednoznaczny: zwiększanie poziomu bezpieczeństwa jako powszechnie podzielana wartość.

3.2.3. Menadżer ulicy

Splot uwarunkowań o charakterze infrastrukturalnym i społecznym związanych ze stałym obniżaniem się statusu śródmiejskiej części miasta można wiązać z deficytem kapitału społecznego pozwalającego podjąć skuteczne działanie bezpośrednio w określonej fizycznej przestrzeni. Społeczność o utrwalconych bądź zaawansowanych kompetencjach rozwojowych jest zdolna do wykształcenia bądź utrzymania tego rodzaju mechanizmów. Natężenie migracji mieszkańców na analizowanym obszarze, płynność struktury podmiotowej lokalnego handlu i okazyjny charakter dokonywanych inwestycji kapitałowych – te i inne czynniki sprawiają, że w poszczególnych fragmentach śródmiejskiej części Szczecina brak podmiotów zdolnych do zaangażowania odpowiedniego potencjału, wiedzy i nakładów czasu na zarządzanie procesami rozwojowymi.

Uzasadnione jest tu sformułowanie potrzeby upodmiotowienia przestrzeni społecznej i fizycznej, podjęcie starań na rzecz przywrócenia im ludzkiego i społecznego wymiaru. Tak określony cel pozwala na postawienie postulatu powołania do życia i rozwinięcia na analizowanym obszarze instytucji menadżerów ulicy.

Tego typu rozwiązania są stosowane w wielu miastach świata, testowano i omawiano je także w Polsce. Zadaniem menadżera ulicy jest bieżący kontakt z handlowcami i aktywizowanie różnych punktów danego ciągu, ewentualnie opracowanie i wdrożenie strategii jego społecznej, komunikacyjnej i ekonomicznej aktywizacji.

Skuteczne prowadzenie tego rodzaju aktywności wymaga odpowiedniego umocowania formalnego. W przypadku ulicy Piotrkowskiej w Łodzi tego rodzaju funkcja została rozwinięta z etatu finansowanego przez gminę w działalność fundacji tworzonej nie tylko przez handlowców działających bezpośrednio wokół przedmiotowego obszaru, ale także przedstawicieli innych zawodów, np. architektów. W przypadku Szczecina i uznania potrzeby systemowego podejścia do tematu także można rozważyć wariant realizacji konkursów na pełnienie funkcji menadżerskich przez podmioty posiadające osobowość prawną, np. przez organizacje pozarządowe. Tym samym byłoby możliwe powiązanie wymiaru operacyjnego, zarządczego z rozwijaniem lokalnej świadomości i poczucia odpowiedzialności za powierzony obszar.

Przedmiotowa forma działania nie może zostać zastosowana na całym obszarze przewidywanej interwencji w jednakowej postaci, a nawet wymaga ograniczenia i skupienia się na wybranych przestrzeniach. Z pewnością potrzebna jest tam, gdzie istnieje możliwość wsparcia współdziałania odpowiedniej liczby podmiotów o profilu handlowym i usługowym połączonych wspólnotą celów i interesów. To przypadek fragmentów śródmiejskiej części miasta mogących przybrać postać (powrócić do postaci) ulic i kwartałów handlowych. Na drugim biegunie potrzeb i możliwości działania należy postawić i poddać ocenie perspektywę

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

powołania instytucji menadżera dla fragmentów miasta z dominacją starszych mieszkańców. Tu wspólnotę celów wyznaczają raczej realia życia mieszkańców, ich zapotrzebowanie na uczynienie przestrzeni bardziej bezpieczną, dostępną, otwartą na intensywniejsze relacje międzyludzkie. Należy też uwzględniać dominujący w północno – wschodniej części osiedla Centrum blokowy charakter zabudowy. W konsekwencji powyższego należy tu raczej myśleć o rozwiązaniu polegającym na ustanowieniu instytucji „menadżera bloku” bądź kwartału.

3.2.4. Budowa wizerunku obszaru i społeczności

Zarówno wśród samych mieszkańców, jak i w społeczności miasta oraz osób je odwiedzających śródmiejska część Szczecina nie ma obecnie szansy, by obudzić wiele pozytywnych emocji. Zwraca uwagę jej efektowny układ urbanistyczny i uroda poszczególnych rozwiązań, ale cały ten obszar nie dysponuje siłą oddziaływania i odpowiedzi na całokształt potrzeb mieszkańców czy też biznesu. W związku z tym nie istnieje zestaw przekonań powszechnie podzielanych i powielanych w społecznym obiegu, odpowiednio wysoko pozycjonujących i profilujących analizowany obszar. Taka narracja nie jest zdefiniowana, ani tym bardziej nikt nią nie zarządza. W związku z tym potrzebne są działania na rzecz wdrożenia mechanizmów, w ramach których śródmiejska część miasta zdoła przemówić i będzie „mówiona” przez swoich mieszkańców i użytkowników.

Podstawowe wyzwanie to przełamanie utrwalonej stygmatyzacji i poczucia niższości. Samorząd i współpracujące z nim podmioty powinny zadbać o budowanie oficjalnego pozytywnego przekazu dotyczącego potencjału, bogactwa architektonicznego i kulturowego śródmieścia oraz znaczenia dokonujących się w nim zmian. W naturalny sposób dla każdego ośrodka miejskiego stanowi to wyraz więzi z własną historią i dynamiką bieżących procesów dokonujących się wewnątrz miasta, jakkolwiek w przypadku Szczecina barierą stanowi tu rozminięcie się centrum topograficznego i historycznego (a więc de facto brak rzeczywistej przestrzeni centralnej). Przestrzenią dla tego rodzaju aktywności jest otwarta poprzez nagłaśnianie pojawiających się inicjatyw i rozwiązań, motywowanie lokalnych mediów do publikacji materiałów poświęconych przekształceniom śródmieścia i centrum, aktywność w mediach społecznościowych.

Duże znaczenie ma wzmacnianie bezpośredniego kontaktu środowisk i podmiotów opiniotwórczych z obszarem poddanym procesom modernizacyjnym i dokonującymi się zmianami. Jeśli odpowiedzialnie potraktować zagadnienie przywrócenia do życia najważniejszej, reprezentacyjnej części tak dużego miasta, a w konsekwencji – wzmocnienie konkurencyjności całego organizmu miejskiego, to dotyczący tego proces powinien być odpowiednio eksponowany. Stwarza to przestrzeń dla organizacji dedykowanych wizyt studyjnych, eksperckiej i medialnej prezentacji logiki horyzontalnych procesów, jak i lokalnych sukcesów i symptomów dokonujących się zmian. Rewitalizacja śródmieścia z

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

powodzeniem może i powinna być prezentowana jako laboratorium polskiej wielkomiejskiej modernizacji w każdym jej wymiarze. To podejście może nieść w sobie przekaz ze wszech miar pozytywny. Jego treścią może być przede wszystkim identyfikacja i aktywne podejście do dostrzeżonych problemów, systematycznie realizowana praca na rzecz określonego potencjału ludzkiego i materialnego. Przekaz skoncentrowany nie na formalnych aspektach projektu rewitalizacyjnego i początkowych deficytach, ale na wyzwolonej i kanalizowanej energii, powinien być potraktowany jako kolejny czynnik aktywizujący. Wartością wprowadzaną do obiegu powinien tu być sam optymizm wsparty oczywiście na fundamencie konkretnych działań i racjonalnych deklaracji.

Na innym poziomie budowa wizerunku przestrzeni miejskiej może być wiązana z wizerunkiem konkretnych przedsięwzięć i inicjatyw realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, instytucjonalnej. Odpowiada to logice oczekiwanych i dokonujących się zmian, a przy tym powinno przyczynić się do archaicznego w swej naturze przeciwstawiania interesu prywatnego dobru ogółu. Trudno o lepszy przekaz dotyczący zmian zachodzących w centralnie położonych osiedlach miasta niż ten, że własny autorytet angażują w nie wiarygodne marki, a inwestycja społeczna i publiczna współgra z inwestycją uzasadnioną ekonomicznie.

3.2.5. Wspieranie organizacji działających na rzecz społeczności

Samorząd lokalny jako podmiot odpowiedzialny za tworzenie warunków dla wdrożenia procesów rozwojowych, a w wymiarze politycznym – za rozwiązywanie pojawiających się problemów, nie może opierać się wyłącznie na własnych strukturach i wpływie bezpośredniej interwencji. Znacznie bardziej skuteczną drogą będzie multiplikacja odpowiedzialności i wypracowane rozwiązań, w ramach których społeczność miasta i omawianych osiedli uzyska większą zdolność do bezpośredniego zaangażowania się w rozwiązywanie tych problemów. Aktywność taka wymaga zarówno wsparcia, jak i stałego ukierunkowywania, konfrontowania z dostępną wiedzą oraz koordynacji z działaniami samodzielnie podejmowanymi przez samorząd.

W związku z powyższym rekomendowane jest podjęcie następujących działań i inicjatyw:

- systemowe wsparcie organizacji pozarządowych w przezwyciężaniu ograniczeń dotyczących omawianego obszaru – dystrybuowanie wśród podmiotów potencjalnie mogących pełnić rolę partnerów w procesie przezwyciężania barier rozwojowych, wskazywanie obszarów problemowych, wzmacnianie relacji i wspomaganie współpracy pomiędzy nimi,
- realizacja dedykowanych konkursów dla organizacji pozarządowych na projekty dotyczące aktywizacji społecznej i wsparcia w rozwiązywaniu problemów

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

społecznych – w celu uzyskania odpowiedniego ukierunkowania tego rodzaju projektów konkurs powinien wskazywać ściśle delimitowany obszar śródmieścia (omawianych osiedli) jako przestrzeni realizacji przedmiotowej interwencji,

- wdrożenie monitoringu sytuacji społeczno-ekonomicznej omawianego obszaru – należy dążyć do wdrożenia mechanizmów utrzymujących stały monitoring sytuacji, bazujący na wydyskutowanych w eksperckim gronie źródłach danych i metodach analizy, w trybie ukierunkowanym na bezpośrednie wsparcie procesów naprawczych i dobrze zaadresowanej, opartej na danych interwencji,
- prężne animowanie aktywności społecznej i obywatelskiej na omawianym obszarze – dążąc do ujawnienia i zmobilizowania podmiotów, które na omawianym obszarze mogą stanowić wsparcie dla samorządu w realizacji procesów rozwojowych, tenże samorząd powinien w aktywny sposób sprzyjać powstawaniu i rozwojowi organizacji pozarządowych zorientowanych na zmianę niepożądanego stanu rzeczy; takie wsparcie może mieć postać spotkań i konsultacji z grupami inicjatywnymi, doradztwo prawne i organizacyjne, wspomaganie relacji partnerskich z organizacjami działającymi na rzecz lokalnych środowisk w innych dzielnicach i miastach.

3.2.6. Aktywizacja bezrobotnych

Jedną ze słabych stron analizowanego obszaru jest niski status materialny licznej grupy mieszkańców. Zła sytuacja finansowa gospodarstw domowych i ubożenie społeczeństwa są skutkami bezrobocia, szczególnie długotrwałego. Problemem długotrwałego bezrobocia są zagrożone przede wszystkim osoby należące do tzw. grup defaworyzowanych na rynku pracy. Właśnie dlatego działania mające na celu aktywizację zawodową powinny być adresowane przede wszystkim do tych mieszkańców.

Jedną z form aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych może być tworzenie podmiotów ekonomii społecznych, w których pracę mogłyby rozpocząć osoby, które mają trudności z podjęciem pracy na zasadach rynkowych. Szczególnie w dużym mieście istnieje szeroki wachlarz możliwych działalności, którymi mogliby zajmować się pracownicy podmiotów ekonomii społecznej, np.: gastronomia, usługi porządkowe, remontowe, pielęgnowanie ogrodów i terenów zieleni itp.

Kolejną formą wsparcia dla osób pozostających bez pracy może być organizacja kursów i szkoleń, których głównym celem będzie podnoszenie kompetencji zawodowych i społecznych mieszkańców. Dzięki podniesieniu kwalifikacji osoby bezrobotne będą miały większe możliwości odnalezienia się na rynku pracy.

Podjęcie pracy zawodowej będzie miało pozytywny wpływ na sytuację materialną mieszkańców obszaru. Dodatkowo poprawie ulegnie ich poczucie własnej wartości, będą mieli świadomość, że są pełnowartościowymi członkami społeczności.

3.2.7. Polityka senioralna

W związku z postępującym procesem „starzenia się” społeczeństwa konieczne jest dostosowywanie funkcjonowania miast do potrzeb zmieniającej się społeczności. Z tego powodu politykę senioralną powinno się prowadzić dwutorowo. Z jednej strony należy zapewnić opiekę osobom, których sytuacja tego wymaga, z drugiej natomiast konieczne jest prowadzenie działań mających na celu aktywizację osób starszych, tak aby byli w stanie jak najdłużej samodzielnie funkcjonować w dobrej kondycji fizycznej oraz psychicznej.

Ze względu na stan zdrowia i kondycję fizyczną grupa seniorów jest najmniej mobilną grupą mieszkańców miasta, dlatego formy wsparcia, które są do nich adresowane powinny być zlokalizowane w możliwie niewielkiej odległości od miejsca ich zamieszkania. Z tego powodu zasadnym jest prowadzenie następujących inicjatyw na terenie wskazanego obszaru:

- Dom dziennej opieki/ Klub Seniora,
- mieszkania chronione i wspomagane,
- usługi świadczone w mieszkaniach,
- Uniwersytet III Wiek,
- Centrum Inicjatyw Senioralnych,
- Senioralna Rada Obszaru,
- Biuletyn Seniora,
- Kulturalny Bilet Seniora.

3.2.8. Atrakcyjne miejsce do życia dla rodzin

Obecnie śródmieście Szczecina nie jest miejscem atrakcyjnym do życia dla rodzin wychowujących dzieci. Jak już zostało przedstawione na analizowanym obszarze brakuje infrastruktury rekreacyjnej, istnieje stosunkowo mało terenów zieleni. Przestrzeń ulic zdominowana jest przez ruch samochodowy, czego efektem jest między innymi wysokie natężenie hałasu drogowego. Kolejną kwestią jest relatywnie niski poziom edukacji w pobliskich szkołach podstawowych, czego potwierdzeniem są gorsze niż średnia wyniki egzaminów końcowych.

Aby przestrzeń śródmieścia była bardziej przyjazna dla rodzin należy podjąć próbę wprowadzenia do niej większej ilości zieleni publicznej lub półpublicznej, np. w podwórkach kwartałów. Również uspokojenie ruchu samochodowego podniosłoby komfort, a także bezpieczeństwo pozostałych użytkowników przestrzeni publicznej, dzięki czemu zadbane ulice stałyby się miejscem sprzyjającym spacerom czy zabawie.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Istotna w aspekcie rodzin jest dostępność do ciekawej oferty spędzania wolnego czasu, dlatego istnieje potrzeba organizacji różnorodnych wydarzeń adresowanych do różnych grup wiekowych.

Podniesienie jakości kształcenia, np. dzięki wprowadzeniu atrakcyjnych zajęć dodatkowych, takich jak np. programowanie, projektowanie czy gra na instrumentach będzie miało wpływ na poprawę wizerunku okolicznych szkół. Kolejnym istotnym aspektem związanym z poprawą wizerunku szkół, a także przedszkoli jest potrzeba przeprowadzenia prac modernizacyjnych, ponieważ część budynków i towarzyszącej im infrastruktury znajduje się obecnie w niezadowalającym stanie technicznym.

3.2.9. Profilowanie ulic

Prywatyzacja i komercjalizacja przestrzeni, w szczególności tej, której walory i zachowanie odpowiednich funkcji są tak istotne dla funkcjonowania miasta, nie mogą być pozostawione w sposób bezwarunkowy grze rynku. Samorząd lokalny powinien wykorzystać istniejące instrumenty i wdrażać nowe procedury służące różnicowaniu bądź specjalizacji charakteru poszczególnych obszarów i konkretnych odcinków ciągów komunikacyjnych. Nie jest to możliwe do osiągnięcia wszędzie, w oparciu o sukces ulicy Rayskiego trzeba jednak dążyć do identyfikowania i kreowania potencjalnych obszarów wsparcia w tym zakresie.

W obrębie poszczególnych przestrzeni handlowcy powinni oferować oryginalne, niszowe produkty, po które warto przyjść właśnie na tę ulicę. Dobrze, jeżeli jest różnorodność usług, albo są tworzone tzw. gniazda, np. w jednym skupisku zlokalizowane są sklepy z sukniami ślubnymi, w drugim z okularami. Klienci nie krążą wtedy po całym mieście, tylko koncentrują swoje zachowania konsumenckie w określonych miejscach, gdzie mogą uzyskać dostęp do oferty wielu sklepów. Ważne jest też estetyczne uporządkowanie takiej przestrzeni i zadbanie o to, by odbywały się na niej cykliczne imprezy. Szansę powodzenia ma również taki odcinek ulicy, który piesi muszą wybrać, by przejść nim z jednego punktu do drugiego, np. do przystanku komunikacji miejskiej. Przedmiotowa forma działania nie może zostać zastosowana na całym obszarze przewidywanej interwencji w jednakowej postaci, a nawet wymaga ograniczenia i skupienia się na wybranych przestrzeniach. Z pewnością potrzebna jest tam, gdzie istnieje możliwość wsparcia współdziałania odpowiedniej liczby podmiotów o profilu handlowym i usługowym połączonych wspólnotą celów i interesów. To przypadek fragmentów śródmiejskiej części miasta mogących przybrać postać (powrócić do postaci) ulic i kwartałów handlowych. Na drugim biegunie potrzeb i możliwości działania należy postawić i poddać ocenie perspektywę powołania instytucji menadżera dla fragmentów miasta z dominacją starszych mieszkańców. Tu wspólnotę celów wyznaczają raczej realia życia mieszkańców, ich zapotrzebowanie na uczynienie przestrzeni bardziej bezpieczną, dostępną, otwartą na intensywniejsze relacje międzyludzkie. Należy też

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

uwzględniać dominujący w północno – wschodniej części osiedla Centrum blokowy charakter zabudowy. W konsekwencji powyższego należy tu raczej myśleć o rozwiązaniu polegającym na ustanowieniu instytucji „menadżera bloku” bądź kwartału.

3.2.10. Poprawa warunków mieszkaniowych

Zróżnicowanie warunków zamieszkania na przedmiotowym obszarze wynika w pewnej mierze z punktowo przebiegającej gentryfikacji, jak również z wieloletnich zaniedbań w zakresie poprawy stanu technicznego i estetycznego budynków mieszkalnych i braku elementarnego z perspektywy aktualnych standardów zamieszkania wyposażenia, za jakie uznać należy toalety. Podejmowane działania nie powinny się jednak ograniczać wyłącznie do uzupełniania sanitariatów lokali komunalnych, lecz powinny obejmować również inne projekty na rzecz poprawy warunków zamieszkania. Duży potencjał w kontekście podwyższania warunków mieszkaniowych i jeszcze większy z perspektywy aktywizowania społeczności lokalnych i kształtowania ich relacji z miejscem zamieszkania, tworzą podwórka oraz klatki schodowe. Propagowanie i wspieranie wszelkich inicjatyw polegających na modernizacji i zagospodarowaniu najbliższego otoczenia zamieszkania, w efekcie przywrócić może podwórka społecznościom. Inicjatywy z zakresu tzw. rewitalizacji podwórek sprzyjają estetyzacji przestrzeni i zacieśnianiu więzi wewnątrz społeczności tworzonych przez mieszkańców budynków rozmieszczonych wokół wspólnego podwórka, ponadto kreują miejsce integracji, które służyć może nawiązywaniu relacji sąsiedzkich i związków z miejscem zamieszkania wśród dzieci. Umożliwienie kształtowania przestrzeni podwórkowej bezpośrednio jej użytkownikom oddziałuje również na ich późniejsze zachowania względem tego miejsca, zmniejszając prawdopodobieństwo występowania aktów niszczycielskich oraz determinując mechanizm kontroli sąsiedzkiej. Analogicznych efektów spodziewać się należy w przypadku remontu klatek schodowych przy współudziale mieszkańców. Inna kwestia związana z kształtowaniem warunków zamieszkania dotyczy opłat za użytkowanie lokali mieszkalnych, których jedną ze składowych są koszty zużycia energii. Wobec tego kształtowanie warunków mieszkaniowych powiązać należy również z działaniami z zakresu termomodernizacji, których efektem końcowym jest zmniejszenie zapotrzebowania na energię, co w dalszej kolejności zaowocuje mniejszymi wydatkami ponoszonymi z tytułu wykorzystania energii cieplnej.

3.2.11. Ochrona zabytków i obiektów historycznych

Ochrona zabytków i budynków historycznych znajdujących się w złym stanie technicznym jest zadaniem bardzo trudnym. Pierwszą trudność związaną z utrzymaniem dobrego stanu tego typu obiektów należy łączyć z prawem własności nad obiektem. Osoby prywatne będące właścicielami budynków historycznych i zabytkowych często nie

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

przeprowadzają regularnych prac remontowych czy konserwatorskich, przez co obiekty te podupadają. Miasto nie ma możliwości zmuszenia właściciela do poprawy stanu technicznego jego własności. Kolejną kwestią jest fakt, że obiekty zazwyczaj znajdują się pod opieką konserwatora zabytków i to z nim należy ustalać zakres wszelkich prac związanych z zabytkiem lub jego otoczeniem. Jest to czynnik, który zniechęca wielu inwestorów, ponieważ procedura staje się znacznie dłuższa, a sam remont bardziej kosztowny. W efekcie wiele obiektów historycznych i zabytkowych zlokalizowanych na analizowanym obszarze znajduje się w niezadowalającym stanie technicznym.

W związku z powyższym istnieje potrzeba zachęcenia wszystkich posiadaczy nieruchomości, które tego wymagają do prowadzenia prac modernizacyjnych. Zachętą mogą być regularnie prowadzone spotkania, na których poruszane będą kwestie związane z tematyką prowadzenia prac remontowych w strefie konserwatorskiej. Właścicielom budynków przysługiwać będzie poradnictwo z zakresu planowania działań modernizacyjnych, załatwiania wszelkich formalności, możliwych form dofinansowania inwestycji.

W celu podniesienia świadomości w tym zakresie oraz poczucia estetyki mieszkańców obszaru można nawiązać współpracę z Wydziałem Budownictwa i Architektury Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego. W ramach współpracy studenci mogliby przygotowywać wizualizację wyremontowanych kamienic. Prezentacja prac miałaby miejsce w czasie wystaw organizowanych w przestrzeni publicznej.

3.2.12. Podniesienie poziomu estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej

Istotnym elementem oddziałującym na warunki życia jest jakość przestrzeni publicznej, którą rozpatrywać można przez pryzmat jej estetyki i funkcjonalności. Jak stwierdzono na etapie diagnozy, wygląd przestrzeni publicznej może rzutować na poczucie bezpieczeństwa osób przebywających w niej i oddziaływać na wizerunek miejsca. Atrakcyjna przestrzeń publiczna pożądana jest przez mieszkańców i jednocześnie determinować może wzrost atrakcyjności pojmowany w aspekcie gospodarczym. W związku z powyższym działaniom w ramach procesu rewitalizacji towarzyszyć powinna realizacja projektów ukierunkowanych na poprawę estetyki przestrzeni publicznej oraz jej funkcjonalności. Działania dotyczące poprawy funkcjonalności przestrzeni publicznej powinny obejmować przekształcenia o charakterze funkcjonalnym, związane ze stopniowym ograniczaniem ruchu samochodowego i wprowadzaniem zieleni, a także realizacją zadań z zakresu poprawy estetyki zabudowy, w tym dbaniem o kompozycję kolorystyczną i niwelowaniem skutków zjawiska wandalizmu. Wdrażanie zadań związanych z ograniczaniem ruchu kołowego powinny poprzedzić analizy wydolności układu komunikacyjnego postrzeganego w skali

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

przynajmniej dzielnicy oraz weryfikacji, czy takie działanie może zaowocować pozytywnymi efektami na danej ulicy - tego typu projekty bardziej pożądane są w miejscach, w których istnieją realne możliwości współpracy z podmiotami prywatnymi, które dysponują wystarczającymi środkami do realizacji inwestycji w zakresie własnej nieruchomości.

4. Nawiązania do dokumentów strategicznych i planistycznych

Rewitalizacja jest procesem mającym wymiar lokalny, stanowiącym odpowiedź na problemy zidentyfikowane na obszarze predestynowanym do objęcia tym procesem. Istota i konieczność przeprowadzenia kompleksowego i skoncentrowanego terytorialnie procesu rewitalizacji powinna wynikać z zapisów dokumentów o charakterze strategicznym, stanowiących wyraz polityki przestrzennej miasta. Poniżej przedstawiono analizę Strategii Rozwoju Szczecina 2025 oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w aspekcie identyfikacji charakterystyki i skali potrzeb rewitalizacyjnych na terenie Szczecina.

4.1. Strategia Rozwoju Szczecina 2025

Strategia Rozwoju Szczecina 2025 jest dokumentem strategicznym określającym ramy długookresowego rozwoju społeczno-gospodarczego Szczecina. W Strategii dokonano wyboru tych obszarów polityki rozwoju miasta, których wsparcie przyczyni się do najbardziej efektywnego rozwoju społeczno-gospodarczego w istniejących warunkach budżetowych. Należy odnotować, iż cele strategiczne i operacyjne zawarte w Strategii sformułowane zostały z uwzględnieniem i w spójności z priorytetami Krajowej Polityki Miejskiej.

W Strategii Rozwoju Szczecina 2025 dokonano analizy SWOT wskazującej zarówno mocne i słabe strony miasta, a także szanse i zagrożenia związane z jego rozwojem. Analiza zamieszczona w dokumencie jest syntezą szczegółowych analiz zawartych w dokumencie pt.: „diagnoza społeczno-gospodarcza Szczecina” odnoszących się do sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz systemu zarządzania miastem. Jako słabe strony Szczecina wskazano:

- opinie mieszkańców o mieście, jako nie dającym perspektyw rozwoju i kariery młodym ludziom;
- poziom innowacyjności lokalnej gospodarki, zdominowanej przez tradycyjne sektory;
- dostępność transportowa od strony kraju;
- współpraca uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych, w tym na rzecz lokalizacji projektów centralnych;
- brak skoncentrowanego centrum śródmiejskiego;
- niestabilna sytuacja na rynku pracy i nieskuteczny system promocji zatrudnienia;
- słabe wykorzystanie położenia nadwodnego, zaniedbane tereny brzegowe i wodne Międzyodrza.

Do zagrożeń rozwoju Szczecina zaliczono:

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

- peryferyzację Szczecina jako miasta mniej atrakcyjnego w porównaniu z czołowymi miastami w Polsce;
- emigrację specjalistów („drenaż mózgów”) do innych miast i za granicę;
- utrzymujące się niższe tempo wzrostu PKB względem innych miast w Polsce;
- kryzys finansów publicznych w Polsce;
- starzenie się społeczeństwa i wyludnianie miasta.

Jak wskazano w analizie SWOT najbardziej istotnymi problemami, przed którymi staje Szczecin w perspektywie najbliższych lat są niekorzystne zmiany demograficzne, łącznie z wyludnianiem się miasta oraz utrzymujące się niższe tempo wzrostu PKB wraz z niestabilną sytuacją na rynku pracy. W odpowiedzi na zidentyfikowane słabe strony i zagrożenia, bazując na silnych stronach i szansach, opracowano wyzwania rozwojowe, które będą determinować politykę przestrzenną w Szczecinie w najbliższych latach. Wyzwaniami rozwojowymi, które w pośredni sposób zawierają informację o konieczności podjęcia działań rewitalizacyjnych są:

- przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym, skutkującym starzeniem się społeczeństwa i wyludnianiem miasta; tworzenie podstaw miejskiej polityki migracyjnej;
- wzmocnienie tożsamości mieszkańców, rozwój postaw prospołecznych, proinnowacyjnych i proekologicznych;
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego, partycypującego zarówno w podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków i metod rozwoju miasta, jak i w ich realizacji; rozwój szerokiej, partnerskiej platformy zarządzania miastem.

Strategia Rozwoju Szczecina 2025 jest tematycznie i ideologicznie powiązana ze Strategią Rozwoju Marki Szczecin 2050 Floating Garden. Strategia „brandingowa” stanowi wyraz komunikowania się miasta jako marki i zawiera wizję Szczecina w odległej przyszłości. Oba dokumenty bazują na potencjałach Szczecina, za jakie uznano:

- wodę, zieleń, przestrzeń;
- otwartość na idee i przedsiębiorczość mieszkańców;
- tolerancję, wolność i poszanowanie przyrody;
- wielokulturowość i międzynarodową społeczność;
- sytuację geopolityczną (transgraniczność).

Rewitalizacja jest procesem opierającym się na wykorzystaniu lokalnych potencjałów, w którym poprzez ich wzmocnienie i wyeksponowanie rozwiązuje się problemy społeczne. Potencjały określone w Strategii, które mogą zostać wykorzystane przy planowaniu kompleksowego procesu rewitalizacji to m. in.: przestrzeń, otwartość na idee

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

i przedsiębiorczość mieszkańców, wielokulturowość i międzynarodowa społeczność, a także sytuacja geopolityczna i położenie transgraniczne.

W Strategii wskazano wizję Szczecina składającą się z 6 zdań. Jeśli te sentencje staną się prawdziwe w roku 2025 możliwe będzie stwierdzenie, iż zrealizowano wszystkie zakładane w Strategii cele. W roku 2025 Szczecin ma być:

- 1) miastem metropolitalnym, o intensywnych związkach z zagranicą, głównie z Niemcami i Skandynawią, atrakcyjnym dla gmin sąsiadujących oraz otwartym na nowe idee i przybyszów z innych regionów i krajów;
- 2) miastem postindustrialnym, oferującym atrakcyjne miejsca pracy, ośrodkiem rozwoju usług nowoczesnych i wybranych usług tradycyjnych (w tym portowo-żeglugowych);
- 3) miastem inwestującym w wiedzę, zorientowanym na nowoczesną edukację, mającym bogatą ofertę kształcenia na poziomie akademickim, skierowaną również do obcokrajowców;
- 4) miastem będącym ważnym ośrodkiem rozwoju sfery IT, innowacji techniczno-technologicznych i badań w wybranych dziedzinach;
- 5) miastem z rozwiniętym węzłem transportowo-logistycznym, opartym o port morski i śródlądowy, połączenia drogowe, kolejowe i lotnicze;
- 6) miastem o znacznych zasobach zieleni i wód, bezpiecznym, przyjaznym i atrakcyjnym dla mieszkańców, inwestorów i turystów, oferującym bogatą ofertę kulturalną oraz wysoką jakość życia i wypoczynku.

Z wyżej wskazanych twierdzeń wynika wizja Szczecina jako miasta funkcjonalnego, zamieszkiwanego przez społeczeństwo obywatelskie aktywnie angażujące się w życie miasta, a także miasta silnego gospodarczo i ważnego na mapie kraju i regionu. Misja zawarta w Strategii przedstawia Szczecin jako: *„miasto otwarte i tolerancyjne, atrakcyjne do życia i pracy – wspólnota mieszkańców wykorzystująca do trwałego rozwoju dziedzictwo kulturowe, walory środowiska przyrodniczego oraz nadbałtyckie i nadodrzańskie położenie”*.

Misja wdrażana będzie przez cztery równorzędne cele strategiczne i realizujące je cele operacyjne:

1. Szczecin – miasto wysokiej jakości życia

1.1. ochrona oraz wykorzystanie walorów przyrodniczych

1.2. rewitalizacja i rozwój przestrzeni miejskiej

1.3. wspieranie rozwoju efektywnych usług społecznych

2. Szczecin – miasto nowoczesnej, konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki

2.1. wspieranie rozwoju biznesu lokalnego i dopływu inwestycji zewnętrznych

2.2. podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw

2.3. zdynamizowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych i dziedzictwa historyczno-kulturowego

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

3. Szczecin – miasto o wysokim kapitale intelektualnym

3.1. budowanie kapitału społecznego szczecinian, wzrost zaufania między ludźmi, poprawa relacji Miasto-Obywatel oraz pobudzanie aktywności społecznej

3.2. wspieranie rozwoju szczecińskiego ośrodka naukowego oraz współpracy środowisk nauki, gospodarki, kultury, sportu oraz lokalnych elit

3.3. poszerzanie zakresu, dostępności i jakości edukacji

4. Szczecin – atrakcyjne miasto metropolitalne

4.1. intensyfikacja i wzrost efektywności współpracy międzynarodowej

4.2. poprawa dostępności transportowej i układu komunikacyjnego miasta

4.3. wspieranie rozwoju i harmonizacja metropolitalnych funkcji Szczecina oraz realizacja projektów budujących prestiż miasta

Na powyższym schemacie pogrubieniem oznaczono cele strategiczne i operacyjne, które bezpośrednio wskazują na konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych, natomiast kursywą oznaczono cele wskazujące na tę konieczność pośrednio.

Cel operacyjny 1.2. *Rewitalizacja i rozwój przestrzeni miejskiej* bezpośrednio wskazuje na konieczność przeprowadzenia procesu rewitalizacji i wstępnie wskazuje obszary śródmiejskie, jako te wymagające najpilniejszej interwencji. Działania podejmowane w ramach tego celu zmierzać mają ku wykreowaniu centrum społeczno-kulturalnego Szczecina z uwzględnieniem sytuacji społecznej mieszkańców. Podejmowane działania obejmować będą zarówno inwestycje infrastrukturalne oraz zadania ukierunkowane na rozwiązywanie problemów społecznych.

Działania podejmowane w ramach celu operacyjnego 1.3. *Wspieranie rozwoju efektywnych usług społecznych* zmierzać będą do stworzenia efektywnego systemu rozwiązywania problemów społecznych i ich koncentracji. W ramach niniejszego celu przewiduje się utworzenie kompleksowej oferty usług społecznych skierowanych do wszystkich mieszkańców Szczecina. Podejmowane zadania dotyczyć będą rozwoju kultury, sieci przedszkoli i żłobków, usług medycznych i opieki społecznej, a także rozwoju funkcji wychowawczej, zdrowotnej sportu i rekreacji.

Bezpośrednio na potrzebę prowadzenia procesu rewitalizacji wskazuje również cel operacyjny 3.1. *Budowanie kapitału społecznego szczecinian, wzrost zaufania między ludźmi, poprawa relacji Miasto-Obywatel oraz pobudzanie aktywności społecznej*. Za pomocą tego celu wyraża się pragnienie tworzenia w Szczecinie tzw. „społeczeństwa obywatelskiego”, tj. aktywnego i zintegrowanego społeczeństwa zaangażowanego w życie miasta i zarządzanie nim. Podnosi się kwestię współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi upatrując w nich kluczowego partnera w realizacji tych celów. Cel zakłada wspieranie inicjatyw pozarządowych z zakresu aktywizacji społecznej i zawodowej, takich jak: centra i kluby integracji społecznej (oferujące pomoc w aktywizacji osób zagrożonych

wykluczeniem społecznym, promocję zatrudnienia i aktywizację zawodową osób długotrwale bezrobotnych) oraz spółdzielnie socjalne.

4.2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem operacjonalizującym Strategię Rozwoju Szczecina 2025 i stanowi akt kierownictwa wewnętrznego realizującego politykę przestrzenną miasta. Obowiązek opracowania studium wynika z zapisów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717 ze zm.). W Studium zawarto ustalenia ogólne dotyczące kierunków zagospodarowania przestrzennego, w tym zachowania dotychczasowej struktury i planowanych zmian.

Polityka przestrzenna, która została ustalona w Studium ma na celu harmonijny rozwój społeczno-gospodarczy Szczecina wraz z racjonalnym kształtowaniem zagospodarowania przestrzennego. Studium jest narzędziem długoterminowego zarządzania miastem uwzględniającym cele wskazane w Strategii Rozwoju Szczecina. Kierunki rozwoju wskazane w Studium stanowią rozwinięcie celów strategicznych zamieszczonych w Strategii:

1. Podnoszenie poziomu jakości życia w Szczecinie z wykorzystaniem wartości kulturowych i przyrodniczych, w tym:
 - ochrona wartości kulturowych i przyrodniczych i ich racjonalne wykorzystanie dla rozwoju społecznego i gospodarczego;
 - ograniczenia barier dostępności i korzystania z terenów przyrodniczych bez obniżania reżimów ochrony przyrody i środowiska;
 - aktywna ochrona wartości przyrodniczych, krajobrazowych i środowiskowych jako narzędzie aktywności mieszkańców i przeciwdziałanie zagrożeniom cywilizacyjnym.
2. Reurbanizacja i rewitalizacja jako metoda podnoszenia standardów mieszkaniowych i kulturowych, stwarzania warunków do efektywnego gospodarowania oraz zapobiegania zagrożeniom społecznym, w tym:
 - wzmacnianie roli przestrzeni publicznych, rewitalizacja starego miasta jako „serca miasta”, aktywizacja odbudowy przestrzeni publicznych o znaczeniu ponadlokalnym oraz przestrzeni publicznych lokalnych;
 - transformacja miejscowa i obszarowa terenów zdegradowanych lub użytkowanych ekstensywnie (w tym terenów przemysłowych, pokolejowych, powojkowych i wielkich osiedli wielorodzinnej zabudowy powojennej), w których dotychczasowe funkcje utraciły organizacyjne i ekonomiczne podstawy funkcjonowania działalności

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

lub utraciły swoje znaczenie (np. brak aktywności inwestycyjnej, szcztąkowa działalność gospodarcza lub jej zaniechanie, działania degradujące dotychczasowe struktury i majątek w sposób uniemożliwiający wykorzystywanie go zgodnie z przeznaczeniem), kontynuowanie procesów modernizacyjnych w gospodarce, w tym procesów centrotwórczych i wzmacniających rozwój wewnętrzny m. in. poprzez wypełnianie istniejących terenów zgodnie z ich funkcją, zmianę funkcji terenów z uwzględnieniem ich produktywności i warunków dla powstawania nowych miejsc pracy, porządkowanie zagospodarowania terenów rozgraniczających różne funkcje pod względem struktury funkcjonalnej i intensywności zabudowy.

3. Rozwój kapitału społecznego, intelektualnego i odnowa potencjału gospodarczego Szczecina:

- efektywne usługi społeczne – jako zasadniczy element podnoszenia jakości życia;
- budowa kapitału społecznego, wzmacnianie relacji Obywatel – Miasto;
- wzmocnienie lokalnego ośrodka naukowego i budowa więzi interdyscyplinarnych w sferze nauki, gospodarki, kultury, współpracy międzynarodowej;
- budowanie miasta nowoczesnej, konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki;
- rozwój turystyki jako wiodącego segmentu gospodarki Szczecina.

4. Tworzenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego;

- określenie relacji przestrzenno-funkcjonalnych Szczecina z obszarem metropolitalnym;
- rozwój metropolitalnych funkcji na terenie miasta oraz budowanie jego metropolitalnego prestiżu, jako ponadregionalnego ośrodka kultury, innowacji i kapitału o znaczącym potencjale społeczno-gospodarczym i naukowym;
- poprawa dostępności transportowej i komunikacyjnej zewnętrznej i wewnętrznej miasta, jako rdzenia szczecińskiego obszaru funkcjonalnego;
- zwiększenie konkurencyjności ośrodka w przestrzeni polskiej i międzynarodowej.

Kierunki rozwoju odnoszące się bezpośrednio do rewitalizacji zawarto w podrozdziale 5.9. *Rewitalizacja obszarów miejskich*. Wskazano w nich potrzebę przeciwdziałania zjawiskom marginalizacji społecznej oraz degradacji przestrzennej, technicznej i ekonomicznej zagrożonych części miasta. Jako podstawowy cel procesu rewitalizacji wskazuje się poprawę jakości życia mieszkańców, ich aktywności ekonomicznej i społecznej oraz poprawę środowiska zamieszkania oraz ochrona dziedzictwa kulturowego. Za szczególny obszar rewitalizacji uznano śródmieście, które mimo intensywnego użytkowania wymaga podniesienia atrakcyjności i przywrócenia wartości społeczno-

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

ekonomicznej zabytkowej zabudowy oraz rozwiązania występujących problemów społecznych.

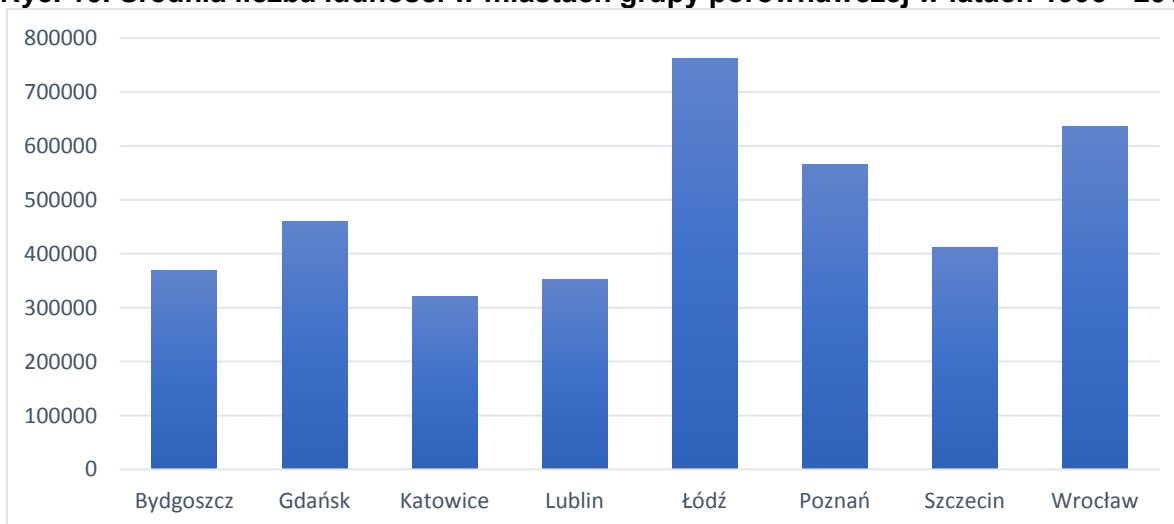

Załącznik nr 1: Ogólna diagnoza stanu miasta Szczecin

Demografia

Szczecin, według stanu na 31 grudnia 2016 roku², zamieszkiwany jest przez 404 878 mieszkańców, co czyni z niego siódmy pod względem liczby ludności ośrodek miejski w Polsce. Powierzchnia miasta w aktualnych granicach administracyjnych wynosi 300,55 km² (z czego niemal 24% pod wodami powierzchniowymi), a gęstość zaludnienia wynosi 1347,1 os./km² (stan na 31 grudnia 2016 r.). Pod względem zajmowanej powierzchni Szczecin jest trzecim największym miastem w Polsce ustępując jedynie Warszawie i Krakowowi. Spośród miast z grupy porównawczej³ cztery z nich są większe od Szczecina (Łódź, Wrocław, Poznań i Gdańsk), a pozostałe trzy ustępują Szczecinowi pod względem liczby ludności. Wszystkie miasta z grupy porównawczej są miastami wojewódzkimi, pełniącymi ważną rolę w sieci osadniczej województw i kraju. Na poniższym wykresie zaprezentowano średnią liczbę ludności miast grupy porównawczej w latach 1995 – 2016.

Ryc. 10. Średnia liczba ludności w miastach grupy porównawczej w latach 1995 - 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp: 07.07.2017 r.]

W Szczecinie, podobnie jak w innych większych ośrodkach miejskich w Polsce, zachodzi stale postępujące zjawisko depopulacji, czyli zmniejszania się liczby mieszkańców. W latach 1998 – 2016 widoczny był spadek ogólnej liczby mieszkańców Szczecina. W badanym okresie odnotowano spadek liczby ludności o 13 278 osób (3,2%). Największy ubytek liczby mieszkańców stwierdzono w latach 2005 – 2009, na przestrzeni których ze Szczecina ubyło 4812 mieszkańców, a jedyny znaczący wzrost liczby ludności w okresie objętym badaniem nastąpił w roku 2010. Zmiany te mogą być spowodowane zmianą metodologii opracowywania danych przez Główny Urząd Statystyczny. Dane za lata 2010 –

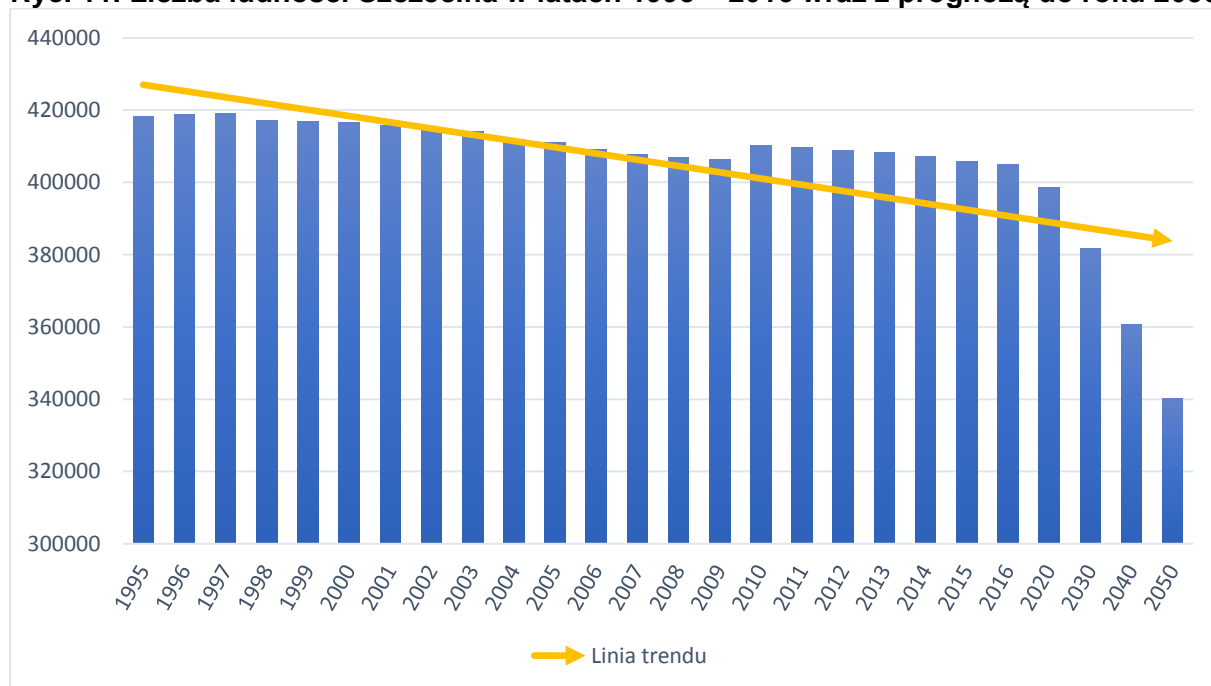
² www.stat.gov.pl [dostęp 07.07.2017 r.]

³ Strategia Rozwoju Szczecina 2025. Do grupy porównawczej zaliczono: Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Łódź, Poznań i Wrocław.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

2016 przygotowane są na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2011 (NSP 2011), natomiast dane za lata 2002 – 2009 bazują na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego 2002 (NSP 2002). Dane za rok 2010, które prognozowano na podstawie wyników NSP 2002 wskazywały, iż Szczecin zamieszkiwany był przez 405606 mieszkańców, natomiast liczba ludności Szczecina wynikająca z NSP 2011 wynosiła 410245 (4639 osób więcej w stosunku do poprzedniego spisu). Wskazuje to na wolniejsze tempo depopulacji miasta niż przewidywane w roku przeprowadzania prognozy. W kolejnych latach odnotowywano systematyczny ubytek liczby mieszkańców. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego opartych na Narodowym Spisie Powszechnym z 2011 roku liczba ludności Szczecina będzie ulegać stałemu zmniejszeniu, w konsekwencji osłabiając potencjał demograficzny miasta. Przewiduje się, iż liczba mieszkańców Szczecina do roku 2050 spadnie do poziomu 340 tys. mieszkańców, co oznacza zmniejszenie się populacji miasta o około 16% (ok. 65 tys. osób) w porównaniu do roku 2016. Należy mieć jednak na uwadze fakt, iż liczba osób zameldowanych w Szczecinie nie jest tożsama z liczbą osób faktycznie Szczecin zamieszkujących. Przyczyn tego zjawiska upatrywać należy w uchylaniu się od obowiązku meldunkowego mieszkańców oraz metropolitalnym charakterze miasta, które przyciąga nowych mieszkańców ze względu na oferowane możliwości i usługi, których małe miejscowości nie są w stanie zapewnić⁴ (szczególne znaczenie ma oferta edukacyjna uczelni wyższych, która przyczynia się do napływu studentów).

Ryc. 11. Liczba ludności Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

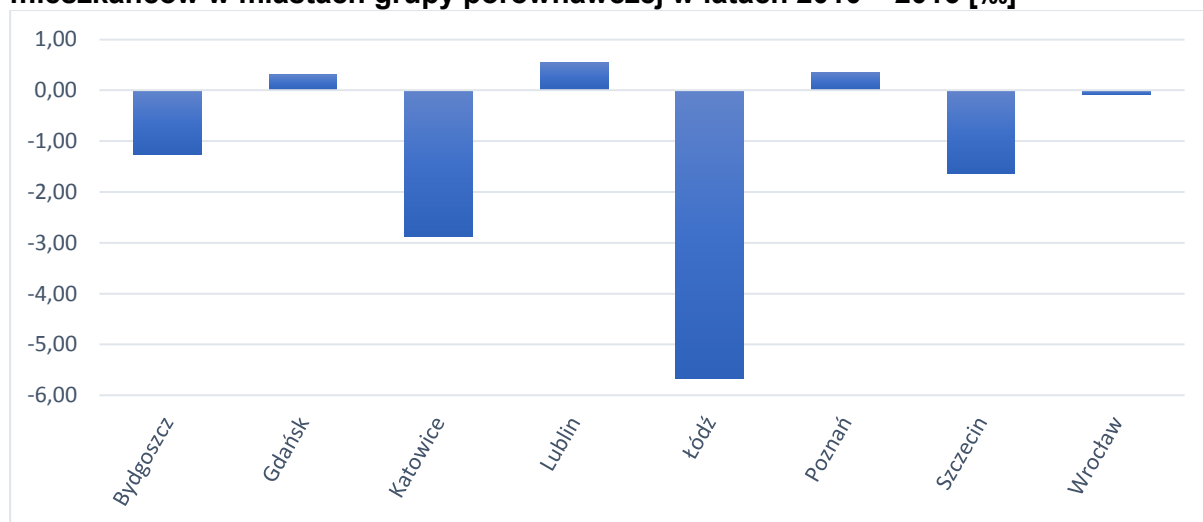
⁴ Analiza i prognoza zjawisk demograficznych Szczecina 2025 z uwzględnieniem ich wpływu na gospodarkę miasta i rozwój usług społecznych, Public Profits Sp. z o. o., Poznań-Szczecin 2009

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Zjawisko depopulacji wpływa negatywnie na zasoby kapitału ludzkiego, który ma znaczny wpływ na atrakcyjność inwestycyjną i dalszy rozwój społeczno-gospodarczy miasta. Jednym ze zjawisk ściśle powiązanych ze zjawiskiem depopulacji jest suburbanizacja, w wyniku której mieszkańcy wyprowadzają się z miasta centralnego na jego przedmieścia, lecz pozostają funkcjonalnie powiązani z miastem, tj. korzystają z usług i infrastruktury. Depopulacja i suburbanizacja w długiej perspektywie mogą wywołać szereg niekorzystnych konsekwencji, spośród których najpoważniejszymi wydają się być: marginalizacja i utrata funkcji przez dzielnice w centrum miasta oraz spadek dochodów miasta przy rosnących kosztach utrzymania infrastruktury, który będzie miał negatywny wpływ na rozwój gospodarczy oraz możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Do podstawowych przyczyn spadku liczby ludności należy zaliczyć ujemne saldo migracji (zarówno wewnętrznych jak i zagranicznych) oraz – pomimo rosnącej liczby urodzeń – poziom reprodukcji nie gwarantujący prostej zastępowalności pokoleń⁵, który objawia się ujemnymi wartościami wskaźnika przyrostu naturalnego rozumianego jako różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów. Dane dotyczące przyrostu naturalnego prezentowane są w formie zrelatywizowanej (przeliczone na 1000 mieszkańców), która umożliwia porównywanie ich pomiędzy miastami o różnej liczbie ludności. Wartość wskaźnika gwarantująca zastępowalność pokoleń wynosi około 2,15, natomiast w przypadku Szczecina wartość wskaźnika w ostatnich 6 latach przyjmowała przeciętną wartość -1,64 wyraźnie wskazując na występowanie negatywnych trendów demograficznych i warunkując ubytek liczby mieszkańców. Spośród miast grupy porównawczej jedynie Łódź (-5,67) oraz Katowice (-2,87) cechują się mniej korzystną wartością wskaźnika przyrostu naturalnego.

Ryc. 12. Średnia wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w miastach grupy porównawczej w latach 2010 – 2016 [%o]

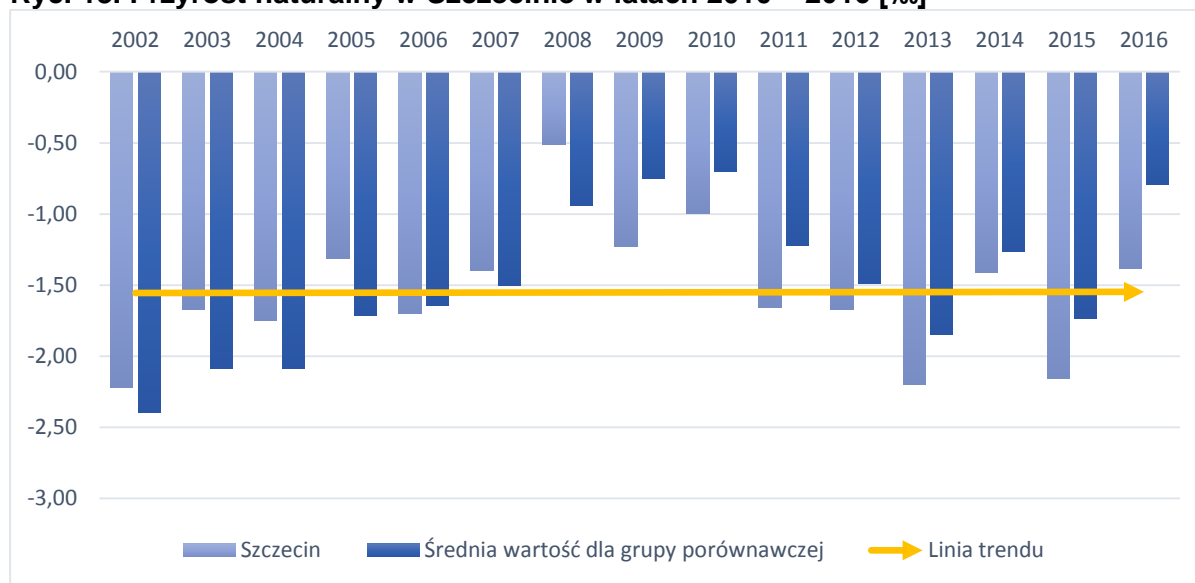
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

⁵ Hozer-Koćmiel M., Wpływ kryzysu na zjawiska demograficzne, Szczecin

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Zmiany wartości wskaźnika przyrostu naturalnego w Szczecinie mają charakter skokowy, przy zachowaniu ogólnego trendu negatywnego. Dane odnoszące się do zrelatywizowanego wskaźnika przyrostu naturalnego Główny Urząd Statystyczny prowadzi od 2002 roku, dzięki czemu możliwa jest analiza występowania długotrwałych trendów w zakresie badanego zjawiska. W latach objętych badaniem odnotowywano wyłącznie ujemne wartości wskaźnika, co ma wpływ na zmniejszanie się liczby mieszkańców Szczecina na skutek braku zastępowalności pokoleń. W przypadku Szczecina w latach 2002 – 2016 można mówić o zjawisku ubytku naturalnego, czyli ujemnych wartościach wskaźnika przyrostu naturalnego w długim okresie. Na poniższym wykresie przedstawiono wartości wskaźnika dla Szczecina i średnią wartość dla grupy porównawczej za lata 2002 – 2016. Analizując wartości przedstawione na wykresie można zauważyć dwa zasadnicze okresy, w których zmianom ulegały zarówno wartości dla Szczecina jak i grupy porównawczej. W latach 2002 – 2008 wartości dla Szczecina były bardziej korzystne niż wartości dla grupy porównawczej. Natomiast w roku 2009 nastąpiło odwrócenie trendu i dla Szczecina odnotowywano wartości mniej korzystne niż w przypadku grupy porównawczej. Mimo tych zmian należy mieć na uwadze, iż wartości te od początku okresu objętego badaniem były ujemne i wpływają na przyspieszenie procesu starzenia się społeczeństwa oraz zmniejszanie się liczby mieszkańców.

Ryc. 13. Przyrost naturalny w Szczecinie w latach 2010 – 2016 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

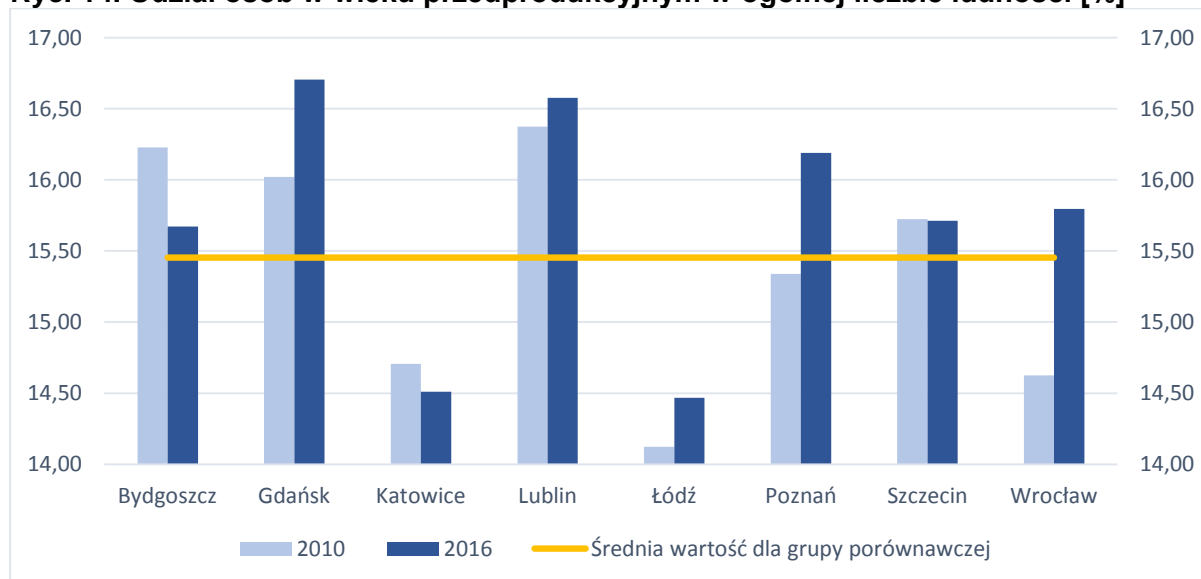
W badaniach nad sytuacją demograficzną należy uwzględnić również zmieniający się udział poszczególnych grup ekonomicznych ludności w ogólnej liczbie mieszkańców. Na skutek zachodzących w społeczeństwie różnych negatywnych procesów (m. in. wspomniany wyżej ubytek naturalny, starzenie się społeczeństwa itp.) maleje udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym przy jednoczesnym wzroście liczby osób w

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

wieku poprodukcyjnym. Wzrastający odsetek osób starszych wiąże się z wieloma konsekwencjami odnoszącymi się m. in. do: modelu zarządzania miastem i jego budżetem, w tym zmianami w zapotrzebowaniu na podstawowe usługi oraz świadczenia społeczne, a także do sytuacji na rynku pracy.

Wskaźnik juwenilności obrazujący procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym (0 – 17 lat) przedstawiony został za lata 2010 i 2016, co pozwoliło na wstępną identyfikację trendów zachodzących w miastach grupy porównawczej. Uśredniony udział osób młodych w ogólnej liczbie mieszkańców w latach objętych badaniem dla grupy porównawczej wyniósł 15,45% i jest to wartość znacznie niższa niż ta odnotowana dla Polski (17,94%). Wskazuje to na występowanie pewnego rodzaju zaburzeń struktury demograficznej w miastach grupy porównawczej i postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Należy jednak zauważyć, iż w większości miast (Gdańsk, Lublin, Łódź, Poznań, Wrocław) w roku 2016 udział osób młodych zwiększył się w porównaniu do roku bazowego. W dwóch miastach (Bydgoszcz, Katowice) odnotowano zmniejszający się udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, natomiast w przypadku Szczecina wartość ta nie uległa zmianie. W roku 2010 większym odsetkiem osób młodych niż Szczecin (15,72%) charakteryzowały się takie miasta jak: Bydgoszcz (16,23%), Gdańsk (16,02%) oraz Lublin (16,37%). Natomiast w roku 2016 odnotowano wzrost wartości wskaźnika dla Poznania i Wrocławia, które przewyższyły wartość dla Szczecina. W roku kończącym badanie odsetkiem osób młodych wyższym niż w przypadku Szczecina cechowały się miasta: Gdańsk (16,70%), Lublin (16,58%), Poznań (16,19%) oraz Wrocław (15,79%).

Ryc. 14. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności [%]

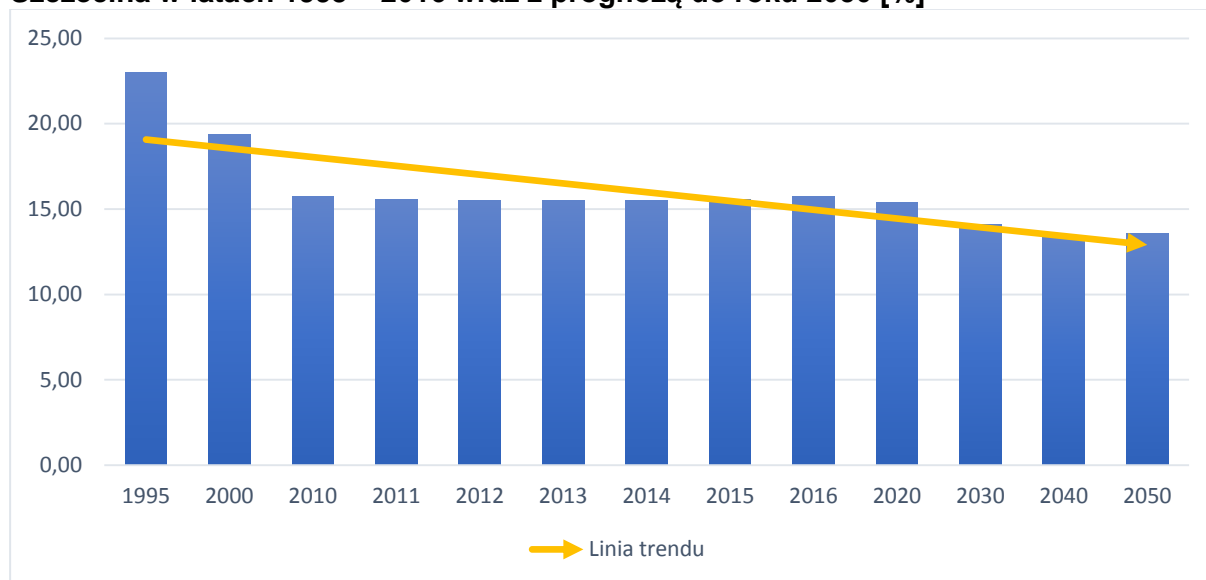

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Na poniższym wykresie przedstawiono procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050. Najwyższy udział osób młodych w strukturze demograficznej miasta odnotowano w roku 1995 i wynosił on 23%. Od roku bazowego obserwuje się roczne zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym aż do wartości 15,71% w roku 2016, co oznacza spadek o około 8 punktów procentowych na przestrzeni zaledwie 20 lat. Według prognoz opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny udział osób młodych nadal będzie się zmniejszał, aż do poziomu 13,55% w roku 2050. Oznacza to, iż niekorzystne zmiany struktury demograficznej będą postępować, lecz już znacznie mniej dynamicznie niż w latach poprzednich. Dalszy wzrost dysproporcji pomiędzy grupami ekonomicznymi ludności może doprowadzić do nieefektywności systemu zabezpieczeń społecznych i zaburzeń na rynku pracy w wyniku braku siły roboczej.

Ryc. 15. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050 [%]

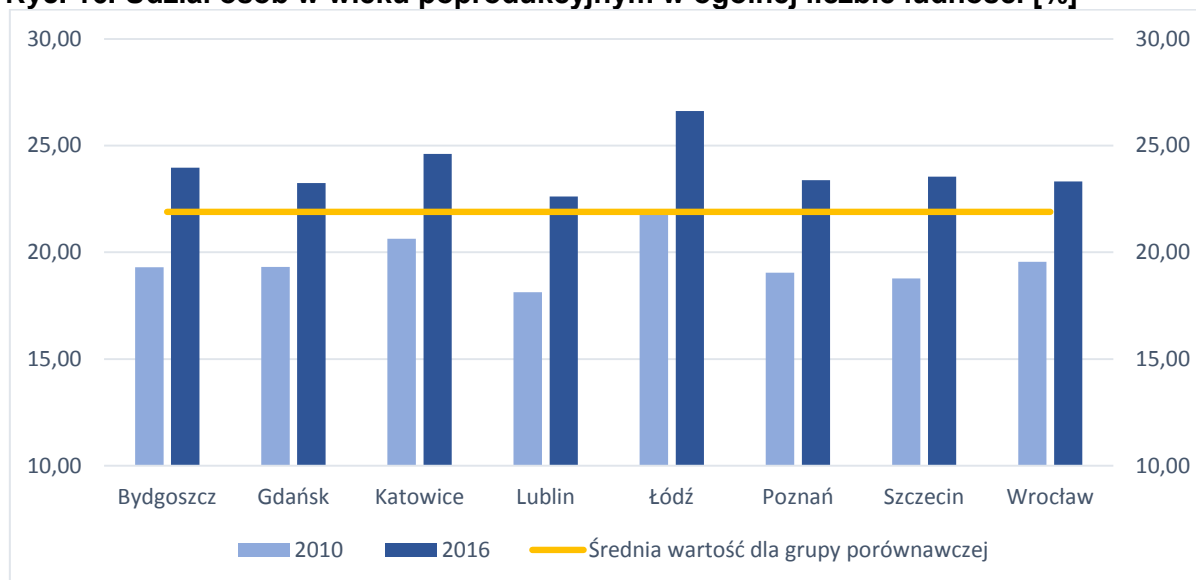
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Wskaźnik obrazujący procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym (dla mężczyzn 65 lat i więcej, dla kobiet 60 lat i więcej) w ogólnej liczbie mieszkańców Szczecina również przedstawiony został za lata 2010 i 2016. Uśredniona wartość wskaźnika dla miast grupy porównawczej wynosi 21,89% i jest wyższa niż wartość dla Polski (20,22%), co wskazuje na bardziej zaawansowany proces starzenia się społeczeństwa na terenie dużych miast. We wszystkich miastach grupy porównawczej udział osób w wieku poprodukcyjnym w roku 2016 wzrósł w porównaniu z rokiem bazowym, za który przyjęto rok 2010. W badanym okresie największą dynamiką zmian udziału osób starszych w ogóle społeczeństwa charakteryzował się Szczecin, gdzie udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł o około 5 punktów procentowych. Badanie dynamiki zmian wartości odsetka osób w wieku

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

poprodukcyjnym wykazało, iż zjawisko starzenia się społeczeństwa najszybciej postępuje w Szczecinie. Wskaźnik dynamiki dla Szczecina osiągnął wartość 123,8%, natomiast dla grupy miast porównawczych wartość ta wynosiła 119,5%.

Ryc. 16. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności [%]

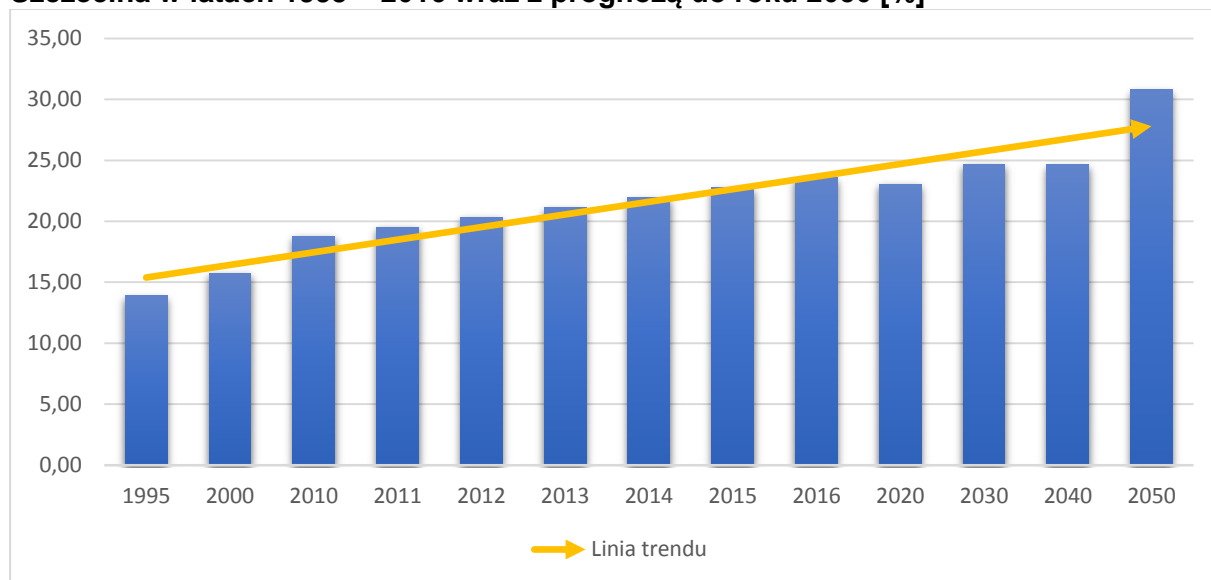
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Na poniższym wykresie przedstawiono udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do 2050 roku. W przypadku osób starszych obserwuje się trend rosnący, jednak ze względu na specyfikę zjawiska ma on charakter zdecydowanie negatywny. Nadreprezentacja osób starszych w ogólnej liczbie ludności skutkuje negatywnymi konsekwencjami, z których najpoważniejszymi wydają się być: zagrożenie nieefektywności systemu zabezpieczeń społecznych, wzrost zapotrzebowania na usługi społeczne i opiekuńcze czy brak siły roboczej powodujący niewydolność rynku pracy. Najniższy odsetek osób starszych odnotowano w roku 1995 i wynosił on 13,88%, natomiast w kolejnych latach systematycznie wzrastał do poziomu 23,55% w roku 2016, co oznacza wzrost wartości wskaźnika o 10 punktów procentowych na przestrzeni 20 lat. Prognozy przedstawione przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie NSP 2011 nie są optymistyczne i zakładają dalszy wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Szczecina. Przewiduje się, iż w roku 2050 osoby starsze stanowiły będą ponad 30% wszystkich mieszkańców miasta. Zwiększający się udział osób starszych w ogóle społeczeństwa spowoduje przede wszystkim wzrost wskaźników tzw. obciążenia demograficznego. W roku 1995 na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało około 22 osoby w wieku poprodukcyjnym. W roku 2016 wartość ta wzrosła już do około 39 osób, natomiast zgodnie z przewidywaniami w roku 2050 na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadać będzie około 55 osób starszych. Tak wysokie obciążenie osób w wieku produkcyjnym powodować może zagrożenie niewydolności

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

systemu zabezpieczeń społecznych oraz całej gospodarki miasta. Według prognoz zawartych w „Analizie...”⁶ wzrastać będzie nie tylko liczba osób w wieku poprodukcyjnym, ale również mediana wieku wzmacniając proces starzenia się społeczeństwa oraz skutkując znacznym wzrostem zapotrzebowania na usługi społeczne i opiekuńcze.

Ryc. 17. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050 [%]

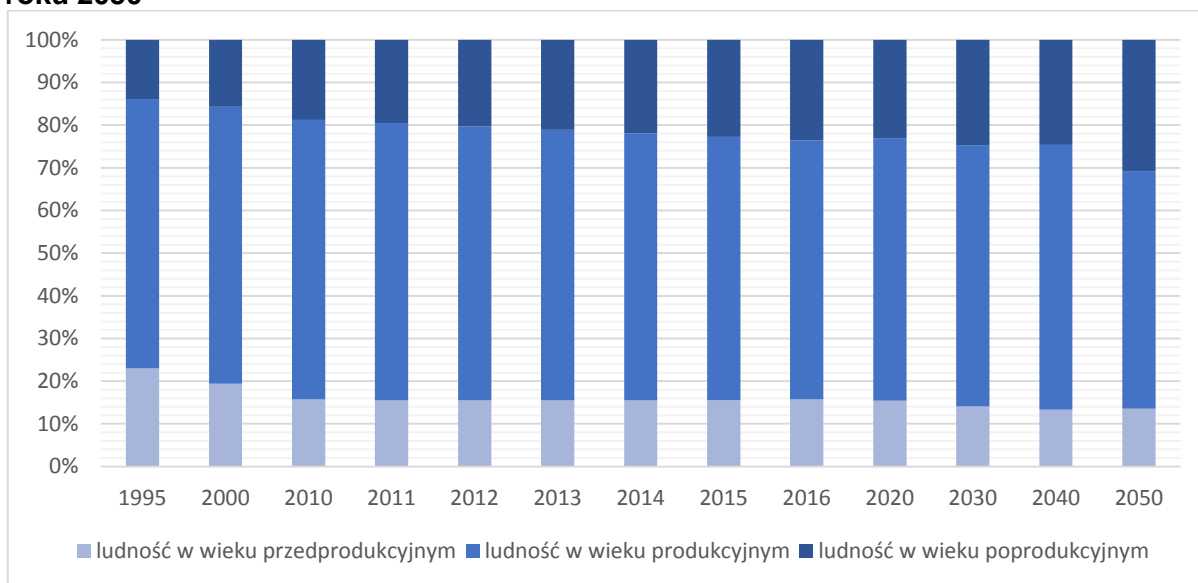
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Na poniższym wykresie przedstawiono strukturę demograficzną ludności Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050. Na podstawie analizy poniższego wykresu zaobserwować można zwłaszcza zwiększający się udział osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym zmniejszaniu się odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Zmiany struktury demograficznej są skutkiem postępującego procesu starzenia się społeczeństwa i wzrostu mediany wieku ludności. Zmiany te skutkować będą wzrastającym obciążeniem ekonomicznym ludności w wieku produkcyjnym. W roku 1995 na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało około 58 osób w wieku nieprodukcyjnym. W roku 2016 na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 64 osoby w wieku nieprodukcyjnym, natomiast według prognoz w roku 2050 na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadać będzie aż 80 osób w wieku nieprodukcyjnym.

⁶ Analiza i prognoza zjawisk demograficznych Szczecina 2025 z uwzględnieniem ich wpływu na gospodarkę miasta i rozwój usług publicznych, Public Profits Sp. z o.o., Poznań-Szczecin, 2009.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 18. Struktura demograficzna Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050

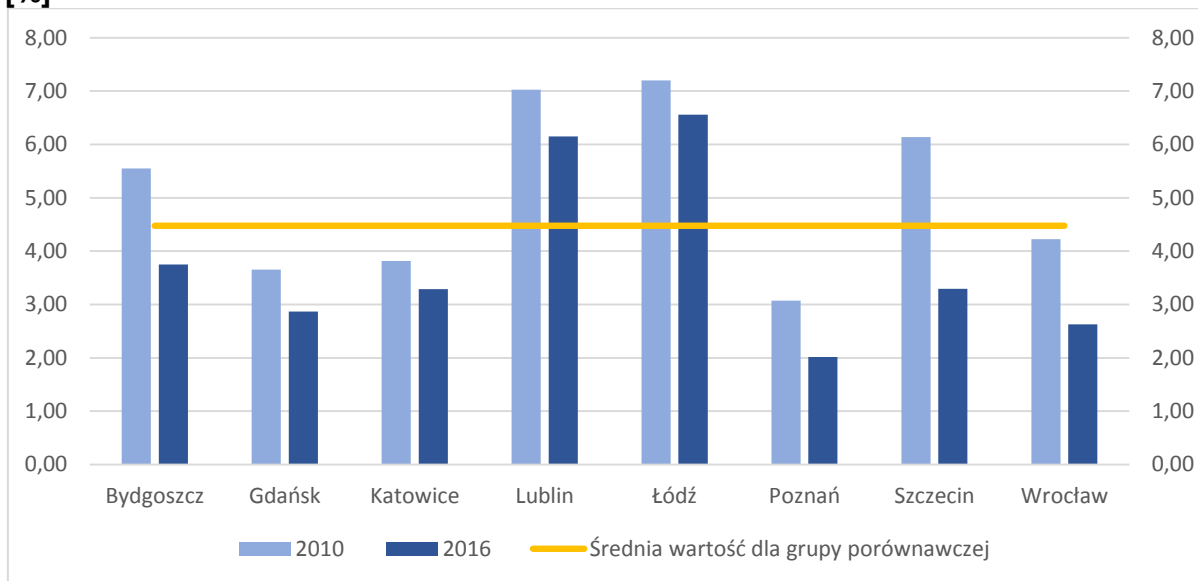

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Bezrobocie

Jednym z ważniejszych czynników determinujących jakość życia w mieście i jego atrakcyjność inwestycyjną oraz osiedleńczą jest stan rynku pracy, w tym dostępność miejsc pracy dla specjalistów i przeciętny poziom wynagrodzeń. Poziom bezrobocia w Szczecinie i miastach grupy porównawczej mierzono za pomocą wskaźnika odnoszącego się do liczby osób pozostających bez zatrudnienia w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Ryc. 19 Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym [%]

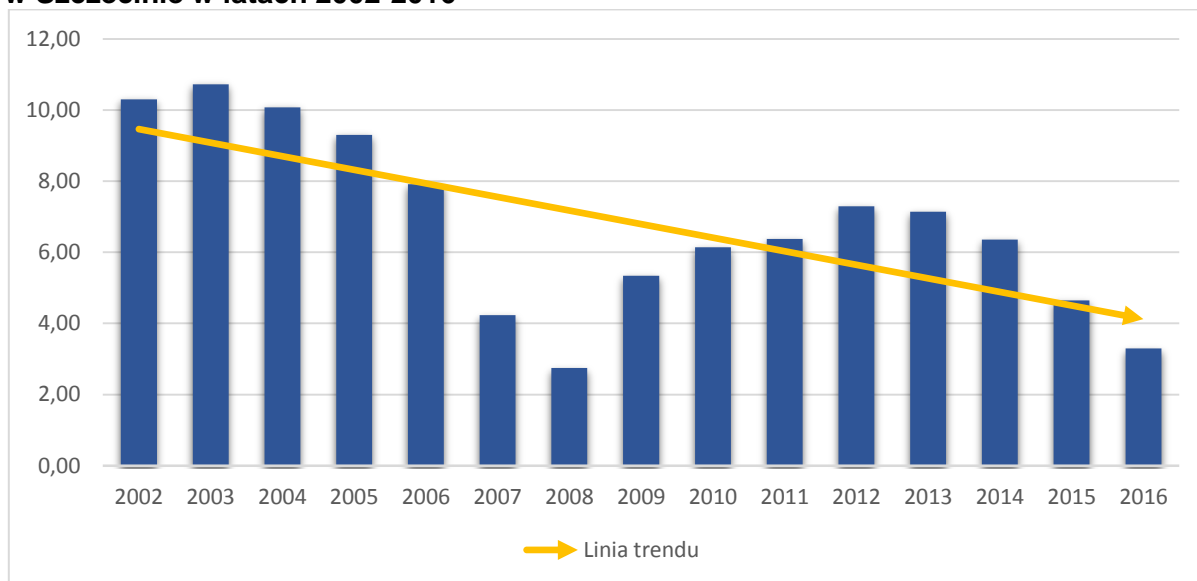
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Uśredniona wartość wskaźnika dla grupy porównawczej wynosiła 4,47% i jest to wartość niższa niż w przypadku Polski (5,61%). Świadczy to o stosunkowo dobrej kondycji rynków pracy dużych miast, a bezrobocie w nich odnotowywane ma raczej charakter frykcyjny. W roku 2010 w Szczecinie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym bez zatrudnienia pozostawało około 6 osób. Jedynie w Łodzi (7,20) oraz Lublinie (7,03) odnotowano wyższy poziom bezrobocia. Natomiast w roku 2016 w Szczecinie poziom bezrobocia zmniejszył się niemal dwukrotnie i zaledwie 3 osoby pozostawały bez pracy w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym. Miastami o wyższym poziomie bezrobocia w 2016 roku były: Bydgoszcz (3,75), Lublin (6,15) oraz Łódź (6,56).

Poziom bezrobocia w Szczecinie w latach 2002 – 2016 ulegał znacznym wahaniom spowodowanym przemianami strukturalnymi gospodarki oraz licznymi zmianami koniunktury dotyczącymi zwłaszcza przemysłu stoczniowego, który na początku XXI wieku stanowił jeden z głównych składników bazy ekonomicznej miasta. Najwyższy poziom bezrobocia w Szczecinie odnotowano w 2003 roku i wynosił on 10,72%. W kolejnych latach obserwowano zmniejszanie poziomu bezrobocia aż do wartości 2,74 w roku 2008. Oficjalne zamknięcie Stoczni Szczecińskiej Nowej nastąpiło 30 grudnia 2008 roku i spowodowało gwałtowny, niemal dwukrotny wzrost poziomu bezrobocia w roku 2009. Niekorzystny trend objawiający się rokrocznym zwiększaniem się poziomu bezrobocia trwał do roku 2012, w którym na każde 100 osób w wieku produkcyjnym bez pracy pozostawało około 7 osób. Następnie w latach 2013 – 2016 odnotowywano stały spadek poziomu bezrobocia do wartości 3,29% w 2016 roku.

Ryc. 20. Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym w Szczecinie w latach 2002-2016

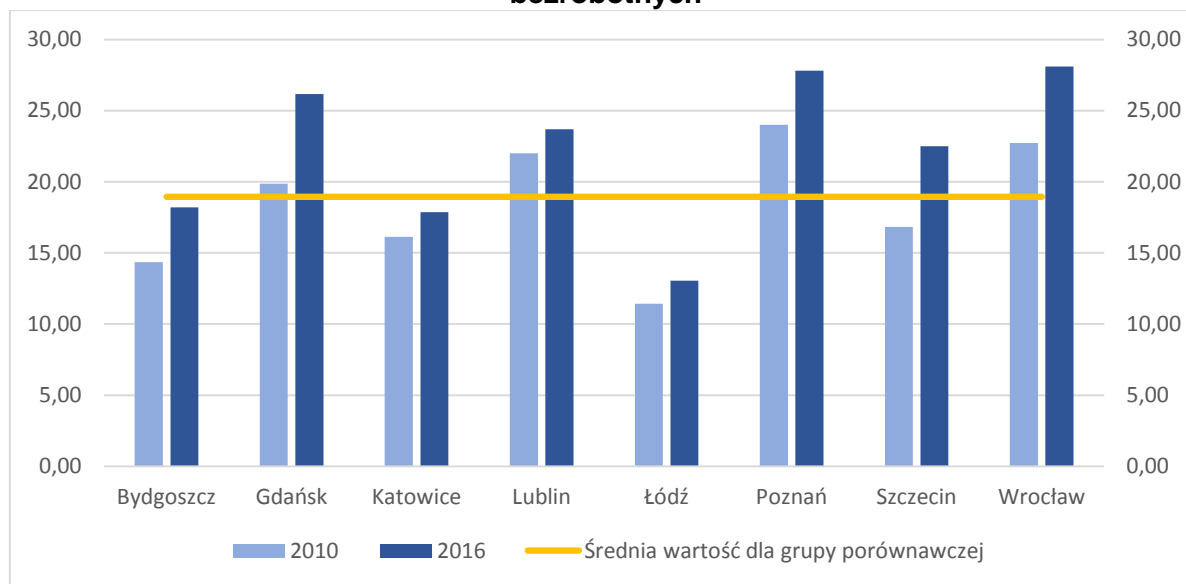

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Transformacja ustrojowa trwająca w Polsce od 1989 roku wpłynęła także na szkolnictwo wyższe. Rokrocznie rośnie liczba absolwentów uczelni wyższych i wzrasta udział osób z wykształceniem wyższym wśród osób kończących edukację. Spowodowało to przesyty rynku i niedobór miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem, co z kolei skutkuje wydłużaniem się czasu poszukiwania zatrudnienia i w konsekwencji wpływa na powstawanie zjawiska bezrobocia długotrwałego. Takie warunki panujące na rynku pracy mogą przyczyniać się do postępującego wyludniania się miasta, na skutek emigracji zarobkowych, zarówno wewnętrznych jak i tych zagranicznych. Uśredniony udział osób z wykształceniem wyższym wśród wszystkich osób bezrobotnych w grupie miast porównawczych wynosi 18,94%. Wyższy niż w Szczecinie odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym odnotowano w: Gdańsku, Lublinie, Poznaniu i Wrocławiu. We wszystkich miastach grupy porównawczej odnotowano zwiększający się udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych. W roku 2016 w Szczecinie osoby z wykształceniem wyższym stanowiły około 22% wszystkich osób bezrobotnych.

Ryc. 21. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

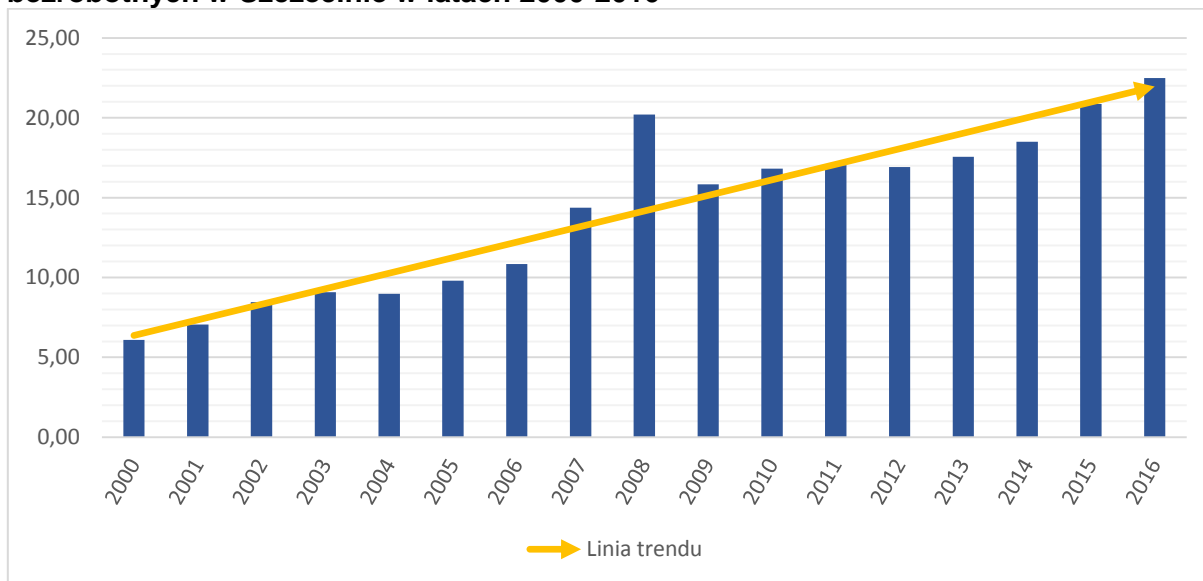
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

W celu zbadania zmian zachodzących na rynku pracy analizie poddano udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych mieszkańców Szczecina w latach 2000 – 2016. W badanym okresie odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym wzrósł niemal 4-krotnie z wartości 6,1% w roku 2000 do wartości 22,5% w roku 2016. Należy odnotować, iż liczba bezwzględna osób bezrobotnych pozostaje na względnie stałym poziomie, a zmiany udziału tych osób w ogólnej liczbie osób bezrobotnych wynikają ze zmniejszania się liczebności liczby osób bezrobotnych. Wskazuje

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

to na dość poważny deficyt miejsc pracy przeznaczonych dla specjalistów lub niewystarczający poziom wynagrodzeń.

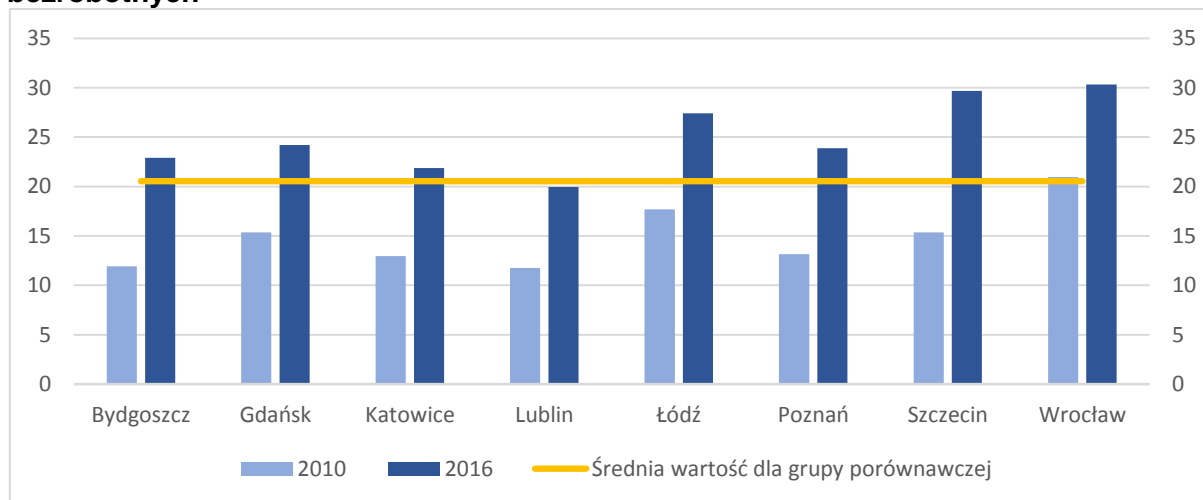
Ryc. 22. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w Szczecinie w latach 2000-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Grupą osób bezrobotnych szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne i długotrwale bezrobocie jest grupa osób w wieku powyżej 55 roku życia. W okresie objętym badaniem (lata 2010 i 2016) we wszystkich miastach z grupy porównawczej odnotowano wzrost udziału osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych. Największą dynamiką zmian wartości wskaźnika w okresie objętym badaniem charakteryzował się Szczecin, dla którego odnotowano wzrost wartości wskaźnika o 193,3%.

Ryc. 23. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

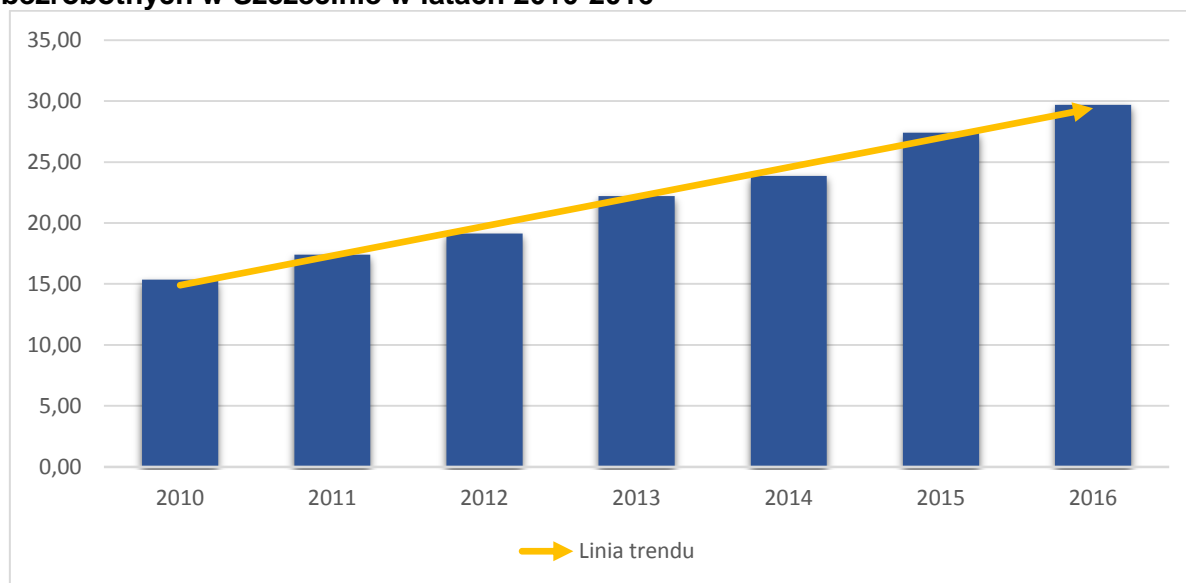
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Spośród miast grupy porównawczej w 2016 roku jedynie Wrocław odznaczał się wartością wskaźnika wyższą niż Szczecin. Świadczy to o pewnej depriwacji zatrudnienia wśród osób starszych, być może spowodowanych brakiem odpowiednich kwalifikacji zawodowych lub nieumiejętnością przystosowania się do zmieniających się warunków na rynku pracy. Należy odnotować, iż mimo zmniejszających się wartości wskaźnika bezrobocia w Szczecinie (ryc. 20) udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 roku życia wzrasta, co może skutkować bezrobociem długotrwałym i wzrostem poziomu ubóstwa w mieście.

Na poniższym wykresie przedstawiono udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 roku życia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w latach 2010 – 2016. W badanym okresie wartość wskaźnika wzrastała rokrocznie z poziomu 15,4% w roku 2010 do wartości 29,7% w roku 2016. Analizując zmiany liczby osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 roku życia obserwowano dwa etapy: pierwszy trwający w latach 2010 – 2013, w którym liczba bezrobotnych osób starszych wzrastała oraz drugi w latach 2014 – 2016, w którym liczba tych osób uległa zmniejszeniu. Mimo zachodzących zmian w bezwzględnej liczbie osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 roku życia wartość wskaźnika wzrastała.

Ryc. 24. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w Szczecinie w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

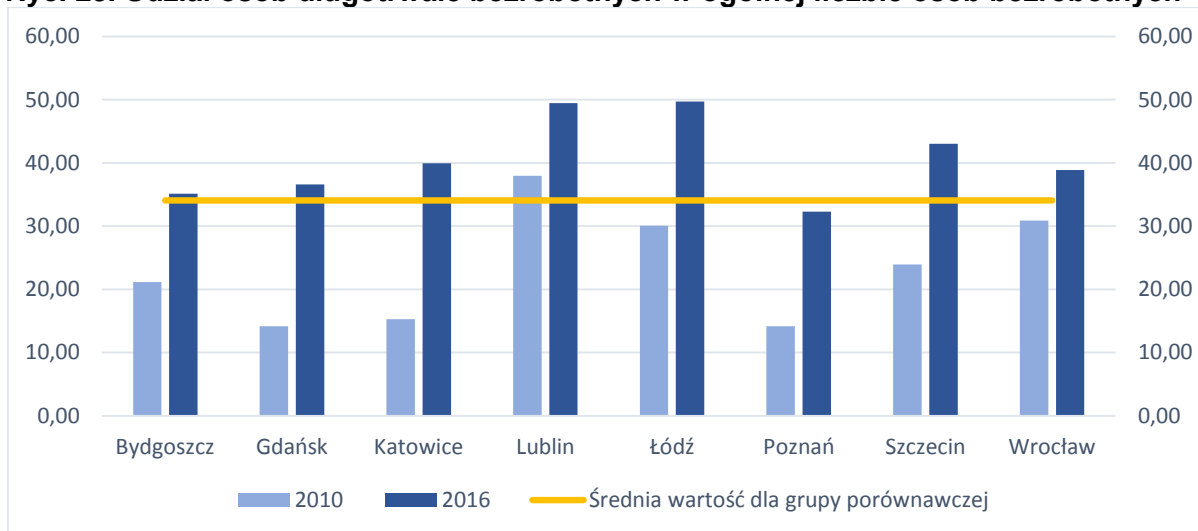
Zgodnie z definicją zawartą w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2016 poz. 645) za osobę długotrwale bezrobotną uważa się osobę, która w okresie ostatnich dwóch lat pozostawała w rejestrze Powiatowego Urzędu Pracy przez co najmniej 12 miesięcy. Według opracowania „Długotrwale bezrobotni” przygotowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej⁷ grupami najbardziej narażonymi na długotrwale pozostawanie bez zatrudnienia są osoby starsze oraz słabo wykształcone.

⁷ Długotrwale bezrobotni, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2009

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Z przeprowadzonych badań wynika również, iż kobiety są bardziej narażone na długotrwałe bezrobocie. Na poniższym wykresie przedstawiono udział osób długotrwałe bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w latach 2010 i 2016. W 2010 roku w Szczecinie osoby pozostające bez zatrudnienia dłużej niż 12 miesięcy stanowiły około 24% wszystkich osób bezrobotnych. Spośród miast z grupy porównawczej wyższy odsetek długotrwałe bezrobotnych odnotowano w: Lublinie (37,96%), Łodzi (30,04%) oraz Wrocławiu (30,84%). W 2016 roku we wszystkich miastach grupy porównawczej stwierdzono zwiększenie odsetka długotrwałe bezrobotnych w porównaniu z rokiem 2010. W Szczecinie osoby długotrwałe pozostające bez zatrudnienia stanowiły 43% wszystkich bezrobotnych. Oznacza to wzrost wartości wskaźnika o 19 punktów procentowych w porównaniu z rokiem 2010. Jedynie w przypadku Lublina (49,45%) oraz Łodzi (49,68%) odnotowano wyższy odsetek długotrwałe bezrobotnych.

Ryc. 25. Udział osób długotrwałe bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

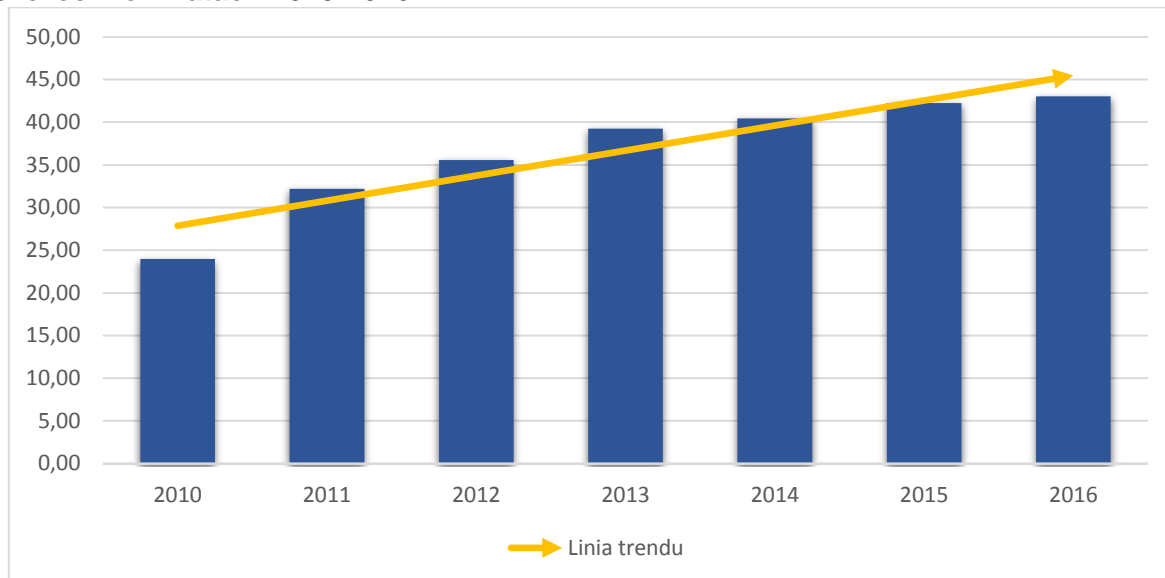
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

W Szczecinie w latach 2010 – 2016 obserwowany był stały wzrost udziału osób długotrwałe bezrobotnych w ogólnej liczbie osób pozostających bez zatrudnienia. W roku bazowym osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy stanowiły około 24% wszystkich osób bezrobotnych, natomiast w roku 2016 odsetek ten wynosił już 43%. Oznacza to wzrost wartości wskaźnika o 19 punktów procentowych na przestrzeni zaledwie 7 lat. W latach 2010 – 2013 obserwowano dynamiczny wzrost liczby osób pozostających bez zatrudnienia dłużej niż 12 miesięcy, natomiast w latach 2014 – 2016 liczba ta uległa znacznemu zmniejszeniu. Jednak mimo wahań bezwzględnej liczby osób długotrwałe bezrobotnych udział tych osób w ogólnej liczbie osób bezrobotnych stale rośnie. Powiązane jest to ze zmniejszającym się poziomem bezrobocia w Szczecinie oraz wydłużaniem się czasu poszukiwania pracy. Należy odnotować, iż stale rośnie udział osób długotrwałe bezrobotnych w wieku 55 – 64 lat i w roku 2016 osoby z tej grupy wiekowej stanowiły około

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

40% osób pozostających bez zatrudnienia dłużej niż 12 miesięcy. Ponadto o pewnej deprivacji zatrudnienia świadczy fakt, iż w Szczecinie co piąta osoba bezrobotna pozostaje bez pracy dłużej niż 24 miesiące.

Ryc. 26. Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w Szczecinie w latach 2010-2016

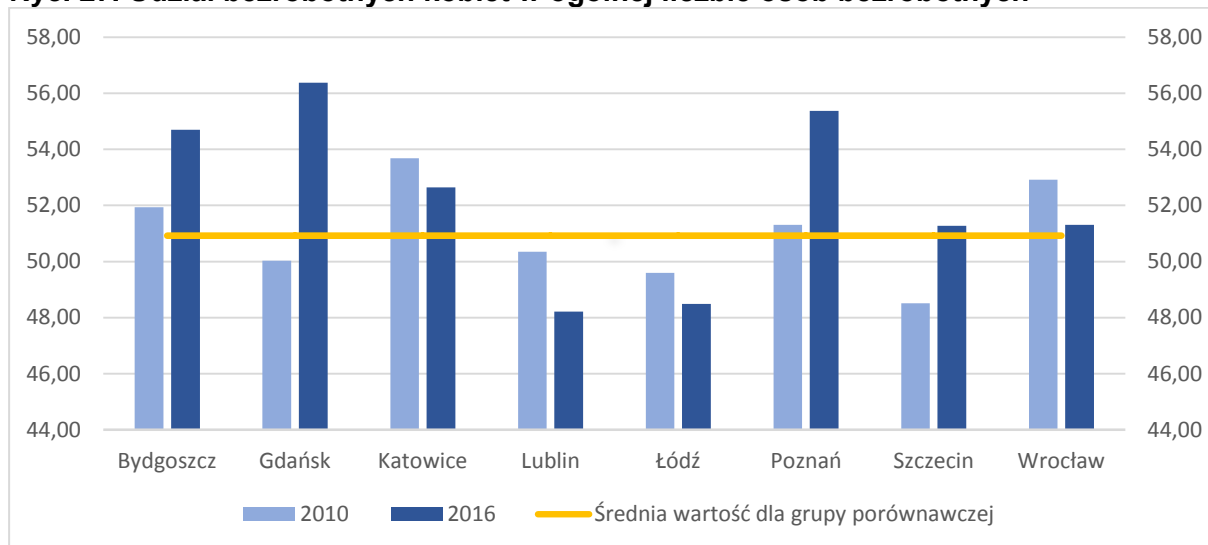

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Jak wykazały przytoczone powyżej badania przeprowadzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, bardziej narażone na bezrobocie długotrwale są kobiety. Na poniższym wykresie przedstawiono udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie osób bezrobotnych. W roku 2010 kobiety stanowiły 48,5% wszystkich osób bezrobotnych w Szczecinie i była to wartość najniższa spośród wszystkich miast z grupy porównawczej. W Bydgoszczy, Gdańsku, Poznaniu oraz Szczecinie zaobserwowano wzrost odsetka kobiet w ogólnej liczbie osób bezrobotnych, natomiast w przypadku pozostałych miast grupy porównawczej wartość wskaźnika uległa zmniejszeniu. W Szczecinie odnotowano wzrost wartości wskaźnika o około 3 punkty procentowe do wartości 51,3% w roku 2016.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 27. Udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

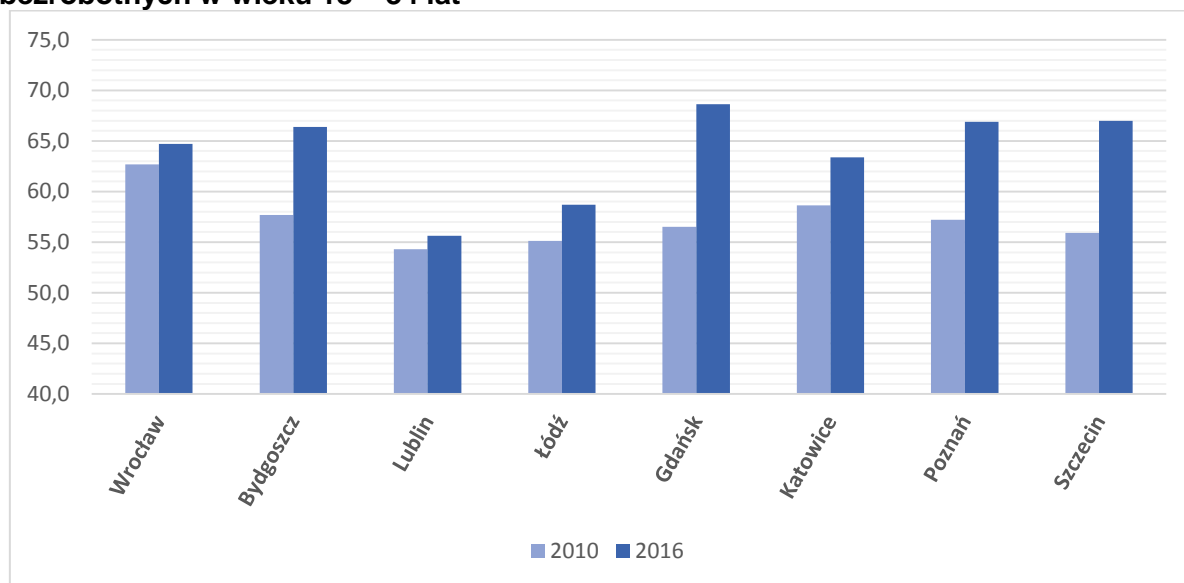
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Z badań statystycznych wynika, iż najbardziej narażone na długotrwałe bezrobocie są młode kobiety w wieku 18 – 34 lata, zwłaszcza ze względu na obowiązki związane z macierzyństwem. Większość z nich decyduje się na porzucenie zatrudnienia na rzecz opieki nad dzieckiem i później trudno im powrócić na rynek pracy⁸. Na poniższym wykresie przedstawiono udział bezrobotnych kobiet w wieku 18 – 34 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej. We wszystkich miastach z grupy porównawczej odnotowano wzrost udziału młodych kobiet wśród osób bezrobotnych w wieku 18 – 34 lat. Największy wzrost wartości wskaźnika stwierdzono w przypadku Gdańska i Szczecina o – kolejno – 12 i 11 punktów procentowych. W Szczecinie w roku 2016 młode kobiety stanowiły 67% wszystkich bezrobotnych w wieku 18 – 34 lat.

⁸ Ryzyko długotrwałego bezrobocia w Polsce, Diagnoza i metody zapobiegania, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 28. Udział bezrobotnych kobiet w wieku 18 – 34 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w wieku 18 – 34 lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp: 17.07.2017 r.]

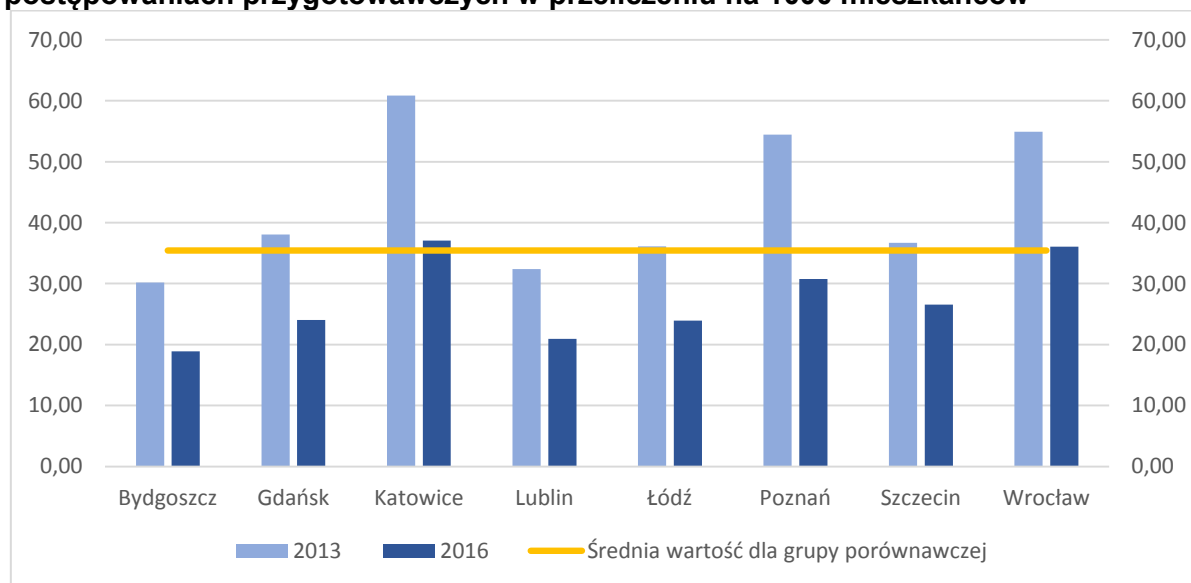
Przestępczość

Poziom przestępczości jest jednym z czynników wpływających na poczucie bezpieczeństwa wśród użytkowników miasta, tym samym wpływając na jego atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą. Przestępczość w miastach grupy porównawczej analizowano za pomocą wskaźnika odnoszącego się do liczby przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Analizą objęto lata 2013 – 2016 ze względu na dostępność danych w Banku Danych Lokalnych.

W porównaniu do roku bazowego (2013) w przypadku wszystkich miast z grupy porównawczej zaobserwowano spadek liczby stwierdzonych przestępstw. W Szczecinie w roku 2013 na każdy 1000 mieszkańców popełnianych było około 37 przestępstw. Wyższy poziom przestępczości odnotowano w Gdańsku, Katowicach, Poznaniu oraz Wrocławiu. Natomiast w roku 2016 wartość wskaźnika w Szczecinie uległa zmniejszeniu i wyniosła 26,5 przestępstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wyższe wartości odnotowano w Katowicach, Poznaniu i Wrocławiu. Spośród wszystkich miast z grupy porównawczej Szczecin charakteryzował się najniższą dynamiką zmian wartości wskaźnika.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 29. Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

W Szczecinie w okresie objętym badaniem odnotowywano roczny spadek liczby popełnianych przestępstw. W roku uznanym za bazowy (2013) na każdy 1000 mieszkańców stwierdzono popełnienie około 37 przestępstw, natomiast w roku kończącym badanie (2016) było to około 26 przestępstw. Według rankingu „najniebezpieczniejszych polskich miast”⁹ opublikowanego na portalu www.polskawliczbach.pl, Szczecin zajmuje 46 miejsce spośród wszystkich 923 miast. Dane wykorzystane przy opracowywaniu raportu odnosiły się do stanu na dzień 31 grudnia 2015 roku i obejmowały zarówno liczbę stwierdzonych przestępstw ogółem, ich wykrywalność oraz liczbę przestępstw o charakterze kryminalnym, gospodarczym i drogowym. Wszystkie wykorzystane mierniki poddano relatywizacji przeliczając ich wartości w odniesieniu do 1000 mieszkańców danego miasta. W Szczecinie w roku 2015 odnotowano 29,4 przestępstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przy wykrywalności sprawców na poziomie 64%. Największy wpływ na odczuwanie poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców mają przestępstwa o charakterze kryminalnym, których w 2015 roku w Szczecinie odnotowano 20,7 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przy wykrywalności na poziomie 50%¹⁰. Na poniższym wykresie przedstawiono wartości wskaźników dla miast z grupy porównawczej za lata 2013 i 2016 w podziale na liczbę stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz liczbę przestępstw o charakterze kryminalnym w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartości obu wskaźników w Szczecinie w 2016 roku uległy zmniejszeniu w porównaniu z rokiem 2013. Na

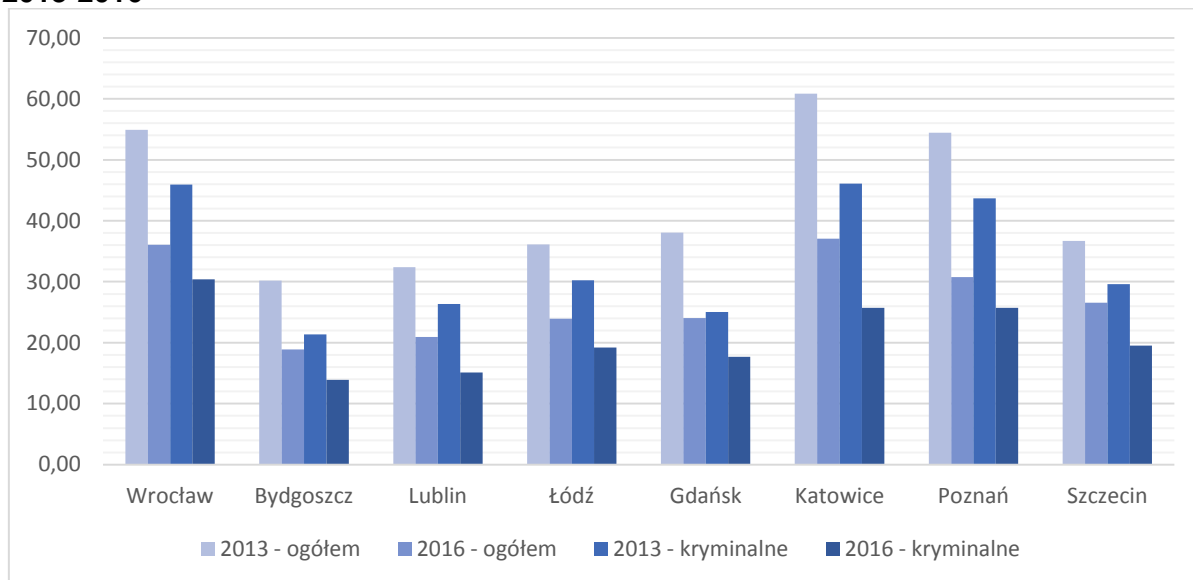
⁹ Ranking najniebezpieczniejszych polskich miast, portal: www.polskawliczbach.pl, dostęp 17.07.2017 r.

¹⁰ Miasta w Polsce z największą liczbą przestępstw o charakterze kryminalnym stwierdzonych na 1000 mieszkańców, portal: www.polskawliczbach.pl, dostęp 17.07.2017 r.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

podstawie analizy danych zawartych na poniższym wykresie można stwierdzić, iż poziom przestępczości w Szczecinie nie jest problemem o szczególnie wysokim natężeniu.

Ryc. 30. Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2013-2016

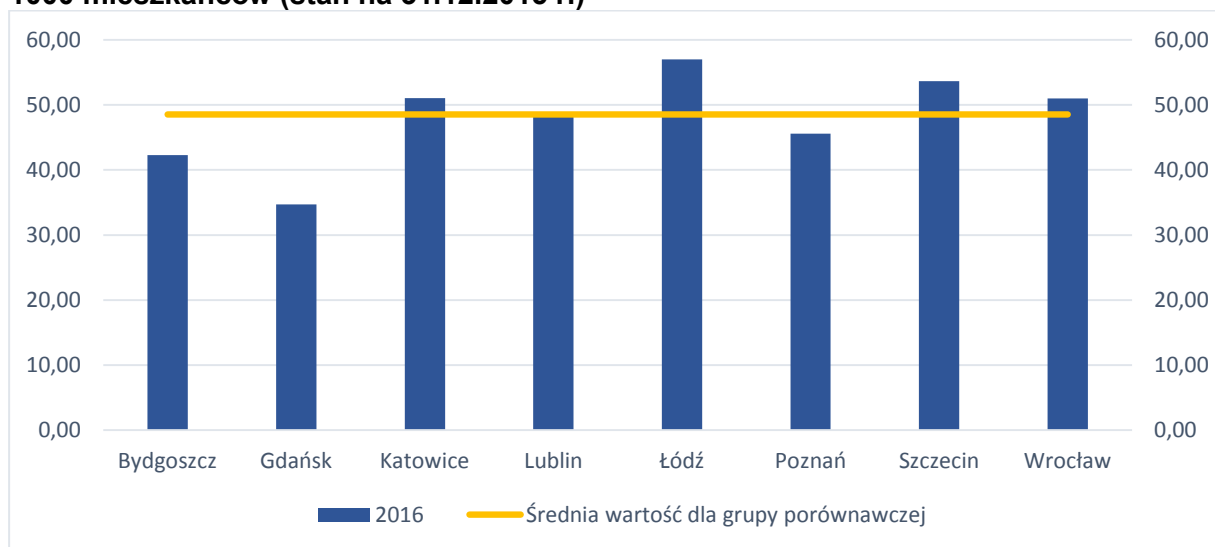
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Pomoc społeczna

W celu identyfikacji skali i charakteru zjawiska korzystania ze świadczeń pomocy społecznej wykorzystano wskaźniki odnoszące się do liczby osób pobierających świadczenia społeczne ogółem oraz liczby korzystających z zasiłków pomocy społecznej w podziale na powody przyznania świadczenia. Wartości wszystkich wskaźników poddane zostały relatywizacji w odniesieniu do 1000 mieszkańców miasta. Największa liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowana została w Łodzi (56,99) oraz Szczecinie (53,62). W miastach grupy porównawczej ze świadczeń pomocy społecznej korzysta 48,5 osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

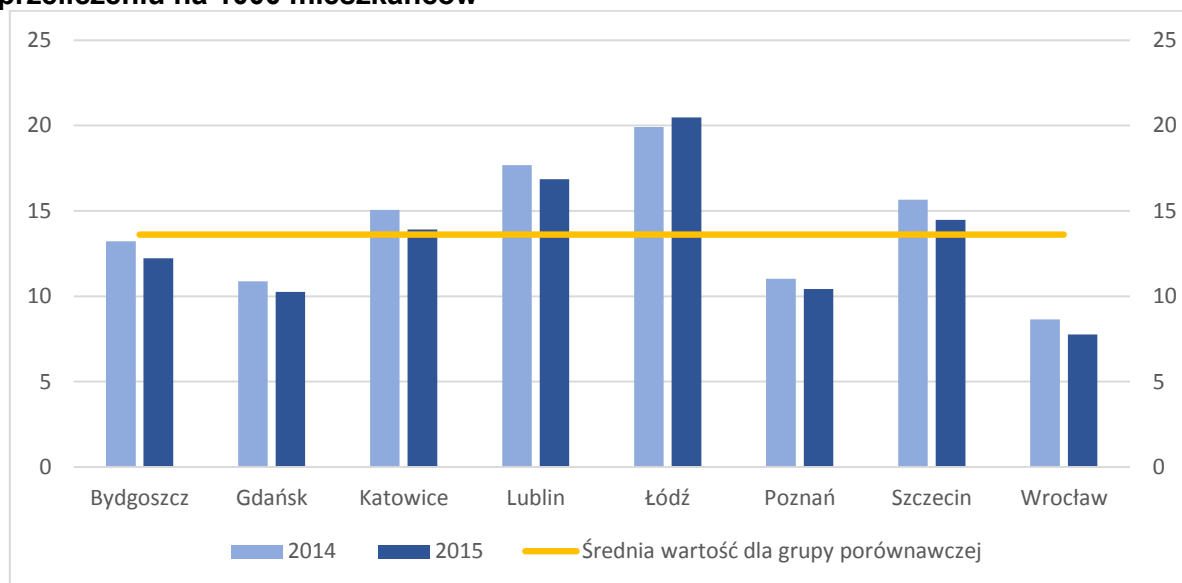
Ryc. 31. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (stan na 31.12.2015 r.)

Źródło: sprawozdania Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej/Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie [dostęp 17.07.2017 r.]

Najbardziej liczną grupą osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej są osoby pobierające świadczenia z tytułu ubóstwa. Główny Urząd Statystyczny udostępnił dane odnoszące się do lat 2014 i 2015, dlatego te lata objęte zostały badaniem. W niemal wszystkich miastach z grupy porównawczej (poza Łodzią) stwierdzono zmniejszające się wartości wskaźnika. W roku 2014 na każdy 1000 mieszkańców Szczecina przypadało 15,6 osób pobierających świadczenia z tytułu ubóstwa, natomiast w roku 2015 wartość ta spadła o 1,1 punktu procentowego. W obu latach objętych badaniem wartość wskaźnika dla Szczecina była wyższa niż uśredniona wartość dla grupy porównawczej.

Ryc. 32. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

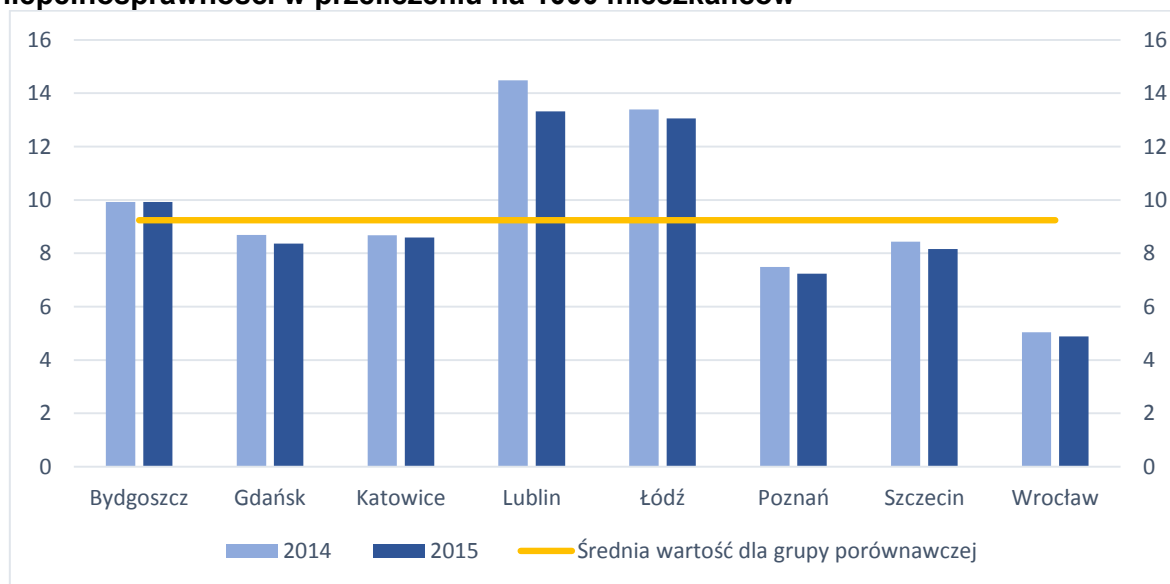

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Kolejnym powodem, z tytułu którego przyznaje się świadczenia pomocy społecznej jest niepełnosprawność. Świadczenie to przysługuje osobie samotnie gospodarującej lub osobie w rodzinie, która nie przekracza kryterium dochodowego przy jednoczesnym posiadaniu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Wśród wszystkich miast z grupy porównawczej odnotowano zmniejszenie wartości wskaźnika w roku 2015 w porównaniu do roku poprzedniego, czego przyczyną upatrywać można w upływie terminu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydawanego na czas określony. W Szczecinie na każdy 1000 mieszkańców w roku 2014 przypadało około 8,4 osoby pobierającej świadczenia z tytułu niepełnosprawności, natomiast w roku 2015 wartość ta spadła do 8,15 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Ryc. 33. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

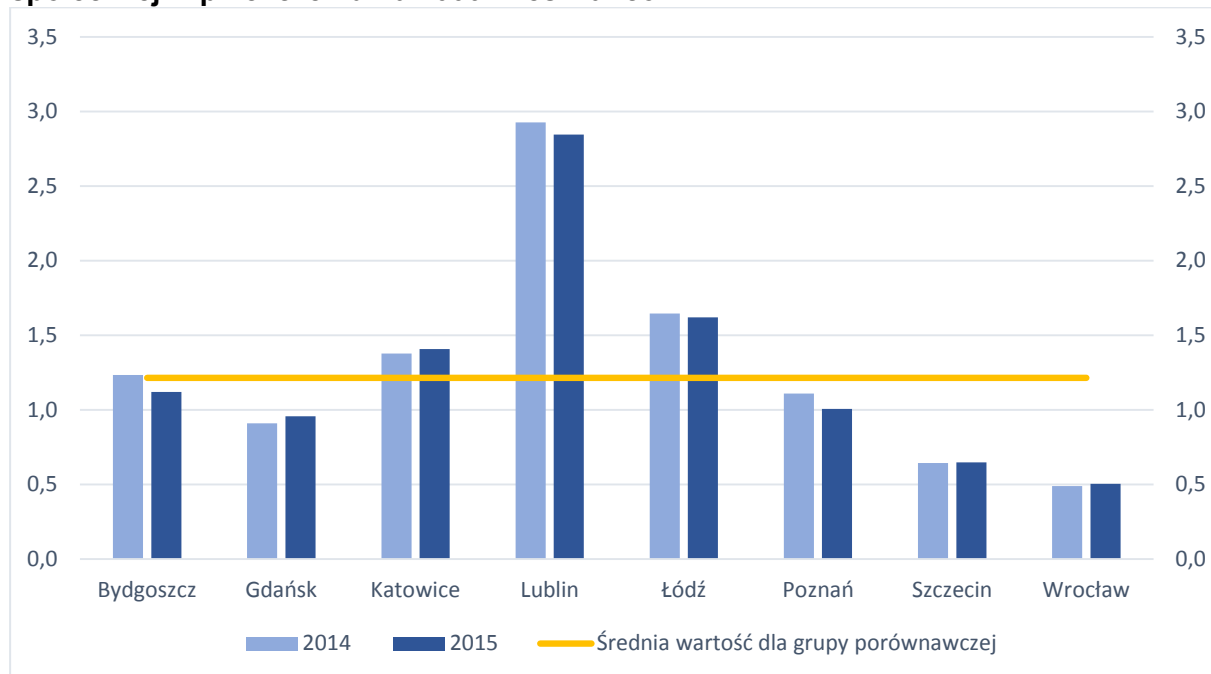
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Problem alkoholizmu nie jest problemem wyłącznie jednostki uzależnionej, ale również jej rodziny i najbliższego otoczenia. Alkoholizm jako schorzenie jest niebezpieczny nie tylko dla zdrowia i samopoczucia jednostki uzależnionej, ale również ma destrukcyjny wpływ na funkcjonowanie jednostki w rodzinie i społeczeństwie. Nieleczona choroba alkoholowa może doprowadzić do poważnych konsekwencji zdrowotnych oraz społecznych, m. in. takich jak bezrobocie czy wykluczenie społeczne. W miastach z grupy porównawczej ze świadczeń pomocy społecznej od alkoholu uzależniona jest średnio 1 osoba na 1000 pobierających rzeczne świadczenia. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano obserwowano w przypadku Lublina, gdzie problem alkoholowy stwierdzono w przypadku około 3 osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. W Szczecinie problem alkoholizmu nie jest szczególnie nasilony, zaledwie 0,5 osoby w przeliczeniu na 1000 mieszkańców pobierających świadczenia społeczne boryka się

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

z tym problemem. Należy mieć jednak na uwadze, iż alkoholizm nie zawsze jest ujawniany, ze względu na poczucie szkodenia osobie uzależnionej odczuwane przez rodzinę alkoholika czy też niechęć do otrzymania pomocy przez osoby uzależnione.

Ryc. 34. Liczba osób z problemem alkoholowym, korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

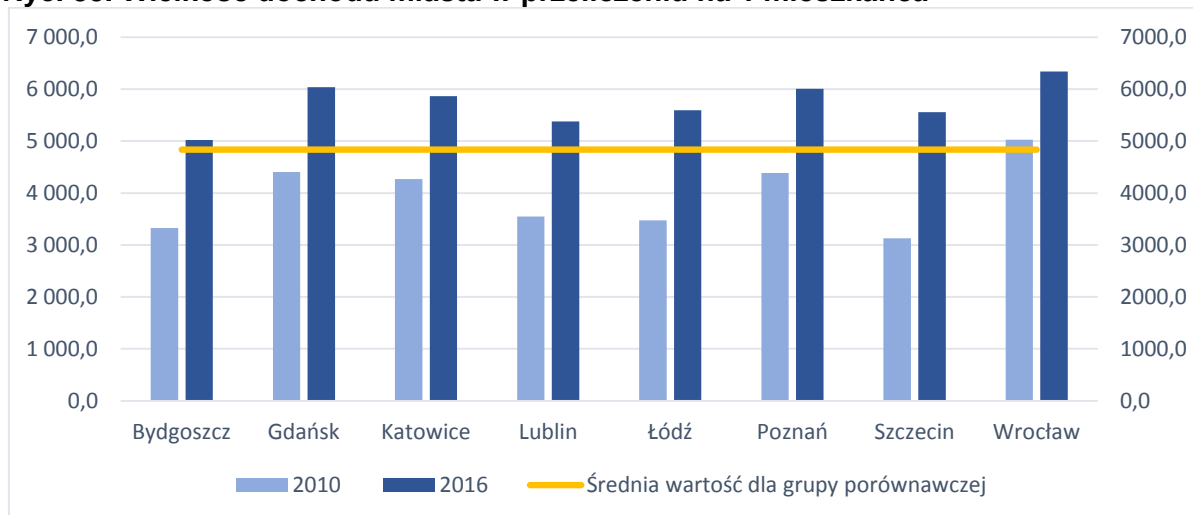

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 07.07.2017 r.]

Analiza wielkości dochodu miasta w przeliczeniu na jednego mieszkańca pozwala na określenie zamożności danego ośrodka miejskiego oraz możliwości podejmowania wydatków inwestycyjnych i zaspokajania potrzeb swoich mieszkańców. Analizę zmian wartości wskaźnika przeprowadzono na danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych odnoszących się do lat 2010 – 2016. Analiza takiego zakresu czasowego umożliwiła prześledzenie zmian i trendów zachodzących w obrębie danego zjawiska. W roku bazowym, za który uznano 2010 Szczecin cechował się najniższym dochodem w przeliczeniu na mieszkańca spośród wszystkich miast grupy porównawczej. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochód Szczecina wyniósł zaledwie 3131,1 zł i była to wartość niemal 40% mniejsza niż ta odnotowana w przypadku Wrocławia. Dochody Szczecina jednak uległy zwiększeniu i w roku 2016 na 1 mieszkańca wyniosły 5554,6 zł. Oznacza to wzrost o 177,4% w porównaniu do roku bazowego. Mimo stosunkowo dużego wzrostu wartości wskaźnika Szczecin pod względem dochodu na 1 mieszkańca wyprzedza jedynie Bydgoszcz i Lublin. Uśredniona wartość dla miast grupy porównawczej w latach 2010 – 2016 wynosi 4834,6 złotych w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

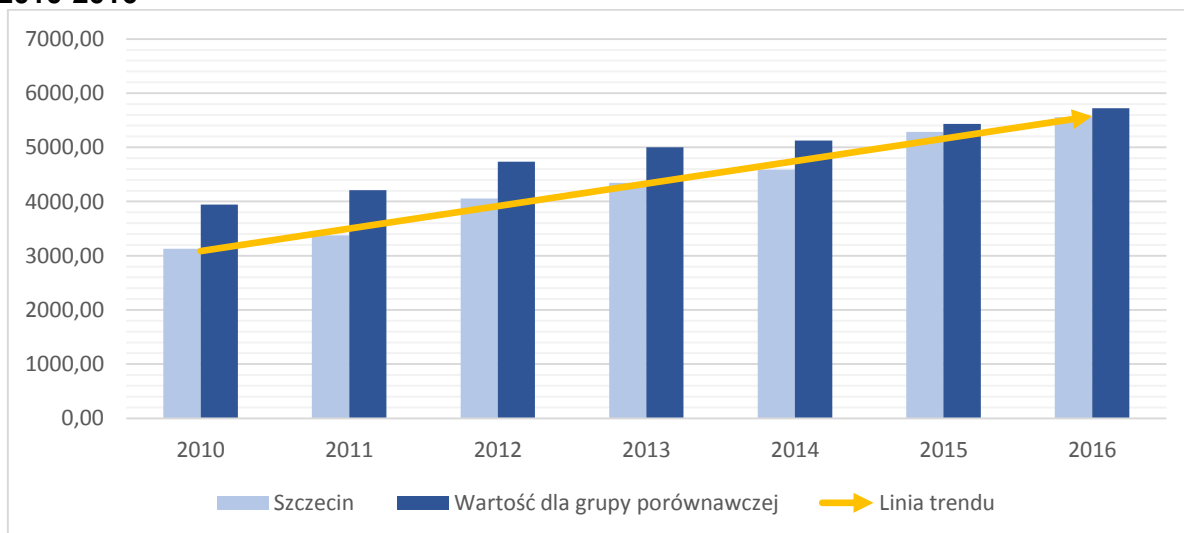
Ryc. 35. Wielkość dochodu miasta w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

W celu dokładniejszego rozpoznania zmieniających się wartości wskaźnika na poniższym wykresie przedstawiono dochód Szczecina w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz średni dochód miast z grupy porównawczej na każdego mieszkańca. Analiza zamieszczonego niżej wykresu wskazuje, iż wartość dochodu per capita dla Szczecina w każdym roku objętym badaniem była niższa niż średnia wartość dla grupy porównawczej, co wskazuje na pewną słabość ekonomiczną Szczecina na tle innych miast wojewódzkich. Szczególnie wysokie różnice zaobserwować można w latach 2010 – 2013, gdzie różnice pomiędzy dochodem Szczecina a grupą miast porównawczych wynosiły do 900 złotych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W kolejnych latach różnica ta ulegała zmniejszeniu do niecałych 200 złotych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2016. Wskaźnik dynamiki zmian wartości dochodu per capita dla Szczecina wyniósł 177,4% i wskazuje na dynamiczny wzrost wartości wskaźnika.

Ryc. 36. Wielkość dochodu miasta Szczecin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2010-2016

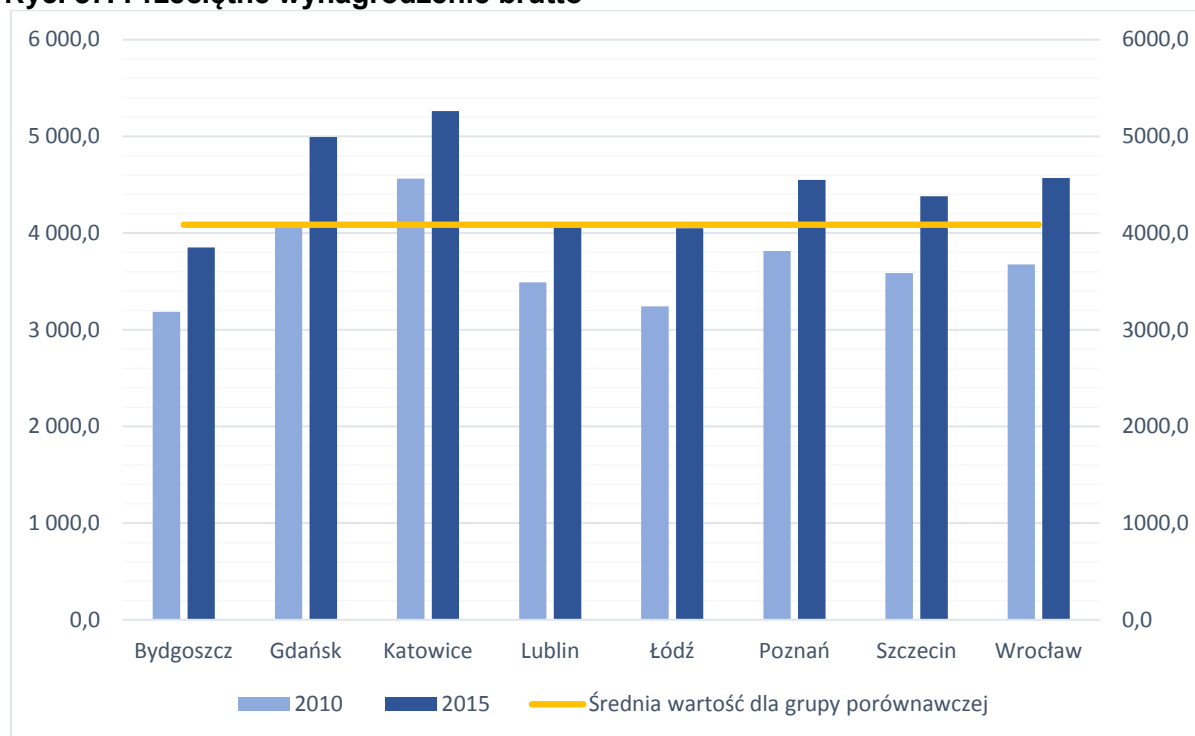

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

Związek z dochodem miast per capita ma również przeciętne wynagrodzenie brutto w danym mieście, z uwagi na udział w podatkach dochodowych od osób fizycznych. Udział gminy w podziale dochodów z tego tytułu wynosi 37,89% i stanowi jeden z głównych dochodów własnych gmin. Na potrzeby niniejszej diagnozy analizą objęto lata 2010 – 2015. W badanym okresie średnia wartość wynagrodzenia brutto w grupie miast porównawczych wynosiła 4086,14 złotych brutto. W roku 2010 przeciętne wynagrodzenie brutto w Szczecinie (3586,8 zł) przewyższało pensje wypłacane w: Bydgoszczy, Łodzi oraz Lublinie. Mimo wzrostu przeciętnego wynagrodzenia do 2015 roku o około 800 złotych sytuacja Szczecina w grupie miast porównawczych nie uległa zmianie, przeciwnie, pogłębiły się różnice pomiędzy Szczecinem a miastami o wyższej przeciętnej pensji (tj.: Katowicami, Gdańskiem, Poznaniem oraz Wrocławiem).

Ryc. 37. Przeciętne wynagrodzenie brutto

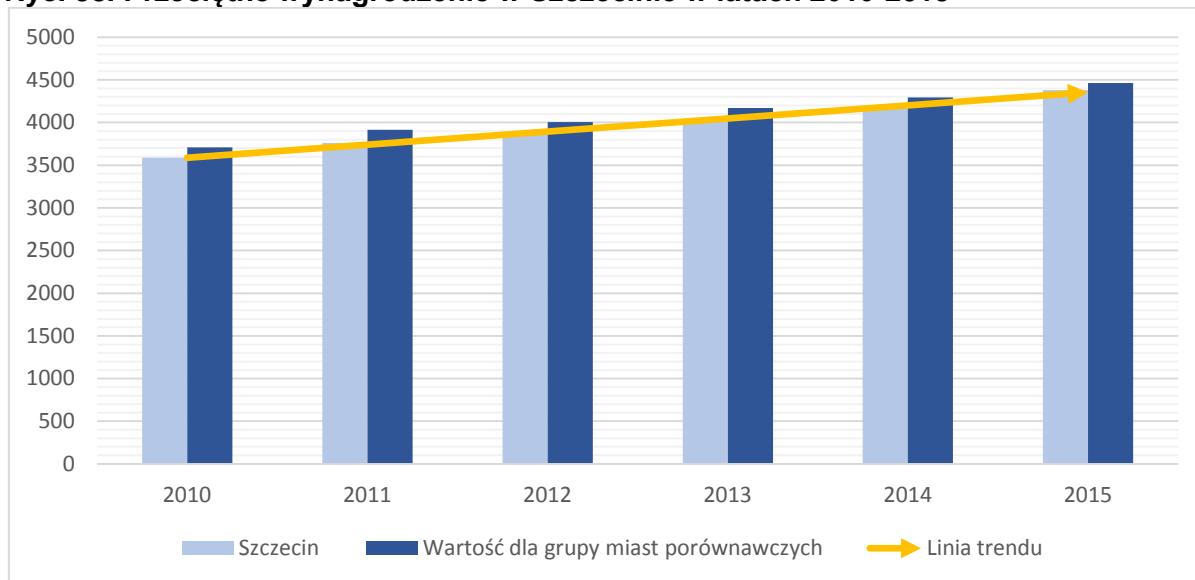

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

Na poniższym wykresie przedstawiono wartości przeciętnego wynagrodzenia brutto w Szczecinie w latach 2010 – 2015 na tle przeciętnej pensji brutto w grupie miast porównawczych. Jak można zaobserwować w każdym roku objętym badaniem przeciętne wynagrodzenie brutto w Szczecinie było niższe niż w średnia wartość dla grupy porównawczej. W okresie objętym badaniem w Szczecinie obserwuje się stosunkowo dynamiczny wzrost przeciętnego wynagrodzenia brutto, które w tym okresie wzrosło o 122,2%.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 38. Przeciętne wynagrodzenie w Szczecinie w latach 2010-2015

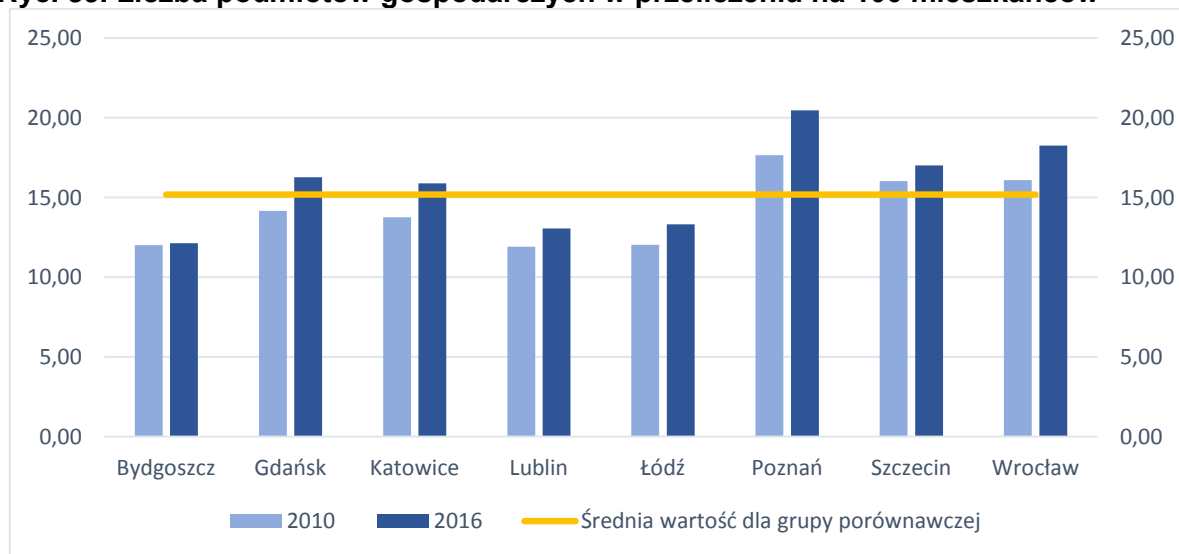

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

Sfera gospodarcza

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców można mierzyć z wykorzystaniem wskaźnika zarejestrowanych podmiotów gospodarki wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wysokie wartości wskaźnika świadczą o gospodarności mieszkańców i umiejętności wykorzystania zmieniającej się koniunktury i sytuacji na rynku. Na potrzeby niniejszego badania analizą objęto lata 2010 – 2016. W roku bazowym Szczecin był trzecim miastem pod względem liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 100 mieszkańców i ustępował jedynie Wrocławowi i Poznaniu. Średnia wartość wskaźnika w badanym okresie dla grupy porównawczej wynosiła 15,18 i Szczecin w każdym roku badania ją przekraczał.

Ryc. 39. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców

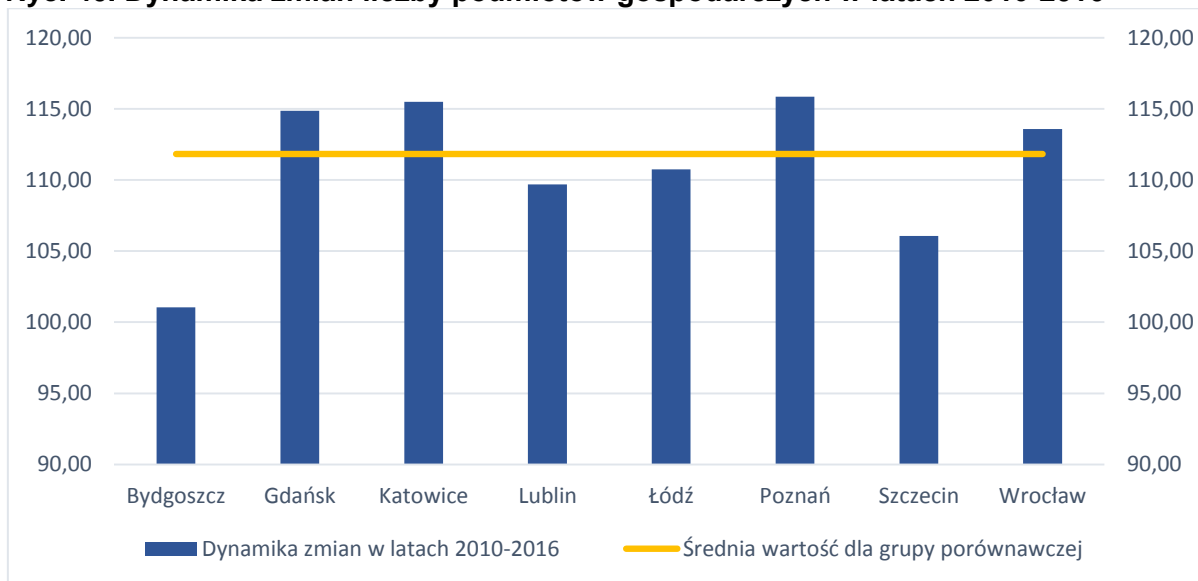

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Miarą poziomu przedsiębiorczości jest także wskaźnik dynamiki zmian liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w latach 2010 – 2016. Wskaźnik ten wskazuje na tempo przyrostu (bądź spadku) liczby podmiotów gospodarczych i może świadczyć o elastyczności gospodarki i rynku pracy. We wszystkich miastach z grupy porównawczej w badanym okresie odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych, a średnia wartość wskaźnika dynamiki wyniosła 111,82%. Szczecin w badanych latach cechował się drugą najniższą wartością wskaźnika dynamiki (106,07%) i był to wynik wyższy jedynie od Bydgoszczy (101,04%). Taka wartość wskaźnika oznacza pewną stagnację gospodarki i może skutkować problemami gospodarczymi w niedalekiej przyszłości.

Ryc. 40. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych w latach 2010-2016

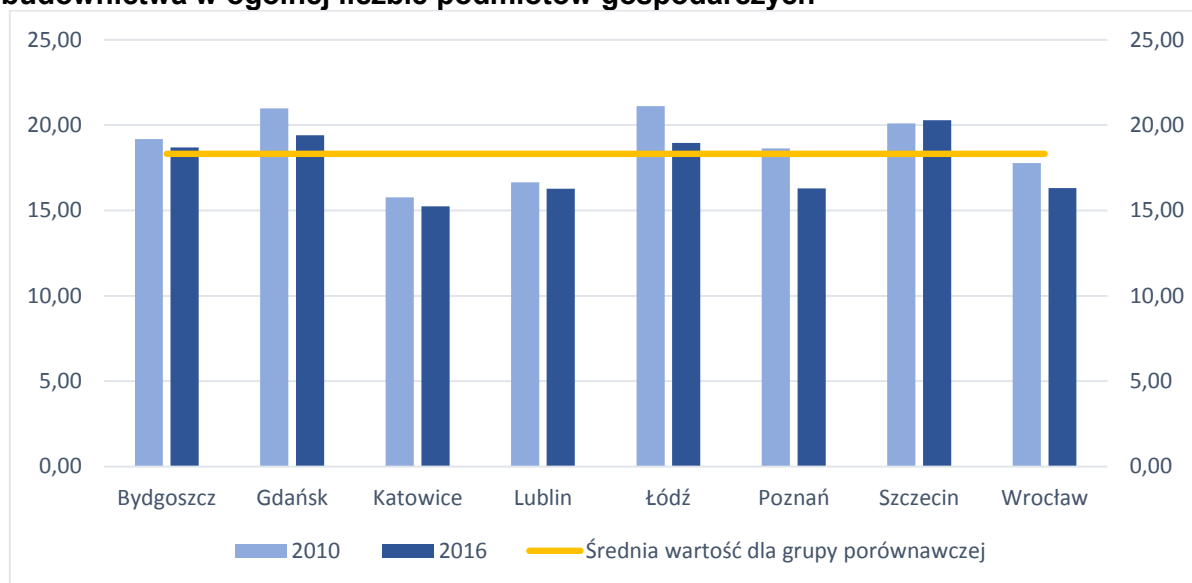

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

Cechą gospodarki państw wysoko rozwiniętych jest znacząca dominacja zatrudnienia w sektorze usługowym przy niewielkim udziale zatrudnienia w przemyśle i rolnictwie. Poziom rozwinięcia gospodarek miast można mierzyć za pomocą wskaźnika udziału podmiotów gospodarczych funkcjonujących w branży przemysłu i budownictwa w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych. Wysokie wartości wskaźnika mogą oznaczać, iż w danym mieście odnotowuje się znacznie niższe zapotrzebowanie na wykwalifikowaną kadrę ze względu na niezbyt wymagające warunki pracy. Skutkuje to niższymi pensjami i ograniczaniem bazy ekonomicznej miasta w świetle przechodzenia w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. W analizie za rok bazowy przyjęto rok 2010, w którym w Szczecinie podmioty działające w branży przemysłu i budownictwa stanowiły 20% wszystkich podmiotów gospodarczych. Wyższe wartości odnotowano jedynie w przypadku Łodzi (21,1%) oraz Gdańska (21%). Jedynym miastem, w którym w roku 2016 wzrósł udział podmiotów gospodarczych funkcjonujących w branży przemysłu i budownictwa w porównaniu do roku 2010 był Szczecin.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 41. Udział podmiotów gospodarczych funkcjonujących w branży przemysłu i budownictwa w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 10.07.2017 r.]

Sfera przestrzenno-techniczna

Wyposażenie w infrastrukturę techniczną jest jednym z czynników wpływających na jakość i warunki życia ludności danego miasta. W niniejszym opracowaniu analizie poddano procentowy udział ludności korzystającej z: sieci wodociągowej, sieci kanalizacyjnej i sieci gazowej w ogólnej liczbie ludności danego miasta. Należy odnotować, iż nie zawsze istnieje ekonomiczne uzasadnienie do tworzenia sieci infrastruktury obejmującej wszystkich mieszkańców miasta. Spowodowane jest to zjawiskiem „rozlewania się” miast, które przyczynia się do nadmiernej „konsumpcji” terenów peryferyjnych pod zabudowę, generując duże koszty budowy i utrzymania sieci infrastruktury technicznej.

Sieć wodociągowa jest to układ przewodów zaopatrujących ludność w wodę. W tabeli przedstawionej poniżej zestawiono udział osób korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie ludności. Na uwagę zasługuje fakt, iż w Gdańsku wszyscy mieszkańcy miasta mają dostęp do sieci wodociągowej. W pozostałych miastach wartości te są zbliżone do siebie i zapewniają dostęp do wody znacznej liczbie mieszkańców. W Szczecinie dostęp do sieci wodociągowej ma 96,2% wszystkich mieszkańców. Udział ten nie zmienił się w okresie objętym badaniem, co wskazuje na brak inwestycji poczynionych przez miasto w tym zakresie.

Sieć kanalizacyjna służy odprowadzaniu nieczystości lub wody deszczowej. W tabeli 1 przedstawiono procentowy udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności. Największy odsetek osób objętych siecią kanalizacyjną obserwuje się w Gdańsku, gdzie z kanalizacji korzysta 96,3% mieszkańców. Najniższy udział osób objętych siecią kanalizacyjną odnotowano w Łodzi (87,4%) oraz Szczecinie (87,8%).

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Zdecydowanie lepiej Szczecin wypada pod względem dostępności sieci gazowej. Jedynie w Lublinie dostęp do sieci gazowej ma większy odsetek mieszkańców niż w Szczecinie. Najniższy udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ogólnej liczbie ludności odnotowano w Gdańsku (76,3%). W niemal wszystkich miastach grupy porównawczej odnotowano spadek odsetka osób korzystających z sieci gazowej, co może być spowodowane poszerzaniem granic administracyjnych miast o tereny nieuzbrojone lub likwidacją nieefektywnych i niemodernizowanych elementów sieci.

Tab. 3. Udział ludności korzystającej z instalacji w ogólnej liczbie ludności [%]

Miasto	Udział ludności korzystającej z instalacji w ogólnej liczbie ludności					
	wodociąg					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bydgoszcz	96,7	96,8	96,8	96,8	96,8	96,9
Gdańsk	98,5	98,6	98,8	98,8	100,0	100,0
Katowice	98,0	98,0	98,0	98,0	98,1	98,1
Lublin	95,0	95,1	95,2	95,2	95,3	95,3
Łódź	94,6	94,7	94,7	94,8	94,8	94,8
Poznań	96,5	96,5	96,6	96,6	97,1	97,9
Szczecin	96,2	96,2	96,2	96,2	96,2	96,2
Wrocław	96,2	96,4	96,5	96,5	96,6	96,6
	kanalizacja					
Bydgoszcz	91,2	91,6	91,8	91,9	92,9	93,0
Gdańsk	95,2	96,0	96,1	96,2	96,2	96,3
Katowice	89,5	89,5	89,7	90,0	90,1	90,8
Lublin	90,0	90,1	90,3	90,5	90,8	91,5
Łódź	85,3	86,0	86,3	86,8	87,1	87,4
Poznań	90,4	90,8	90,9	91,2	93,6	94,6
Szczecin	87,6	87,7	87,7	87,7	87,7	87,8
Wrocław	89,3	91,3	91,5	91,7	91,9	92,2
	sieć gazowa					
Bydgoszcz	87,3	86,9	87,3	87,1	82,1	81,7
Gdańsk	81,6	81,4	78,9	78,3	75,8	76,3
Katowice	77,9	77,7	78,4	78,2	78,3	77,8
Lublin	87,7	87,8	87,2	87,3	87,4	87,3
Łódź	81,9	81,9	82,4	82,5	82,5	82,1
Poznań	87,4	87,0	83,0	82,3	81,3	80,4
Szczecin	91,1	90,6	88,2	87,6	87,4	87,0
Wrocław	87,3	86,9	81,8	81,1	79,8	79,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp 26.07.2017 r.]

Mieszkania socjalne to lokale o obniżonym standardzie przeznaczone dla mieszkańców z trudną sytuacją materialną lub obciążonych sądową decyzją eksmisyjną. W zależności od miasta mogą funkcjonować jeszcze inne kryteria przyznawania mieszkań socjalnych, np. kryterium metrażowe. Poniższa tabela przedstawia procentowy udział mieszkań socjalnych w ogólnej liczbie mieszkań stanowiących zasób gminy. Wartość wskaźnika przedstawiona została za lata 2013 i 2015. Największy udział mieszkań socjalnych w ogólnej liczbie mieszkań gminnych odnotowano w: Bydgoszczy (10,55%), Poznaniu (10,30%) oraz Szczecinie (9,86%). W 2015 roku w większości miast objętych badaniem udział mieszkań socjalnych był większy w porównaniu z rokiem 2013. Spowodowane jest to zarówno poprzez zmniejszenie liczby mieszkań w zasobie gminy wskutek działań prywatyzacyjnych, jak również nowymi inwestycjami w budownictwo

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

socjalne. Największy wzrost wartości wskaźnika odnotowano w przypadku Szczecina, w którym na przestrzeni dwóch lat udział mieszkań socjalnych w ogólnej liczbie mieszkań w zasobie gminy wzrósł o 2,88 punktu procentowego. Zmiana ta wynika ze spadku ogólnej liczby mieszkań w zasobie gminy (o około 1200 sztuk) oraz wzrost liczby mieszkań socjalnych o 462 lokale.

Tab. 4. Udział mieszkań socjalnych w ogólnej liczbie mieszkań w zasobie gminy [%]

Miasto	2013	2015
Bydgoszcz	9,02	10,55
Gdańsk	4,98	6,50
Katowice	5,58	6,77
Lublin	3,60	3,54
Łódź	4,22	4,37
Poznań	8,73	10,30
Szczecin	6,98	9,86
Wrocław	3,39	3,89

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [dostęp: 26.07.2017 r.]

O dostępności terenów rekreacyjnych i możliwościach aktywnego wypoczynku może świadczyć duża gęstość ścieżek rowerowych w mieście. Gęsta sieć dróg rowerowych umożliwia podejmowanie aktywnego wypoczynku, a także codzienne dojazdy do pracy czy szkoły, ograniczając tym samym poziom zanieczyszczeń generowany przez ruch samochodowy. Mając na uwadze powyższe względy analizie poddano długość ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 100 kilometrów kwadratowych powierzchni miasta. Największa wartość wskaźnika w roku 2015 odnotowana została w Lublinie, gdzie na każde 100 km² powierzchni przypada ponad 88 kilometrów dróg rowerowych. Szczecin charakteryzuje się stosunkowo niewielką gęstością sieci dróg rowerowych (38,16 km na każde 100 km² powierzchni). Należy mieć jednak na uwadze, iż znaczny udział w powierzchni Szczecina mają wody powierzchniowe (około 24% ogólnej powierzchni), co w znacznym stopniu utrudnia rozbudowę sieci.

Tab. 5. Długość ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 100 km² powierzchni miasta

Miasto	2011	2012	2013	2014	2015
Bydgoszcz	36,25	39,26	43,52	43,92	46,42
Gdańsk	34,35	46,76	56,41	60,99	63,78
Katowice	30,61	32,86	34,01	35,29	36,44
Lublin	40,41	44,20	53,69	74,31	88,14
Łódź	24,83	26,06	30,01	39,56	42,63
Poznań	40,11	46,10	49,27	51,15	51,95
Szczecin	27,82	28,95	32,77	36,60	38,16
Wrocław	67,57	69,68	71,80	73,54	78,46

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS [dostęp 26.07.2017 r.]

Podsumowanie

Szczecin ma potencjał by, przy wdrożeniu odpowiedniej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego, stać się jednym z ważniejszych ośrodków miejskich w systemie osadniczym Polski. Do niewątpliwych zalet miasta należy jego transgraniczne położenie, dostępność

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

komunikacyjna oraz niewykorzystany potencjał gospodarczy. Jednak istniejące uwarunkowania i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego znacznie osłabia pozycję miasta i sprawia, że pogrąża się ono w coraz większym kryzysie. Przeprowadzona analiza porównawcza z innymi miastami o randze wojewódzkiej wykazała, iż Szczecin znajduje się obecnie w gorszej sytuacji niż ośrodki miejskie o podobnym znaczeniu i możliwościach. Budzące największy niepokój są liczne problemy społeczne, z którymi mierzyć się muszą zarówno władze miasta, jednostki budżetowe działające w obszarze pomocy społecznej, instytucje z rynku pracy, jak i sami mieszkańcy. Stawia to szereg wyzwań przed Szczecinem na najbliższe lata, by przezwyciężyć swoje problemy i zacząć w pełni realizować swój potencjał i stać się ważnym ośrodkiem na mapie Polski.

Hierarchizacja problemów w sferze społecznej:

1 priorytet: zapobieganie wyludnianiu się miasta, podejmowanie działań odpowiadających potrzebom starzejącego się społeczeństwa, przeciwdziałanie bezrobociu wśród osób powyżej 55 roku życia, przeciwdziałanie długotrwałemu bezrobociu, działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej beneficjentów Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, przeciwdziałanie ubóstwu.

2 priorytet: przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, przeciwdziałanie bezrobociu wśród osób z wykształceniem wyższym, przeciwdziałanie przestępczości, działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa.

3 priorytet: przeciwdziałanie bezrobociu wśród kobiet, pomoc w powrocie na rynek pracy młodym kobietom, pomoc osobom niepełnosprawnym, przeciwdziałanie alkoholizmowi.

Hierarchizacja problemów w sferze gospodarczej:

1 priorytet: działania na rzecz rozwoju gospodarczego, działania poprawiające klimat przedsiębiorczości, działania na rzecz usprawniania procesu zakładania własnej działalności.

2 priorytet: brak sprecyzowanych problemów.

3 priorytet: działania na rzecz wzrostu poziomu przedsiębiorczości.

Hierarchizacja problemów w sferze przestrzenno-technicznej:

1 priorytet: działania na rzecz rozwoju infrastruktury rekreacyjnej.

2 priorytet: działania na rzecz rozwoju infrastruktury technicznej.

3 priorytet: działania na rzecz rozwoju zasobu mieszkań socjalnych.

Załącznik nr 2: Delimitacja obszaru zdegradowanego miasta Szczecin

Spis treści:

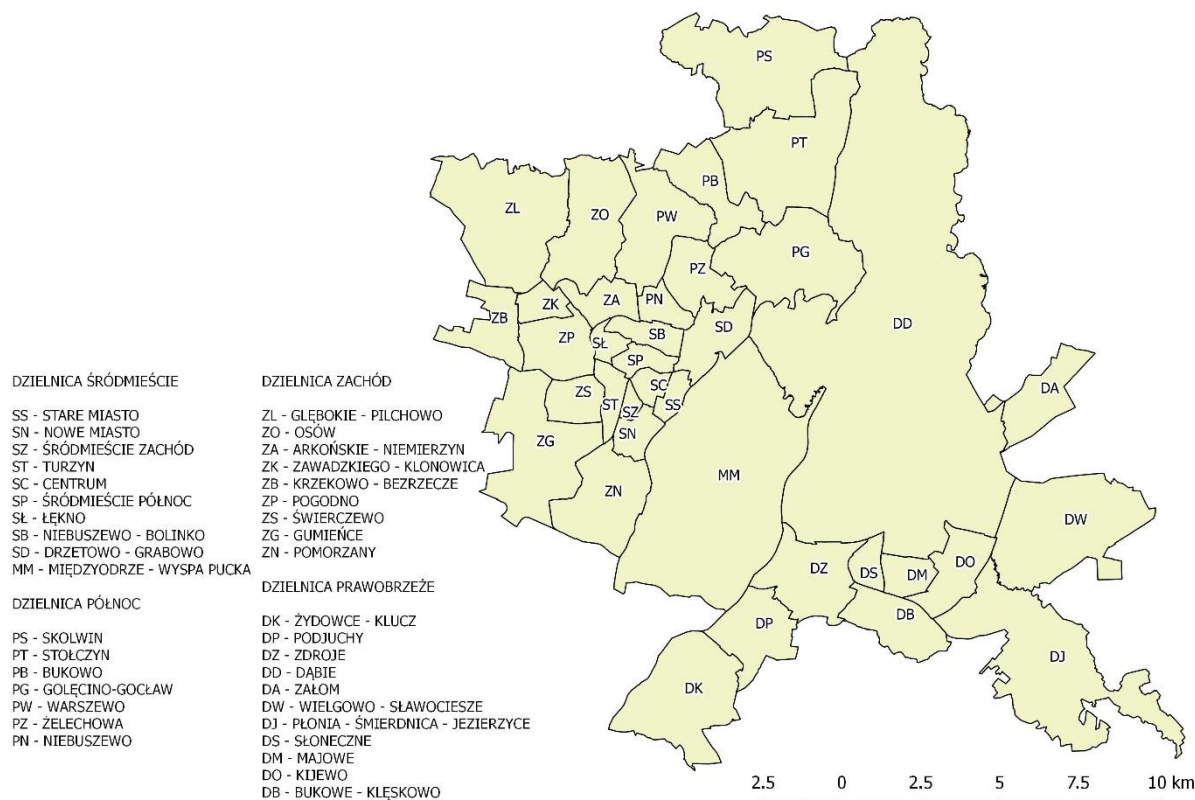
1. Metodologia.....	99
2. Diagnoza zjawisk kryzysowych.....	107
2.1. Sfera społeczna	107
2.1.1. Sytuacja demograficzna.....	107
2.1.2. Pomoc społeczna	113
2.1.3. Bezrobocie.....	114
2.1.4. Przestępczość	121
2.1.5. Poziom uczestnictwa w życiu publicznym	126
2.1.6. Poziom edukacji.....	128
2.1.7. Sumaryczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej.....	129
2.2. Sfera gospodarcza	131
2.3. Sfera środowiskowa	132
2.4. Sfera techniczna	137
2.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	141
2.6. Granice obszaru zdegradowanego.....	149

1. Metodologia

Badania przeprowadzone w ramach niniejszej diagnozy wymagały zastosowania szerokiego katalogu metod, zarówno pozyskiwania, organizowania, jak i analizy i prezentacji danych. Podstawową techniką badawczą zastosowaną w ramach prac jest *desk research*, technika zasadniczo sprowadzająca się do analizy danych zastanych, wykorzystana w analizie porównawczej miasta Szczecin z innymi ośrodkami miejskimi o zbliżonym profilu wielkościowym. Źródłem danych w tym wypadku był głównie Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Biuletyn Informacji Publicznej ośrodków pomocy społecznej miast z grupy porównawczej.

W celu zbadania zróżnicowania poziomu wewnątrzmięskiej degradacji w zakresie wymaganym w Wytycznych¹¹, przeprowadzono analizę polegającą na porównaniu jednostek analitycznych, za które przyjęto osiedla miasta Szczecin - obszary o generalnie spójnej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, zakorzenione w świadomości mieszkańców miasta oraz funkcjonujące formalnie w jego podziale administracyjno-terytorialnym.

Ryc. 42. Podział miasta Szczecin na osiedla

Źródło: Urząd Miasta Szczecin

¹¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. Minister Rozwoju, Warszawa, sierpień 2016.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

W poniższej tabeli zamieszczono wykaz osiedli oraz wskazano ich liczbę ludności, powierzchnię i gęstość zaludnienia.

Tab. 6. Wykaz osiedli miasta Szczecin

I.p.	Jednostka	Liczba ludności	% ludności (waga)	Powierzchnia [km ²]	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
1	Arkońskie-Niemierzyn	11 250	3,04	2,54	4 429,1
2	Bukowe-Kłęskowo	14 273	3,86	4,59	3 109,6
3	Bukowo	4 368	1,18	4,81	908,1
4	Centrum	18 630	5,04	1,03	18 087,4
5	Dąbie	12 915	3,49	80,64	160,2
6	Drzetowo-Grabowo	16 203	4,38	3,91	4 144,0
7	Głębokie-Pilchowo	1 230	0,33	12,59	97,7
8	Golęcino-Gocław	3 215	0,87	10,22	314,6
9	Gumieńce	20 787	5,62	10,42	1 994,9
10	Kijewo	3 433	0,93	3,97	864,7
11	Krzekowo-Bezrzecze	4 019	1,09	3,82	1 052,1
12	Łekno	3 248	0,88	1,00	3 248,0
13	Majowe	7 346	1,99	1,90	3 866,3
14	Międzyodrze-Wyspa Pucka	1 043	0,28	31,85	32,7
15	Niebuszewo	17 610	4,76	1,63	10 803,7
16	Niebuszewo-Bolinko	20 926	5,66	1,79	11 690,5
17	Nowe Miasto	7 962	2,15	1,74	4 575,9
18	Osów	4 004	1,08	8,14	491,9
19	Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce	4 052	1,10	17,24	235,0
20	Podjuchy	8 694	2,35	5,13	1 694,7
21	Pogodno	24 194	6,55	4,19	5 774,2
22	Pomorzany	20 525	5,55	7,05	2 911,3
23	Skolwin	3 074	0,83	12,61	243,8
24	Słoneczne	13 057	3,53	1,43	9 130,8
25	Stare Miasto	4 499	1,22	1,10	4 090,0
26	Stołczyn	4 284	1,16	12,55	341,4
27	Śródmieście-Północ	11 637	3,15	1,41	8 253,2
28	Śródmieście-Zachód	14 389	3,89	0,53	27 149,1
29	Świerczewo	15 868	4,29	2,44	6 503,3
30	Turzyn	18 755	5,07	1,57	11 945,9
31	Warszewo	9 865	2,67	7,25	1 360,7
32	Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo	3 809	1,03	13,00	293,0
33	Załom-Kasztanowe	3 514	0,95	4,39	800,5
34	Zawadzkiego-Klonowica	11 997	3,25	1,58	7 593,0
35	Zdroje	8 605	2,33	6,42	1 340,3
36	Żelechowa	14 033	3,80	3,82	3 673,6
37	Żydowice-Klucz	2 325	0,63	10,30	225,7
SZCZECIN		369 638	100,00	330,6	1 229,7

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Analizując poziom wieloaspektowej degradacji w podziale na przyjęte jednostki analityczne bazowano głównie na danych przestrzennych zgromadzonych i zorganizowanych przez Urząd Miasta Szczecin, których faktycznym źródłem są: Komenda Miejska Policji w Szczecinie, Powiatowy Urząd Pracy w Szczecinie oraz wydziały Urzędu Miasta Szczecin i jednostek mu podległych oraz Główny Urząd Statystyczny.

Pozyskane dane dotyczą:

- liczby ludności (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób w wieku produkcyjnym (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób w wieku poprodukcyjnym (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób bezrobotnych (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób długotrwale bezrobotnych (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby osób bezrobotnych w wieku poniżej 25 lat (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby stwierdzonych przestępstw ogółem (stan na 31.12.2010 r. oraz 31.12.2015 r.);
- liczby stwierdzonych przestępstw dotyczących bójek i pobić (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby stwierdzonych przestępstw dotyczących uszkodzenia mienia (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby stwierdzonych przestępstw dotyczących włamań (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby wszczętych procedur niebieskiej karty (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby zgłoszonych projektów do Budżetu Obywatelskiego (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby podmiotów gospodarczych nieprowadzących działalności (stan na 31.12.2015 r.);
- powierzchni terenów zieleni (stan na 31.12.2015 r.);
- powierzchni osiedli (stan na 31.12.2015 r.);
- średniego rocznego stężenia benzo(a)pirenu w pyłe PM10 (stan na 31.12.2015 r.);
- średniego rocznego stężenia pyłu PM2,5 (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby gospodarstw domowych (stan na 31.12.2015 r.);
- liczby gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów (stan na 31.12.2015 r.);
- lokalizacji przychodni zdrowia;

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

- lokalizacji przedszkoli;
- lokalizacji szkół podstawowych;
- lokalizacji przystanków komunikacji publicznej;
- długości dróg rowerowych;
- liczby budynków;
- liczby budynków historycznych;
- liczba budynków gminnych¹²;
- liczba budynków gminnych, w których realizowano działania z zakresu termomodernizacji¹³;
- liczba gminnych lokali mieszkalnych;
- liczba gminnych lokali mieszkalnych bez toalety w mieszkaniu.

Z uwagi na brak możliwości pozyskania w podziale na osiedla danych dotyczących frekwencji wyborczej i wyników sprawdzianu szóstoklasisty nie sposób przeanalizować ich pod względem ilościowym w podziale na przyjęte jednostki analityczne. Kwestie te potraktowano zatem jako informację uzupełniającą analizę w sferze społecznej. W analogiczny sposób ujęto informacje dotyczące rozmieszczenia projektów zgłoszonych w ramach budżetu obywatelskiego, z uwagi na fakt, że budżet obywatelski realizowany jest w podziale na dzielnice, nie osiedla – uniemożliwiło to dokonanie analizy liczby osób zgłaszających projekty w odniesieniu do osiedli. W związku z powyższym ograniczono się do oceny rozmieszczenia zgłoszonych przedsięwzięć z uwzględnieniem, że niektóre z nich obejmują swoim zakresem więcej niż jedno osiedle.

Przeprowadzone badanie, do którego wykorzystano ww. dane, obejmowało analizę wskaźników degradacji. Po agregacji danych do poziomu osiedli, przystąpiono do szacowania wartości wskaźników degradacji. Zastosowano trzy typy wskaźników: wskaźniki struktury – umożliwiające określenie, jaki jest udział jednostek o danej cesze w ogólnej populacji (np. odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności), wskaźniki natężenia – wyrażone jako iloraz liczby jednostek jednej zbiorowości do liczby jednostek innej zbiorowości (np. liczba przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) i wskaźniki dynamiki, umożliwiające dokonywanie porównań w czasie (np. dynamika zmiany liczby ludności w latach 2010-2015). Uzyskane wartości wskaźników dla osiedli porównywano z wartością referencyjną dla miasta Szczecin. Na podstawie zgromadzonych danych przeprowadzono analizę współwystępowania negatywnych zjawisk zachodzących na obszarze miasta Szczecin w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej

¹² Rozumie się przez to również budynki zarządzane przez wspólnoty mieszkaniowe, których członkiem jest gmina. Nie uwzględniono obiektów użyteczności publicznej.

¹³ jw.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

i przestrzenno-funkcjonalnej. Badania ilościowe prowadzone były w oparciu o katalog wskaźników przedstawiony w poniższej tabeli.

Tab. 7. Katalog wykorzystanych wskaźników

Numer wskaźnika	Nazwa wskaźnika
SFERA SPOŁECZNA	
W1	Odsetek spadku liczby ludności pomiędzy rokiem 2010 a 2015
W2	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym
DW2	Dynamika wskaźnika W2 pomiędzy rokiem 2010 a 2015
W3	Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców
DW3	Dynamika wskaźnika W3 pomiędzy rokiem 2010 a 2015
W4	Udział osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
W5	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym
DW5	Dynamika wskaźnika W5 pomiędzy rokiem 2010 a 2015
W6	Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych
DW6	Dynamika wskaźnika W6 pomiędzy rokiem 2010 a 2015
W7	Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych
W8	Udział osób bezrobotnych w wieku poniżej 25 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych
W9	Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych
W10	Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców
W11	Liczba stwierdzonych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
DW11	Dynamika wskaźnika W11 pomiędzy rokiem 2010 a 2015
W12	Liczba stwierdzonych przestępstw - bójki i pobicia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
W13	Liczba stwierdzonych przestępstw - uszkodzenia mienia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
W14	Liczba stwierdzonych przestępstw - włamania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
SFERA GOSPODARCZA	
W15	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
W16	Udział podmiotów nieprowadzących działalności w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych
SFERA ŚRODOWISKOWA	
W17	Udział powierzchni terenów zieleni w ogólnej powierzchni jednostki
W18	Udział gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów w ogólnej liczbie gospodarstw domowych
SFERA TECHNICZNA	
W19	Udział budynków historycznych w ogólnej liczbie budynków
W20	Udział gminnych lokali mieszkalnych bez toalety w mieszkaniu w ogólnej liczbie gminnych lokali mieszkalnych
W21	Udział budynków gminnych, w których realizowano działania z zakresu termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków gminnych
SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	
W22	Udział osób mieszkających w promieniu 1000 metrów od przychodni zdrowia
W23	Udział osób mieszkających w promieniu 500 metrów od przedszkola
W24	Udział osób mieszkających w promieniu 600 metrów od szkoły podstawowej
W25	Udział osób mieszkających w promieniu 400 metrów od przystanku komunikacji publicznej
W26	Długość dróg rowerowych w przeliczeniu na 1 km ² powierzchni jednostki

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Najbardziej obszerny katalog wskaźników degradacji zastosowano w analizie sfery społecznej. W związku z potrzebą wskazania miejsc charakteryzujących się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, do generalnej oceny sytuacji społecznej posłużono się **ważnym sumarycznym wskaźnikiem degradacji**, przy czym jako wagę potraktowano udział ludności danego osiedla w populacji całego miasta. W celu oszacowania wskaźnika sumarycznego, postępowano wg następującego schematu:

- 1) zestawienie wartości wskaźników sfery społecznej;
- 2) obliczenie średniej arytmetycznej (\bar{w}) i odchylenia standardowego populacji (σ) dla poszczególnych wskaźników, wg poniższych wzorów:

$$\bar{w}_i = \frac{\sum_{j=1}^n w_{ij}}{n}, \quad \sigma_i = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^n (w_{ij} - \bar{w}_i)^2}{n}},$$

gdzie:

w_{ij} – wartość i-tego wskaźnika dla j-tej jednostki analitycznej,

n – liczba wartości (liczba jednostek analitycznych),

\bar{w}_i – średnia arytmetyczna dla i-tego wskaźnika,

σ_i – odchylenie standardowe populacji dla i-tego wskaźnika;

- 3) określenie, czy dany wskaźnik jest **stymulantą** bądź **destymulantą**, w zależności od charakteru badanego zjawiska. Stymulanta to zmienna, której rosnąca wartość jest oceniana jako potwierdzenie występowania stanu kryzysowego (np. wysoki udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym – im **większy** udział tych osób, tym **większy** poziom degradacji społecznej). Destymulantą jest zmienna, której wysokie wartości zaprzeczają występowaniu stanu kryzysowego (np. udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności – im **większy** udział ludzi młodych, tym lepsza sytuacja w sferze społecznej i w związku z tym **niższy** poziom degradacji);
- 4) standaryzacja wskaźników w celu umożliwienia sumowania ich wartości, przeprowadzana według następujących wzorów, w zależności od charakteru badanego zjawiska:

$$\text{dla stymulant: } z_{ij} = \frac{w_{ij} - \bar{w}_{ij}}{\sigma}, \quad \text{dla destymulant: } z_{ij} = -\frac{w_{ij} - \bar{w}_{ij}}{\sigma},$$

gdzie:

z_{ij} – standaryzowana wartość i-tego wskaźnika dla j-tej jednostki analitycznej.

Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla miasta (0) i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Wartości dodatnie wskazują, które jednostki odznaczają się natężeniem negatywnych zjawisk, natomiast wartości ujemne świadczą o stosunkowo dobrej sytuacji w danej jednostce;

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

- 5) ustalenie wag pojedynczych jednostek analitycznych według procentowego udziału mieszkańców miasta w danej jednostce analitycznej (tab.);
- 6) obliczenie ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji, czyli zsumowanie wystandaryzowanych wskaźników dla każdej z jednostek analitycznych oraz pomnożenie otrzymanych sum przez przypisane jednostkom wagi:

$$SWD_j = \sum_{i=1}^n z_{ij} * w_j$$

gdzie:

SWD_j – wartość ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji j-tej jednostki analitycznej

n – liczba wskaźników,

w_j – waga przypisana j-tej jednostce analitycznej.

Wartość sumarycznego wskaźnika degradacji większa niż 0 świadczy o gorszej niż średnia dla miasta sytuacji społecznej danej jednostki analitycznej. Im większa wartość wskaźnika tym większe natężenie negatywnych zjawisk społecznych.

W celu stwierdzenia w danej jednostce analitycznej występowania stanu kryzysowego, oprócz ponadprzeciętnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych należało zidentyfikować negatywne zjawiska w co najmniej jednej spośród sfer: gospodarczej, środowiskowej, technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej. Jeśli wartość sumarycznego wskaźnika degradacji dla danego osiedla przyjmuje wartość dodatnią, a wartość co najmniej jednego ze wskaźników pozostałych sfer wskazuje na sytuację niekorzystną w odniesieniu do średniej dla miasta, to osiedle takie stanowi obszar zdegradowany. W przypadku oceny w sferze środowiskowej stężenia benzo(a)pirenu w pyłe PM10 oraz pyłu PM2,5, dla stwierdzenia występowania problemu, posłużono się mapami opracowanymi przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Szczecinie, na które naniesiono granice osiedli – na ich podstawie wskazano osiedla, na których występuje najgorsza sytuacja w aspekcie badanych zjawisk. W analogiczny sposób przeanalizowano problem średniego dobowego natężenia hałasu drogowego, w tym przypadku posłużono się mapą akustyczną opracowaną na zlecenie Urzędu Miasta Szczecin.

Efektem przeprowadzonej analizy wskaźnikowej było wyznaczenie obszaru zdegradowanego na terenie miasta Szczecin oraz wskazanie obszaru do objęcia procesem rewitalizacji. W celu określenia charakteru i specyfiki problemów oraz potencjałów wskazanego do rewitalizacji obszaru dokonano jego pogłębionej analizy. W toku prac badawczych, oprócz metod o charakterze ilościowym, zastosowano również metodę ustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych z ekspertami z zakresu spraw społecznych,

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

rozwoju lokalnego i regionalnego, ekonomii, gospodarki nieruchomościami, w dziedzinie badań przestępczości miejskiej i bezpiecznych form zagospodarowania oraz z liderem społecznym.

Występowanie negatywnych zjawisk w przestrzeni udokumentowano także na fotografiach sporządzonych w trakcie wizji lokalnej.

W ramach prac nad niniejszym opracowaniem stosowano różne metody prezentacji danych, urozmaicając treść przedmiotowego dokumentu. Oprócz powszechnie wykorzystywanych wykresów i diagramów, stosowano kartograficzne metody prezentacji danych - kartogramy, mapy z zastosowaniem metody kropkowej, metody zasięgów oraz metody chorochromatycznej. Ponadto na potrzeby analizy pogłębionej obszar osiedli wyznaczonych do objęcia procesem rewitalizacji pokryto wektorową siatką heksagonalną o powierzchni oczka 2,5 hektara, stanowiącą podstawę dla prowadzenia szczegółowych analiz zróżnicowania przestrzennego występowania negatywnych zjawisk.

Kolejny element opracowania stanowią modelowe scenariusze oparte na rozwiązaniach modułowych, których wdrożenie przeciwdziałać będzie zidentyfikowanym zjawiskom kryzysowym.

2. Diagnoza zjawisk kryzysowych

Zgodnie z definicją zawartą w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* za obszar zdegradowany należy uznać obszar, na którym zidentyfikowano występowanie stanu kryzysowego. Ten zaś definiowany jest jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk w sferze społecznej, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, środowiskowej, technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej. W związku z powyższym w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego miasta Szczecin w dalszej części niniejszego rozdziału poddano analizie każdą z wymienionych sfer.

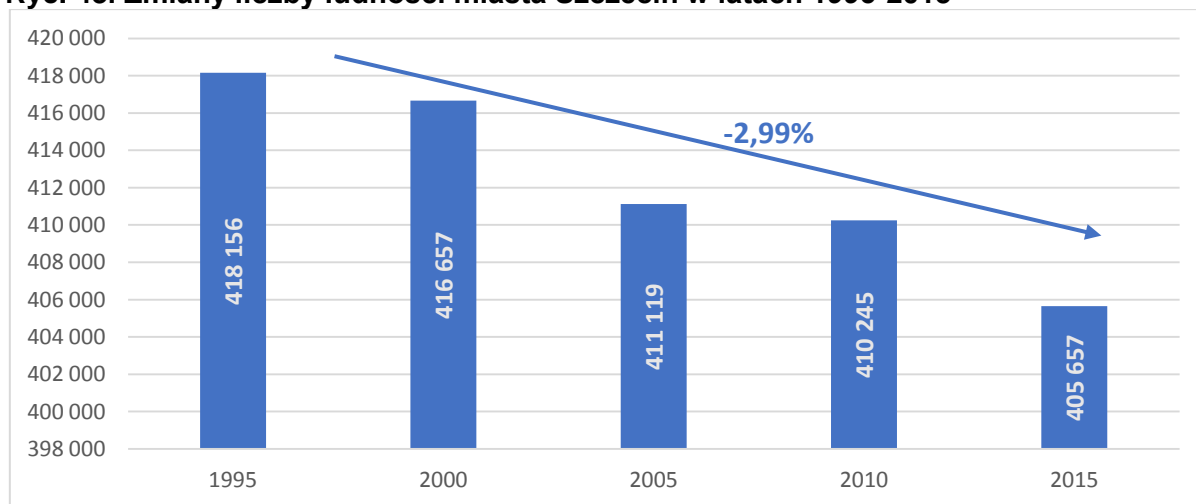
2.1. Sfera społeczna

Analiza występowania problemów w sferze społecznej ma fundamentalne znaczenie dla wyznaczenia granic obszaru zdegradowanego, a w dalszej kolejności obszaru rewitalizacji. Z tego powodu analizę przedmiotowej sfery cechuje największy stopień szczegółowości oparty o sześć bloków tematycznych, dotyczących: sytuacji demograficznej, pomocy społecznej, bezrobocia, przestępczości, poziomu uczestnictwa w życiu publicznym oraz poziomu edukacji.

2.1.1. Sytuacja demograficzna

Sytuacja demograficzna charakteryzowana była na podstawie 5 mierników: W1 Spadek liczby ludności pomiędzy rokiem 2010 a 2015, W2 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym, DW2 Dynamika wskaźnika W2 pomiędzy rokiem 2010 a 2015, W3 Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców oraz DW3 Dynamika wskaźnika W3.

Ryc. 43. Zmiany liczby ludności miasta Szczecin w latach 1995-2015

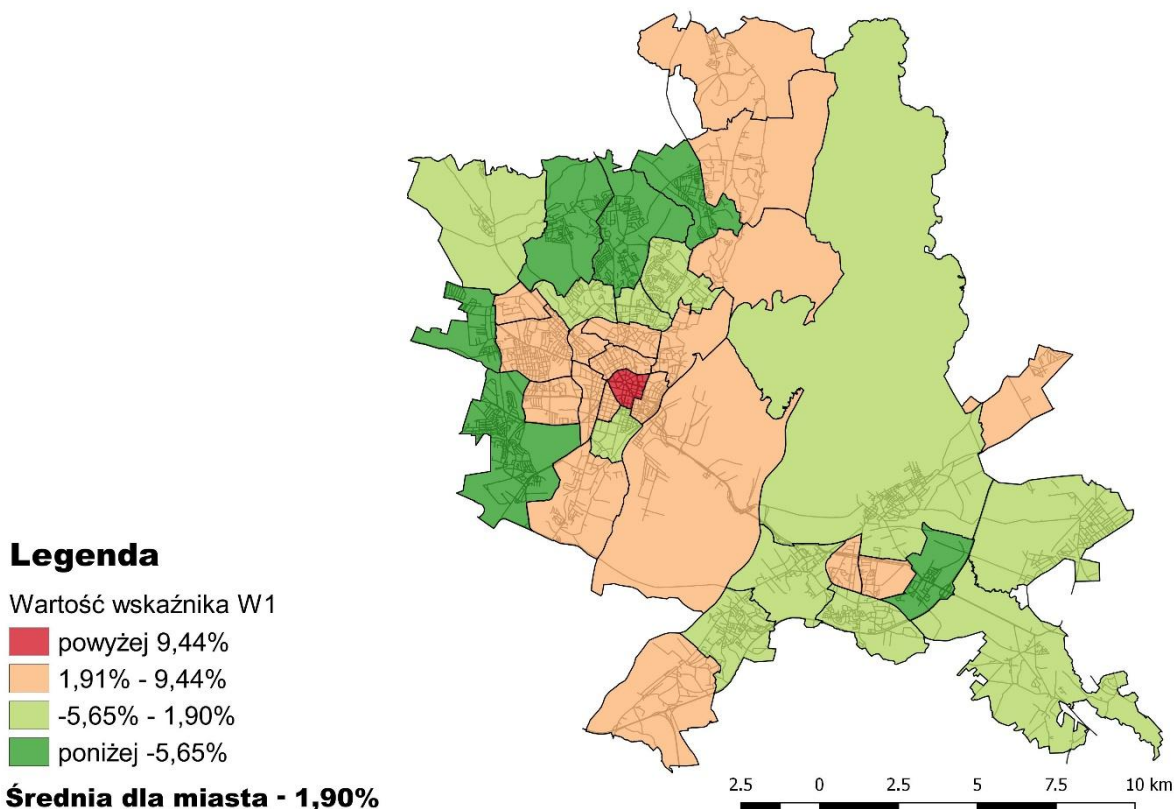
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ostatnich latach struktura demograficzna mieszkańców Szczecina ulegała dynamicznym zmianom. Według danych GUS na przestrzeni lat 1995 – 2015 liczba ludności zameldowanej na pobyt stały i czasowy spadła z 418 156 osób w 1995 roku do 405 657 osób w roku 2015 (spadek o prawie 3%). Spadek liczby ludności miasta spowodowany jest przede wszystkim postępującym procesem suburbanizacyjnym, czyli przeprowadzaniu się mieszkańców miasta do jego strefy podmiejskiej.

Analiza rozkładu przestrzennego wskaźnika W1 pozwala zidentyfikować osiedla, które cechują się większym niż średnia dla miasta spadkiem liczby mieszkańców oraz te, które są atrakcyjne dla nowych mieszkańców. Pomiędzy rokiem 2010 a 2015 średnio liczba mieszkańców Szczecina spadła o 1,90% w stosunku do roku bazowego. Osiedlem, które średnio opuściło najwięcej mieszkańców jest Centrum, gdzie przedmiotowy wskaźnik przyjął wartość 11,32%. Sytuację gorszą niż średnia dla miasta zidentyfikowano również na osiedlach: Śródmieście-Zachód, Turzyn, Zawadzkiego-Klonowica, Śródmieście-Północ, Łękno, Niebuszewo-Bolinko, Stare Miasto, Pomorzany, Drzetowo-Grabowo, Świerczewo, Słoneczne, Żydowce-Klucz, Gołęcino-Gocław, Pogodno, Skolwin, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Majowe, Załom-Kasztanowe i Stołczyn. W analizowanym okresie istotnie wzrosła liczba mieszkańców osiedli: Warszewo, Bukowo, Osów, Krzekowo-Bezzrecze, Kijewo oraz Gumieńce, można więc stwierdzić, że są to jednostki oferujące atrakcyjne warunki życia.

Ryc. 44. W1 – Odsetek spadku liczby mieszkańców pomiędzy rokiem 2010 a 2015

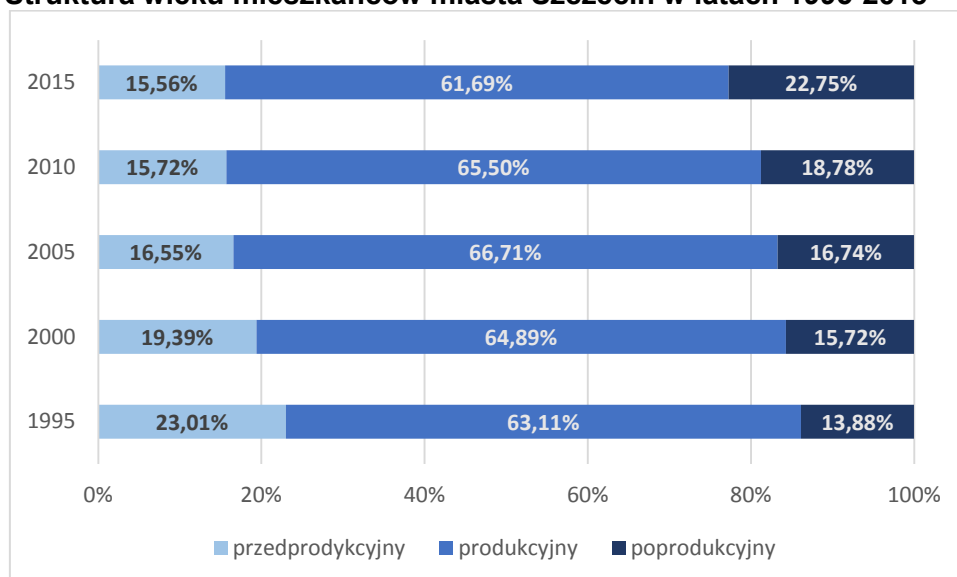
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Jedną z istotnych cech społeczności jest jej struktura wieku. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców świadczy o zjawisku „starzenia się” społeczeństwa. W dłuższej perspektywie, konsekwencją tego procesu jest między innymi wyludnianie się obszaru, a także istotne obciążenie budżetu wynikające z konieczności przystosowania oferty i przestrzeni publicznej do potrzeb osób starszych przy równoczesnym zmniejszeniu się wpływów do budżetu, np. z tytułu podatków.

Struktura wieku mieszkańców Szczecina uległa znacznym zmianom w okresie 1995 – 2015. Analizując poniższy wykres można zauważyć, że w ostatnich latach istotnie zmniejszyła się liczebność grupy osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrosła liczba przedstawicieli najstarszej grupy wiekowej.

Ryc. 45. Struktura wieku mieszkańców miasta Szczecin w latach 1995-2015

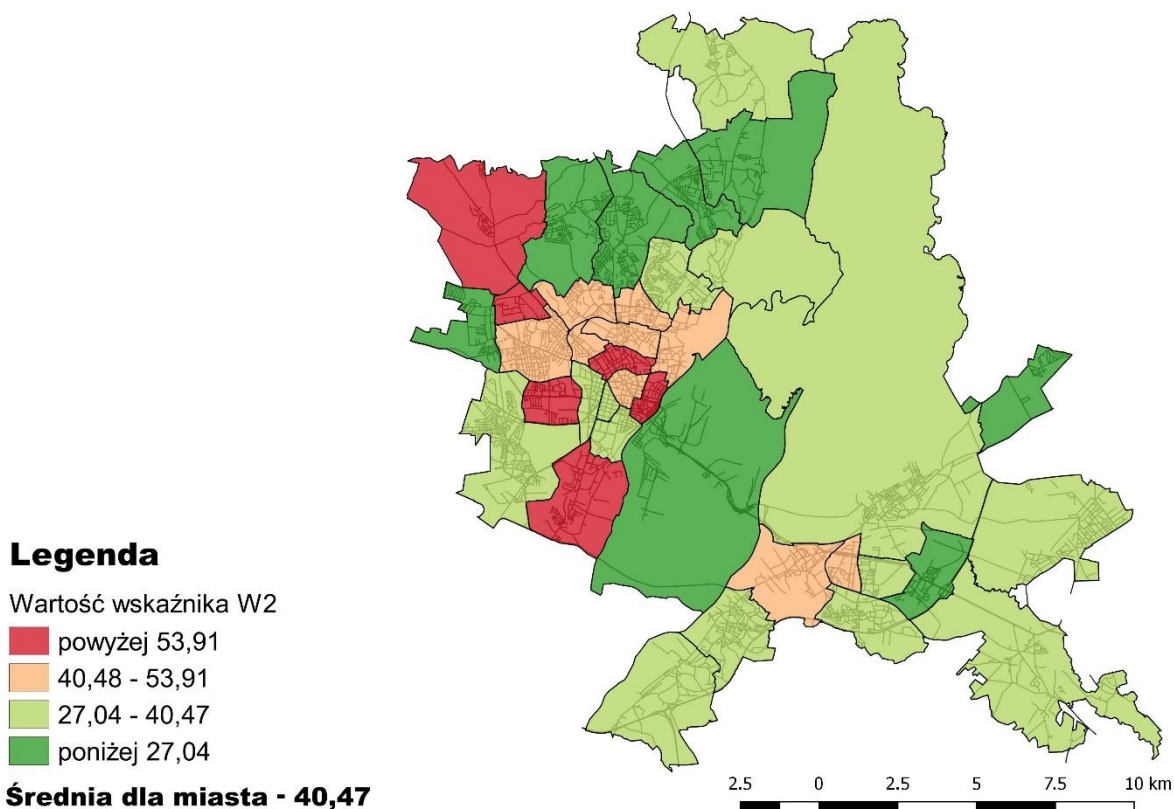

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik W2 przedstawia relację pomiędzy liczbą osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. W Szczecinie na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym przypada średnio 40,47 osób w wieku poprodukcyjnym. Osiedlami cechującymi się szczególnie wysokimi wartościami przedmiotowego wskaźnika są: Świeczewo (68,77), Śródmieście-Północ (64,62), Pomorzany (59,04), Głębokie-Pilchowo (58,32), Zawadzkiego-Klonowica (58,28) oraz Stare Miasto (54,39). Wartości przewyższające miejską średnią odnotowano także na osiedlach: Słoneczne, Arkońskie-Niemierzyn, Niebuszewo, Drzerowo-Grabowo, Niebuszewo-Bolinko, Łękno, Pogodno, Centrum oraz Zdroje.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 46. W2 - Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym

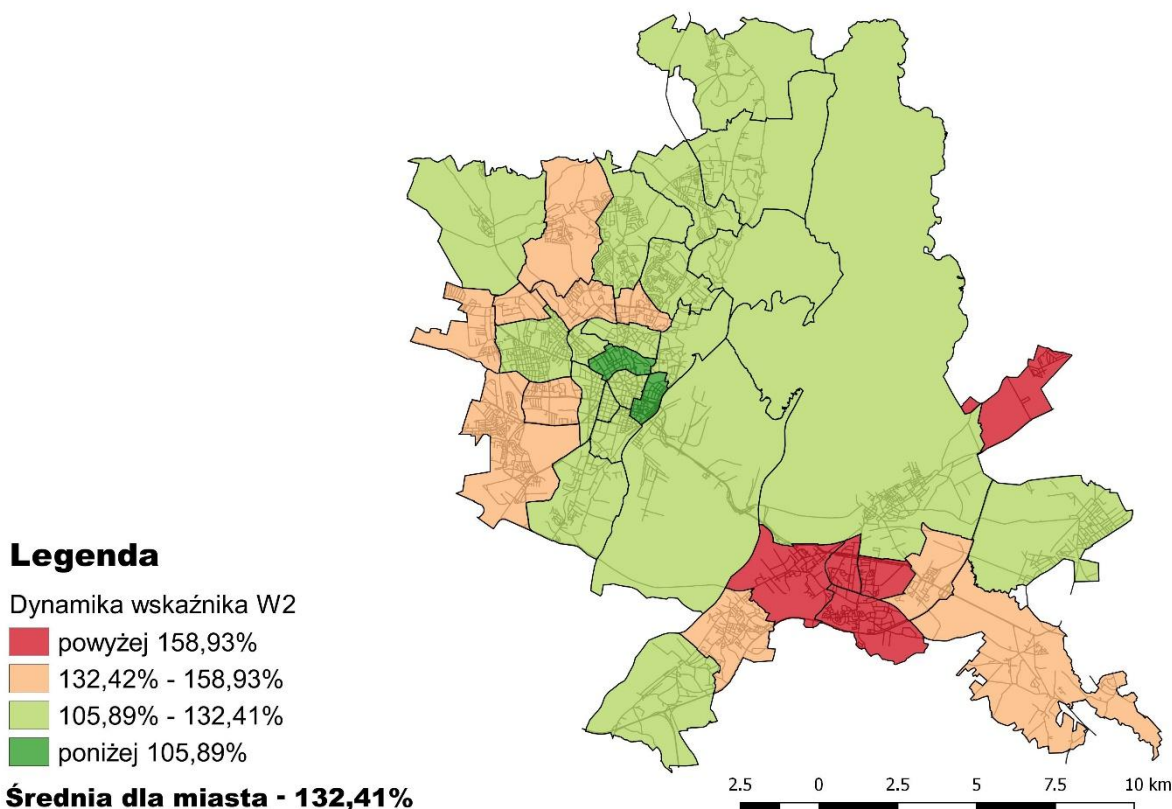
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Prawidłowa diagnoza występowania niekorzystnych trendów demograficznych w danych jednostkach analitycznych możliwa jest dzięki zbadaniu dynamiki zmian wartości analizowanych wskaźników.

Zaprezentowanie dynamiki zmiany wartości wskaźnika obciążenia demograficznego w latach 2010-2015 ma na celu identyfikację jednostek, które cechują się najszybszym postępowaniem procesu „starzenia się” społeczeństwa. Średnia wartość dynamicznego wskaźnika obciążenia demograficznego wyniosła 132,41%, co oznacza, że w analizowanym okresie wartość przedmiotowego wskaźnika wzrosła przeciętnie o ponad 30%. Jednostkami, w których odnotowano największy wzrost są osiedla: Majowe (215,69%), Bukowe-Kłękowo (199,22%), Załom-Kasztanowe (197,53%), Słoneczne (196,74%) i Zdroje (160,17%). Wartości przewyższające miejską średnią cechują także jednostki: Osów, Zawadzkiego-Klonowica, Niebuszewo, Gumieńce, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Kijewo, Arkońskie-Niemierzyn, Krzekowo-Bezzrecze, Świerczewo oraz Podjuchy.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 47. Dynamika wskaźnika W2 pomiędzy rokiem 2010 a 2015

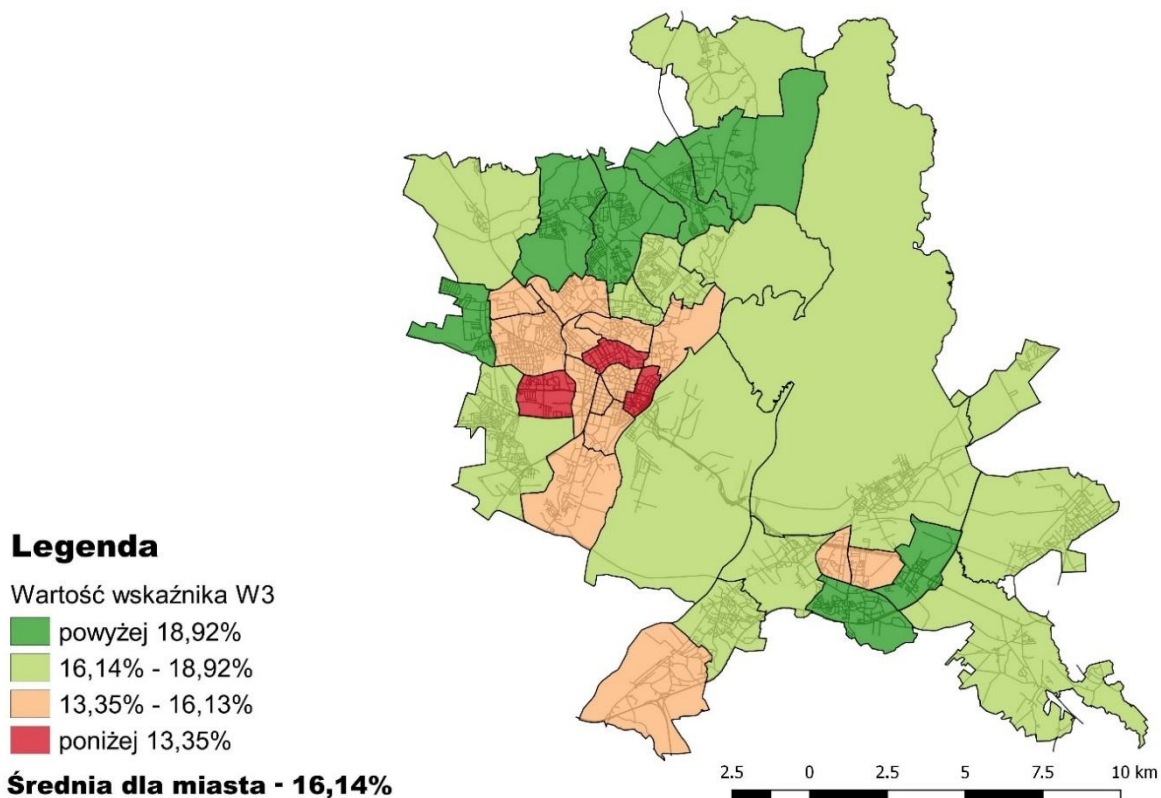
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Wskaźnik W3 przedstawia udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców, który w mieście wynosi średnio 16,14%. Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w jednostkach: Śródmieście-Północ, Stare Miasto oraz Świerczewo i wynoszą one odpowiednio: 12,24%, 12,80% i 13,17%. Ponadto na osiedlach: Centrum, Zawadzkiego-Klonowica, Pomorzany, Niebuszewo-Bolinko, Łękno, Słoneczne, Drzetowo-Grabowo, Śródmieście-Zachód, Arkońskie-Niemierzyn, Turzyn, Majowe, Pogodno, Nowe Miasto i Żydowce-Klucz zidentyfikowano sytuację gorszą niż średnia dla miasta.

Na podstawie analizy dynamiki wskaźnika W3 należy stwierdzić, że w ostatnich latach udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie wzrósł, a wskaźnik DW3 w całym mieście przyjął wartość 100,98%. Najgorszą sytuację zidentyfikowano w jednostkach: Żydowce-Klucz (85,76%), Skolwin (91,26%), Turzyn (93,20%), Dąbie (93,24%), Śródmieście-Zachód (93,69%), Kijewo (93,91%) oraz Centrum (95,32%). Wartości mniej korzystne niż miejska średnia odnotowano także na osiedlach: Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Gołęcino-Gocław, Krzekowo-Bezzrecze, Łękno, Zawadzkiego-Klonowica, Załom-Kasztanowe, Drzetowo-Grabowo, Zelechowa, Niebuszewo-Bolinko, Bukowe-Kłęskowo, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Śródmieście-Północ, Podjuchy, Świerczewo, Międzyodrze-Wyspa Pucka i Majowe.

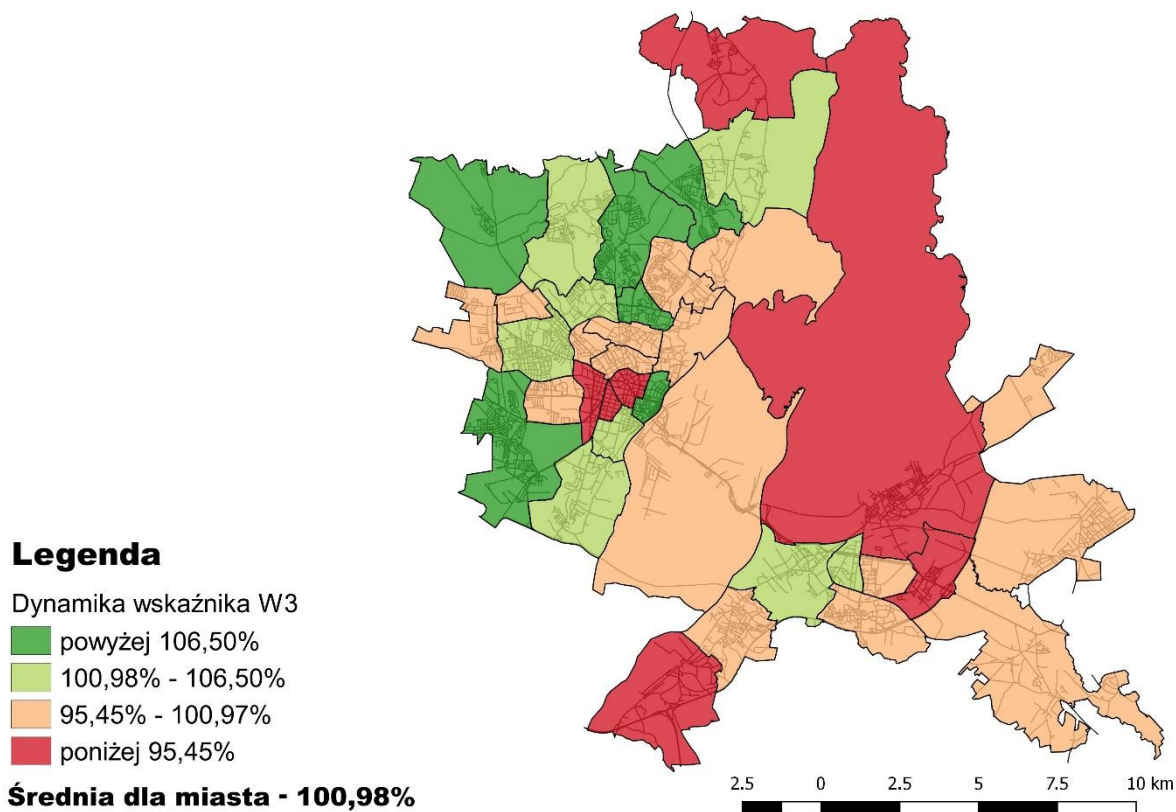
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 48. W3 - Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Ryc. 49. Dynamika wskaźnika W3 pomiędzy rokiem 2010 a 2015

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

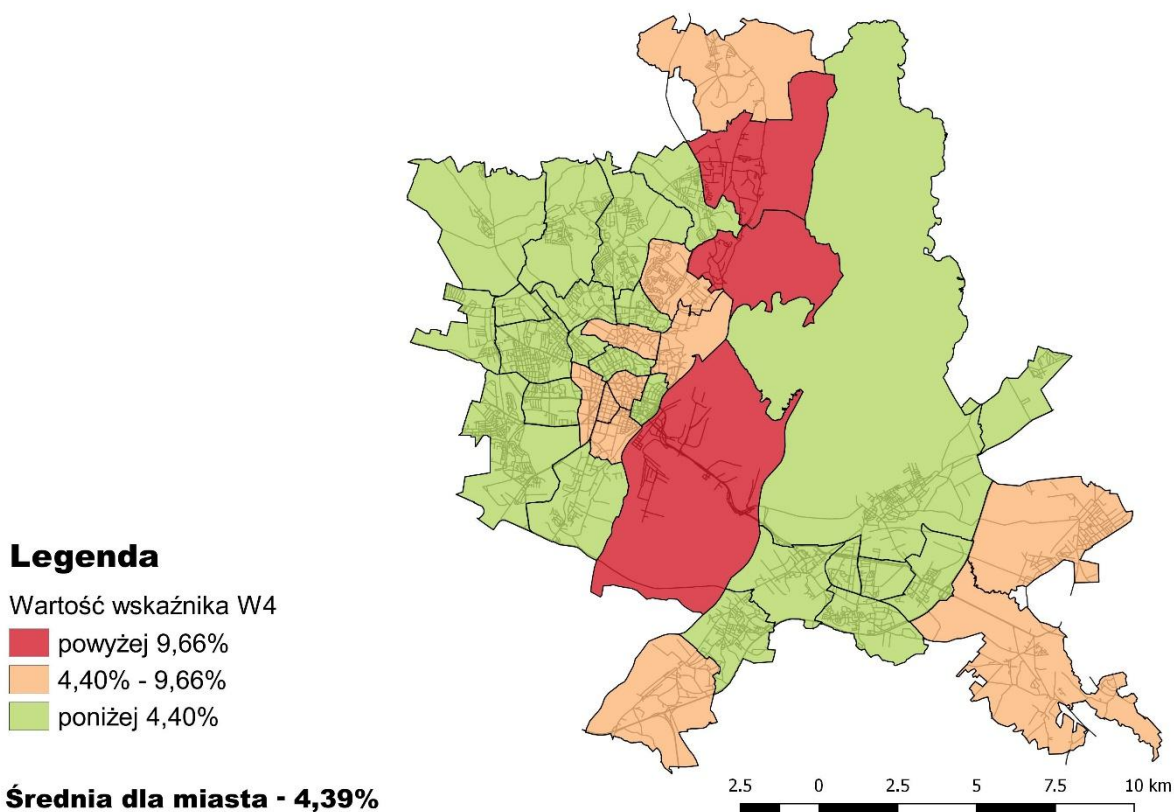
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

2.1.2. Pomoc społeczna

W ramach pomocy społecznej przyznawane są dwa rodzaje świadczeń: w formie pieniężnej oraz niepieniężnej. Forma pieniężna zasiłków obejmuje między innymi zasiłki: stałe, okresowe, celowe czy pomoc na usamodzielnienie się lub kontynuowanie nauki. Z kolei świadczeniami niepieniężnymi są: schronienie, posiłek, mieszkanie chronione czy praca socjalna. Forma pieniężna zasiłków przyznawana jest gospodarstwom domowym na podstawie spełnienia kryterium dochodowego, które w 2015 roku wynosiło 634 zł dla osób samotnie gospodarujących i 514 zł dla jednego członka rodziny.

Z zasiłków pomocy społecznej korzysta 4,39% mieszkańców Szczecina. Osiedlami cechującymi się najwyższym udziałem świadczeniobiorców w ogólnej liczbie mieszkańców są: Międzyzdrze-Wyspa Pucka, Gołęcino-Gocław i Stołczyn, gdzie z zasiłków korzysta odpowiednio: 24,07%, 19,50%, i 19,44% mieszkańców. Ponadto wartości przekraczające wartość referencyjną odnotowano w jednostkach: Skolwin, Śródmieście-Zachód, Centrum, Niebuszewo-Bolinko, Nowe Miasto, Turzyn, Żydowce-Klucz, Żelechowa, Wielgowo-Sławociesz-Zdunowo i Płonia-Śmierdnica-Jezierzycze.

Ryc. 50. W4 - Udział osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców

Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

2.1.3. Bezrobocie

Obecnie bezrobocie strukturalne, czyli różnica pomiędzy podażą a popytem na pracę, staje się kwestią o znacznie mniejszym znaczeniu niż przed kilku czy kilkunastu laty. W Szczecinie, według danych GUS, udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym zmniejszył się z 10,7% w 2003 roku do 4,6% w roku 2015. W związku z powyższym badanie problemu bezrobocia polegać będzie na przeanalizowaniu sytuacji osób należących do tak zwanych grup defaworyzowanych na rynku pracy. Analiza będzie opierać się o następujące mierniki: W5 Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym, DW5 Dynamika wskaźnika W5 pomiędzy rokiem 2010 a 2015, W6 Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych, DW6 Dynamika wskaźnika W6 pomiędzy rokiem 2010 a 2015, W7 Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych, W8 Udział osób w wieku poniżej 25 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych, W9 Udział osób w wieku powyżej 50 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych.

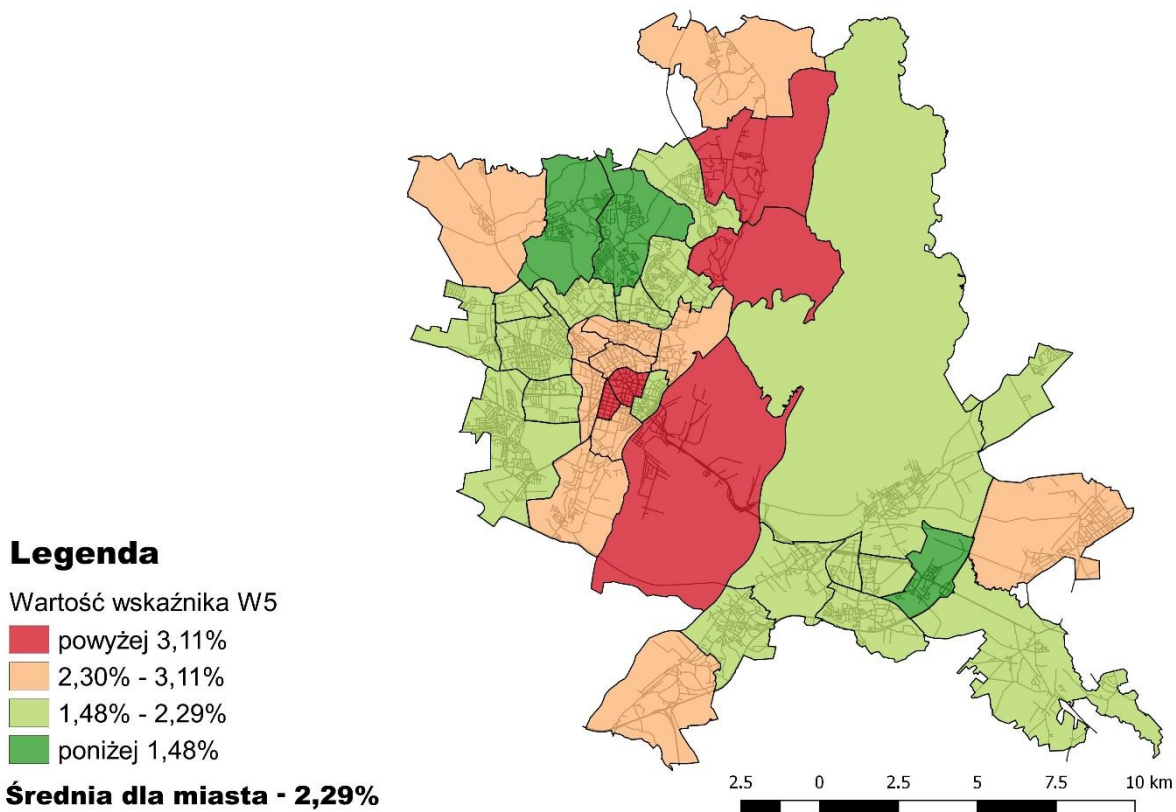
Szczególnie istotnym problemem społecznym jest występowanie długotrwałego bezrobocia. Za osobę długotrwale bezrobotną uznaje się osobę, która pozostaje bez zatrudnienia przez ponad 12 miesięcy. Długotrwale bezrobocie może współwystępować z innymi problemami społecznymi: ubóstwem, uzależnieniem od pomocy społecznej, przestępczością czy alkoholizmem. W Szczecinie średnio 2,29% mieszkańców w wieku produkcyjnym pozostaje bez zatrudnienia przez ponad 12 miesięcy. Osiedlami, dla których wskaźnik W7 przyjął najwyższe wartości są: Gołęcino-Gocław (4,67%), Stołczyn (4,35%), Międzyodrze-Wyspa Pucka (4,25%), Śródmieście-Zachód (3,58%) i Centrum (3,28%). Ponadto sytuację gorszą niż średnia w mieście odnotowano w jednostkach: Skolwin, Niebuszewo-Bolinko, Drzetowo-Grabowo, Zydowce-Klucz, Turzyn, Głębokie-Pilchowo, Nowe Miasto, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Łękno, Pomorzany i Śródmieście Północ.

W ostatnich latach, mimo spadku liczby osób bezrobotnych, problem długotrwałego bezrobocia jest coraz bardziej istotny, co potwierdzają wartości dynamicznego wskaźnika DW5 przewyższające 100%. Oznaczają one bowiem, że od 2010 roku zwiększył się udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym. Średnia wartość przedmiotowego wskaźnika dla miasta wyniosła 134,35%. Osiedlami, dla których przyjął on najwyższe wartości są: Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo (208,51%), Głębokie-Pilchowo (186,97%), Gołęcino-Gocław (186,57%), Pomorzany (168,39%) i Krzekowo-Bezzecze (164,20%). Wartości przewyższające wartość referencyjną zidentyfikowano również w jednostkach: Nowe Miasto, Skolwin, Śródmieście-Zachód, Turzyn, Gumieńce, Stołczyn, Arkońskie-Niemierzyn, Niebuszewo-Bolinko, Słoneczne i Świerczewo. Jedynymi osiedlami, na których udział osób długotrwale bezrobotnych w

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym zmniejszył się, są Kijewo i Załom-Kasztanowe.

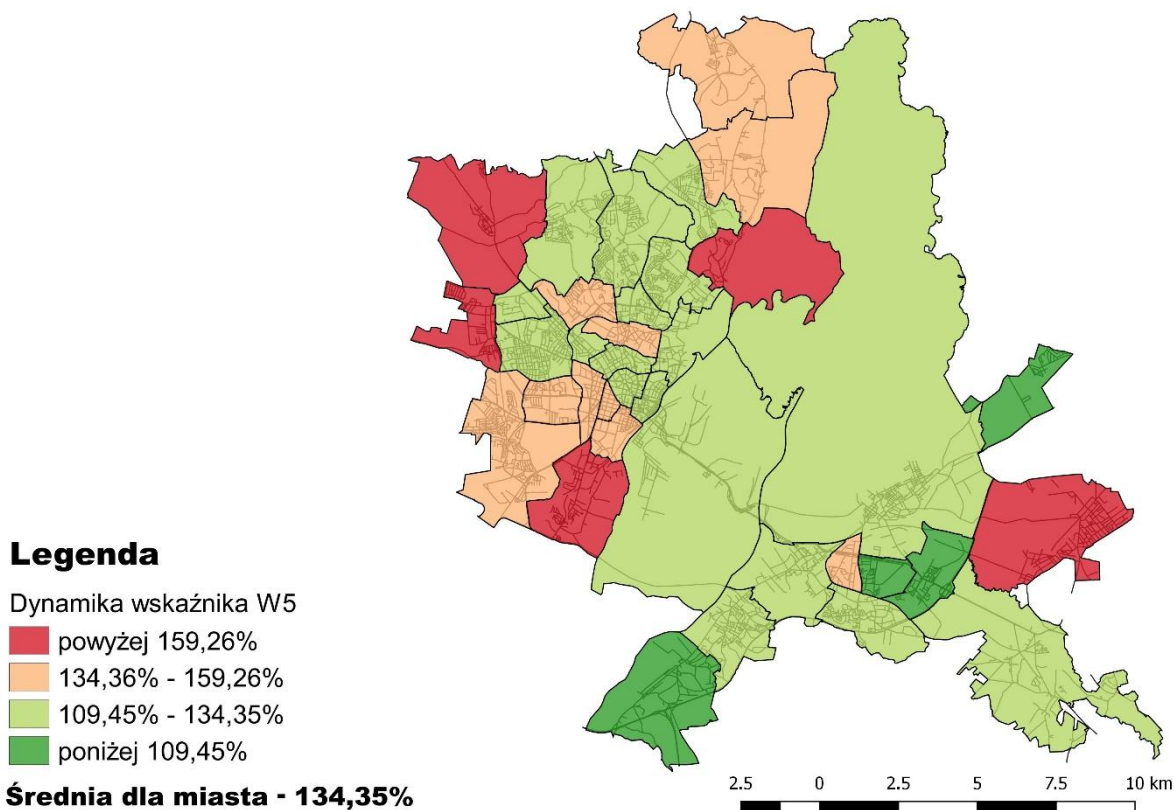
Ryc. 51. W5 - Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 52. Dynamika wskaźnika W5 pomiędzy rokiem 2010 a 2015

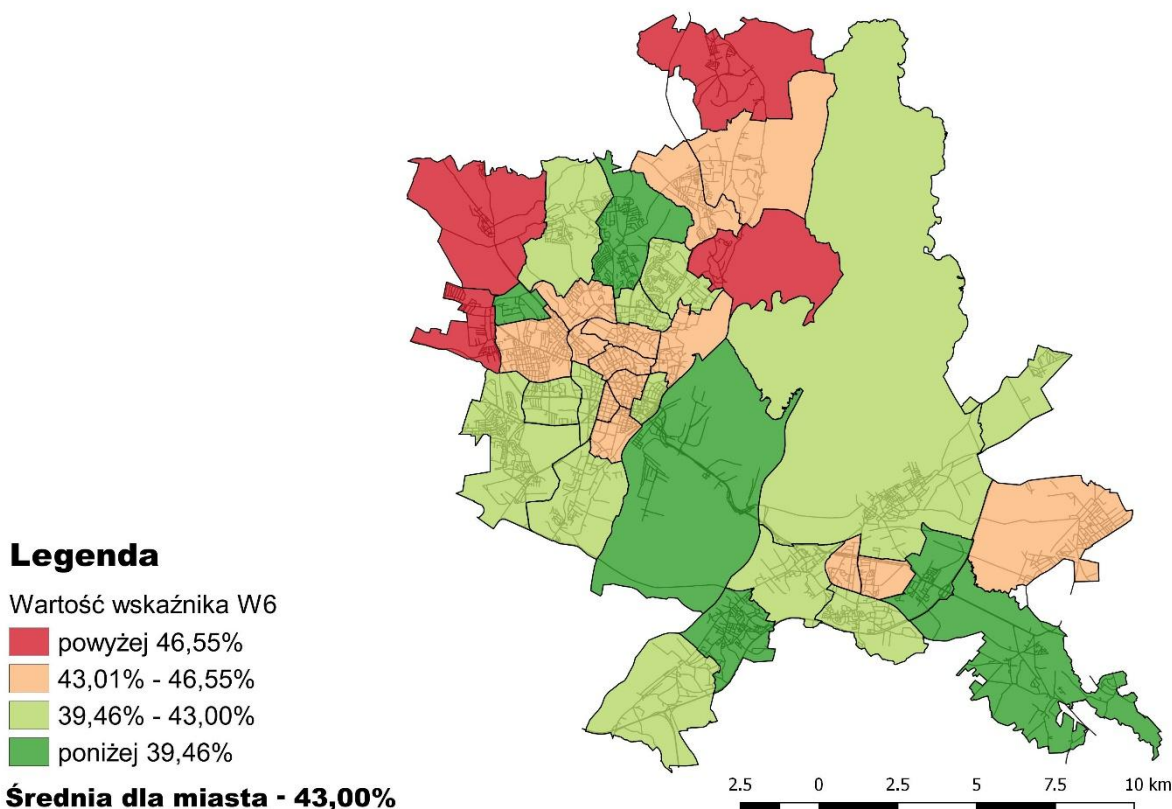

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP i Urzędu Miasta Szczecin

W Szczecinie średnio 43% mieszkańców zarejestrowanych jako osoby bezrobotne pozostaje nieprzerwanie bez zatrudnienia przez ponad 12 miesięcy. Najwyższy ich odsetek cechuje osiedla: Gołęcino-Goćław, Skolwin, Głębokie-Pilchowo i Krzekowo-Bezzecze, gdzie wskaźnik W8 przyjął odpowiednio wartości: 52,43%, 51,72%, 47,22% i 47,19%. Sytuację gorszą niż miejska średnia odnotowano także w jednostkach: Pogodno, Centrum, Śródmieście-Zachód, Stołczyn, Bukowo, Majowe, Śródmieście-Północ, Niebuszewo-Bolinko, Łękno, Nowe Miasto, Słoneczne, Arkońskie-Niemierzyn, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo i Drzetowo-Grabowo.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 53. W6 - Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych

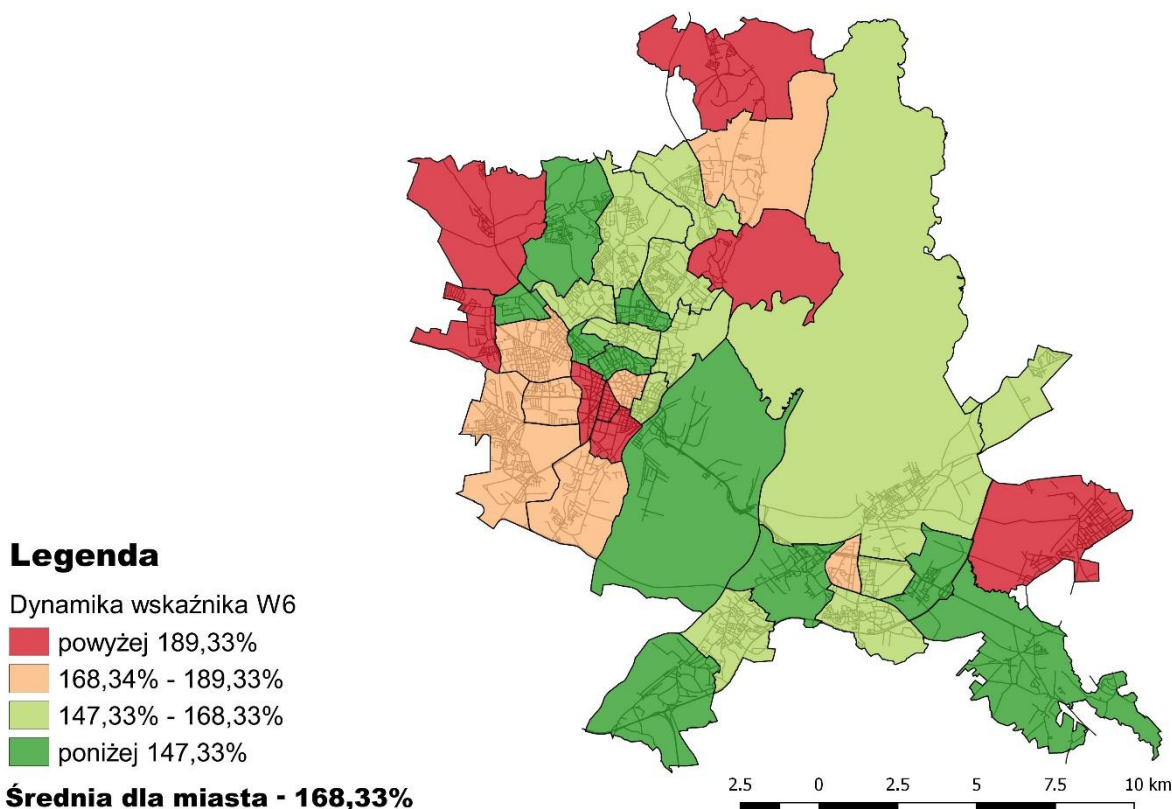

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie

W latach 2010 – 2015 w Szczecinie przy równoczesnym znaczącym spadku liczby bezrobotnych wzrosła liczba osób pozostających bez zatrudnienia przez ponad 12 miesięcy, czego efektem są wysokie wartości wskaźnika dynamicznego DW6. Może być to potwierdzeniem tezy, że osoby długotrwale bezrobotne potrzebują szczególnego wsparcia powrotu na rynek pracy. Średnia wartość przedmiotowego wskaźnika dla miasta wyniosła 168,33%, co oznacza, że udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych wzrósł o ponad 68% w stosunku do roku bazowego. Jednostkami, w których zdiagnozowano najgorszą sytuację są: Golecino-Gocław (205,05%), Turzyn (202,30%), Krzekowo-Bezrzecze (200,56%), Wielowo-Sławociesze-Zdunowo (199,44%), Nowe Miasto (198,05%), Śródmieście-Zachód (196,28%), Skolwin (194,28%) oraz Głębokie-Pilchowo (193,61%). Wartości przewyższające średnią odnotowano także na osiedlach: Słoneczne, Gumieńce, Centrum, Pomorzany, Świerczewo, Stołczyn i Pogodno.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 54. Dynamika wskaźnika W6 pomiędzy rokiem 2010 a 2015

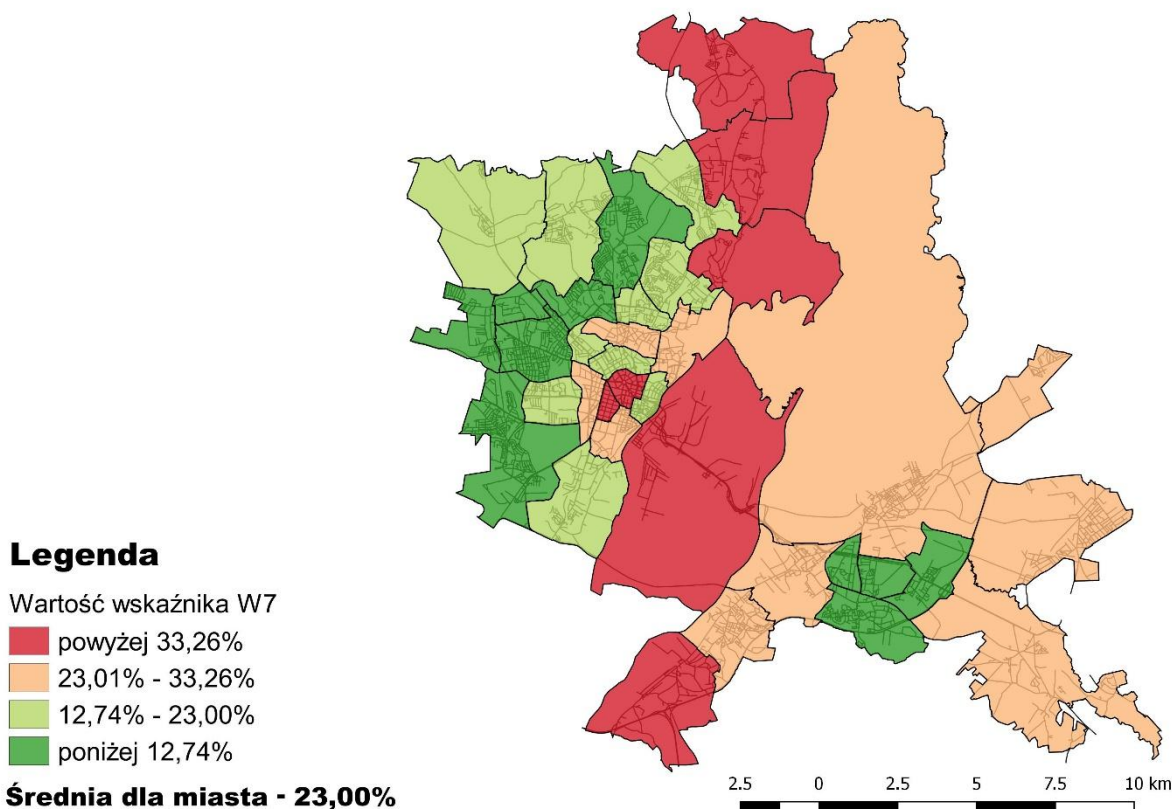

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie

Istotnym czynnikiem mającym wpływ na wysoki poziom bezrobocia są kwalifikacje osób pozostających bez pracy. Mieszkańcy posiadający niskie kwalifikacje są mniej elastyczni na rynku pracy, często nie mają umiejętności pozwalających im podjąć stabilne i dobrze płatne zatrudnienie. Aż 23% szczecińskich bezrobotnych ukończyło najwyżej szkołę gimnazjalną. Największym udziałem bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym cechują się następujące osiedla: Gołęcino-Gocław (41,62%), Żydowce-Klucz (41,18%), Stołczyn (40,38%), Międzyodrze-Wyspa Pucka (40,26%), Śródmieście-Zachód (38,24%), Skolwin (36,21%) i Centrum (34,25%). Wartości przekraczające wartość referencyjną zidentyfikowano również na osiedlach: Turzyn, Nowe Miasto, Drzerowo-Grabowo, Załom-Kasztanowe, Niebuszewo-Bolinko, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Dąbie, Wielgowo-Sławociesz-Zdunowo, Zdroje i Podjuchy.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 55. W7 - Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych

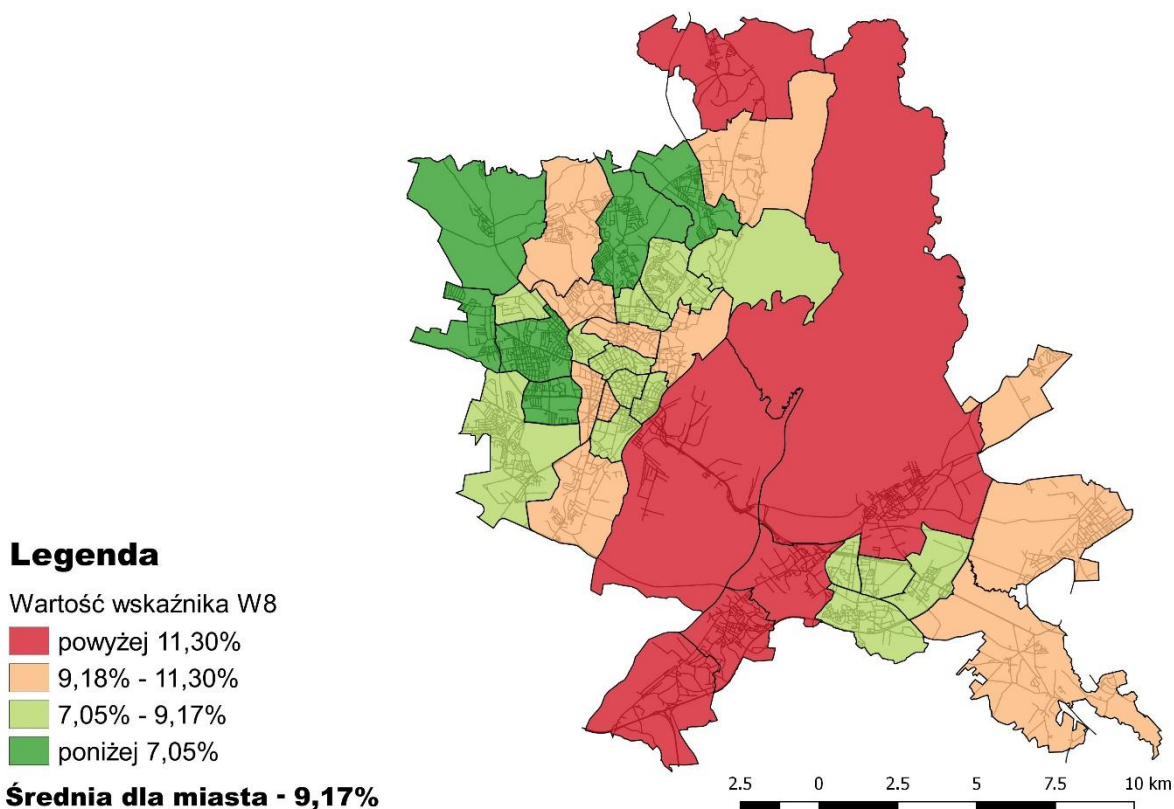

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie

Kolejną grupą defaworyzowaną na rynku pracy są osoby bezrobotne w wieku poniżej 25 lat. Osoby te często mają problem z podjęciem pracy ze względu na brak doświadczenia zawodowego, niskie kwalifikacje, umiejętności niedostosowane do potrzeb lokalnego rynku pracy czy oczekiwania i wymagania pracodawców. Młodzi ludzie są równocześnie najbardziej mobilną grupą bezrobotnych, dlatego istotne jest, by stworzyć warunki, które umożliwią im podjęcie pracy w najbliższej okolicy, w przeciwnym razie możliwe jest, że się przeprowadzą do innych miast. Migracje młodych ludzi, którzy dopiero będą zakładać własne rodziny, niosą negatywne konsekwencje, takie jak depopulacja czy „starzenie się” społeczeństwa. Średnio 9,17% bezrobotnych mieszkańców Szczecina to osoby, które nie skończyły jeszcze 25 lat. Jednostkami, które cechują się najwyższymi wartościami wskaźnika W8 są: Skolwin (14,66%), Żydowce-Klucz (13,73%), Zdroje (12,55%), Dąbie (12,12%), Podjuchy (12,09%) i Międzyzdrze-Wyspa Pucka (11,69%). Ponadto wartości wyższe niż średnia dla miasta odnotowano na osiedlach: Stołczyn, Pomorzany, Załom-Kasztanowe, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Drzetowo-Grabowo, Arkońskie-Niemierzyn, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Śródmieście-Zachód, Turzyn, Osów oraz Niebuszewo-Bolinko.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 56. W8 - Udział osób w wieku poniżej 25 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych

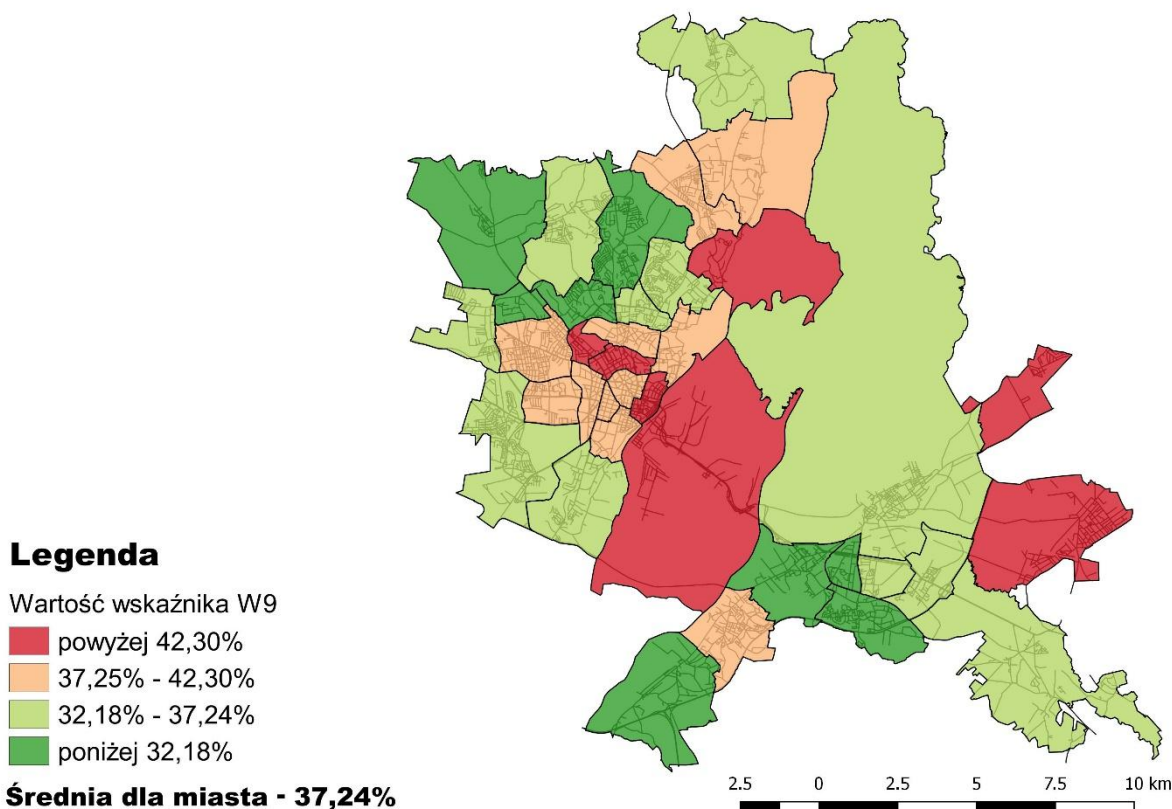

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie

Do grup defaworyzowanych na rynku pracy zalicza się również osoby powyżej 50 roku życia. Osoby w tym wieku, jeśli tracą pracę, często mają trudności ze znalezieniem nowej, mimo posiadania dużego doświadczenia zawodowego. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest między innymi dynamiczny rozwój wykorzystania nowoczesnych technologii, których starsi pracownicy często nie znają, a także powszechne stereotypy dotyczące starszych pracowników, które zniechęcają pracodawców do ich zatrudnienia. W Szczecinie 37,24% osób bezrobotnych skończyło 50 lat. Jednostkami, które zamieszkuje największy udział starszych bezrobotnych są: Stare Miasto (45,45%), Gołęcino-Gocław (44,86%), Łękno (44,76%), Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo (44,06%), Międzyodrze-Wyspa Pucka (42,86%), Załom-Kasztanowe (42,48%) i Śródmieście Północ (42,33%). Sytuację gorszą niż miejska średnia zdiagnozowano również w przypadku osiedli: Pogodno, Centrum, Bukowo, Stołczyn, Śródmieście-Zachód, Drzetowo-Grabowo, Podjuchy, Niebuszewo-Bolinko, Świerczewo, Nowe Miasto i Turzyn.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 57. W9 - Udział osób w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych

Źródło: opracowano na podstawie danych PUP w Szczecinie

2.1.4. Przestępczość

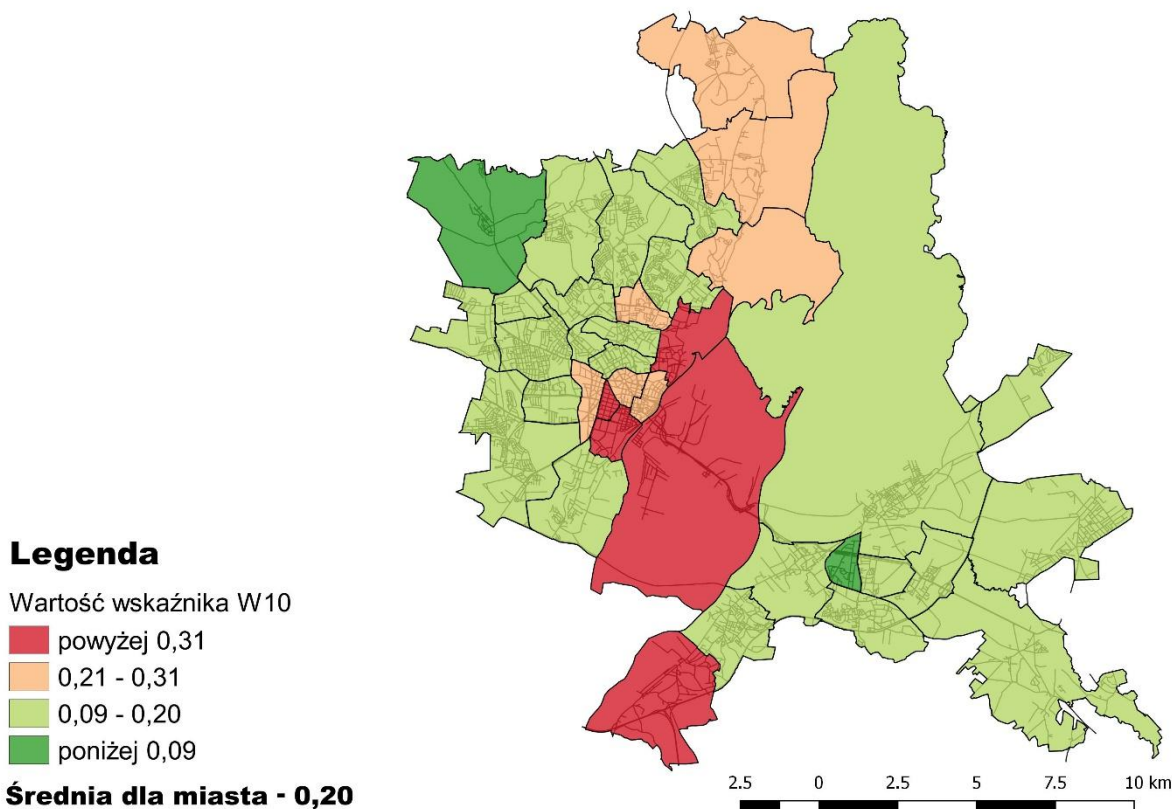
Zjawisko przestępczości charakteryzowane było na podstawie 6 wskaźników: W10 Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców, W11 Liczba stwierdzonych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, DW11 Dynamika wskaźnika W11, W12 Liczba stwierdzonych przestępstw – bójki i pobicia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, W13 Liczba stwierdzonych przestępstw – uszkodzenia mienia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz W14 Liczba stwierdzonych przestępstw – włamania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wskaźnik W10 przedstawia liczbę wszczętych procedur Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców jednostki. Procedura Niebieskiej Karty może zostać rozpoczęta przez przedstawicieli uprawnionych podmiotów (np. jednostek pomocy społecznej, policji, oświaty czy ochrony zdrowia) w przypadku posiadania uzasadnionych przypuszczeń, że w rodzinie dochodzi do przemocy domowej. Procedura Niebieskiej Karty jest prowadzona niezależnie od innych postępowań, między innymi: karnego, rodzinnego czy cywilnego. Na terenie Szczecina w 2015 roku prowadzonych było 727 procedur Niebieskiej Karty, zatem wartość wskaźnika W12 dla miasta wyniosła 0,20. Najwyższe wartości zidentyfikowano w przypadku osiedli: Międzyodrze-Wyspa Pucka (0,58), Śródmieście-

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Zachód (0,45), Żydowce-Klucz (0,43), Nowe Miasto (0,41) oraz Drzetowo-Grabowo (0,36). Sytuacją gorszą niż miejska średnia cechują się także osiedla: Gołęcino-Gocław, Centrum, Stołczyn, Stare Miasto, Niebuszewo, Skolwin i Turzyn.

Ryc. 58. W10 - Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców

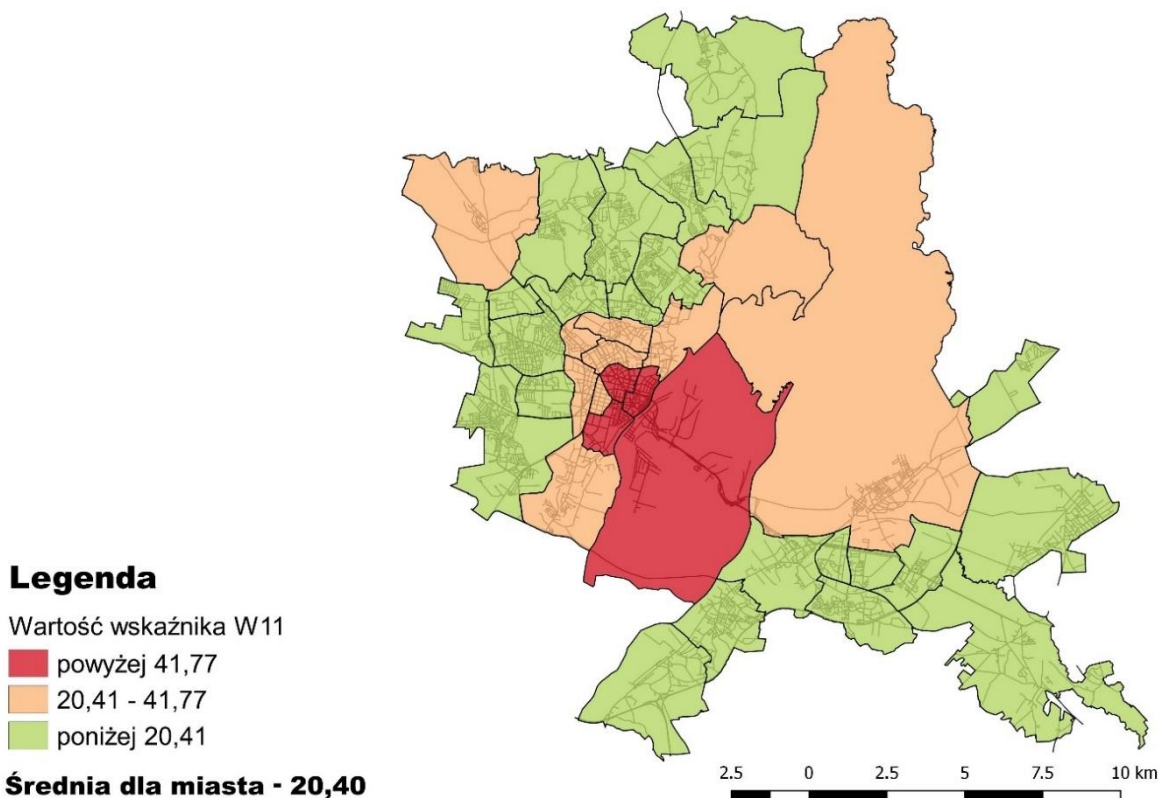

Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR w Szczecinie

Przestępczość jest zjawiskiem, którego miejsce występowania nie zawsze jest tożsame z miejscem zamieszkania sprawcy. Duża liczba popełnianych przestępstw negatywnie wpływa na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców oraz osób odwiedzających dane obszary, a także atrakcyjność inwestycyjną okolicznych nieruchomości. Wskaźnik W11 przedstawia liczbę stwierdzonych na danym obszarze przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Rozkład przestrzenny popełnianych przestępstw zdecydowanie nie jest równomierny. Osiedlami cechującymi się najwyższymi wartościami przedmiotowego wskaźnika są: Międzyodrze-Wyspa Pucka (128,48), Stare Miasto (68,90), Nowe Miasto (50,11) oraz Centrum (43,80). Jednostkami, dla których wskaźnik przyjął wartości wyższe niż miejska średnia (20,40) są także: Głębokie-Pilchowo, Śródmieście-Zachód, Łękno, Turzyn, Śródmieście-Północ, Gołęcino-Gocław, Pomorzany, Niebuszewo-Bolinko, Dąbie i Drzetowo-Grabowo.

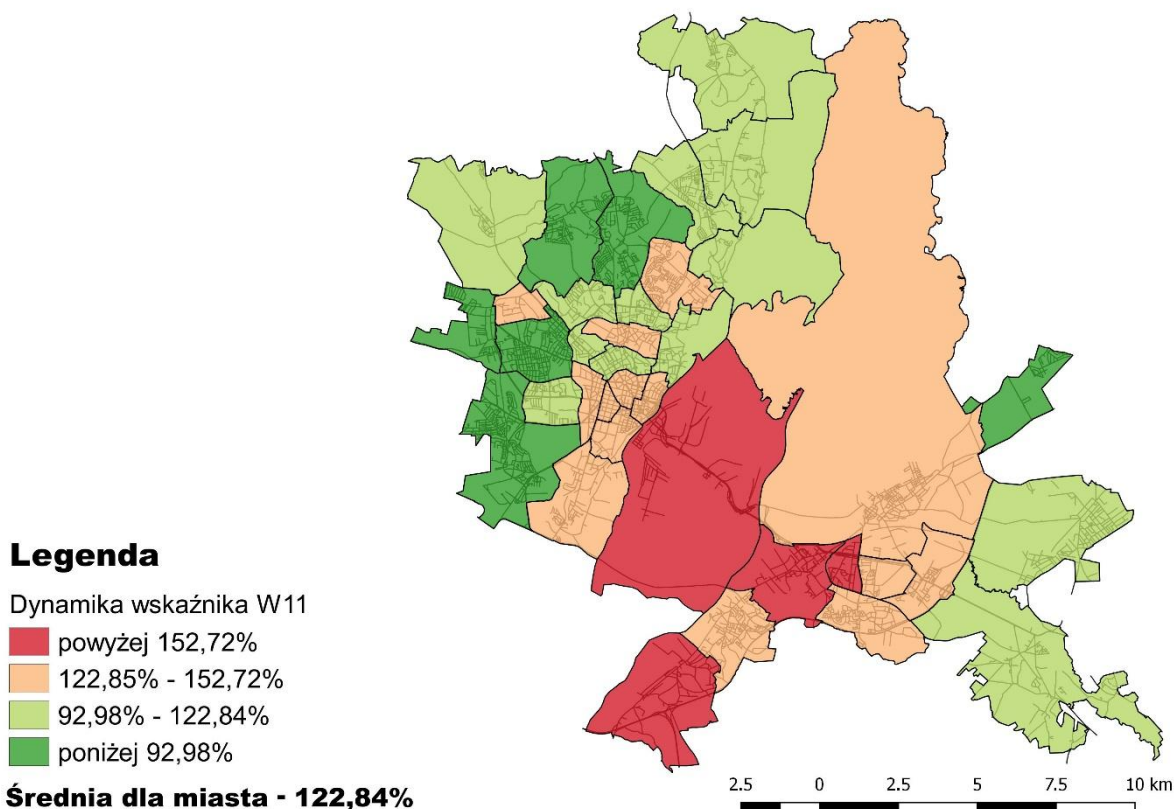
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 59. W11 - Liczba stwierdzonych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowano na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

Ryc. 60. Dynamika wskaźnika W11 pomiędzy rokiem 2010 a 2015

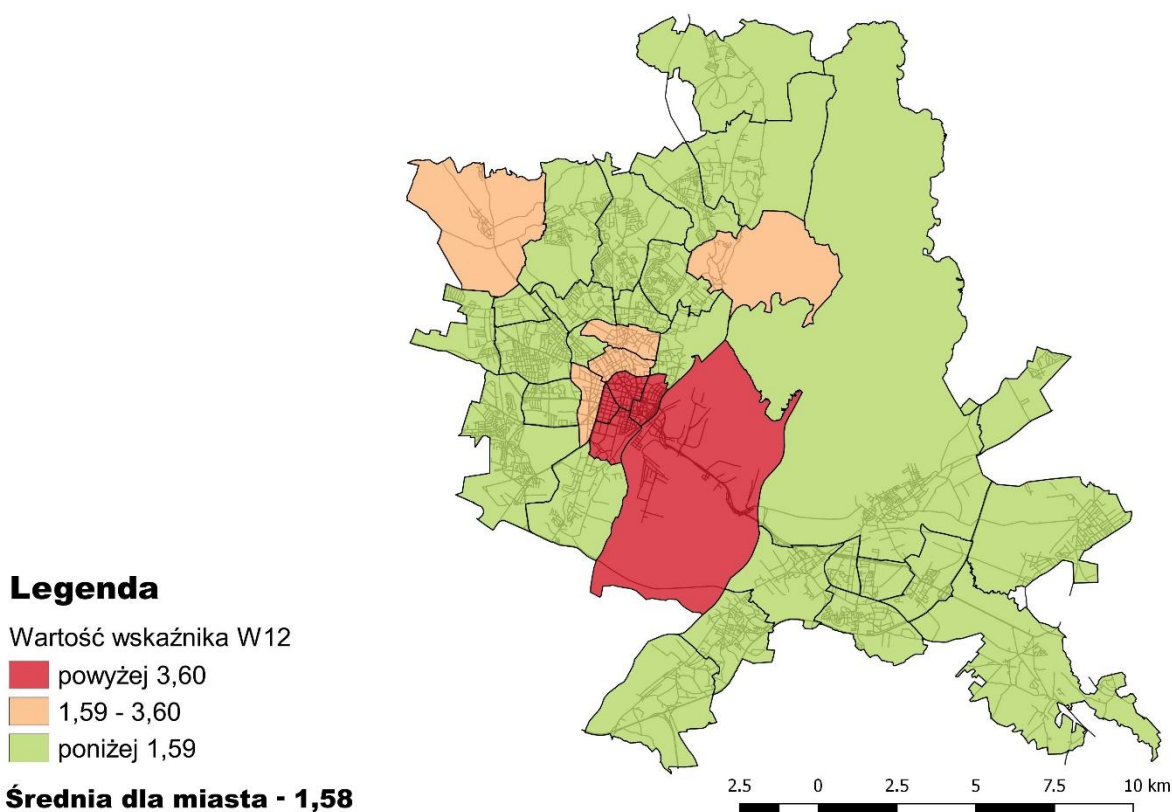
Źródło: opracowano na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

W ostatnich latach w Szczecinie zwiększyła się liczba popełnionych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców średnio o niecałe 23%, w związku z czym dynamiczny wskaźnik DW11 dla miasta przyjął wartość 122,84%. Osiedlami, na których odnotowano najwyższe wartości przedmiotowego wskaźnika są: Żydowce-Klucz (185,88%), Międzyodrze-Wyspa Pucka (181,20%), Zdroje (179,84%) oraz Słoneczne (179,73%). Ponadto sytuację gorszą niż średnia dla miasta zidentyfikowano w jednostkach: Centrum, Turzyn, Pomorzany, Nowe Miasto, Dąbie, Żelechowa, Podjuchy, Zawadzkiego-Klonowica, Niebuszewo-Bolinko, Kijewo, Majowe, Stare Miasto, Śródmieście-Zachód oraz Bukowe-Kłęskowo.

Rodzajem przestępstw mających bezpośredni wpływ na poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni publicznych są bójki i pobicia. Na terenie Szczecina w 2015 roku odnotowano 583 tego typu przestępstwa, a więc średnio na 1000 mieszkańców przypadało ich 1,58. Jednostkami cechującymi się najwyższymi wartościami wskaźnika W12 są: Międzyodrze-Wyspa Pucka (8,63), Stare Miasto (7,78), Nowe Miasto (5,90), Centrum (5,48) oraz Śródmieście-Zachód (3,96). Wartości wyższe niż wartość referencyjna odnotowano także na osiedlach: Głębokie-Pilchowo, Turzyn, Niebuszewo-Bolinko, Gołęcino-Gocław i Śródmieście-Północ.

Ryc. 61. W12 - Liczba stwierdzonych przestępstw - bójki, pobicia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

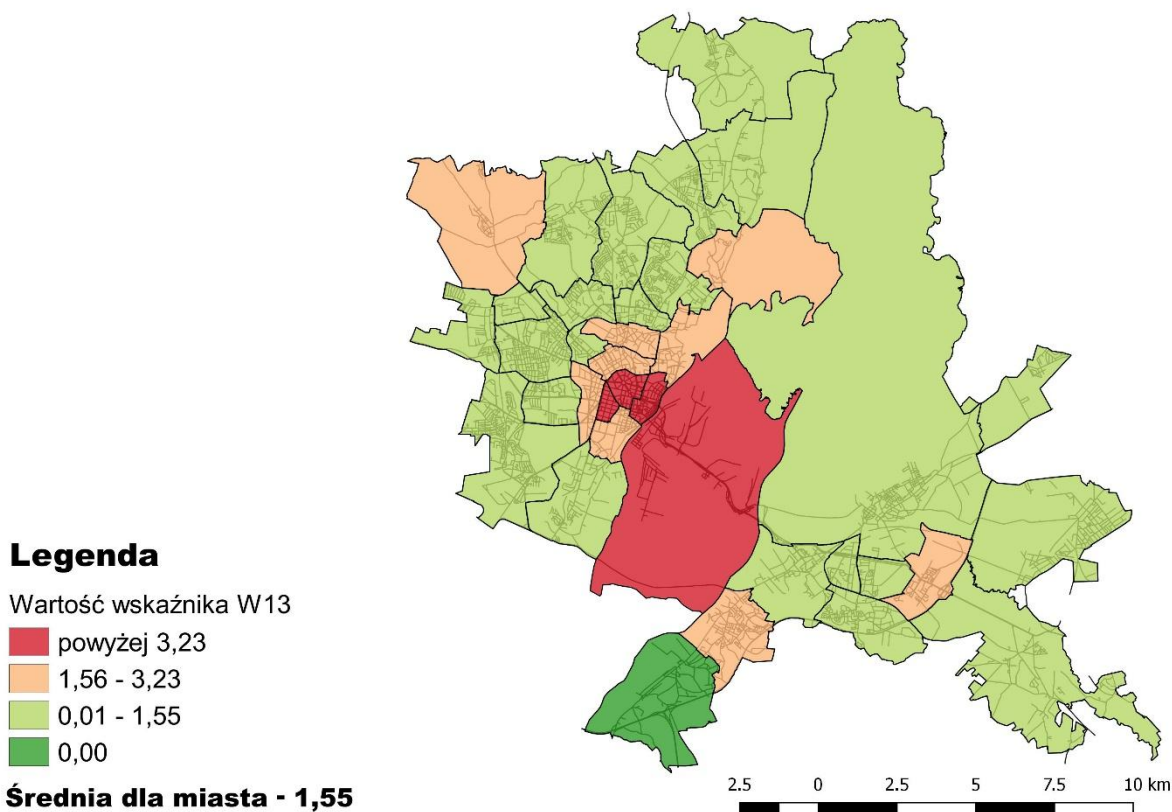

Źródło: opracowano na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Przestępstwami, których efektem może być obniżenie poziomu estetyki przestrzeni publicznej są uszkodzenia mienia. W 2015 roku stwierdzono łącznie 574 przypadki tego typu przestępstw. Wskaźnik W13 najwyższe wartości przyjął w jednostkach: Stare Miasto (8,00), Międzyodrze-Wyspa Pucka (7,67), Centrum (3,54) i Śródmieście-Zachód (3,47). Ponadto wartości wyższe niż miejska średnia (1,55) cechują osiedla: Nowe Miasto, Gołęcino-Gocław, Niebuszewo-Bolinko, Podjuchy, Turzyn, Kijewo, Drzetowo-Grabowo, Śródmieście-Północ oraz Głębokie Pilchowo.

Ryc. 62. W13 - Liczba stwierdzonych przestępstw - uszkodzenia mienia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

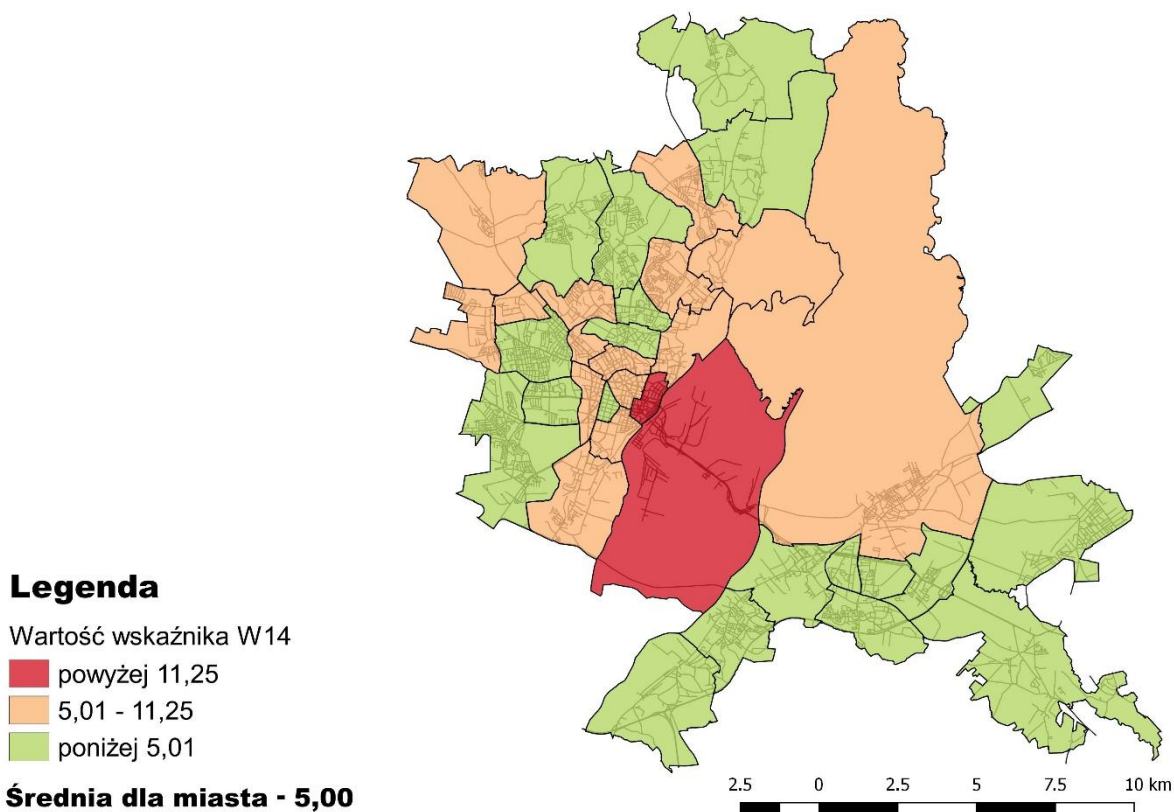
Źródło: opracowano na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

Ostatnim analizowanym rodzajem przestępstw są włamania. W ramach tej kategorii uwzględnione zostały włamania do: mieszkań, obiektów handlowych, samochodów i innych obiektów. Na terenie miasta w 2015 roku miało miejsce łącznie 1 849 włamań, z czego najwięcej (865) dotyczyło innych obiektów. Średnia wartość wskaźnika W14 dla miasta wyniosła 5,00. Najgorszą sytuację zidentyfikowano na terenie osiedli Międzyodrze-Wyspa Pucka i Stare Miasto, gdzie przedmiotowy wskaźnik przyjął odpowiednio wartości 41,23 i 12,00. Wartości przewyższające wartość referencyjną dla miasta odnotowano także w jednostkach: Głębokie-Pilchowo, Łękno, Gołęcino-Gocław, Nowe Miasto, Śródmieście-

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Północ, Bukowo, Zawadzkiego-Klonowica, Centrum, Żelechowa, Drzetowo-Grabowo, Turzyn, Krzekowo-Bezrzecze, Dąbie, Arkońskie-Niemierzyn i Pomorzany.

Ryc. 63. W14 - Liczba stwierdzonych przestępstw - włamania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowano na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Szczecinie i Urzędu Miasta Szczecin

2.1.5. Poziom uczestnictwa w życiu publicznym

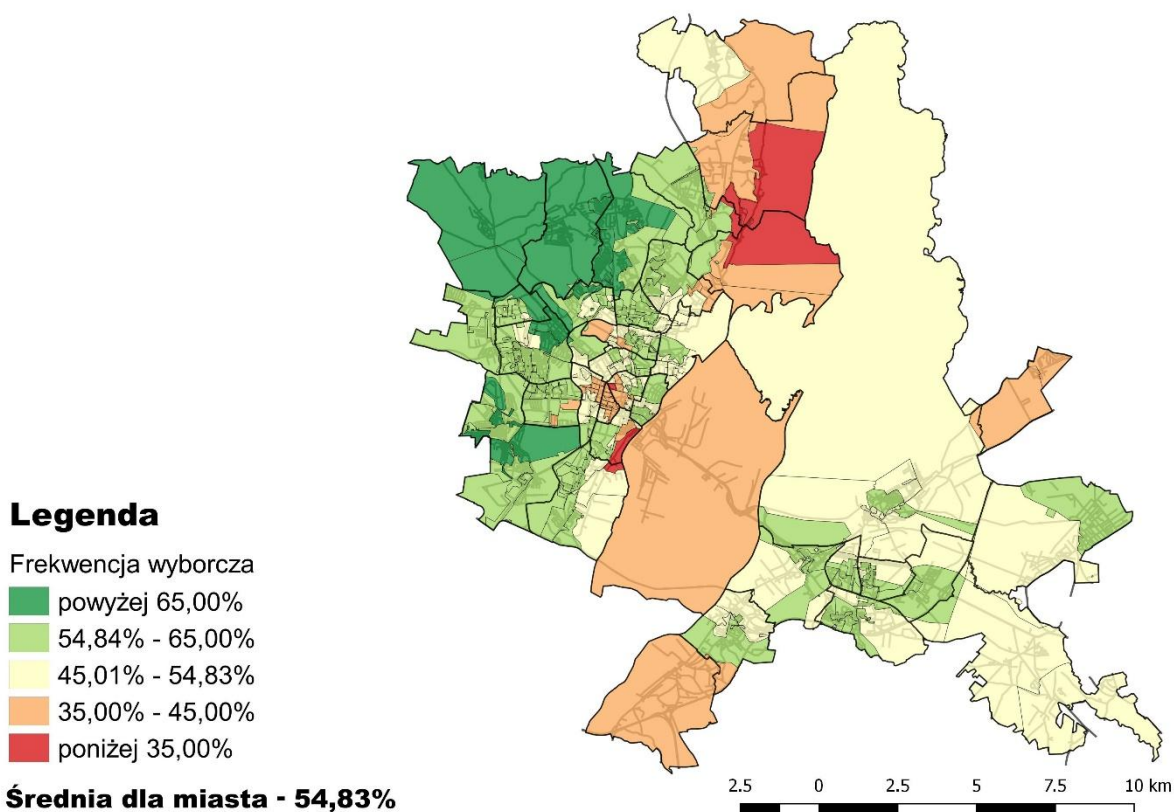
Poziom uczestnictwa w życiu publicznym mieszkańców poszczególnych jednostek został przeanalizowany na podstawie frekwencji w wyborach parlamentarnych w 2015 roku oraz liczbie projektów zgłoszonych do Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego. Wysoka frekwencja wyborcza cechuje jednostki, których mieszkańcy są zainteresowani życiem publicznym. Duża liczba inicjatyw zgłaszanych do Budżetu Obywatelskiego świadczy o zaangażowaniu mieszkańców w kształtowanie otaczającej ich rzeczywistości.

Ze względu na trudności związane z pozyskaniem danych dotyczących frekwencji wyborczej pozwalających na analizę zjawiska w oparciu o podział na osiedla, zdecydowano się na zaprezentowanie danych dotyczących obwodów wyborczych. W 2015 roku mieszkańcy Szczecina brali udział w wyborach w 201 lokalach wyborczych. Średnia frekwencja w mieście wyniosła 54,83%, czyli była wyższa niż w całym kraju (50,91%) i województwie (45,87%). Można jednak zauważyć znaczne różnice pomiędzy frekwencją w poszczególnych obwodach wyborczych. Najmniej uprawnionych do głosowania osób wzięło

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

w nim udział w obwodach znajdujących się na terenie osiedli: Stołczyn, Nowe Miasto, Centrum i Gołęcino-Gocław, frekwencja nie przekroczyła tam 35%. Obwody, które cechują się niższą frekwencją niż średnia dla województwa znajdują się na terenie osiedli: Skolwin, Stołczyn, Gołęcino-Gocław, Śródmieście-Zachód, Centrum, Turzyn, Niebuszewo-Bolinko, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Żydowce-Klucz, Załom-Kasztanowe, Świerczewo i Żelechowa. Najwyższą frekwencję wyborczą odnotowano w zachodniej i północnej części miasta, na osiedlach: Głębokie-Pilchowo, Osów, Warszewo, Krzekowo-Bezzecze, Zawadzkiego-Klonowica, Arkońskie-Niemierzyn, Pogodno i Gumieńce.

Ryc. 64. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 roku w podziale na obwody wyborcze

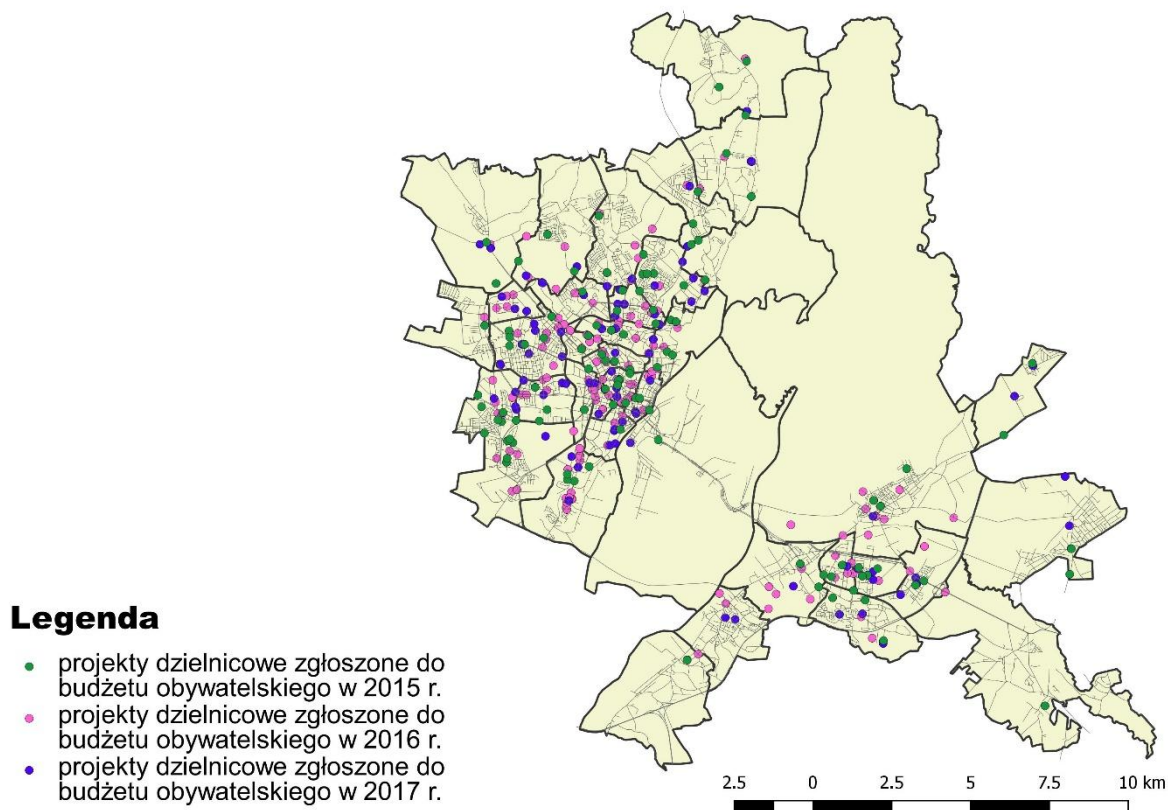
Źródło: opracowano na podstawie danych PKW

Mieszkańcy Szczecina od 2014 roku mają możliwość współdecydowania o planowanych do realizacji inwestycjach dzięki Szczecińskiemu Budżetowi Obywatelskiemu. Od 2015 roku projekty zgłaszane do budżetu podzielone są na trzy grupy: projektów ogólnomiejskich, dużych projektów dzielnicowych i małych projektów dzielnicowych. Projekty ogólnomiejskie dotyczą realizacji zadań służących zaspokojeniu potrzeb mieszkańców więcej niż jednej dzielnicy miasta, natomiast projekty dzielnicowe adresowane są przede wszystkim do mieszkańców jednej dzielnicy. Można zatem przypuszczać, że projekty dzielnicowe

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

zgłaszane są przez osoby mieszkające w ich najbliższej okolicy. Duża liczba proponowanych inwestycji świadczy o aktywności mieszkańców i ich poczuciu tożsamości lokalnej.

Ryc. 65. Lokalizacja projektów zgłoszonych do Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego w edycjach 2015-2017

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Analizując przestrzenne rozmieszczenie przedsięwzięć zgłaszanych do kolejnych edycji Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego można zauważyć znaczne dysproporcje pomiędzy poszczególnymi osiedlami. Najwięcej proponowanych inwestycji zlokalizowanych jest na terenie osiedli znajdujących się w śródmieściu. Dużą liczbą zgłoszonych projektów charakteryzują się również osiedla: Gumieńce, Pomorzany, Świerczewo, Pogodno, Zawadzkiego-Klonowica, Słoneczne, Majowe, Kijewo, Zdroje, Bokowe-Kłęskowo i Dąbie. Najmniej projektów zgłoszonych było na osiedlach: Żydowce-Klucz, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Krzekowo-Bezzecze Gołęcino-Gocław i Skolwin.

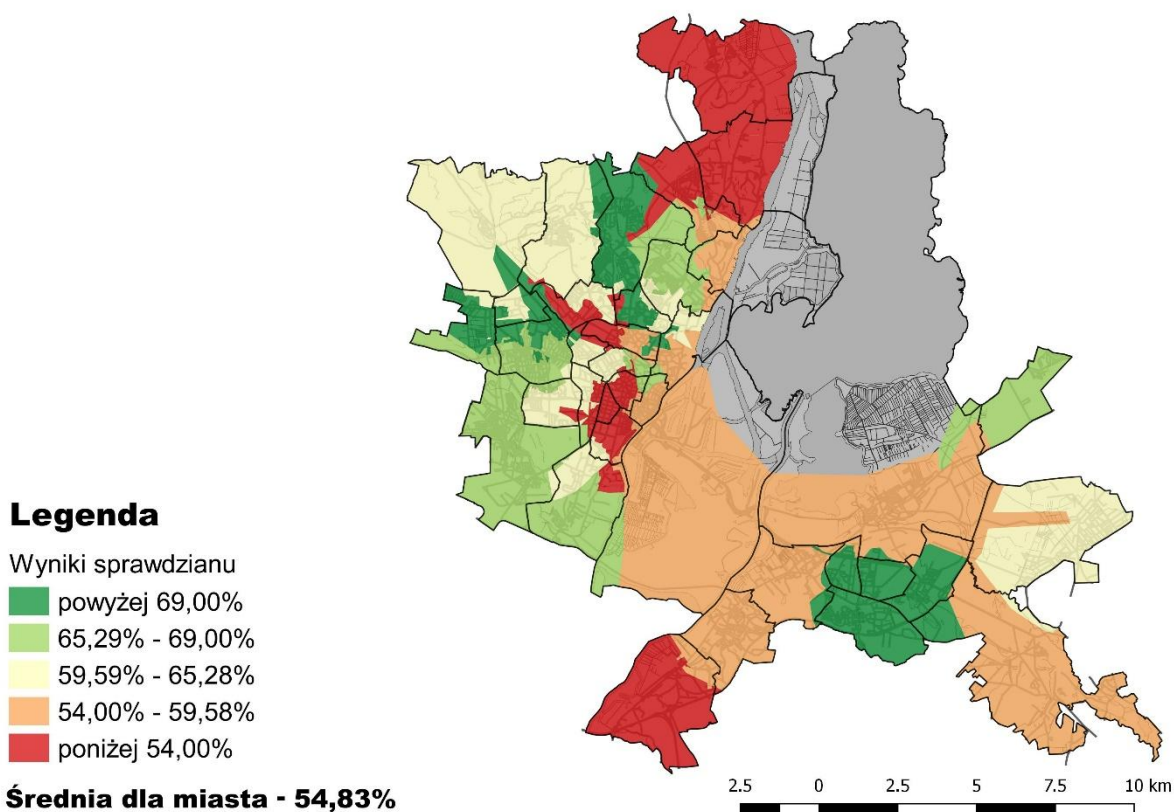
2.1.6. Poziom edukacji

Występowanie licznych negatywnych zjawisk w sferze społecznej często oddziałuje na najmłodszych mieszkańcach obszaru, przekładając się na ich wyniki w nauce. Rejonizacja szkół ma największe znaczenie w przypadku szkół podstawowych, ponieważ starsi uczniowie często dojeżdżają do szkół oddalonych od miejsca zamieszkania. W związku z powyższym zdecydowano się na przeanalizowanie średnich wyników Sprawdzianu

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Szóstoklasisty w podziale na rejony publicznych szkół podstawowych. W roku szkolnym 2015/2016 szczecińscy szóstoklasiści w pierwszej części Sprawdzianu osiągnęli średni wynik na poziomie 65,29%. Jest to wynik lepszy niż średnia dla kraju (63%) i województwa (59,59%). Rejony szkół, które osiągnęły najniższy wynik znajdują się na terenie osiedli: Skolwin, Stołczyn, Bukowo, Arkońskie-Niemierzyn, Niebuszewo-Bolinko, Centrum, Śródmieście-Zachód, Nowe Miasto i Żydowce-Klucz. Najlepsze wyniki osiągnęły szkoły, których rejony obejmują osiedla: Słoneczne, Majowe, Kijewo, Bukowe-Kłęskowo, Warszewo, Niebuszewo, Krzekowo-Bezzecze oraz Pogodno.

Ryc. 66. Wyniki Sprawdzianu Szóstoklasisty w roku szkolnym 2015-2016 w podziale na rejony szkół podstawowych

Źródło: opracowano na podstawie danych OKE

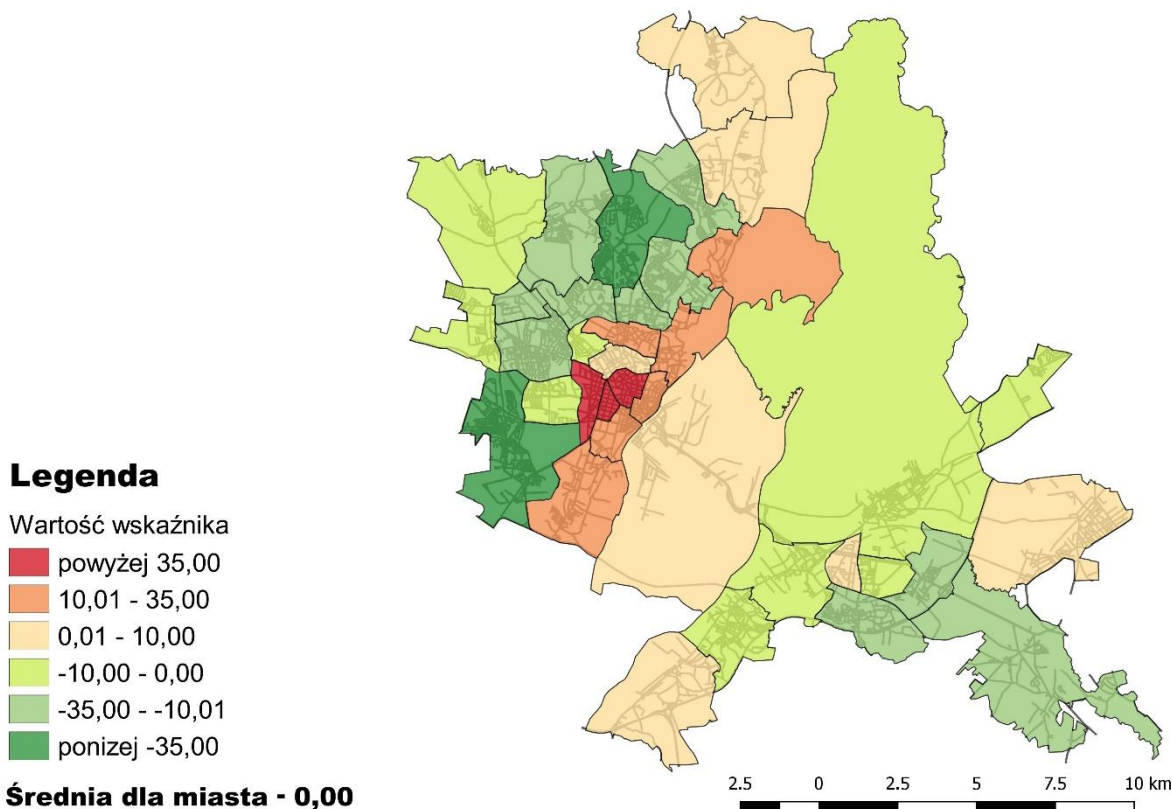
2.1.7. Sumaryczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej

Podsumowaniem analizy negatywnych zjawisk występujących w sferze społecznej było obliczenie sumarycznego wskaźnika degradacji. Przeprowadzona procedura standaryzacji wartości wskaźników pozwoliła określić jak bardzo sytuacja w danej jednostce analitycznej odbiega od średniej dla miasta. Problemy związane z niskim poziomem uczestnictwa w życiu publicznym oraz niskim poziomem edukacji nie były uwzględnione w obliczeniach, ponieważ wartości mierników odpowiadały innym jednostkom pomocniczym niż te wykorzystywane do przeprowadzenia niniejszej analizy. Dodatkowo wartości sumarycznego wskaźnika degradacji

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

oznaczają występowanie sytuacji gorszej niż wynosząca 0 miejska średnia. Ostatnim etapem było przemnożenie otrzymanych wartości przez wagę poszczególnych jednostek. Za wagę uznano odsetek liczby ludności, która zamieszkuje dane osiedle. Dzięki temu możliwe było wskazanie jednostek, w których występuje wysokie natężenie negatywnych zjawisk społecznych, które współwystępuje z koncentracją ludności dotkniętej problemami.

Ryc. 67. Ważony sumaryczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej

Źródło: opracowanie własne

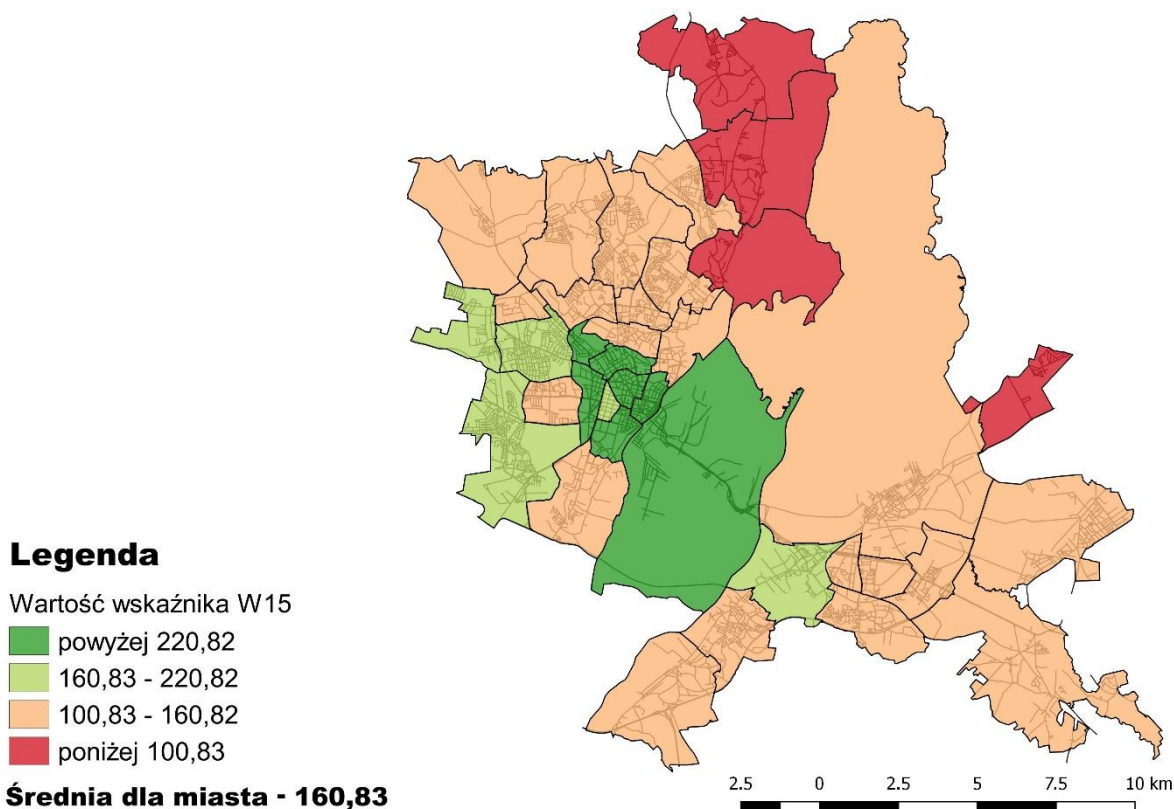
Najwyższe wartości ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji cechują osiedla znajdujące się w centralnej części miasta: Centrum (66,74), Śródmieście-Zachód (56,66) oraz Turzyn (39,02). Sytuację znacznie gorszą niż średnia dla miasta zdiagnozowano również na osiedlach znajdujących się na lewym brzegu Odry: Niebuszewo-Bolinko (22,12), Drzetowo-Grabowo (20,80), Nowe Miasto (20,00), Pomorzany (19,83), Gołęcino-Gocław (14,37) i Stare Miasto (11,93). Dodatkowo wartości oznaczające ponadprzeciętną koncentrację problemów odnotowano również na terenie jednostek: Międzyodrze-Wyspa Pucka, Skolwin, Stołczyn, Śródmieście-Północ, Żydowce-Klucz, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo oraz Słoneczne. Najlepsza sytuacja cechuje osiedla Gumieńce (-47,01) i Warszewo (-60,24).

2.2. Sfera gospodarcza

Analiza sfery gospodarczej oparta została o dwa mierniki: W15 – liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców i W16 – udział podmiotów nieprowadzących działalności w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Analiza rozkładu przestrzennego wartości wskaźnika W15 pozwala na wskazanie jednostek analitycznych, które są atrakcyjne pod względem prowadzenia działalności gospodarczej. Przedmiotowy wskaźnik przyjął najwyższe wartości dla osiedli znajdujących się w ścisłym centrum miasta. Należy jednak zaznaczyć, że podmioty zlokalizowane w tej części miasta zaspokajają potrzeby nie tylko mieszkańców najbliższej okolicy, ale również pozostałej części miasta, a nawet województwa. Najmniej korzystną sytuację zdiagnozowano na terenie osiedli: Załom-Kasztanowe, Skolwin, Stołczyn i Gołęcino-Gocław, gdzie wskaźnik przyjął odpowiednio wartości: 63,75, 88,81, 94,77 i 100,16. Wartości niższe niż wynosząca 160,83 średnia dla miasta cechują także jednostki: Bukowe-Kłęskowo, Niebuszewo, Podjuchy, Żydowce-Klucz, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Żelechowa, Pomorzany, Słoneczne, Zawadzkiego-Klonowica, Bukowo, Majowe, Niebuszewo-Bolinko, Osów, Kijewo, Świerczewo, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Drzetowo-Grabowo, Warszewo, Arkońskie-Niemierzyn, Dąbie i Głębokie-Pilchowo.

Ryc. 68. W15 - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

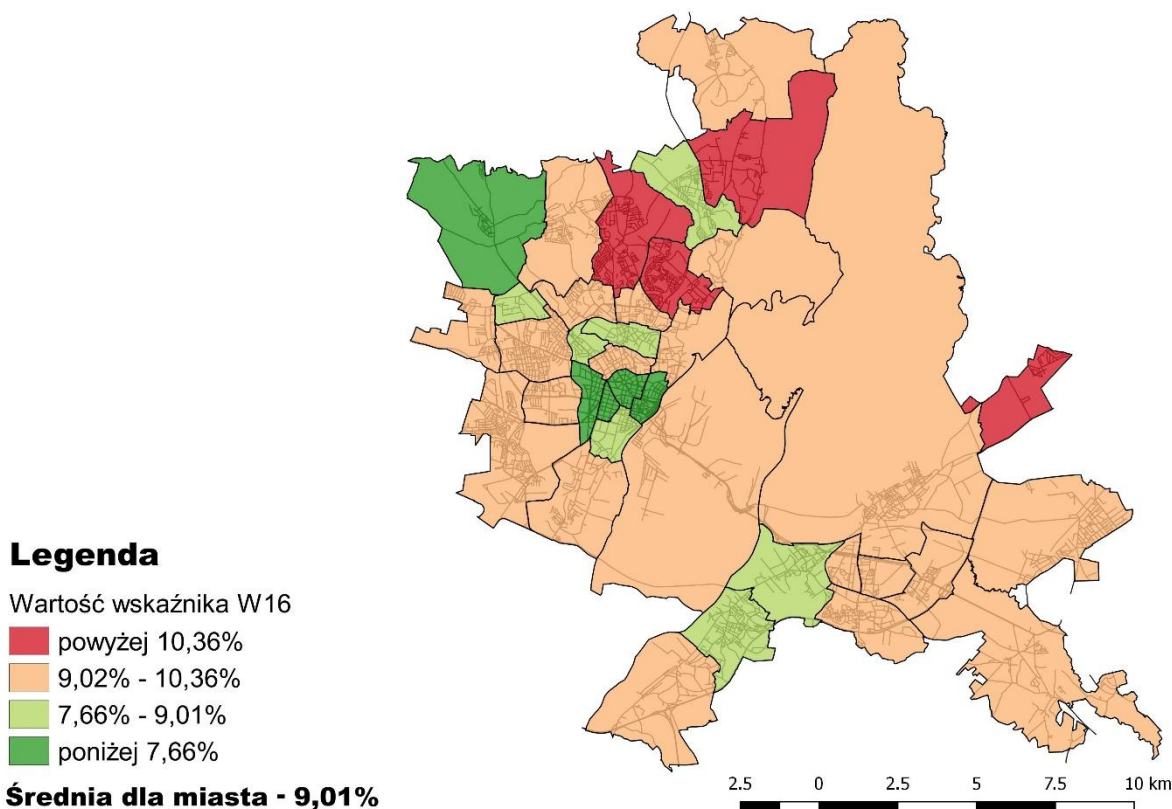

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Wskaźnik W16 przedstawia udział podmiotów nieprowadzących działalności w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Przez podmioty nieprowadzące działalności rozumie się przedsiębiorstwa w stanie likwidacji, z zakończoną datą likwidacji, w stanie upadłości, z zakończonym postępowaniem upadłościowym, z zawieszoną działalnością oraz z zakończoną działalnością (niewyrejestrowane z rejestru). Na terenie miasta średnio 9,01% zarejestrowanych podmiotów gospodarczych nie prowadzi działalności. Najwyższe wartości przedmiotowego wskaźnika odnotowano na osiedlach: Załom Kasztanowe (14,12%), Stołczyn (11,45%), Warszewo (11,42%), Żelechowa (11,07%). Sytuacja gorsza niż średnia dla miasta cechuje także jednostki: Bukowe-Klęskowo, Niebuszewo, Dąbie, Kijewo, Skolwin, Słoneczne, Majowe, Arkońskie-Nlemierzyn, Krzekowo-Bezrzecze, Żydowce-Klucz, Pomorzany, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Gumieńce, Drzetowo-Grabowo, Gołęcino-Gocław, Pogodno, Świerczewo, Śródmieście-Północ, Osów oraz Wielgowo-Sławociesz-Zdunowo.

Ryc. 69. W16 - Udział podmiotów nieprowadzących działalności w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

2.3. Sfera środowiskowa

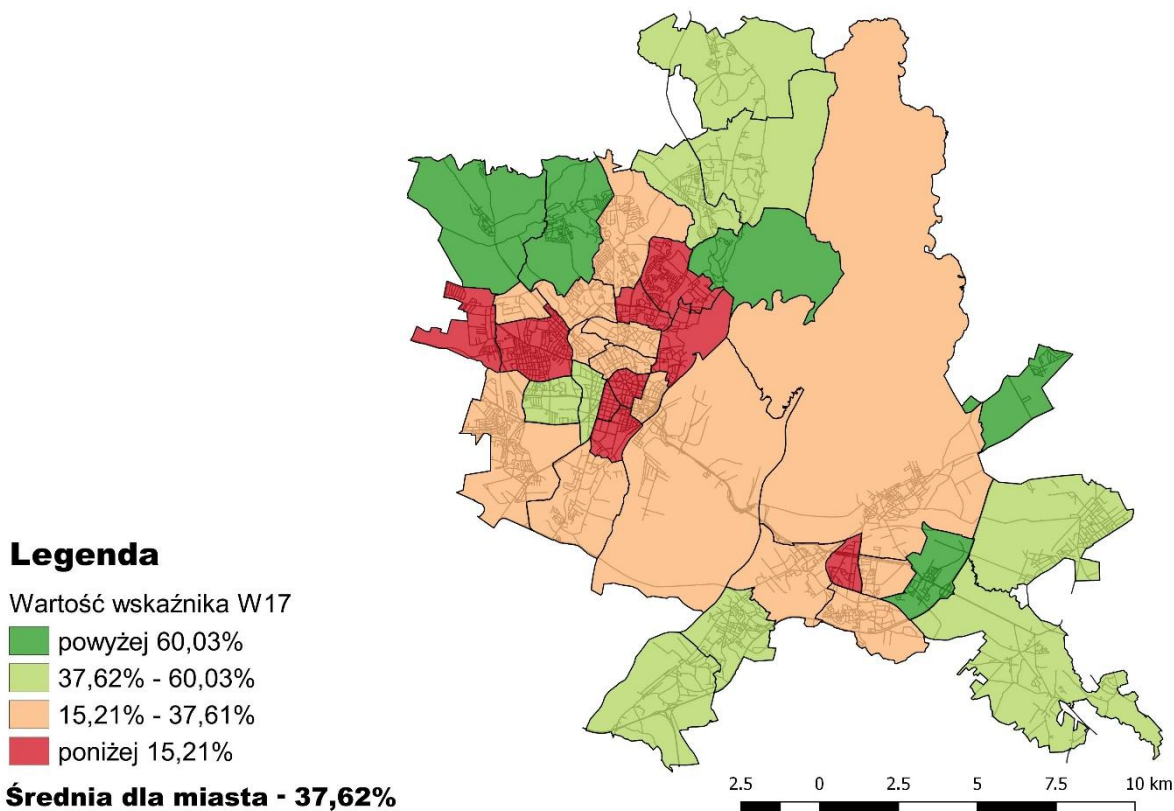
W ramach procesu diagnostycznego w sferze środowiskowej dokonano analizy rozkładu przestrzennego wskaźnika udziału terenów zieleni w ogólnej powierzchni jednostki

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

analitycznej oraz średniorocznego stężenia benzo(α)pirenu i pyłu zawieszonego PM_{2,5}. Ocenie poddano ponadto natężenie zjawiska hałasu drogowego w mieście. Analizę w sferze środowiskowej uzupełniono informacją o gospodarstwach domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów.

Tereny zieleni są istotnym elementem struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta. Dostępność do nich jest w coraz większym stopniu pożądana przez mieszkańców i wpływa na kształtowanie ich warunków życia. Zieleni pełni w przestrzeni miejskiej funkcję zarówno regulatora mikroklimatu, jak również miejsca spotkań, wypoczynku i aktywności fizycznej. Udział terenów zieleni w ogólnej powierzchni Szczecina wynosi 37,62%. Analizując rozkład przestrzenny wskaźnika, uwidaczniają się znaczne dysproporcje między poszczególnymi osiedlami, co wynika z nierównomiernego rozmieszczenia terenów zieleni. Skrajnie niskim udziałem terenów zieleni charakteryzuje się gęsto zabudowany obszar śródmieścia.

Ryc. 70. W17 - Udział terenów zieleni w ogólnej powierzchni jednostki

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

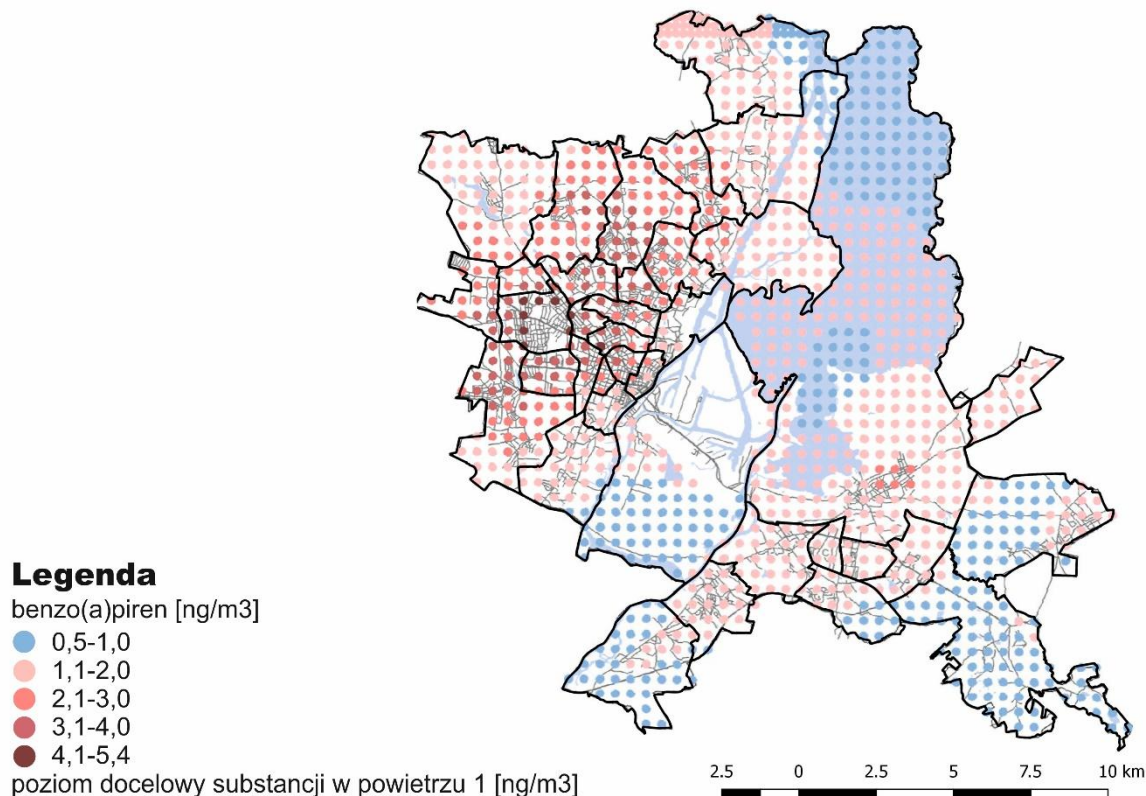
Najgorszą sytuacją w aspekcie udziału terenów zieleni w ogólnej powierzchni osiedla charakteryzują się: Centrum (3,71%), Śródmieście-Zachód (4,23%), Słoneczne (4,39%), Nowe Miasto (5,56%), Krzekowo-Bezrzecze (7,60%), Pogodno (9,93%), Żelechowa (10,48%), Niebuszewo (11,96%) oraz Drzetowo-Grabowo (12,54%). Wartości wskaźnika poniżej średniej odnotowano ponadto dla osiedli: Gumieńce, Zawadzkiego-Klonowica, Śródmieście-Północ, Niebuszewo-Bolinko, Dąbie, Warszewo, Stare Miasto, Pomorzany,

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Bukowe-Klęskowo, Majowe, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Łękno, Zdroje, Arkońskie-Niemierzyn.

Kolejne dwa wskaźniki poddane analizie dotyczą stężenia wybranych substancji związanych z tzw. niską emisją. Na poniższej rycinie przedstawiono rozkład przestrzenny średniorocznego stężenia benzo(α)pirenu w pyłe PM₁₀.

Ryc. 71. Benzo(α)piren w pyłe PM₁₀ - stężenie średnie roczne

Źródło: opracowano na podstawie: Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim za rok 2016. Zachodniopomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, Szczecin, kwiecień 2017

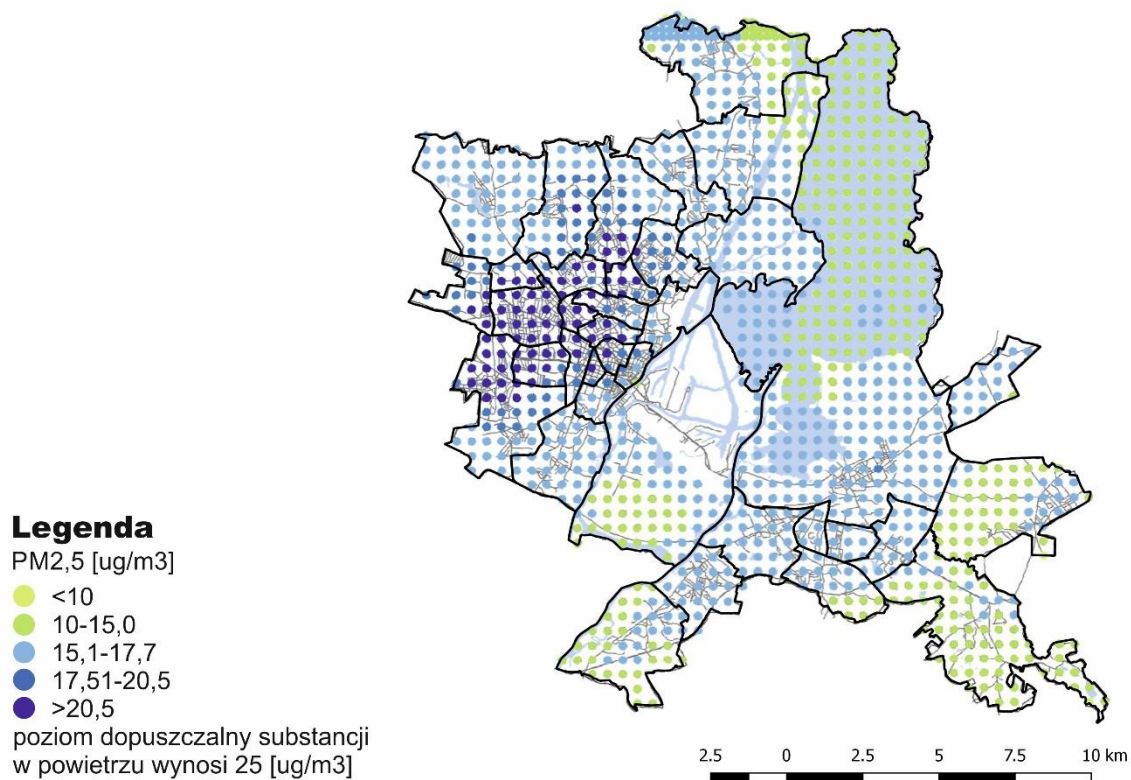
W myśl założenia, że poziom docelowy stężenia substancji wynosi 1 ng/m³, stwierdzić należy, że na terenie prawie całego miasta występuje ponadprzeciętne średnioroczne stężenie benzo(α)pirenu. Na potrzeby niniejszego badania przyjęto, że jednostkami wybitnie zagrożonymi pod tym względem są te, na których punkty świadczące o stężeniu większym niż 2,0 ng/m³ stanowią większość punktów zawierających się w granicach danego osiedla. W myśl tego założenia, osiedlami o największym natężeniu problemu są: Arkońskie-Niemierzyn, Centrum, Gumieńce, Krzekowo-Bezzecze, Łękno, Niebuszewo, Niebuszewo-Bolinko, Osów, Pogodno, Śródmieście-Północ, Śródmieście-Zachód, Świerczewo, Turzyn, Warszewo, Zawadzkiego-Klonowica i Żelechowa.

Nieco lepiej sytuacja prezentuje się w przypadku pyłu PM_{2,5}. Jego stężenie dla większości osiedli nie przekracza dopuszczalnej normy, jaką jest 25 ug/m³, jednak biorąc

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

pod uwagę fakt, że do 2020 r. planowane¹⁴ jest osiągnięcie poziomu dopuszczalnego w wysokości $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$, należy dążyć do dalszej redukcji emisji, w szczególności w miejscach, gdzie stężenie oscyluje w granicach $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Ryc. 72. Pył PM_{2,5} - stężenie średnie roczne

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim za rok 2016. Zachodniopomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, Szczecin, kwiecień 2017

Za najbardziej zagrożone osiedla pod względem stężenia pyłu PM_{2,5}, uznano te, w granicach których przeważający jest udział punktów odzwierciedlających stężenie większe niż $17,7 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Są nimi: Arkońskie-Niemierzyn, Centrum, Niebuszewo, Niebuszewo-Bolinko, Pogodno, Stare Miasto, Śródmieście-Północ, Śródmieście-Zachód, Świerczewo, Turzyn i Zawadzkiego-Klonowica.

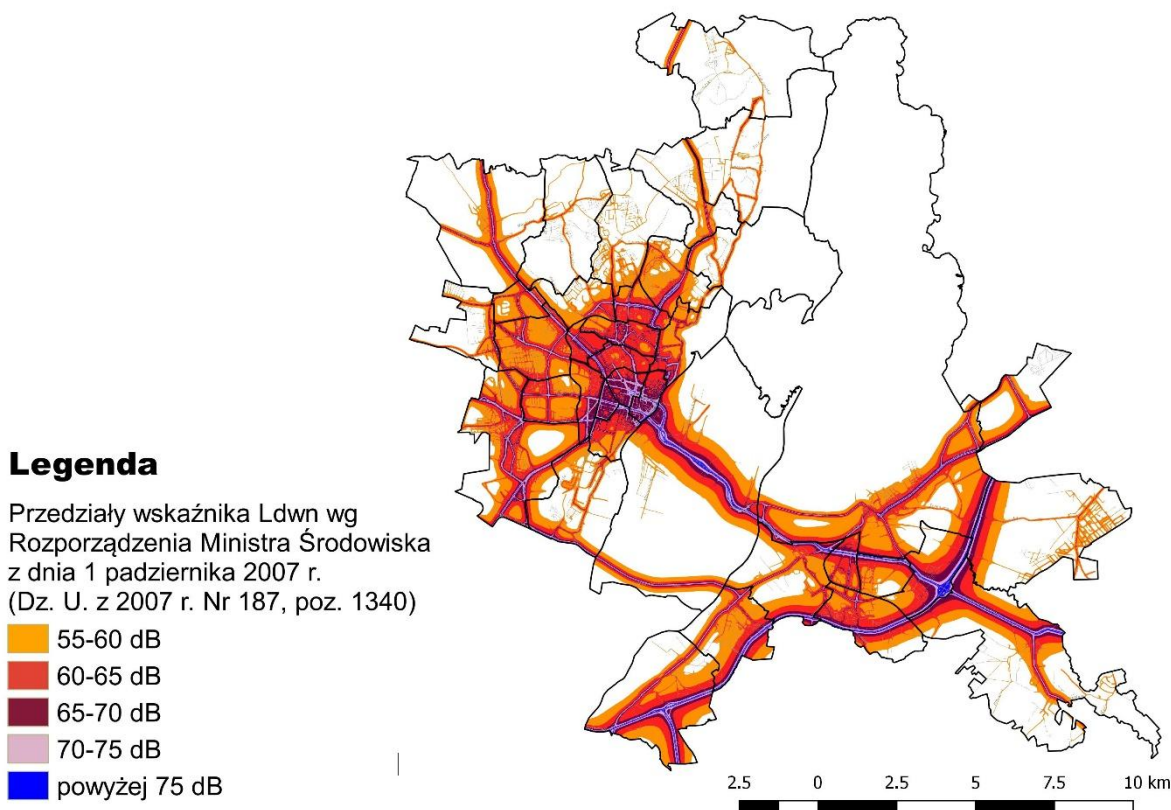
W ramach analizy sfery środowiskowej analizie poddano również natężenie zjawiska hałasu samochodowego. W ramach analizy ocenie poddano rozkład przestrzenny wartości wskaźnika L_{DWN} , określającego długookresowy średni poziom dźwięku wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia, wieczoru i pory nocy. Szczegółowo metodologię jego szacowania określono w rozporządzeniu¹⁵.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012 poz. 1031)

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 7 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustalania wartości wskaźnika hałasu L_{DWN} (Dz. U. 2007 nr 210 poz. 1535)

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 73. Rozkład przestrzenny wartości wskaźnika L_{DWN}

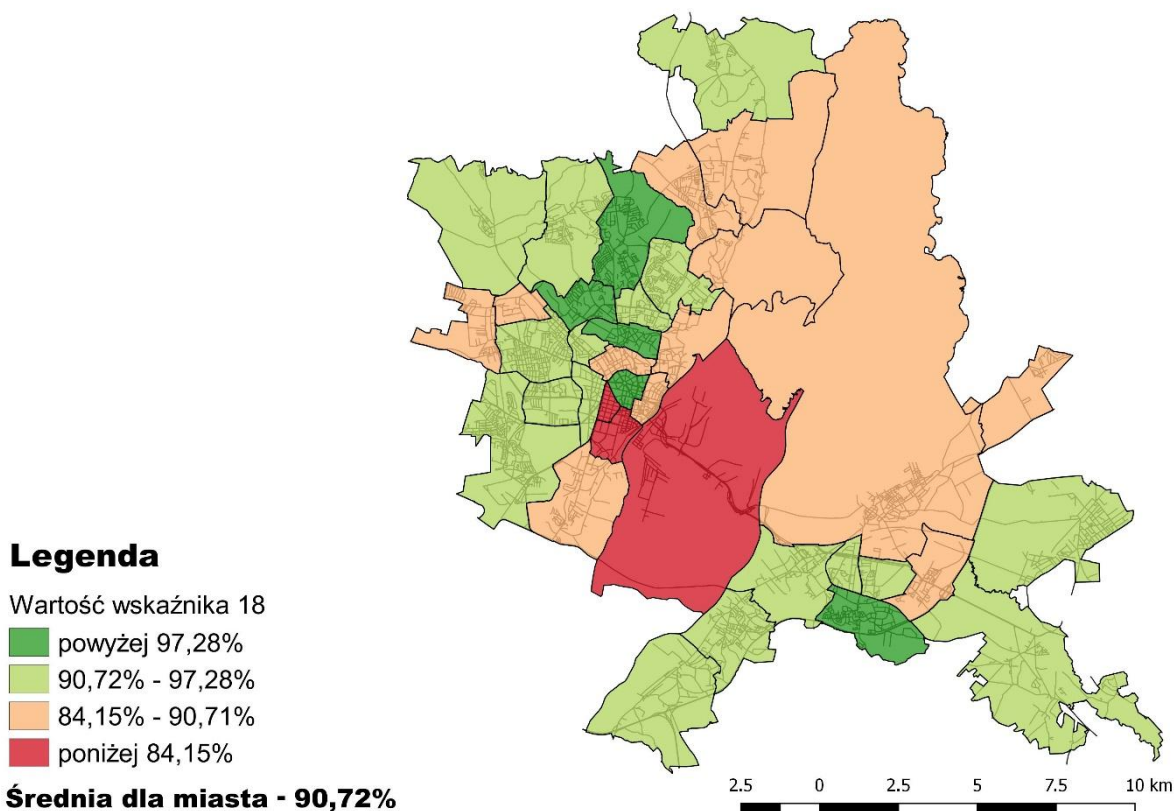
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Mieszkańcami jednostek analitycznych w największym stopniu narażonymi na hałas samochodowy są mieszkańcy osiedli śródmiejskich: Centrum, Niebuszewo-Bolinko, Stare Miasto, Śródmieście-Zachód i Turzyn oraz mieszkańcy osiedla Kijewo, usytuowanego na peryferiach miasta, w rejonie węzła komunikacyjnego.

Ostatnim wskaźnikiem przeanalizowanym w ramach sfery środowiskowej jest odsetek gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów. Wartość przedmiotowego wskaźnika dla miasta wynosi aż 90,72%, co generalnie pozwala pozytywnie ocenić możliwość selektywnego gromadzenia odpadów przez mieszkańców Szczecina. Deklarowanie selektywnej zbiórki odpadów nie jest jednak równoznaczne z faktycznym gromadzeniem ich w sposób selektywny, w związku z czym wartości przedmiotowego wskaźnika nie świadczą o poziomie świadomości ekologicznej mieszkańców. Na ich podstawie stwierdzić można natomiast, że względnie wysoki odsetek mieszkańców miasta dysponuje możliwością segregacji odpadów. Mając powyższe na uwadze, badany wskaźnik traktować należy wyłącznie jako informację uzupełniającą analizę sfery środowiskowej.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 74. W18 - Udział gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów w ogólnej liczbie gospodarstw domowych

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Najmniejszy odsetek gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów znajduje się na osiedlach Nowe Miasto (69,96%), Międzyodrze-Wyspa Pucka (71,16%) i Śródmieście-Zachód (80,04%). Wartości poniżej średniej dla miasta odnotowano ponadto dla osiedli: Kijewo, Dąbie, Śródmieście-Północ, Gołęcino-Gołław, Zawadzkiego-Klonowica, Stare Miasto, Stołczyn, Załom-Kasztanowe, Krzekowo-Bezzecze, Drzetowo-Grabowo, Bukowo i Pomorzany.

2.4. Sfera techniczna

Badanie sfery technicznej opierało się o analizę następujących wskaźników:

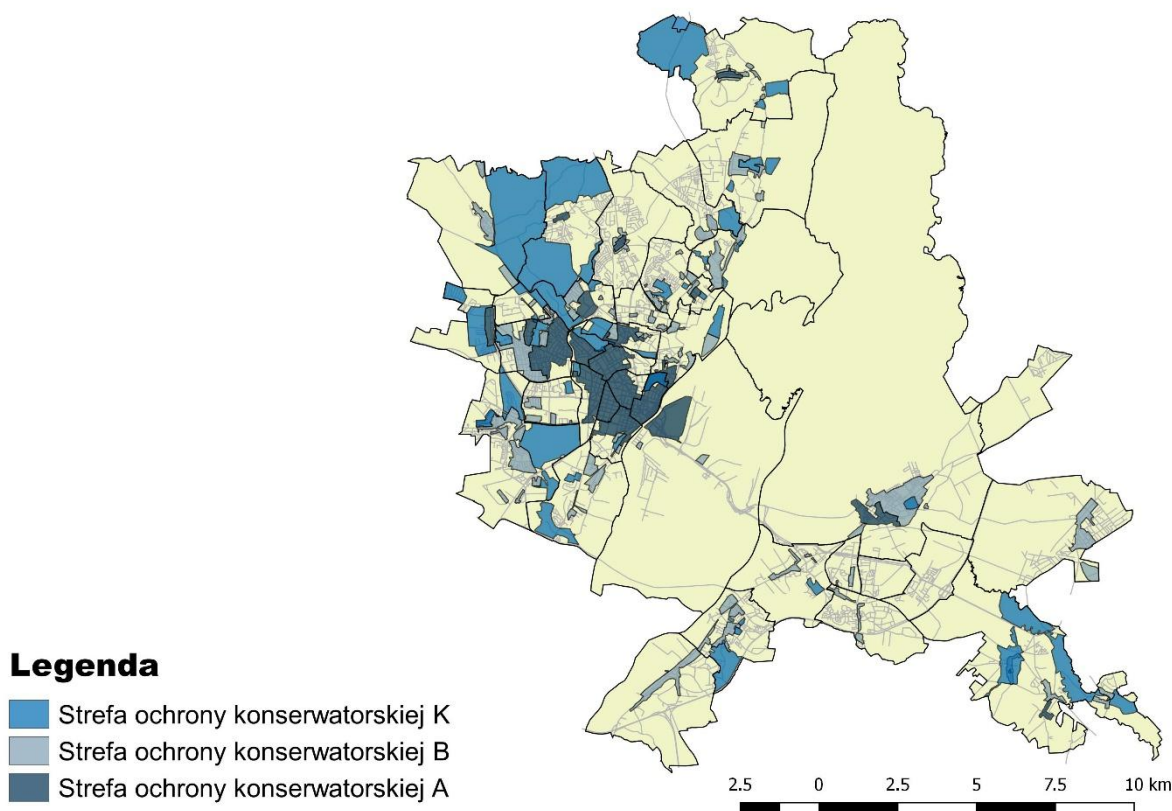
- W19 – udział budynków historycznych w ogólnej liczbie budynków,
- W20 – udział gminnych lokali mieszkalnych bez toalety w mieszkaniu w ogólnej liczbie gminnych lokali mieszkalnych,
- W21 – udział budynków gminnych, w których realizowano działania z zakresu termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków gminnych.

Szczecin lokowany był w XIII wieku na prawie Magdeburskim i w średniowieczu rozwijał się jako typowe miasto portowe. Obecnie w mieście znajduje się niewiele przykładów zabudowy pochodzącej z okresu średniowiecza, ponieważ uległa ona zniszczeniu w czasie wojen ze

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Szwedami oraz po przebudowie miasta w pruską twierdzą. Po uwolnieniu terenów pofortyfikacyjnych miasto dynamicznie się rozwijało, śródmieście rozbudowywane było na podstawie kompleksowej koncepcji urbanistycznej miejskiego radcy budowlanego Konrada Kruhla. W tym samym czasie trwał proces urbanizacji terenów podmiejskich, w efekcie którego wsie i miasta położone w pobliżu Szczecina zmieniały się w dzielnice robotnicze. Jako zaplecze wojenne III Rzeszy w czasie II wojny światowej Szczecin był bombardowany przez aliantów. Największe straty przyniosły naloty w latach 1943-44 i ocenia się, że zniszczeniu uległo wówczas około 45% substancji miejskiej. Pomimo zniszczeń w Szczecinie nadal znajduje się wiele obiektów historycznych, które ze względu na swoją wartość kulturową wymagają szczególnej opieki.

Ryc. 75 . Strefy ochrony konserwatorskiej na terenie miasta Szczecin

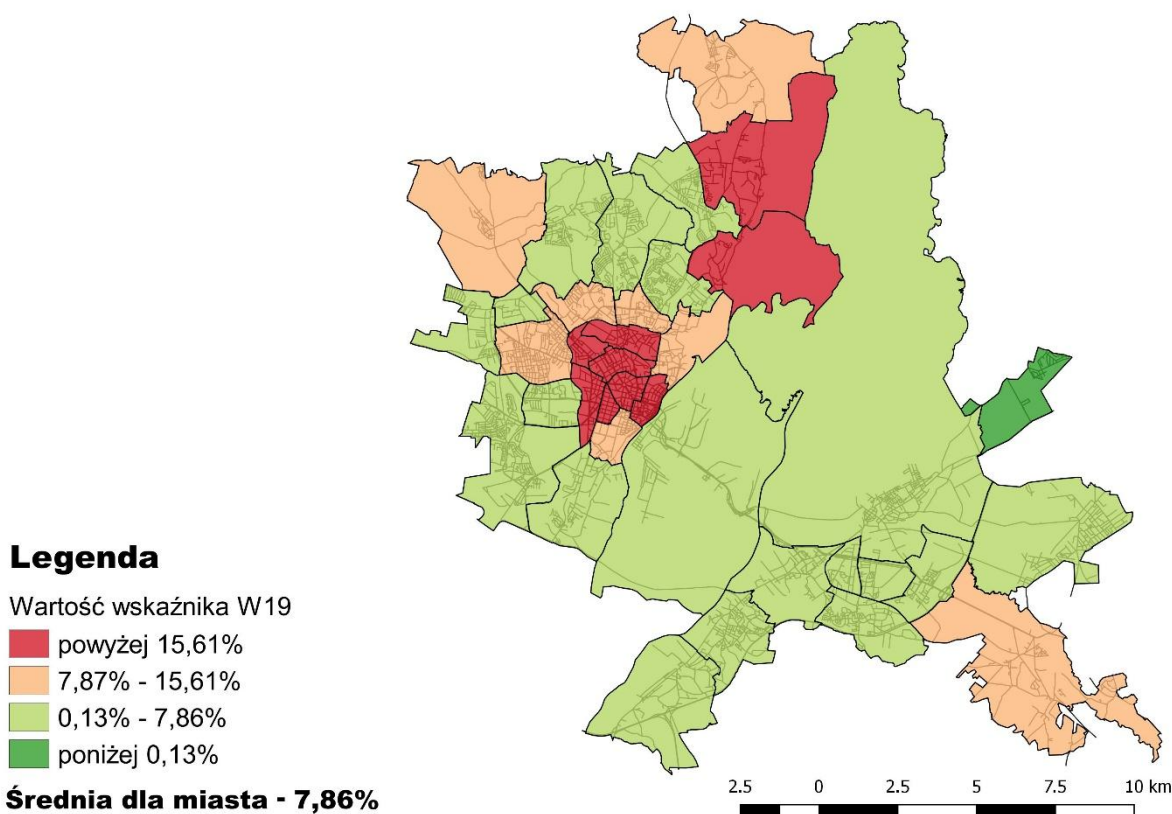
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Władze lokalne mogą wyznaczyć strefę ochrony konserwatorskiej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Na terenie miasta 49,29 km² objętych jest strefą ochrony konserwatorskiej. Większość dzielnic Śródmieście i osiedla Pogodno podlega pod Strefę A, obejmującą obszary szczególnie wartościowe, o bardzo dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej. Ze względu na wysoką wartość kulturową obszaru konieczne jest jego jak najlepsze zachowanie. Istotna część osiedli: Gumieńce, Głębokie-Pilchowo oraz Osów objęta jest ochroną krajobrazu (Strefa K).

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Analiza przestrzennego rozkładu wartości wskaźnika W19 pozwoli na identyfikację jednostek analitycznych, które cechują się szczególnie wysoką liczbą budynków historycznych, które wymagają ochrony i opieki. Za budynek historyczny uznaje się budynki wybudowane przed rokiem 1945. W wyniku inwentaryzacji prowadzonej przez pracowników Biura Planowania Przestrzennego Miasta zidentyfikowano występowanie łącznie 4 843 budynki powstałe przed zakończeniem II wojny światowej. Oznacza to, że średni ich udział w ogólnej liczbie budynków wynosi 7,86%. Najwyższe wartości przedmiotowego wskaźnika odnotowano w przypadku osiedli: Śródmieście-Zachód (28,84%), Centrum (23,92%), Turzyn (21,23%), Łękno (20,90%), Śródmieście-Północ (20,74%), Stare Miasto (20,30%), Gołęcino-Gocław (17,51%), Stołczyn (16,46%) oraz Niebuszewo-Bolinko (15,68%). Wartości przekraczające średnią cechują również jednostki: Pogodno, Drzetowo-Grabowo, Głębokie-Pilchowo, Nowe Miasto, Niebuszewo, Arkońskie-Niemierzyn, Skolwin i Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce.

Ryc. 76. W19 - Udział budynków historycznych w ogólnej liczbie budynków

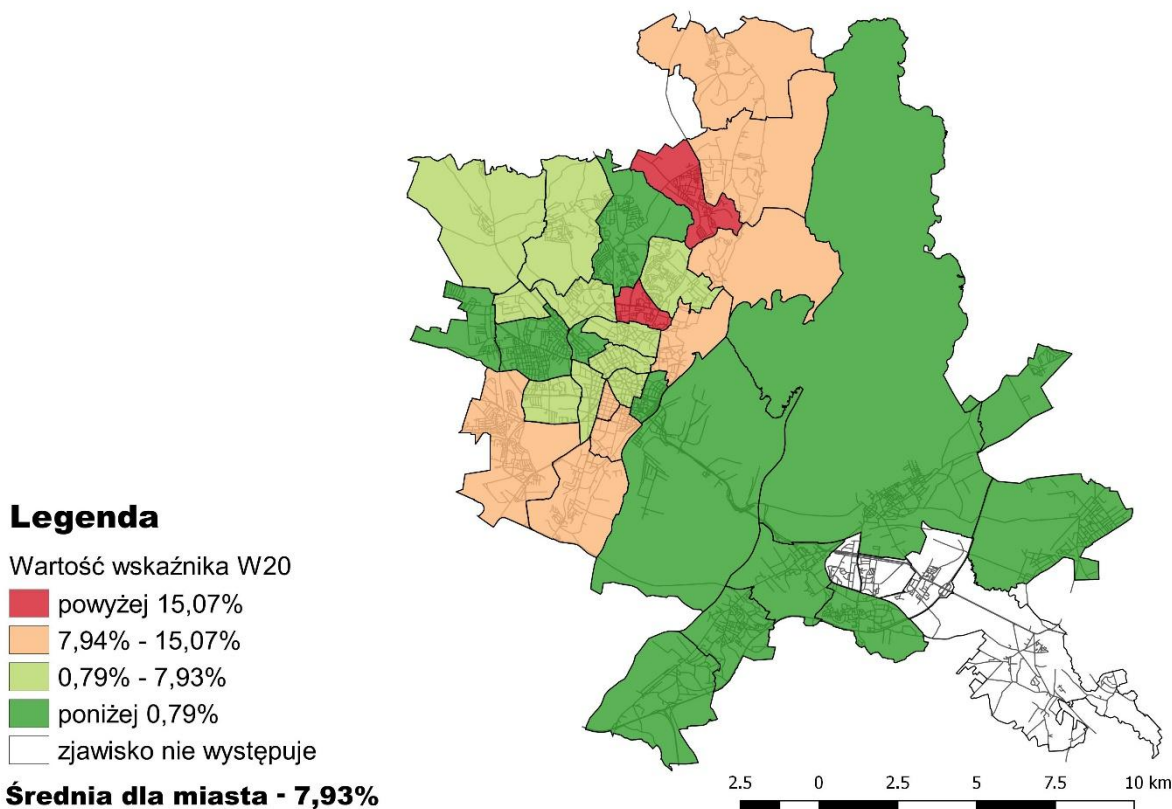
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Poważnym problemem sfery technicznej, mającym bezpośredni wpływ na jakość i warunki życia mieszkańców jest wyposażenie lokali mieszkalnych w toalety. W dzisiejszych czasach toaleta znajdująca się w mieszkaniu jest oczekiwanym standardem, jednak mieszkańcy wielu kamienic w Szczecinie ciągle zmuszeni są do korzystania z toalet znajdujących się poza

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

mieszkaniami, a czasem nawet poza budynkiem. Miasto Szczecin posiada 15 192 lokale mieszkalne, z czego 1 204 nie są wyposażone w toaletę (7,93%). Najgorszą sytuację w tym zakresie zidentyfikowano na terenie osiedli: Niebuszewo i Bukowo, gdzie toalet pozbawionych jest odpowiednio 30% i 25% lokali mieszkalnych. Wartości przekraczające wartość referencyjną odnotowano także na osiedlach: Skolwin, Gumieńce, Stołczyn, Golęcino-Gocław, Pomorzany, Śródmieście-Zachód, Drzetowo-Grabowo i Nowe Miasto. Na terenie 4 osiedli: Słoneczne, Kijewo, Majowe, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce miasto Szczecin nie posiada żadnych lokali mieszkalnych.

Ryc. 77. W20 - Udział gminnych lokali mieszkalnych bez toalety w mieszkaniu w ogólnej liczbie gminnych lokali mieszkalnych

Źródło: opracowano na podstawie danych Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych

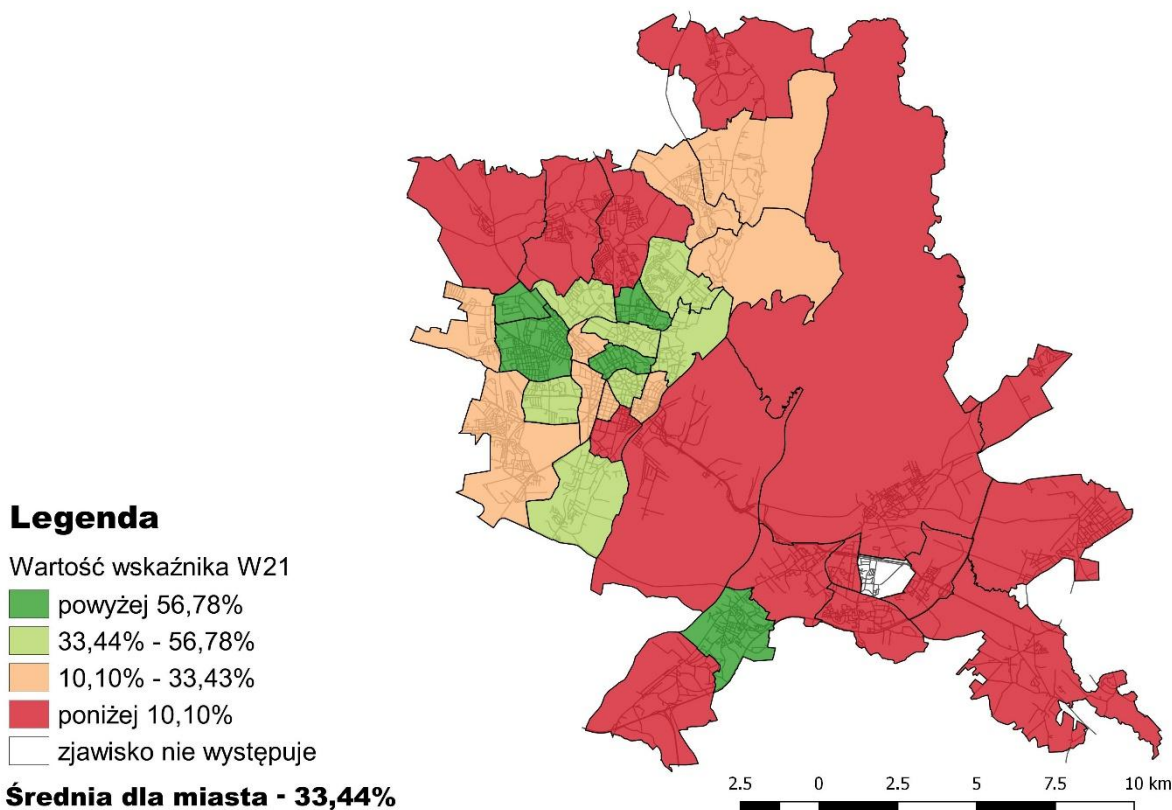
Kolejnym aspektem mającym wpływ na warunki życia mieszkańców jest zastosowanie rozwiązań służących poprawie efektywności energetycznej budynków. Przez takie rozwiązania rozumie się: ocieplenie ścian, wymianę źródła ciepła, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej czy wymianę pokrycia dachowego. Wskaźnik W21 przedstawia udział budynków, w których prowadzone były działania termomodernizacyjne w ogólnej liczbie budynków. Z powodu braku dostępu do danych dotyczących wszystkich budynków w mieście, do obliczenia wartości wskaźnika wykorzystano dane dotyczące budynków, których

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

właścicielem jest miasto oraz budynków będących pod zarządem wspólnot mieszkaniowych, w których znajdują się lokale komunalne.

Nieco ponad 1/3 przedmiotowych budynków (33,44%) poddana była działaniom termomodernizacyjnym. Najgorszą sytuację w tym zakresie zdiagnozowano na osiedlach: Osów, Słoneczne, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Załom-Kasztanowe, Zdroje, Kijewo, Dąbie, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Żydowce-Klucz, Bukowe-Kłęskowo i Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce gdzie żaden z budynków nie został poddany termomodernizacji oraz Głębokie-Pilchowo, Nowe Miasto, Skolwin i Warszewo, gdzie wartości wskaźnika nie przekroczyły 8%. Wartości niższe niż miejska średnia odnotowano także w przypadku osiedli: Śródmieście-Zachód, Gołęcino-Gocław, Gumieńce, Łękno, Stołczyn, Turzyn, Krzekowo-Bezzrecze, Bukowo i Stare Miasto. Osiedle Majowe cechuje się brakiem występowania poddanych analizie budynków.

Ryc. 78. W21 - Udział budynków gminnych, w których realizowano działania z zakresu termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków gminnych

Źródło: opracowano na podstawie danych Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych

2.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

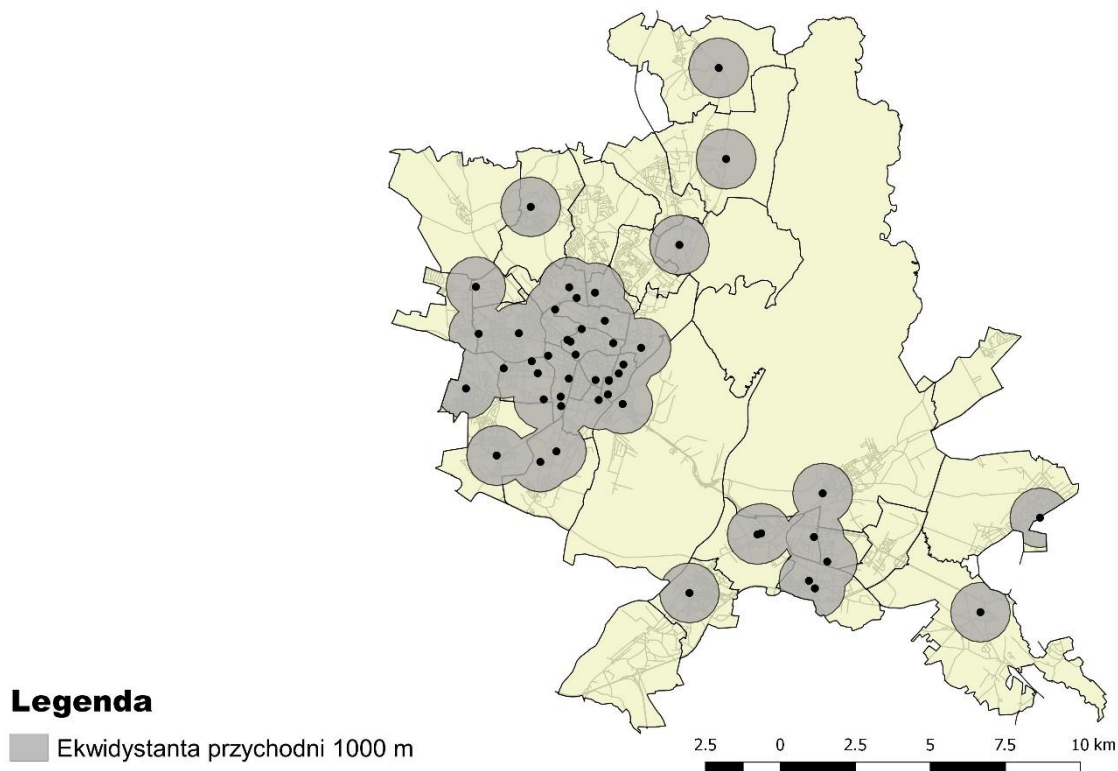
Do analizy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej wykorzystano wskaźniki określające dostępność wybranych obiektów infrastruktury społecznej oraz zagęszczenie sieci dróg rowerowych. Badaniu poddano następujące mierniki:

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

- W22 - odsetek osób zamieszkałych w promieniu do 1000 m od przychodni zdrowia,
- W23 - odsetek osób zamieszkałych w promieniu do 500 m od przedszkola publicznego,
- W24 - odsetek osób zamieszkałych w promieniu do 600 m od szkoły podstawowej,
- W25 - odsetek osób zamieszkałych w promieniu do 400 m od przystanku komunikacji publicznej,
- W26 - długość dróg rowerowych w przeliczeniu na km².

Pierwszym badanym wskaźnikiem sfery przestrzenno-funkcjonalnej jest odsetek mieszkańców zamieszkałych w promieniu do 1000 m od przychodni zdrowia. Największa koncentracja przychodni występuje w centralnej części miasta, co zobrazowano na poniższej rycinie.

Ryc. 79. Rozmieszczenie przychodni wraz z ekwidystantą 1000 m

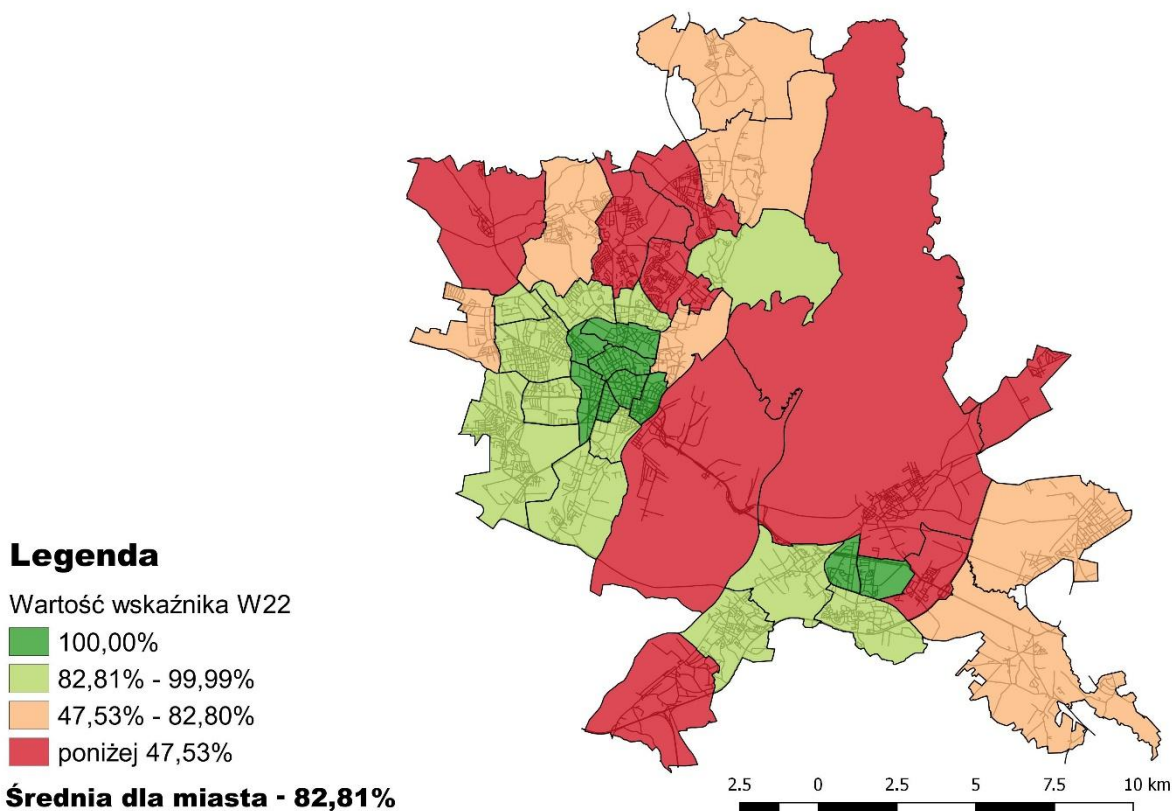

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Wszyscy mieszkańcy aż dziewięciu osiedli mieszkają w promieniu do 1000 m od przychodni, co pozwala sądzić, że mają oni najlepszy dostęp do tego typu placówek. Osiedlami tymi są: Centrum, Łekno, Majowe, Niebuszewo, Słoneczne, Stare Miasto, Śródmieście-Północ, Śródmieście-Zachód i Turzyn.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 80. W22 - Udział osób mieszkających w promieniu 1000 m od przychodni zdrowia w ogólnej liczbie mieszkańców

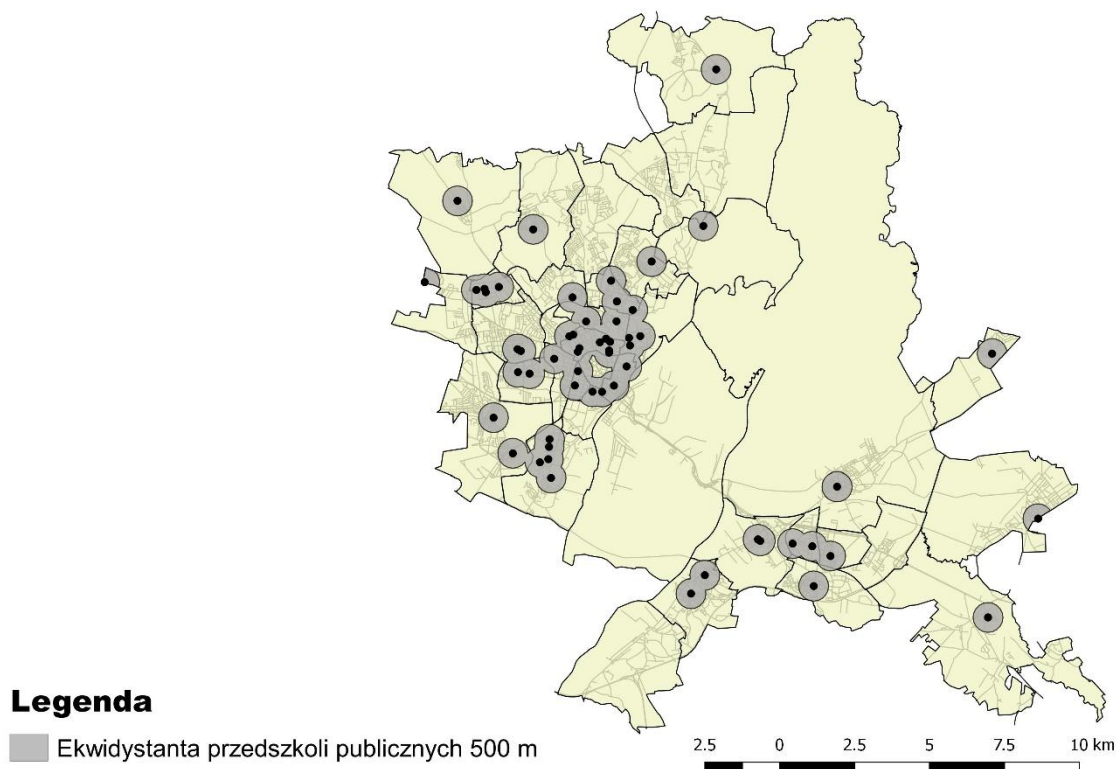
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Na terenie Szczecina występuje znaczne zróżnicowanie w dostępności do przychodni zdrowia. Mieszkańcy osiedli: Głębokie-Pilchowo, Załom Kasztanowe i Żydowce-Klucz w najbliższej okolicy nie mają przychodni zdrowia w ogóle, natomiast skrajnie niski odsetek osób zamieszkałych w promieniu do 1000 m od tego typu placówek występuje na osiedlach: Kijewo (0,96%), Żelechowa (10,21%), Bukowo (15,89%), Warszewo (16,84%) i Międzyodrze-Wyspa Pucka (38,26%). Wartości wskaźnika poniżej, wynoszącej 82,81%, wartości referencyjnej odnotowano również dla osiedli: Dąbie, Krzekowo-Bezzrecze, Stołczyn, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Skolwin, Osów i Drzetowo-Grabowo.

Drugim analizowanym wskaźnikiem sfery przestrzenno-funkcjonalnej jest odsetek mieszkańców zamieszkałych w odległości do 500 m od przedszkola publicznego. Przedszkole jest podstawowym obiektem infrastruktury społecznej, do którego komfortową dostępność określono jako 500 m. Na poniższej rycinie przedstawiono rozmieszczenie publicznych placówek przedszkolnych na terenie Szczecina wraz z ekwidystantą równą 500 m, określającą dogodną odległość do placówki.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 81. Rozmieszczenie przedszkoli publicznych wraz z ekwidystantą 500 m

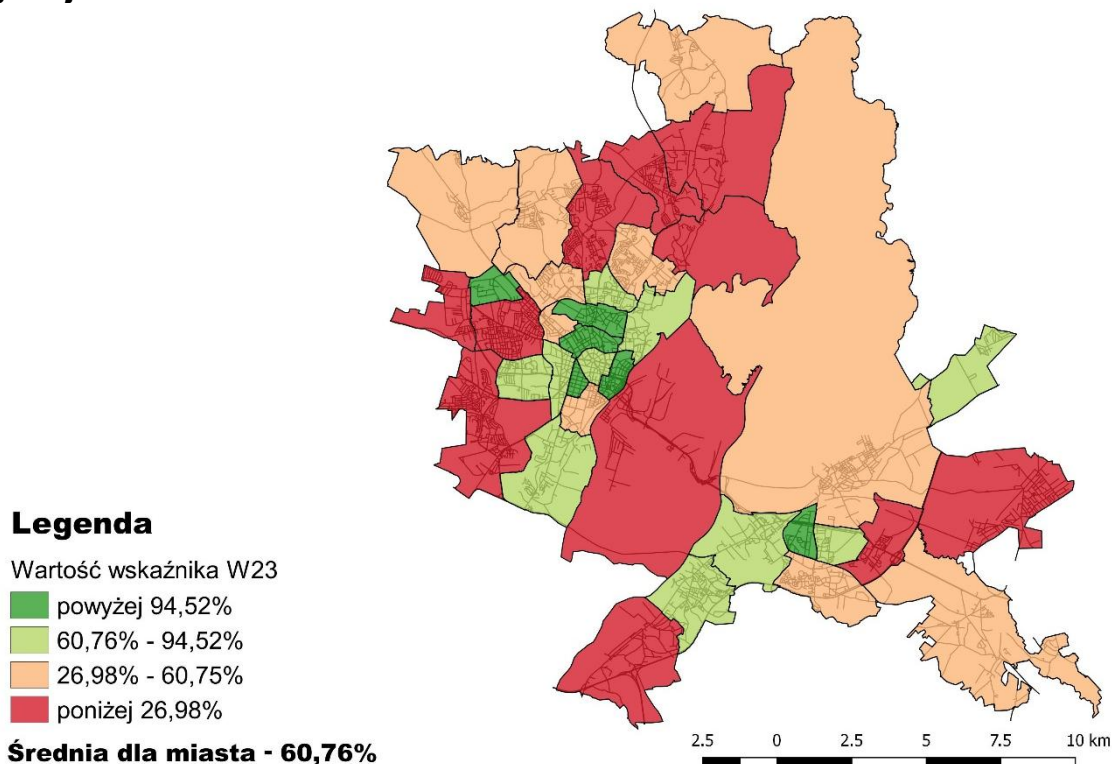
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Również przedszkola publiczne zlokalizowane są przede wszystkim w centralnej części miasta. Przekłada się to na wartości badanego wskaźnika, bowiem wszyscy mieszkańcy osiedli usytuowanych centralnie, tj.: Starego Miasta, Śródmieścia-Północ i Śródmieścia-Zachód mieszkają w odległości nie większej niż 500 m od przedszkola publicznego, podczas gdy w kontekście całego miasta - 60,76% populacji mieszka w takiej odległości od placówki. Na ryc. 82 przedstawiono rozkład przestrzenny zjawiska.

Dla czterech osiedli przedmiotowy wskaźnik przyjmuje wartość zerową (Kijewo, Bukowo, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Żydowce-Klucz), natomiast dla Warszawa i Stołczyna jest ona mniejsza niż 2,00%. Osiedlami, dla których wskaźnik przyjął wartości nieco większe, jednak nadal oscylujące znacznie poniżej średniej dla miasta, są: Gumieńce (20,47%), Pogodno (21,76%), Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo (22,34%), Krzekowo-Bezrzecze (23,61%) oraz Gołęcino-Gocław (26,78%). Wartości mniejsze niż średnia odnotowano ponadto dla osiedli: Arkońskie-Niemierzyn, Skolwin, Nowe Miasto, Żelechowa, Dąbie, Osów, Łękno, Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Głębokie-Pilchowo oraz Bukowo-Kłęskowo.

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 82. W23 - Udział osób mieszkających w promieniu 500 m od przedszkola w ogólnej liczbie mieszkańców

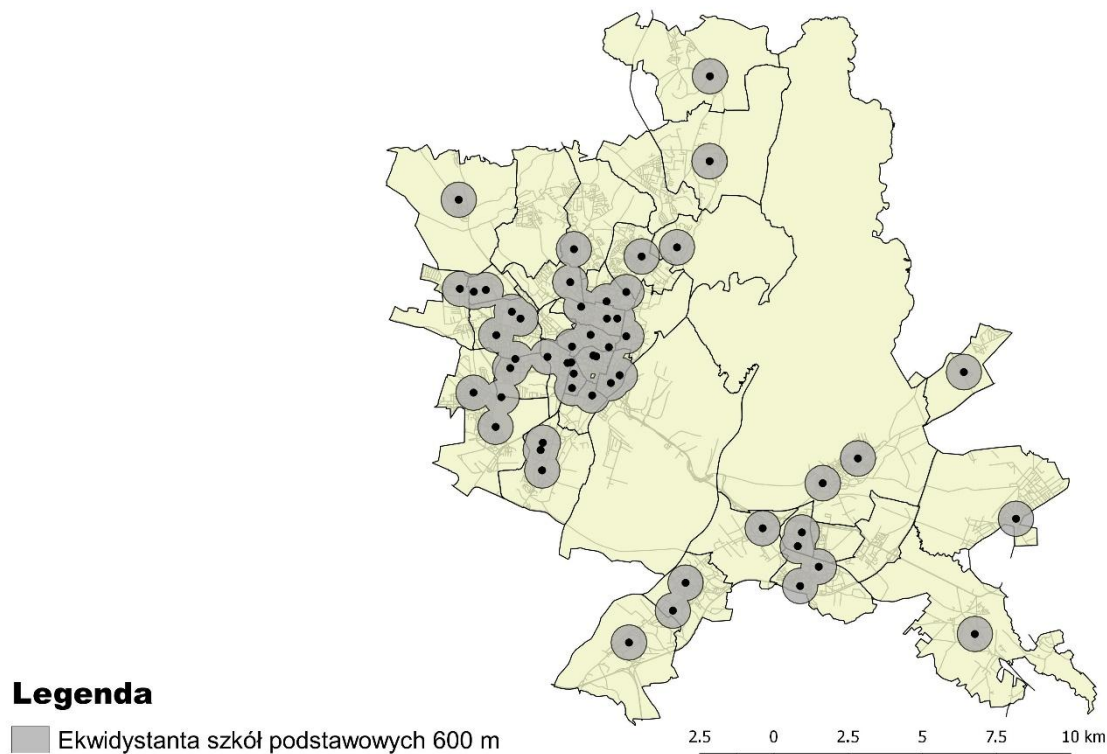
Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Kolejnym wskaźnikiem, który zastosowano do oceny dostępności podstawowych obiektów infrastruktury społecznej jest odsetek mieszkańców zamieszkałych w odległości nie większej niż 600 m od szkoły podstawowej.

Wszyscy mieszkańcy osiedli: Stare Miasto, Śródmieście-Północ i Niebuszewo-Bolinko mieszkają w promieniu do 600 m od szkoły podstawowej. Wskaźnik W24 dla osiedli: Bukowo, Kijewo i Osów przyjmuje wartości zerowe, natomiast dla osiedli Międzyodrze-Wyspa Pucka (0,10%), Łękno (4,37%), Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce (7,92%), Załom-Kasztanowe (18,30%), Krzekowo-Bezzecze (19,91%) oraz Wielgowo-Sławociesz-Zdunowo (24,52%) oscyluje na bardzo niskim poziomie, wyraźnie mniejszym od wartości referencyjnej (70,94%). Odsetek mieszkańców o komfortowym dostępie do szkoły podstawowej, mniejszym niż średnia dla miasta, odnotowano ponadto dla osiedli: Warszewo, Żelochowa, Nowe Miasto, Śródmieście-Zachód, Gołęcino-Goclaw, Gumieńce, Stołczyn, Skolwin, Żydowce-Klucz, Majowe, Dąbie, Arkońskie-Niemierzyn oraz Głębokie-Pilchowo.

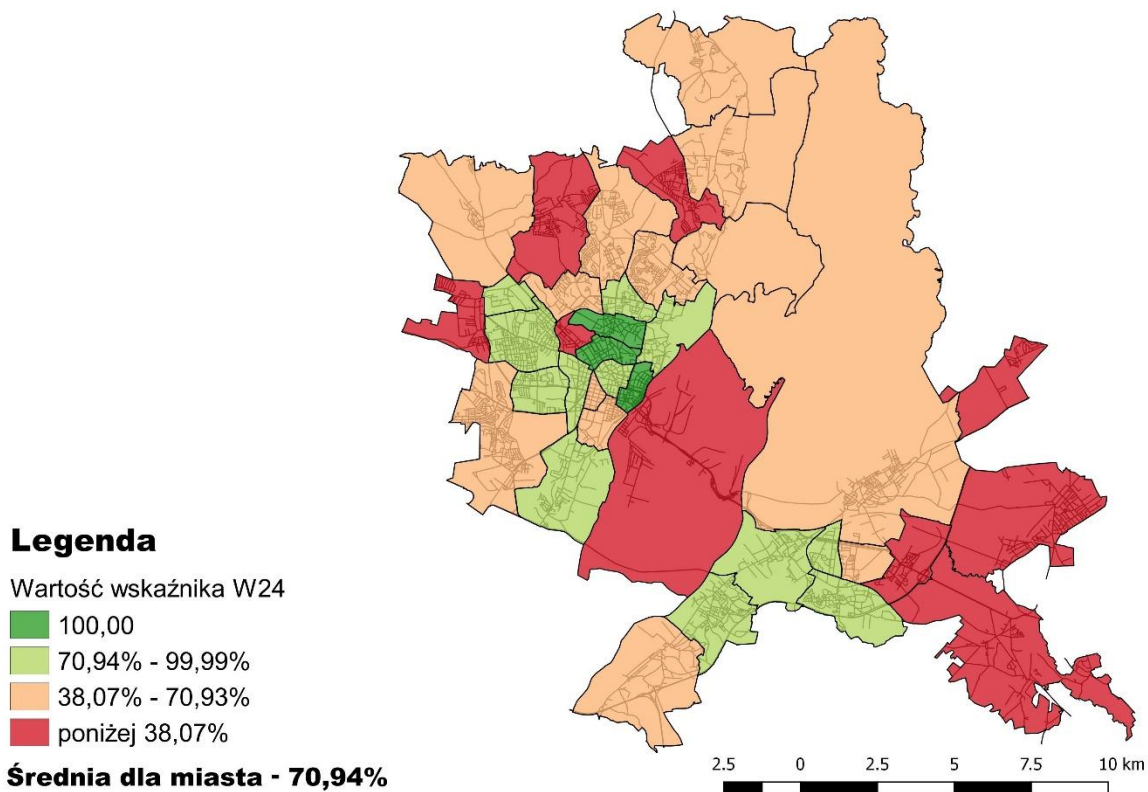
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 83. Rozmieszczenie szkół podstawowych wraz z ekwidystantą 600 m

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Ryc. 84. W24 - Udział osób mieszkających w promieniu 600 m od szkoły podstawowej w ogólnej liczbie mieszkańców

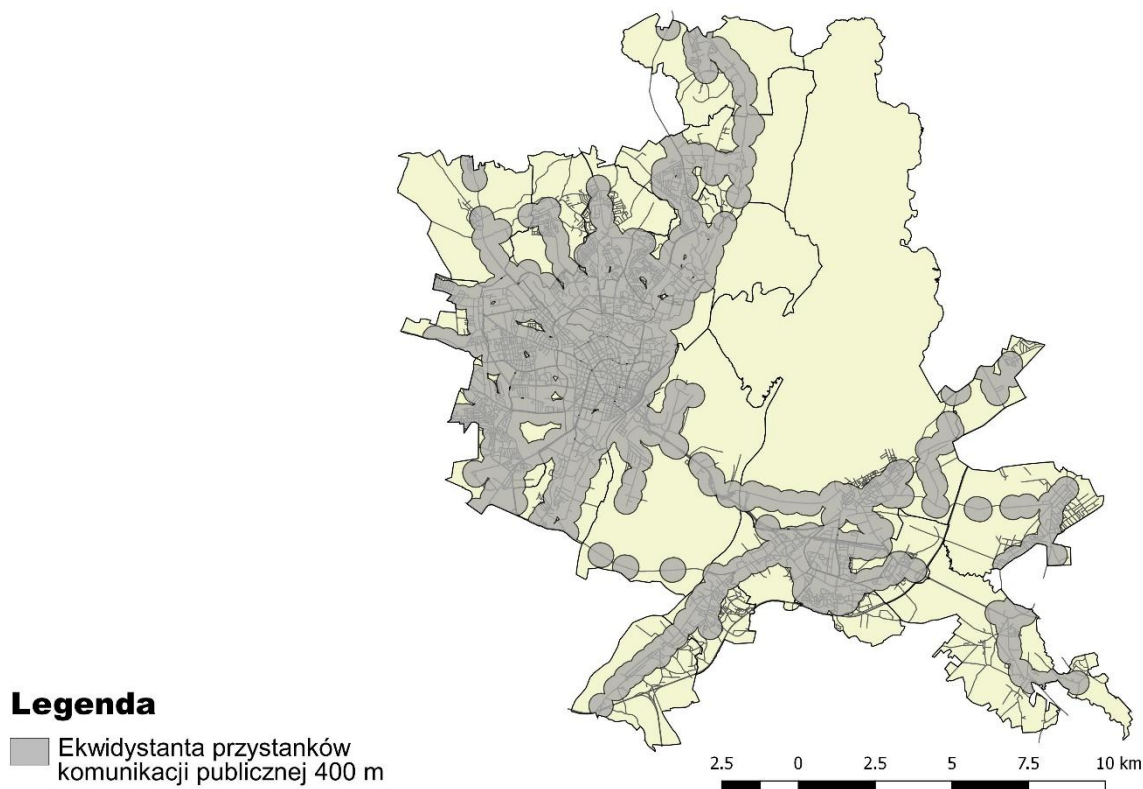

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

W ramach analizy sfery przestrzenno-funkcjonalnej ocenie poddano również dostępność przystanków miejskiej komunikacji zbiorowej. W tym celu wyznaczono odsetek osób zamieszkałych w odległości do 400 m od przystanku komunikacji tramwajowej lub autobusowej. Na poniższej rycinie naniesiono obszary znajdujące się w promieniu do 400 m od przystanków.

Ryc. 85. Ekwidystanta przystanków komunikacji publicznej 400 m

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

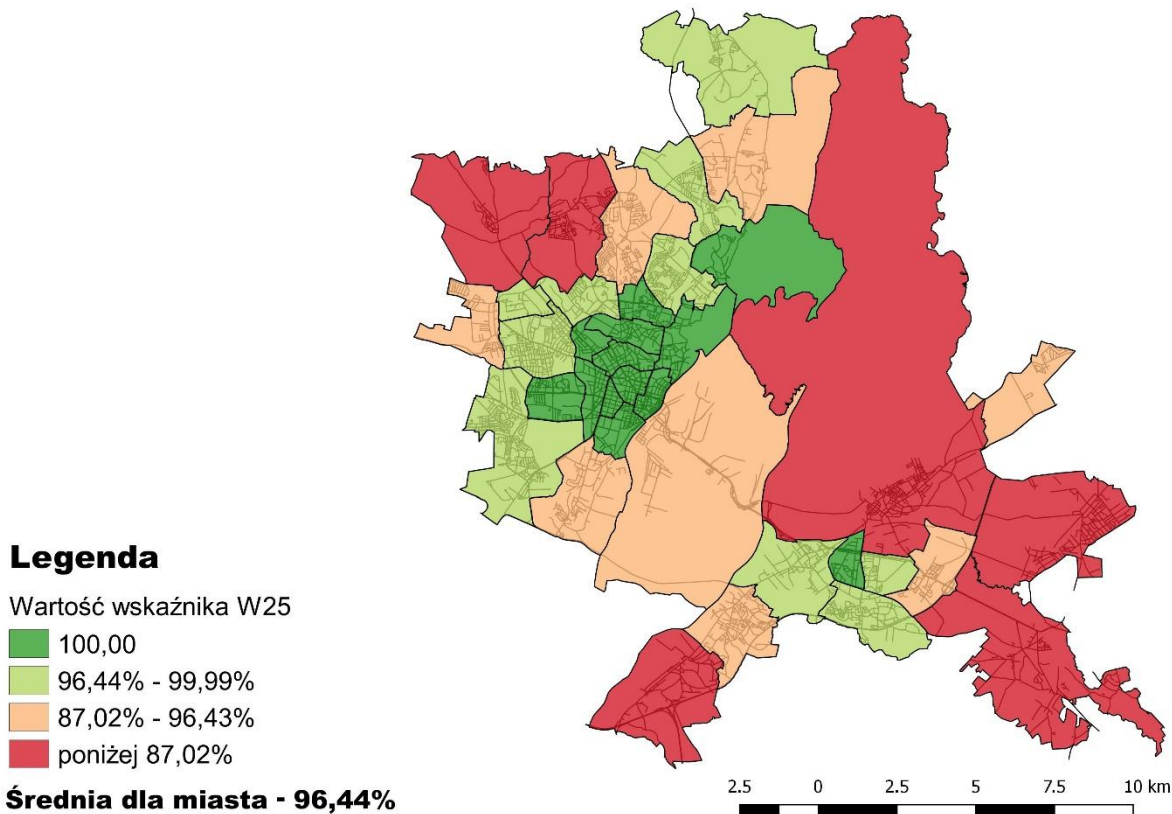
Komfortowa dostępność do przystanku miejskiej komunikacji zbiorowej sprzyja zwiększeniu mobilności mieszkańców oraz zmniejsza izochronę dostępności do różnych miejsc na terenie miasta. Jest to szczególnie istotne w przypadku zamieszkania w znacznej odległości od miejsc świadczenia elementarnych usług, w tym placówek, do których dostępność omówiono powyżej.

96,44% mieszkańców Szczecina mieszka w odległości do 400 m od przystanku komunikacji publicznej. Osiedlami, dla których wskaźnik przyjął bardzo niskie wartości są: Osów (63,36%), Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo (66,34%), Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce (74,33%), Głębokie-Pilchowo (78,05%), Żydowce-Klucz (82,19%) i Dąbie (86,95%). Wartości poniżej średniej odnotowano ponadto dla następujących osiedli: Podjuchy, Załom-Kasztanowe, Warszewo, Krzekowo-Bezrzecze, Stołczyn, Pomorzany, Kijewo oraz Międzyodrze-Wyspa Pucka. Aż 13 osiedli charakteryzuje się stuprocentową wartością

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

wskaźnika – wszyscy ich mieszkańcy mają w zasięgu 400 m przystanek miejskiej komunikacji zbiorowej.

Ryc. 86. W25 - Udział osób mieszkających w promieniu 400m od przystanku komunikacji publicznej w ogólnej liczbie mieszkańców

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

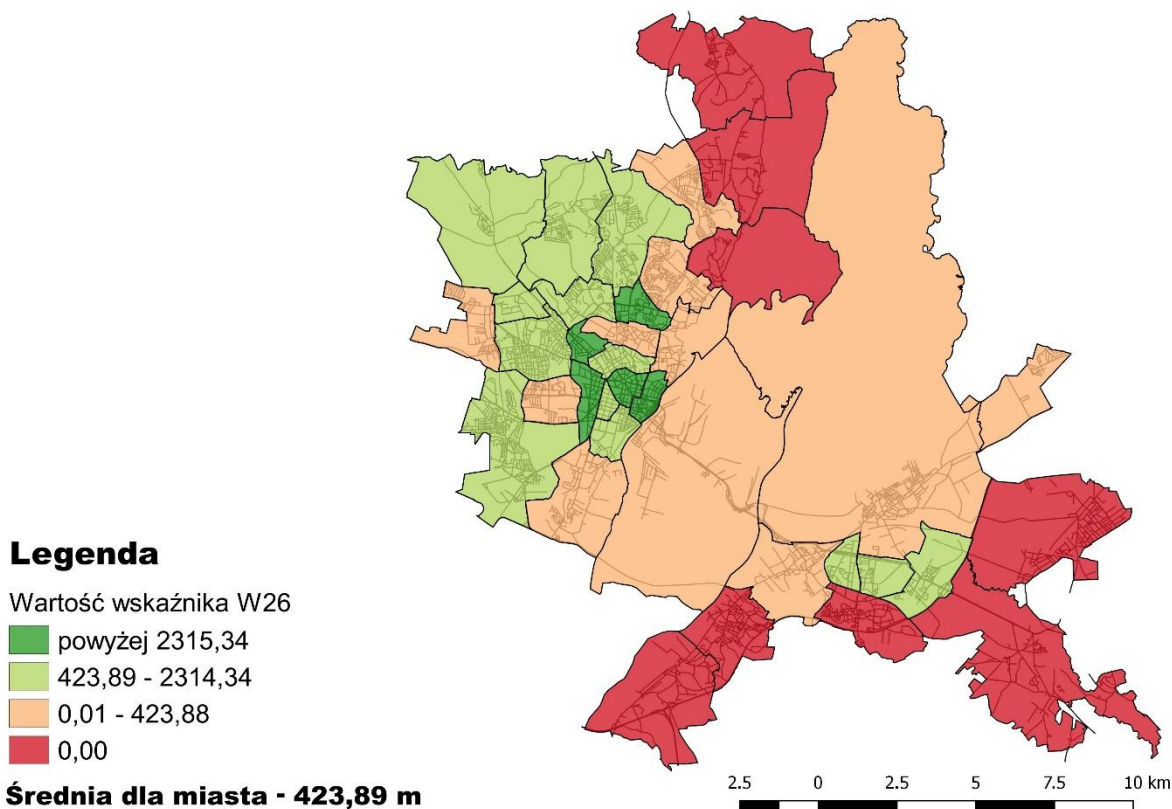
Ostatnim badanym wskaźnikiem sfery przestrzenno-funkcjonalnej jest długość dróg rowerowych w przeliczeniu na 1 km². Drogi rowerowe są elementem infrastruktury transportowej, którego powszechna dostępność jest coraz bardziej pożądana w przestrzeni miejskiej. Transport rowerowy stanowi alternatywę dla przemieszczania się zarówno samochodem, jak również miejską komunikacją zbiorową. Dodać należy, że jest to nieemisyjna forma przemieszczania się, w związku z czym nie wywiera ona negatywnego wpływu na jakość powietrza atmosferycznego, a pozwala na stosunkowo szybkie i sprawne przemieszczanie się. Korzystanie z transportu rowerowego pozytywnie wpływa na samopoczucie i stan zdrowia osób korzystających z niego. Wybieranie tego środka transportu zamiast auta zmniejsza zjawisko kongestii, a rezygnacja z miejskiej komunikacji zbiorowej redukuje zatłoczenie w tramwajach i autobusach. Rozbudowana sieć infrastruktury rowerowej stanowić może zachętę dla mieszkańców do zmiany nawyków dotyczących preferencji transportowych. W związku z powyższym istotną kwestią jest zapewnienie

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

odpowiedniej gęstości sieci dróg rowerowych, która pozwoli na komfortowe i bezpieczne przemieszczanie się rowerzystom.

Na terenie Szczecina jest 127 420 m dróg rowerowych. Na każdy km² powierzchni miasta przypadają 423,89 m drogi rowerowej, jednak w rozmieszczeniu dróg rowerowych w poszczególnych osiedlach występują znaczne dysproporcje. W granicach ośmiu osiedli stwierdzono brak dróg rowerowych. Są nimi: Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Bukowe-Klęskowo, Żydowce-Klucz, Stołczyn, Skolwin, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo, Podjuchy i Gołęcino-Goćław. Zagęszczenie dróg rowerowych mniejsze niż średnio w mieście odnotowano również dla następujących osiedli: Pomorzany (113,48), Dąbie (117,06), Drzetowo-Grabowo (179,03), Zdroje (197,82), Świerczewo (200,82), Załom-Kasztanowe (266,51), Międzyodrze-Wyspa Pucka (302,67%), Krzekowo-Bezrzecze (324,61), Bukowo (334,72), Żelechowa (348,17), Niebuszewo-Bolinko (363,13).

Ryc. 87. W26 - Długość dróg rowerowych [m] w przeliczeniu na 1 km²

Źródło: opracowano na podstawie danych Urzędu Miasta Szczecin

2.6. Granice obszaru zdegradowanego

Obszar zdegradowany miasta Szczecin obejmuje jednostki, w których potwierdzone zostało występowanie koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz problemów w co najmniej jednej z pozostałych sfer: gospodarczej, środowiskowej, technicznej lub

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

przestrzenno-funkcjonalnej. Wysoka koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej została potwierdzona na podstawie dodatnich wartości sumarycznego wskaźnika degradacji. Występowanie problemów w pozostałych sferach zostało stwierdzone na podstawie gorszych niż średnia wartości odpowiednich wskaźników. W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie występowania zidentyfikowanych problemów w poszczególnych jednostkach analitycznych.

Tab. 8. Współwystępowanie negatywnych zjawisk w poszczególnych jednostkach analitycznych

Jednostka analityczna	Występowanie problemów w sferach:					Potw. stanu kryzysowego
	Społ.	Gosp.	Środ.	Tech.	Prz.-funk.	
Arkońskie-Niemierzyn	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Bukowe-Klęskowo	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Bukowo	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Centrum	Tak	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak
Dąbie	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Drzetowo-Grabowo	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Głębokie-Pilchowo	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Golęcino-Gocław	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Gumieńce	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Kijewo	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Krzekowo-Bezzecze	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Łekno	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak	Nie
Majowe	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak	Nie
Międzyodrze-Wyspa Pucka	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Niebuszewo	Nie	Tak	Tak	Tak	Nie	Nie
Niebuszewo-Bolinko	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Nowe Miasto	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Osów	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce	Nie	Tak	Nie	Tak	Tak	Nie
Podjuchy	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak	Nie
Pogodno	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Pomorzany	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Skolwin	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Słoneczne	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak
Stare Miasto	Tak	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak
Stołczyn	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Śródmieście-Północ	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak

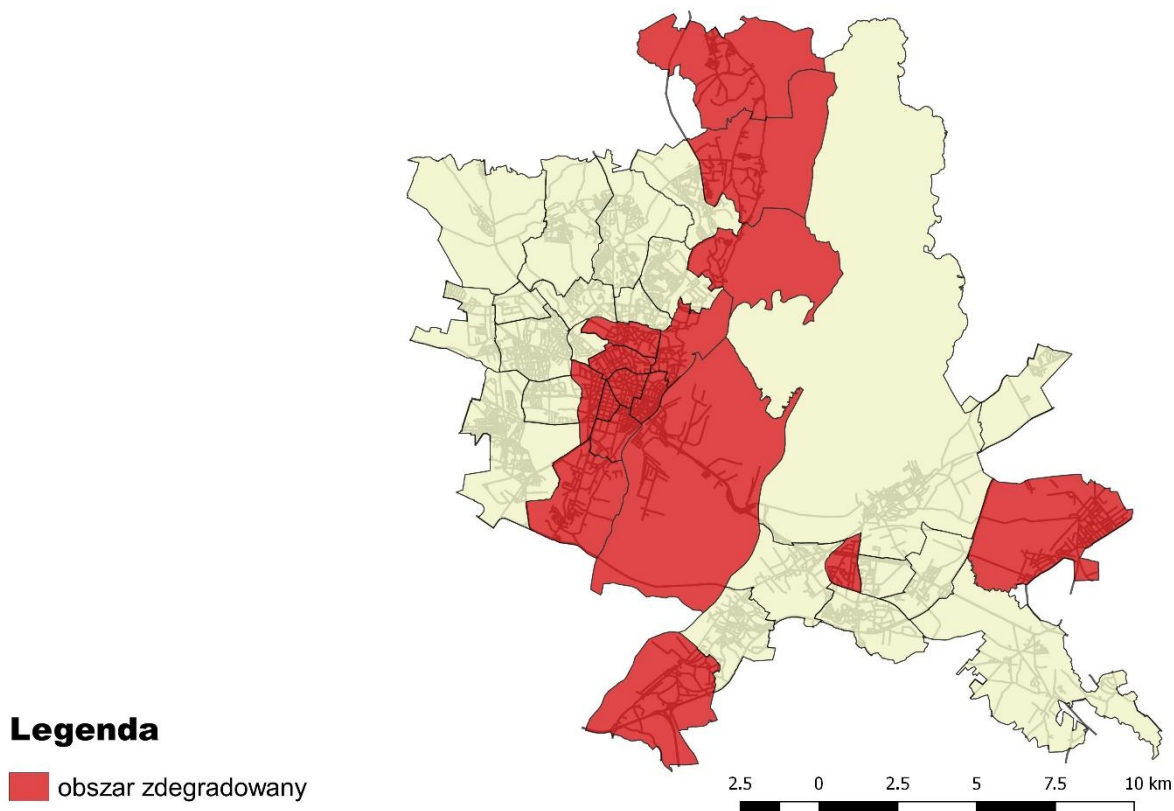
Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Śródmieście-Zachód	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak
Świerczewo	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Turzyn	Tak	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak
Warszewo	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak
Załom-Kasztanowe	Nie	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie
Zawadzkiego-Klonowica	Nie	Tak	Tak	Nie	Nie	Nie
Zdroje	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak	Nie
Żelechowa	Nie	Tak	Tak	Nie	Tak	Nie
Żydowce-Klucz	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak	Tak

Źródło: opracowanie własne

Stan kryzysowy został zidentyfikowany na terenie 16 jednostek analitycznych. Obszar zdegradowany miasta Szczecin składa się z następujących osiedli: Centrum, Drzetowo-Grabowo, Gołęcino-Gocław, Międzyodrze-Wyspa Pucka, Niebuszewo-Bolinko, Nowe Miasto, Pomorzany, Skolwin, Słoneczne, Stare Miasto, Stołczyn, Śródmieście-Północ, Śródmieście-Zachód, Turzyn, Wielgowo-Sławociesze-Zdunowo oraz Żydowce-Klucz. Granice obszaru zdegradowanego przedstawione zostały na poniższej mapie.

Ryc. 88. Obszar zdegradowany miasta Szczecin

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Obszar zdegradowany ma powierzchnię **112,09 km²** (**37,29%** powierzchni miasta) i zamieszkiwany jest przez **164 333 osoby** (**44,46%** mieszkańców miasta). Powyższe wartości przekraczają kryteria zawarte w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, zgodnie z którymi obszar rewitalizacji nie może zajmować powierzchni większej niż 20% gminy i być zamieszkiwany przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W związku z powyższym konieczne było wyznaczenie obszaru rewitalizacji jedynie na fragmencie obszaru zdegradowanego.

Spis fotografii

Fot. 1. Punktowo prowadzone działania remontowe są charakterystyczne dla zabudowy szczecińskiego śródmieścia.....	15
Fot. 2. Punktowo prowadzone działania remontowe są charakterystyczne dla zabudowy szczecińskiego śródmieścia.....	15
Fot. 3. Deptak Księcia Bogusława X	18
Fot. 4. Niezagospodarowany budynek przy deptaku Księcia Bogusława X	18
Fot. 5. Wybrane lokalizacje na analizowanym obszarze.....	20
Fot. 6. Przykłady nieużytkowanych lokali na analizowanym obszarze	25
Fot. 7. Niezagospodarowane lokale usługowe przy al. Wojska Polskiego	27
Fot. 8. Netto na rogu ulic: Ks. Piotra Ściegiennego i al. Bohaterów Warszawy (Turzyn) i Biedronka przy al. Wojska Polskiego (Centrum).....	28
Fot. 9. Park przy pl. Tadeusza Kościuszki (Turzyn) i ogródek jordanowski w parku przy ul. Noakowskiego (Turzyn)	30
Fot. 10. Przykłady podwórek - parkingów	43

Spis rycin

Ryc. 1. Ważony sumaryczny wskaźnik degradacji (SWD).....	6
Ryc. 2. Obszar zdegradowany miasta Szczecin	8
Ryc. 3. Udział osób korzystających z formy pieniężnej zasiłków pomocy społecznej	16
Ryc. 4. Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym	17
Ryc. 5. Liczba popełnionych przestępstw	35
Ryc. 6. Stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do populacji osób w wieku produkcyjnym	39
Ryc. 7. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców poszczególnych osiedli omawianego obszaru	42
Ryc. 8. Schemat celów procesu rewitalizacji w Szczecinie.....	47
Ryc. 9. Moduły tematyczne modelu rewitalizacji	48
Ryc. 10. Średnia liczba ludności w miastach grupy porównawczej w latach 1995 - 2016.....	68
Ryc. 11. Liczba ludności Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050	69
Ryc. 12. Średnia wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w miastach grupy porównawczej w latach 2010 – 2016 [‰]	70
Ryc. 13. Przyrost naturalny w Szczecinie w latach 2010 – 2016 [‰]	71
Ryc. 14. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności [%]	72
Ryc. 15. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050 [%]	73
Ryc. 16. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności [%]	74
Ryc. 17. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050 [%]	75
Ryc. 18. Struktura demograficzna Szczecina w latach 1995 – 2016 wraz z prognozą do roku 2050 ..	76
Ryc. 19. Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym [%]	76
Ryc. 20. Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym w Szczecinie w latach 2002-2016	77
Ryc. 21. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych.....	78
Ryc. 22. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w Szczecinie w latach 2000-2016	79
Ryc. 23. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych	79
Ryc. 24. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 55 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w Szczecinie w latach 2010-2016	80
Ryc. 25. Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych	81
Ryc. 26. Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w Szczecinie w latach 2010-2016	82
Ryc. 27. Udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie osób bezrobotnych	83
Ryc. 28. Udział bezrobotnych kobiet w wieku 18 – 34 lat w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w wieku 18 – 34 lat	84
Ryc. 29. Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	85

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 30. Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2013-2016.....	86
Ryc. 31. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (stan na 31.12.2015 r.).....	87
Ryc. 32. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	87
Ryc. 33. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	88
Ryc. 34. Liczba osób z problemem alkoholowym, korzystających z zasiłków pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	89
Ryc. 35. Wielkość dochodu miasta w przeliczeniu na 1 mieszkańca	90
Ryc. 36. Wielkość dochodu miasta Szczecin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2010-2016 ...	90
Ryc. 37. Przeciętne wynagrodzenie brutto.....	91
Ryc. 38. Przeciętne wynagrodzenie w Szczecinie w latach 2010-2015	92
Ryc. 39. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców.....	92
Ryc. 40. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych w latach 2010-2016	93
Ryc. 41. Udział podmiotów gospodarczych funkcjonujących w branży przemysłu i budownictwa w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych.....	94
Ryc. 42. Podział miasta Szczecin na osiedla	99
Ryc. 43. Zmiany liczby ludności miasta Szczecin w latach 1995-2015	107
Ryc. 44. W1 – Odsetek spadku liczby mieszkańców pomiędzy rokiem 2010 a 2015.....	108
Ryc. 45. Struktura wieku mieszkańców miasta Szczecin w latach 1995-2015.....	109
Ryc. 46. W2 - Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym	110
Ryc. 47. Dynamika wskaźnika W2 pomiędzy rokiem 2010 a 2015.....	111
Ryc. 48. W3 - Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców	112
Ryc. 49. Dynamika wskaźnika W3 pomiędzy rokiem 2010 a 2015.....	112
Ryc. 50. W4 - Udział osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców.....	113
Ryc. 51. W5 - Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym.....	115
Ryc. 52. Dynamika wskaźnika W5 pomiędzy rokiem 2010 a 2015.....	116
Ryc. 53. W6 - Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	117
Ryc. 54. Dynamika wskaźnika W6 pomiędzy rokiem 2010 a 2015.....	118
Ryc. 55. W7 - Udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych.....	119
Ryc. 56. W8 - Udział osób w wieku poniżej 25 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych	120
Ryc. 57. W9 - Udział osób w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych	121
Ryc. 58. W10 - Liczba wszczętych procedur Niebieskiej Karty w przeliczeniu na 100 mieszkańców	122
Ryc. 59. W11 - Liczba stwierdzonych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	123
Ryc. 60. Dynamika wskaźnika W11 pomiędzy rokiem 2010 a 2015.....	123

Diagnoza stanu istniejącego Miasta Szczecin

Ryc. 61. W12 - Liczba stwierdzonych przestępstw - bójki, pobicia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.....	124
Ryc. 62. W13 - Liczba stwierdzonych przestępstw - uszkodzenia mienia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.....	125
Ryc. 63. W14 - Liczba stwierdzonych przestępstw - włamania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.....	126
Ryc. 64. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 roku w podziale na obwody wyborcze ..	127
Ryc. 65. Lokalizacja projektów zgłoszonych do Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego w edycjach 2015-2017	128
Ryc. 66. Wyniki Sprawdzianu Szóstoklasisty w roku szkolnym 2015-2016 w podziale na rejony szkół podstawowych	129
Ryc. 67. Ważony sumaryczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej	130
Ryc. 68. W15 - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.....	131
Ryc. 69. W16 - Udział podmiotów nieprowadzących działalności w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	132
Ryc. 70. W17 - Udział terenów zieleni w ogólnej powierzchni jednostki.....	133
Ryc. 71. Benzo(α)piren w pyłe PM10 - stężenie średnie roczne	134
Ryc. 72. Pył PM2,5 - stężenie średnie roczne.....	135
Ryc. 73. Rozkład przestrzenny wartości wskaźnika L _{DWN}	136
Ryc. 74. W18 - Udział gospodarstw domowych deklarujących selektywną zbiórkę odpadów w ogólnej liczbie gospodarstw domowych.....	137
Ryc. 75 . Strefy ochrony konserwatorskiej na terenie miasta Szczecin	138
Ryc. 76. W19 - Udział budynków historycznych w ogólnej liczbie budynków.....	139
Ryc. 77. W20 - Udział gminnych lokali mieszkalnych bez toalety w mieszkaniu w ogólnej liczbie gminnych lokali mieszkalnych	140
Ryc. 78. W21 - Udział budynków gminnych, w których realizowano działania z zakresu termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków gminnych.....	141
Ryc. 79. Rozmieszczenie przychodni wraz z ekwidystantą 1000 m	142
Ryc. 80. W22 - Udział osób mieszkających w promieniu 1000 m od przychodni zdrowia w ogólnej liczbie mieszkańców.....	143
Ryc. 81. Rozmieszczenie przedszkoli publicznych wraz z ekwidystantą 500 m.....	144
Ryc. 82. W23 - Udział osób mieszkających w promieniu 500 m od przedszkola w ogólnej liczbie mieszkańców.....	145
Ryc. 83. Rozmieszczenie szkół podstawowych wraz z ekwidystantą 600 m.....	146
Ryc. 84. W24 - Udział osób mieszkających w promieniu 600 m od szkoły podstawowej w ogólnej liczbie mieszkańców.....	146
Ryc. 85. Ekwidystanta przystanków komunikacji publicznej 400 m	147
Ryc. 86. W25 - Udział osób mieszkających w promieniu 400m od przystanku komunikacji publicznej w ogólnej liczbie mieszkańców	148
Ryc. 87. W26 - Długość dróg rowerowych [m] w przeliczeniu na 1 km ²	149
Ryc. 88. Obszar zdegradowany miasta Szczecin	151

Spis tabel

Tab. 1. Współwystępowanie negatywnych zjawisk w jednostkach analitycznych, w których stwierdzono dodatnią wartość ważonego sumarycznego wskaźnika degradacji	7
Tab. 2. Zestawienie danych statystycznych dotyczących jednostek tworzących obszar zdegradowany	10
Tab. 3. Udział ludności korzystającej z instalacji w ogólnej liczbie ludności [%]	95
Tab. 4. Udział mieszkań socjalnych w ogólnej liczbie mieszkań w zasobie gminy [%]	96
Tab. 5. Długość ścieżek rowerowych w przeliczeniu na 100 km ² powierzchni miasta	96
Tab. 6. Wykaz osiedli miasta Szczecin	100
Tab. 7. Katalog wykorzystanych wskaźników	103
Tab. 8. Współwystępowanie negatywnych zjawisk w poszczególnych jednostkach analitycznych ...	150